شيخ زايد پوهنتون

د ټولنيزو علومو پوهنځی

ټولنپوهنه او فلسفه

د څېړني ميتودولوژي

ليکوال: رنجيت کمار

ژباړونکی: قدرت الله صديقي

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۴۰۱ هــ ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

Research Methodology

Author: Ranjit Kumar

Translator: Qudratullah Saddiqi

۲۰۲۲

Most of the social sciences issues are changing day by day, this change is due to various factors and behind each change there is a hidden cause and secret.

Human beings are always trying to discover the secrets of social life and use it for their convenience in different walks of life.

The Third Edition of Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners integrates various quantitative and qualitative methodologies into practice-based-steps, providing lots of examples throughout to link theory with practice. Written specifically for students with no previous experience of research and research methodology, the writing style is simple and clear and the author presents this complex subject in a straightforward way that empowers readers to tackle research with confidence. The book has coverage of qualitative research methods in addition to existing comprehensive coverage of quantitative methods. There are also brand new learning features such as reflective questions throughout the text to help students consolidate their knowledge.

In this book you will learn about research, types of research, the research process, reviewing the literature, formulating a research problem, identifying variables, constructing hypothesis, the research design and constructing an instrument for data collection.

ISBN:

Price:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېړنې میتودولوژي

لیکوال: رنجیت کمار

ژباړونکی: قدرت الله صدیقي

دا کتاب د ممد درسي کتاب په توګه د ټولنپوهنې او فلسفې څانګې د «د ټولنیزو علومو د څېړنې اصول» مضمون لپاره ژباړل شوی دی.

خپرونکی:

کال: ۱۴۰۱ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند پاڼه:	کمار، رنجیت ۱۹۷۱میلادي کال
عنوان او د لیکوال نوم:	Research Methodology / د څېړنې میتودولوژي/ رنجیت کمار.
د ژباړن نوم:	صدیقي، قدرت الله، ۱۳۶۶هــ ش
د خپرولو ځانګړتیاوې:	....
ظاهري ځانګړتیاوې:	۱جلد ۲۷۹ پاڼې
شابک/ ISBN :	
اصلي عنوان:	Research Methodology
موضوع:	د څېړنې میتودولوژي
یاداښتونه:	....

رنجیت کمار

د څېړنې میتودولوژي

ژباړونکی: پوهنیار قدرت الله صدیقي

د چاپ وار: اول/ ۱٤۰۱ لمریز- هــ ش

د چاپ ډول: وزیری

بیه: ....

شابک ISBN:........................

د خرڅلاو پته:........................

ایمیل آدرس:........................

د چاپ او خپریدو حقوق د لوړو زده کړو وزارت او د شیخ زاید پوهنتون سره خوندي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک لړ

سریزه ۱

د ژباړن د پیل خبري ۷

لومړی څپرکی

د فکر کولو لار

څېړنه: ستاسو د کړنو یوه اړینه برخه ۱۱

څېړنه: ستاسو د کړنو لپاره د شواهدو راټولولو یوه لاره ۱۶

د څېړنې تطبیقات (عملي کارول) ۱۷

څېړنه څه مانا لري؟ ۱۸

د څېړنیزې پروسې ځانګړتیاوې او اړتیاوې ۲۳

د څېړنې ډولونه ۲۵

د تطبیق یا عملي لید په اعتبار د څېړنې ډولونه ۲۶

د اهدافو له نظره د څېړنې ډولونه ۲۷

د پلټنې یا د معلوماتو له مخې د څېړنې ډولونه ۲۸

د څېړنې پارادایمونه یا نمونې ۳۳

د لومړی څپرکی لنډیز ۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

د څېړنې پروسې ته یو ځغلنده نظر

د څېړنیزې پروسې اته مرحله اییز ماډل ٤٠

لومړۍ برخه: تصمیم نیول، چې په څه باندې څېړنه وکړو؟ ٤٦

دوهمه برخه : د یوې تحقیقې مطالعې برنامه ریزي ٤٧

دوهمه مرحله: د تحقیقي طرحې مفهوم سازي یا ډیزان ترتیبول ٤٧

دریمه مرحله: د معلوماتو راټولولو لپاره د وسایلو او تګلارو رامینځته کول ٤٨

څلورمه مرحله : د نمونې ټاکل ٥٠

پنځمه مرحله: د تحقیق لپاره د وړاندیز لیکل ٥٠

دریمه برخه: د څېړنیزې مطالعې ترسره کول ٥٢

شپږمه مرحله: د څېړنیزې مسئلې د فرمول بندۍ څخه وروسته د معلوماتو راټولول ٥٢

اوومه مرحله: د ډیټا(د خامو معلوماتو) پروسس کول او څرګندول ٥٢

اتمه مرحله: د څېړنیز راپور لیکل ٥٣

د دوهم څپرکی لنډیز ٥٥

دریم څپرکی

تېرو اثارو ته بیا کتنه

په څېړنه کې د تېرو اثارو د کتنې ځای ٥٧

څرنګه تېرو اثارو بیا کتنه وکړو؟ ٦١

د موجوده تېرو اثارو لټون ٦٢

د غوره شویو تېرو اثارو بیاکتنه ٦٧

د تیوریکي چوکاټ رامنځته کول او مخته وړل ٦٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظریاتي چوکاټ رامنځته کول ۷۲

د تېرو بیا کتل شویو اثارو په اړه لیکل ۷۳

د دریم څپرکی لنډیز ۷٦

څلورم څپرکی

د څېړنېزې ستونزې طرحه کول

څېړنېزه ستونزه ۸۰

د څېړنېزې ستونزې طرحه کولو اهمیت ۸۱

د څېړنېزې ستونزې سرچینې ۸۳

د یوې څېړنیزې ستونزې په انتخابولو کې فکر کول ۸۶

قدم په قدم د څېړنیزې ستونزې طرحه کول ۸۸

د څېړنیزو اهدافو ټاکل ۹۶

د نفوسو مطالعه ۹۸

د کاري تعریفاتي چوکاټ جوړښت ۹۹

په کیفي څېړنو کې د څېړنیزې ستونزې طرحه کول ۱۰۲

د څلورم څپرکی لنډیز ۱۰۶

پنځم څپرکی

د متغیرو (متحولونو) پېژندل

متغیر(متحول) څه شی دی؟ ۱۱۰

د یو مفهوم او متغیر تر منځ توپیر ۱۱۲

مفهومونه په متغیرو بدلول ۱۱۳

د متغیر ډولونه ۱۱۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د علت او معلول اړیکو له نظره ۱۱۶
د مطالعې ډیزاین له نظره ۱۲۲
د اندازه کولو د واحد له نظره ۱۲۳
د اندازه کولو پیمانې/مقیاس ډولونه ۱۲۵
اسمي یا طبقاتي مقیاس/پیمانه ۱۲۸
ترتیبي یا درجه بندي مقیاس/پیمانه ۱۲۸
د وقفه يې پیمانه/مقیاس ۱۲۹
د تناسب مقیاس/پیمانه ۱۳۰
د پنځم څپرکی لنډیز ۱۳۲

شپږم څپرکی

د فرضیې جوړول

د فرضیې تعریف ۱۳۶
د فرضیې دندې ۱۳۸
د فرضیې ازموینه ۱۳۹
د فرضیې ځانګړتیاوې ۱٤۰
د فرضیې ډولونه ۱٤۱
د څېړنې فرضیې ۱٤۲
د فرضیې په ازموینه کې تېروتنې ۱٤۵
په کیفي څېړنو کې فرضیې ۱٤٦
د شپږم څپرکی لنډیز ۱٤۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی

د څېړنېز مفهوم ډيزاين کول

د څېړنې ډيزاين ۱٤۹
د څېړنېز ډيزاين دندې ۱٥۱
د علل او معلول تيوري او د څېړنې طرحه ۱٥۲
د اووم څپرکی لنډيز ۱٦۲

اتم څپرکی

د مطالعې ډيزاين انتخابول

د کمي او کيفي مطالعې ډيزاينونو تر منځ توپيرونه ۱٦٥
په کمي څېړنه کې د مطالعې ډيزاين ۱٦۸
د نفوسو مطالعې سره د اړيکو شمېر پر اساس ډيزاين ۱٦۹
د مطالعې دمخه/مخکې او وروسته ډيزاين ۱۷۱
د طولاني/ اوږدوالي مطالعې ډيزاين ۱۷٥
وخت ته په کتو د مطالعې څېړنيز ډيزاين ۱۷۷
۱- د تېر(ماضي) ته په کتو سره د مطالعې ډيزاين ۱۷۷
راتلونکي ته په کتو د مطالعې ډيزاين ۱۷۸
ماضي او راتلونکي دواړو ته په کتو د څېړنې د مطالعې ډيزاين ۱۷۸
د څېړنې د نوعيت(طبيعت) پر اساس د مطالعې ډيزاين ۱۷۹
د مطالعې تجربوي ډيزاينونه ۱۸۲
يوازې د تجربې وروسته ډيزاين ۱۸۳
مخکې او وروسته تجرباتي ډيزاين ۱۸٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډبل کنټرول ډیزاین	۱۸۸
پرتلییز ډیزاین	۱۸۹
ورته د کنټرول تجربوي ډیزاین	۱۹۱
د پلاسیبو اثر (روحي تسکین ورکونکی درملنې) ډیزاین	۱۹۲
نور ډیزاینونه چې په کمي څېړنه کې عموما کارول کېږي	۱۹۳
مقطعې پرتلییز تجربوي ډیزاین	۱۹۳
د نقل شوي (تکرار شوي) مقطعې ډیزاین	۱۹٤
د رجحان (غوروالي) مطالعه	۱۹۵
کوهرټ (ډلییز) مطالعات	۱۹٦
د پینل(منصف هئیت) مطالعات	۱۹۷
ړوند یا ړانده مطالعات	۱۹۷
ډبل ړوند/ ړانده مطالعات	۱۹۸
په کیفي تحقیق کې د مطالعې ډیزاین	۱۹۸
د قضیې مطالعه	۱۹۸
زباني(شفاهي) تاریخ	۲۰۰
د تمرکز ډلې یا ګروپونه/ ډلییز یا ګروپي مرکي	۲۰۰
برخه اخیستونکې مشاهده	۲۰۲
هولیسټیک (بشپړ) څېړنه	۲۰۳
د ټولنې د بحث فورم	۲۰٤
انعکاسي ژورنال لاګ/ د انعکاسي ژورنال راپور	۲۰٤
نور عموما کارول شوي د فلسفې لارښود ډیزاینونه	۲۰۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمل ښېړنه ۲۰۶

د میرمنو ښېړنه ۲۰۷

برخه اخیستونکې او د همکاري ښېړنه ۲۰۸

د اتم ښپرکی لنډیز ۲۰۹

نهم ښپرکی

د معلوماتو راټولولو د میتودونو انتخابول

د کمي او کیفي ښېړنې د معلوماتو راټولولو میتودونو کې توپیر ۲۱۲

د معلوماتو راټولولو لپاره مهمې لارې چارې یا مهمې طریقې ۲۱۳

د لومړینو سرچینو په کارولو سره د معلوماتو راټولول ۲۱۵

مشاهده ۲۱۶

د مشاهدې ډولونه ۲۱۶

د معلوماتو راټولولو میتود په توګه د مشاهدې کارولو ستونزې ۲۱۷

د یوې مشاهدې ترسره کولو شرایط ۲۱۸

د مشاهده ثبت کول ۲۱۸

مرکه ۲۲۱

ازاده مرکه ۲۲۳

ترتیب شوي مرکه/ محدوده مرکه ۲۲۳

پوښتنلیک ۲۲٤

یو پوښتنلیک په مختلفو لارو اداره کیدی شي ۲۲٥

ډله ایزه اداره ۲۲۷

په عامه ځای کې اداره ۲۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مرکې او پوښتنلیک تر منځ یو غوره کول/انتخابول ۲۲۷
د یو پوښتنلک ګټې ۲۲۸
د پوښتنلیک نیمګړتیاوې ۲۲۹
د مرکې ګټې ۲۳۱
د مرکې نیمګړتیاوې ۲۳۲
د پوښتنلیک محتوی ۲۳۳
د پوښتنې ډولونه ۲۳۳
د خلاصي (پرانیستې) پوښتنو ګټې او زیانونه ۲۳۶
د تړلو پوښتنو ګټې او زیانونه ۲۳۷
د اغیزمنو پوښتنو جوړول ۲۳۸
هو یا نه ۲۳۹
په کمي څیړنه کې د څیړنې وسیلې رامنځته کول ۲٤۱
د شخصي او حساسي پوښتنې پوښتل ۲٤۲
د پوښتنو ترتیب ۲٤٥
د څیړنې د وسیلې دمخه ازموینه ۲٤٦
د معلوماتو راټولولو لپاره شرایط ۲٤٦
په کیفي څیړنه د معلوماتو راټولولو میتودونه ۲٤۷
ژورې(دقیقې) مرکې ۲٤۸
د تمرکز ګروپ مرکې ۲٤۹
داستانونه (کیسې، نکلونه) ۲٥۰
زباني(شفاهي) تاریخ ۲٥۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کيفي څېړنه کې د څېړنې وسيلې رامنځته کول	۲۵۲
د دوهم لاس سرچينو په کارولو سره د معلوماتو راټولول	۲۵۳
د نهم څپرکی لنډيز	۲۵٦
ماخذونه	۲۵۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شکلونو لیک لړ

۱-۱ – شکل: د څېړنې تطبيقي کاريدنه ۲۰

۱-۲- شکل: د څېړنې ډولونه ۲۵

۲-۱ – شکل: د څېړنې بهیر- هر یوه مرحله یې درک کړئ او د خپل څېړنې بهیر لپاره مناسب میتودونه او ګړنلارې انتخاب کړئ. ۴۱

۲-۲ شکل: د څېړنې پروسه ۴۴

۲-۳- شکل: د عملیاتي مرحلو په اړه په کتاب کې فصلونه ۴۵

۳- ۱ـ(الف) شکل: د مړینې او زیږون تر منځ اړیکې مطالعه(څېړنه) ۷۱

۳-۱-(ب) شکل: د تیوریکي چوکاټ رامنځته کول-د روغتیایي خدماتو په برخه کې د ټولنې غبرګون ۷۲

٤-۱- شکل: د کورنی تاوتریخوالي موضوع په فرعي ساحو کې ویشل ۸۸

٤-۲- شکل: د څېړنېزې ستونزې د طرحه کولو مرحلې – الکولیزم (د شرابو معتاد) ۹۳

٤-۳- شکل: د څېړنې د ستونزې طرحه کول- د زیږون او مړینې تر منځ ۹۴

٤-٤- شکل: د څېړنې د ستونزې کوچنی کول یا محدودول- روغتیا ۹۵

٤-٥- شکل: د اهدافو ځانګړتیاوې ۹۷

٥-۱- شکل: د متغیرو ډولونه ۱۱۷

٥-۲- شکل: د علت اړیکو په لرلو سره د متغیر ډولونه ۱۱۸

٥-۳- شکل: د علت اړیکي ته په کتو سره خپلواک، تړلې او خارجي متغیرونه ۱۱۸

٥-٤- شکل: په مشوره ورکولو او د واده په ستونزو کې د متغیرونو مجموعه ۱۱۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥-٥- شکل: خپلواک، تړلې، خارجي او مداخله کوونکې متغیرونه ۱۲۰

٥-٦- شکل: فعال او خصیصه متغیرونه ۱۲۱

٦-١- شکل: د فرضیې د ازمویلو پروسه ۱۳۹

٦-٢- شکل: دMCH، NS او د ماشومانو د مړینې تر منځ د اړیکو د مطالعې لپاره دوه پر دوه فکتوري تجربه ۱۴۲

٦-٣- شکل: د فرضیې ډولونه ۱۴۴

٦-٤- شکل: اول ډول او دوهم ډول فرضیې په ازموینه کې تېروتنې ۱۴۵

٧-١- شکل: هغه فکتورونه چې د مشورتي خدماتو او د ازدواجي ستونزو حد تر منځ اړیکې باندې اغیزه کوي ۱۵۳

٧-٢- شکل: د تدریسي موډلونو او درک (پدوهیدو) تر منځ اړیکه ۱۵۷

٧-٣- شکل: د تناسب، منسوب درې اجزا شاید د یو بل څخه تغیر کوونکي وي ۱۵۸

٧-٤- شکل: د ډیزاین ترتیبول ۱۵۹

٨-١- شکل: د څېړنې ډیزاین ډولونه ۱۷۰

٨-٢- شکل: مخکې له ازموینې او وروسته له ازموینې ۱۷۲

٨-٣- شکل: قهقرایي حرکت یا بیرته تگ تاثیر ۱۷۵

٨-٤- شکل: د اوږد مهاله مطالعې ډیزاین ۱۷۶

٨-٥- شکل: (الف) تېر/ ماضي) ته په کتو سره د څېړنې ډیزاین، (ب) راتلونکي ته په کتو سره د څېړنې ډیزاین، (ث) ماضي او راتلونکي په کتو سره د څېړنې ډیزاین ۱۷۹

٨-٦- شکل: تجرباتي او غیر تجرباتي مطالعات ۱۸۱

٨-٧- شکل: په تجربو کې تصادفي ټاکنه کول ۱۸۲

٨-٨- شکل: یوازې وروسته ډیزاین ۱۸۳

٨-٩- شکل: مخکې او وروسته ډیزاین له لارې د بدلون اندازه کول ۱۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸-۱۰- شکل: د کنټرول تجربوي ډیزاین ۱۸۶

۸-۱۱- شکل: دوه ګونې کنټرول ډیزاین ۱۸۹

۸-۱۲- شکل: مقایسوي د تجربې ډیزاین ۱۹۰

۸-۱۳- شکل: د پلاسیبو ډیزاین (تسکین ورکونکی درملنې ډیزاین) ۱۹۲

۸-١٤- شکل: د مقطعي څېړنیز تجربوي ډیزاین ۱۹۴

۸-١٥- شکل: نقل شوی مقطعي څېړنیز ډیزاین ۱۹۵

۸-١٦- شکل: تطبیقي څېړنې ډیزاین ۲۰۶

۹-۱- شکل: د معلوماتو د راټولولو میتودونه ۲۱۴

۹-۲- شکل:درې اړخیز طبقیزه پیمانه/ ترازو ۲۲۰

۹-۳- شکل: د مرکي ډولونه ۲۲۲

٤-۹- شکل: اوله بېلګه ۲۲۵

۹-٥- شکل: دوهمه بېلګه ۲۲۶

۹-٦- شکل: د خلاصو پوښتنو مثالونه ۲۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جدولونو لیک لړ

۱-۱-هدف له نظره د څېړنيز مطالعاتو ډولونه ۲۹
۱-۲-د کمي او کيفي څېړنو تر منځ توپير ۴۳
۱-۳-د عامې روغتيا، ټولنپوهنې، د ښوونې او رزونې او د سوداګرۍ مطالعاتو(څېړنو)
کې ځينې عام کارول شوي بريښنايي ډيټابېسونه ۶۶
۴-۱- جدول: د څېړنيزې ستونزې اړخونه ۸۴
۴-۲- جدول: د مفاهيمو عمليه کول/ عمليه تر سره کول او د نفوسو مطالعه ۱۰۱
۵-۱- جدول: د مفاهيمو او متغيرونو مثالونه ۱۱۳
۵-۲- جدول: د مفاهيمو په متغيرونو بدلول ۱۱۵
۵-۳- جدول: کټګوري/ دوامداره او کمي/ کيفي تغيرات ۱۲۴
۵-۴- جدول: د اندازو کولو څلورو پيمانو/ مقياسونو ځانګړتياوې او مثالونه ۱۲۷
۹-۱- جدول: د يوې څېړنې د افزارو د لاربښودونو رامنځته کول ۲۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

دا کتاب د څېړنې په ډګر کې د یو زده کونکي، متخصــص او ښــوونکي په توګه زما د تجربو په اساس رامنځته شوی دی.

هغه څه چې زه ورســره په څېړنه باندې د پوهاوي په بهیر کې د یوه زده کونکي په توګه مخ شــوم د ځینو شــیانو په اړه زما هغه موندنې دي، چې په ســاحه کې د پلي کېدو او نه پلي کېدو دواړه امکانات لري، او دا زما د وړتیا وده ده چې په مؤثره توګه د ډېرې تخنیکي قرباني په ورکولو سره ددې کتاب د اساس په توګه په پوره دقت او ساده ژبه کې ستونزمن او ګټور مفاهیم بیان کړم.

د څېړنې میتودلوژي د یوې ملاتړې موضـوع په توګه په مختلفو شکلونو په ډېرو علمي څـانګو لکـه روغتیـا، ښــــوونې او روزنې، ارواپوهنې، ټولنیزکار، نرســــنګ، عامې روغتیا، کتابتوني مطالعاتو او د بازار موندنې څېړنې په برخوو کې تدریس کېږي، د دې کتـاب اصــــلي فلســــفي اســــاس زما په خپل باور ولاړ دی، که څه هم یادې څانګې د منځپانګې له مخې سـره توپیر لري؛ خو د هغوي پراخه تحقیقاتي سـاحه سره ورته ده، له همدې امله دا کتاب ورسته له هغې څخه دغو اکاډمیکو رشتو ته هم منسوبېږي.

دا ســــمـه ده چې ځېنې څـانګې بـه پـه کمي څېړنه او ځېنې په کیفي څېړنه ډېر ټینګـار کوي خو د څېړنې لپـاره زما خپله طریقه زما د دوه ډوله څېړنیزو لاســــته راوړنو ترکیـب دی: اول دا چې باید پریکړه وکړل شــــي چې مطالعه د کومې تګلارې له مخې ترسره شي کیفي او که کمي؟ دوهم دا چې په ریښتني ژوند کې ډېری څېړنې د دواړو میتودونو د ترکیب په اساس شوي دي.

که څه هم دوي د څېړنې په اساسـي فلسـفه کې سره توپیر لري؛ مګر بیا هم په لویه کچه د دوي د کتنې او لید تګلاره تر ډېره بریده ورته والی هم لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمي څېړنې پروسه په ډېره ښه بڼه جوړه شوې او رامنځته شویده په داسې حال کې چې د کیفي څېړنو بهیر چې څرنګه مناسب دی هغه شان جوړښت نه لري چې دا د دوي د قوت او کمزورۍ نقاط دي.

زه کلک باور لرم، چې د یو عکس د بشــپړ ښــودلو لپاره د څېړنې دواړه ډولونه مهم دي. ســربېره پردې، د کمي څېړنې ځیني داســې اړخونه هم شــته چې په اصــل کې کیفي مـاهیـت لري او دا د یوه انـدازه معلومـاتو راټولولو، تجزیې او تحلیـل پـه کړنلاره پورې اړه لري چې څه ډول د معلوماتو یوه برخه راټوله او تحلیل شــي. له همدې امله زه کلک باور لرم چې د یو ښــــه څېړونکي لپاره اړینه ده تر څو دواړه ډوله مهارتونه ولري. زه هم د یوې څېړنې لپاره د کیفي – کمي –کیفي شکل لرونکې تګلاره تعقیبوم.

ســــربېره پردې دا کتاب په عملیاتي بڼه د هغو میتودونو، کړنلارو او تخنیکونو په اړه د نظري اطلاعاتو د ارایې په موخه لیکل شوی دی، چې د دغوو دواړو کړنلارو څخه پکې استفادي کېږي.

څېړنه د یوې موضوع په توګه په مختلفو سطحو کې تدریس کېږي. دا کتاب په ځانګړې ډول د هغو زده کونکو لپاره ترتیب شوی دی چې تازه څېړنې ته راغلي وي او موضوع ته په کتنې یو ډول رواني خنډونه ولري.

ســربېره پر دې ما د لوستونکو لپاره کومه مشخه پوهه نه ده فرض کړې او د اړخونو تفصــیلي بحث مې هم له پامه غورځولی دی چې ممکن د پیلونکو لپاره نامناســب وي ما د مفاهیمو د انتقال لپاره ډېر چارټونه او مثالونه کارولي او په کتاب کې ځای په ځای کړي دي. کوم مسـایل چې په کتاب تر بحث لاندې نیول شـوي دي د بحث او پوښښ له نظره پکې هم د ساده څخه پیچلي لور ته د حرکت له تګلارې څخه استفاده شوې ده.

دا کتاب زما د تدریس په دوران کې د رامنځته شــوي موډل له مخې ترتیب او د عمل په موخه طراحی شــوی دی. ســربېره پر دې نظري پوهه چې د څېړنې میتود پوهنه تشـکیلوي د عملیاتي مراحلو په ماحول کې ترتیب شوې ده او د کمي او کیفي تحقیقاتو لپاره یو بهیر او پروسه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو واقعي څېړنیز سـفر په اوږدو کې د ګام اخیسـتو لپاره ټول اړین اصـلاعات ارایه کېږي، دغه اړین اطلاعات د کتاب په څپرکیو کې تنظیم شـوي دي او هر څپرکی د تحقیق د پروسې په یو ځانګړې مرحله پورې خاص شوی دی. (۲،۳ شکل وګورئ).

د بېلګې پـه توګـه: د (څېړنیزې مســئلې رامنځته کول) د څېړنې د بهیر لومړی عملیاتي ګام دی. زما په نظر د یوې ښې څېړنیزې مسئلې د رامینځته کولو لپاره باید پوهه شـو چې څه ډول ادبیات وکاروئ، یوه څېړنیزه مسـئله رامنځته کړئ او د هغې جوړښتي فرضیې او د متغییرونو معیارونه وڅېړئ.

سربېره پردې پدې مرحله کې څلور څپرکي شتون لري، هغه اطلاعات چې ارایه کوي تاسو ته دا وړتیا درکوي تر څو د څېړنې وړ یوه مسئله قالب بندي کړئ.

د څېړنې د ترتیب لپاره د څپرکیو سـرلیکونه عبارت دي له: د څېړنېزې مســئلې رامینځتـه کول، د متغیرونو پېژنـدل او د فرضــیې رامنځتـه کول. همـدارنګـه د معلوماتو راټولولو لپـاره د وســایلو ترتیب د عملیاتي مرحلې دریېم قدم دی چې پکې د معلوماتو راټولولو میتود غوره کول او د ډاډمنو اطلاعاتي وسـایلو کارول چې دا بیا له تاسـو سره د خپلې مطالعې لپاره د کافي معلوماتو په راټولولو کې مرســته کوي؛ ترڅو ښــه معلومات راټول کړئ.

په هره مرحله کې د کمي او کیفي مطالعاتو لپاره د میتودونو، ماډلونو، تخنیکونو او کړنلارو مجموعـه وړانـدې شــوې ده؛ ترڅو وکولی شـــئ د څېړنې پـه تګلارو کې بنسټېزې تګلارې رامنځته کړئ او دا له تاسـو سـره مرسته کوي؛ ترڅو د خپلو څېړنو په ترسره کولو کې د هغوې څخه ښه تګلاره وټاکئ.

زما په باور د باورې مطالعې د ترســره کولو لپاره د څېړنې د میتودولوژۍ ســـمه زده کړه اړینـه ده. تر پنځمې (څېړنیز پروپوزل لیکلو) مرحلې پورې خپلو ســـوالونو ته د ځواب ویلو لپاره د څېړنې د تګلارو پوهه ډېره اړینه ده؛ ځکه پدې سـره به تاسو وکولی شـئ؛ ترڅو په پوره اطمنان سـره د خپلو څېړنو د سـرته رسـولو لپاره یو مناسـب او سـم مفهومي چارچوب رامنځته کړئ. د مقدماتي کارونو د تکمیل وروسته، کوم مراحل چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې تـه راځي یو ډول عملي مـاهیت لري چې د هغې څرنګوالی کاملاً د هغې تګلارې په سموالي پورې اړه لري چې په خپل څېړنیز پروپوزل کې مو ترې یادونه کړې ده.

شـــمېرنـه او کمپیوټر په څېړنو کې بې ســـاری رول لري؛ مګر دا په ټوله کې د معلوماتو د راټولولو ورسته استعمالېږي.

زما په نظر شمېرنه تحلیل او تجزیه شویو معلوماتو ته د ساده کتنې څخه د حاصل شـــویو نتـایجو د تائید یا رد، د مطالعې وړ دوو یا څو متغییرونو تر منځ د پراخه اړیکو د کچې په اثبات او ښـوولو، د علیت د رابطې رامنځته کولو سـره په مرسـته او سـتاسـو په لاسته راوړنو کې په نفس د باور د سطحې په ټاکلو کې ګټوره ده.

د کمپیوټر پـه لومړۍ درجـه کې د معلومـاتو په تحلیل او تجزیه، د شـــمیرنې په محاســـبه کولو، ارقامو داخلولو او د معلوماتو د نمونو په څرګندولو کې اســـتعمالېږي، د وخت د زیات استعمال مخه نیسي او د دې فعالیتونو سـرته رسـول اسانوي؛ نو اړینه ده، چې دغه اضافي مهارت هم حاصل کړئ.

پدې کتاب کې د کمپیوټر په اړه احصـــایه او معلوماتو نشـــته، ددې کتاب دریم چاپ ټول هغه وړاندیزونه په بر کې لري چې په لومړیو او دوهمو نسخو د چاپ وروسته د بیا کتوونکو، همکارانو او محصـــلینو لخوا شـــوي وو. د لومړي او دوهم چاپ ســـره دا دریم چاپ څو عمده توپیرونه لري.

مـا د امکـان تر بریده په ډېره زړورتیا د کمي او کیفي څېړنو تر منځ دیوال مات کړی دی او هڅـه مې کړې ده، چې پـه یو ګـډ چوکـاټ کې د دواړو تګلارو کـارول تحلیل کړم، د کیفي څېړنې په اړه پکې معلومات زیات شـوي او د اوسـنې اته مرحله ایز څېړنې ماډل سره مدغم شوي دي.

اوس نږدې په هر څپرکي کې د څېړنې په یوه مشـــخصـــه مرحله او برخه باندې بحث کېږي چې په ځانګړې ډول د څپرکي اصـــلي موضـــوع او د څېړنې په څرنګوالي پورې اړوند معلومات پکې شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه: نهم څپرکی د معلوماتو راټولولو لپاره د تګلارې غوره کولو او بیا د هغې تګلارې په بنیاد څېړنه کې د معلوماتو راټولولو په څرنګوالي چې د څېړنې یوه برخه ده بحث ته ځانګړی شوی دی.

په ورته ډول اتم څپرکی د مطالعې د ډیزاین انتخابولوته ځانګړی شوی دی، او د مطالعې د هغې بڼې او څرنګوالي څخه پکې بحث شـوی چې عمدتاً په کیفي څېړنه کې کارول کیږي.

د امکان تر بریده په هره برخه او څپرکي کې د کمي څېړنو په اړه د مطالعاتو او پوهاوي تر څنګ د کیفي څېړنو د اړخونو په اړه هم معلومات ځاي په ځاي شوي دي.

د عملي تجاربو پراسـاس پکې د کړنلارو او میتودونو د ښه واضح کولو په موخه د څرګندو او عیني مثالونو ذکر کول شامل شوي دي.

مخکې تمرینونه د ضـمایمو بڼه درلوده؛ مګر اوس د هرې برخې او څپرکي سره یو ځـاي شــوي دي او هغه څوک چې د څېړنیزې پروژې نظري زده کړه کوي کولی شــي په ســالمه توګه تیوریکي زده کړه عملي هم کړي ترڅو د خپلې څېړنیزې پروژې سرته د تطبیق او ازمایلو سربېره د تیورۍ د تطبیق او پلي کولو ارزونه هم وکړي.

په دې نسـخه کې د تخنیکي اصـطلاحاتو قاموس نوی اضافه شوی دی، چې دا به له زده کونکو ســره په اســانه توګه د موجودو تعریفاتو او تخنیکي اصــطلاحات په پوهاوي او زده کړې کې مرسته وکړي.

د سـرلیکونو پاڼې چې څپرکی او د هغې عملیاتي مراحل ویشـي اوس په نوې بڼه ډیزاین شــوي دي؛ ترڅو لا ډېر وضـاحت ولري او زده کونکي مخکې له مخکې د هغه څه څخه خبر کړي چې په یو څپرکي کې یې د زده کړې تمه کېداي شي. همدغه شان هر څپرکی د هغو کلیدی نقاطو لیست هم لري چې ممکن زده کونکي په څپرکی کې ورسـره مخامخ شي. په ډېری ځایو نو د ژبې د روانیت، فصاحت، تفاهم او اسانه لوستلو لپاره هڅه شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو شمیر هغو کسانو څخه هم مننه کوم چې د دې کتاب په لیکلو کې یې زما سره مرسته کړې. لومړی زما زده کونکو ته، چا چې ماته څېړنې میتودونو د وضاحت څرنګوالی راوښود. د دې کتاب اساسي جوړښت د هغو نظریاتو پایله ده چې ما په تېرو کلونو کې له دوي څخه ترلاسه کړي چې څرنګه او د څېړنې د پروسې په کوم مرحله کې باید یوه مفهوم یا کړنلاره بیان شي. د لومړۍ نسخې په ایډیټ کولو او سمونه کې د خپلو زده کوونکو د پرلپسې پشنهاداتو، هڅو او مرستو څخه هم مننه کوم؛ ځکه دا کتاب به د هغوي د مرستو پرته خپلې اوسنۍ مرحلې ته نه و رسیدلی. په پای کې د یو خاص ملګري او همکار په صفت زما د دوامداره هڅونې او ملاتړ په خاطر د پروفیسور ډینس لیډ بروک څخه هم ځانګړې مننه کوم.

رنجیت کمار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړن د پیل خبري

الحمدُ لله وحدَه، وصلَّى الله وسلَّم على نبيِّنا محمد وعلى آله وصحبِه وسلم.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ (٦). (سورة الحجرات) او كما قال عليه سلام (كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ) رَوَاهُ مُسْلِم، كفى بالمرء إثما أن يحدث بكل ما سمع (المستدرك على الصحيحين) «كتاب العلم».

ژباړه: اې مؤمنانو! كه كوم فاسق تاسي ته له كوم خبر سره راشي؛ نو تاسي (د خبر په اړه) پلټنه او تحقيق وكړئ، هسي نه چې كومي ډلي ته په ناپوهۍ ضرر ورسوئ او بيا پخپلو كړو پښېمانه شئ. (٦). (سورة الحجرات)

او نبي كريم صلى الله عليه وسلم فرمايي: د يو شخص دروغجن كيدو لپاره دا كافي دي چې اوريدلي خبرې خپروي.

د ټولنيزو علومو اكثره مسايل ورځ تر بلې تغيير او بدلون مومي چې دا بدلون يې په بېلابېلو عواملو پورې اړه لري او د هر ډول بدلون تر شاه يو ډول لاملونه او رمزونه پټ وي.

انسانان تل هڅه كوي چې د ټولنيز ژوند رازونه كشف او د ژوند په بېلابېلو ډګرونو كې ورځخه د خپلو سهولتونو په موخه ګټه واخلي، دا د ټولنيزو علومو او د ټولنيز ژوند د رموزو كشف يو مشخص علم ته اړتيا لري او دا علم د يادو مسايلو د څېړنې په اړه رنګارنګ تګلارې وړاندې كوي.

ما د دې كتاب ژباړه ځكه غوره كړېده، چې دې كتاب كې د څېړنې په اړه اساسي او هر اړخيز موضوعاتو تسلسل په پام كې نيول شوې دی، چې د څېړنې نورو كتابونو كې دا تسلسل تر يو بريده نه تر سترګو كيږي. ما د څېړنې په اړه ډېر زيات

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابونه مطالعه کړې خو د رنجیت کمار د څېړنې میتودولوژۍ چې په انګلیسي ژبه لیکلي شـــوي ځانګړې اهمیت لري. دا کتاب په هر څپرکی کې د کتونکو او د څېړنې مینوالو لپاره د ښــه پوهاوې په پار یې جدولونه او شــکلونه هم په مختلف فصــلونه کې ځای په ځای کړې دي، ترڅو دوي د نظري پوهې ترڅنګ عملي برخې کې هم پوهاوې ترلاسه کړي.

د نورو کتابونو په پرتله یې موضـوع ښه څېړلې ده، لیکوال کتاب په سریزه سره پیل کړی دی، چې د څېړنې تعریف، څېړنه زموږ د ژوند یوه برخه ده، د څېړنې استعمال، د څېړنې پروســه، څېړنېره ستونزه، د متغیراتو پېژندل، د فرضیې جوړول،د څېړنې ډیزاین، د څېړنې د معلوماتو راټولولو میتودونه او داســـې نور مقدماتې موضــــوعات یې پکې تر بحث لاندې نیولي دي، وروســته دا بره ذکر شــوي موضــوعات یې په جلا جلا څپرکیو کې په تفصیل سره تشریح کړي دي.

پدې کتاب کې به تاسې ته د څېړنې، څېړنې ډولونو، تګلارو، اصولو او تر څنګ د څېړنې اهمیــت او د هغې فواید هم ذکر شـــي، هیله ده چې په دقیقه توګه یې مطالعه، زده او پــه ورځني ژونـد کې ورڅخـه د خپلو څېړنیزو موخو د ترلاســـه کولو لپـاره ګټه واخلي.

دا چې کتاب د څېړنې په اړه ډېر اړین موضــــوعات بیان کړي دي، له دي امله د ټولنیزو علومو پوهنځي د ټولنپوهنې او فلســـفې څانګې د پریکړي له مخې د پوهنیار علمي رتبې ته د ترفیع په موخه د یاد علمي اثر ژباړې دنده راوسپارول شو، چې له نیکمرغه بشپړ شوه.

دا چې دا کتاب ژباړه ده؛ نو د ژباړنې له اصـولو سـره سم مې کټ مټ د مولف لیکنه او نظر له انګلیسي ژبې څخه پښتو ژبې ته رانقل کړي دی او په ژباړه کې مې روان اسـلوب ته ترجیح ورکړی او د یادولو وړ ده، چې د خپل لارښود استاد پوهندوی محمد شـفیق مندوزی څخه چې د یادې لیکنې په کتلو او اصلاح کولو کې کې زما سره مرسته وکړه او په خپلو لارښـوونو یې د دې علمي اثر اغیز لا ګټور کړ مننه وکړم او همدارنګه له ټولو هغو څخه مننه کوم چې زما سره یې پدې برخه کې مرسته کړې د ټولنیزو علومو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنځي اكاډميك او اداري سټاف او په ځانګړې توګه پوهنوال زرولي صـديقي، اسـتاد محمد عالم صافی، عبيد الله صديقي او پوهنمل سيف الله غروال.

په پای کې د الله جل جلاله څخه د دې احسان شكر اداء كوم او دعاء كوم، چې زما دغه كم كوښښ په خپل دربار کې قبول كړي.

په درنښت

قدرت الله صديقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د فکر کولو لار

پدې څپرکي کې به تاسو د لاندې ذکر شویو مسایلو په اړه معلومات ترلاسه کړئ:

- د څېړنې د ترسره کولو څښتې دلایل.
- د شواهدو راټولولو او کړنو د څېړولو لپاره څرنګه څېړنه ترسره کېدای شي.
- د څېړنیزې پروسې ځانګړتیاوې او اړتیاوې.
- د تطبیق، موخو او د پوښتنو د طریقو له نظره د څېړنې ډولونه.
- د څېړنې نمونې.

کلیدي ټکي

تطبیقاتي څېړنه، کنټرول شـــوې څېړنه، ارتباطي څېړنه، تشـــریحي څېړنه، تجربي څېړنه، توضـیحي څېړنه، اکتشافي څېړنه، د شواهدو پر بنسټ کړنه، تشریحي نمونه، مثبته څېړنه، خالصـــه څېړنه، کیفي څېړنه، کمي څېړنه، اعتباري څېړنه، جوړښـــتي او غیر جوړښـــتي پوښتنې، سیستماتیکه څېړنه، ډاډمنتیا.

څېړنه: ستاسو د کړنو یوه اړینه برخه

څېړنه په ډېرو مسلکونو کې ترسره کېږي. څېړنه په عاقلانه ډوله د مهارتونو د مجموعي د استعمالولو لاره ده.

ســتاســو د ورځني مســلکي کار د بېلابېلو اړخونه نقد کول، د لارښــود اصــولو پېژندل او جوړښـــت چې یوه ځانګړې کړنلاره احتوا کوي، د نویو تیوریو رامینځته کول او ازمایل، چې ستاسو د عمل او مسلک په پرمختګ کې مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوښتنې کولو شکل چې تاسو څه کوئ، د خپلو اصلي پوښتنو لپاره د ځواب موندلو په موخه کلینیکي کتنې اوسیستماتیک ازمایښت د یو اغیزمن مسلکي خدمت ترسره کولو لپاره مناسب وضعیت رامنځته کوي.

د بېلګې په توګه کولی شو د ځینو مسلکونو څخه یادونه وکړو.

فرض کړئ، چې تاسو د روغتیا په برخه کې کار کوئ یا ممکن د لومړۍ لیکې خدماتو چمتو کوونکی، نظارت کونکی یا د روغتیا مدیر او یا پلان جوړونکی واوسئ. ممکن په روغتون کې یاست یا د عامه روغتیا کارکوونکي په توګه کار کوئ. ممکن د نرس، ډاکټر، حرفوي معالج، فزیوتراپیست، ټولنیز کارکوونکي یا نورو برخو کې په کار مصروف یاست، ممکن ستاسو ذهن ته ځینې لاندې پوښتنې راشي یا یو بل څوک ستاسو څخه د دغو پوښتنو د ځوابونو غوښتنه وکړي:

- زه هره ورځ څو ناروغان ګورم؟
- کومې ستونزې او حالات زما د ناروغانو تر منځ زیات دي ؟
- د دې شرایطو علتونه څه دي؟
- ولې ځینې خلک یو ځانګړی حالت لري پداسې حال کې چې نور نه لري؟
- د ټولنې صحي اړتیاوې کومې دي؟
- ټولنې ته د دې برنامې ګټې څه دي؟
- زه څرنګه کولی شم ټولنې ته د خپل خدمت اغیزمنتوب وښایم؟
- ولې ځینې خلک خدمات وړاندې کوي پداسې حال کې چې نور یې نه وړاندې کوي؟
- خلک د خدمت په اړه څه فکر کوي؟
- ناروغان زما د خدمت څخه څومره راضي دي؟
- خدمات څومره مؤثر دي؟
- خدمات څرنګه ښه کېداي شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو کولی شئ په دې لیست کې ډېرې نورې پوښتنې هم اضافه کړئ. ځینې وختونه ممکن دا پوښتنې له پامه وغورځوي؛ ځکه چې په کومه کچه چې تاسو کار کوئ، په بل وخت کې تاسو ممکن هڅه وکړئ د خپل نوښت په اړه ځوابونه ومومئ يا ځینې وختونه تاسو اړتیا لرئ، د مؤثرې ادارې او مؤثر پلان لپاره ځوابونه ترلاسه کړئ.

راځئ، چې د یو بل مسلک (سوداګرۍ مطالعاتو) څخه یادونه وکړو: فرض کړئ چې تاسو د بازار موندنې په برخه کې کار کوئ یو ځل بیا تاسو کولی شئ په مختلف کچو کې کار وکړئ: د پلور رئیس، د پلور مدیر یا د پلور د ترویج اجرایوي مدیر په حیث. د پوښتنو لیست، چې ممکن ستاسو ذهن ته راشي کیدای شي نه ختمیدونکی وي. د پوښتنو ډولونه او د دوي د ځوابونو موندلو اړتیا به د هغې کچې سره توپیر ولري، چې تاسو په اداره کې کار کوئ. تاسو ممکن یوازې د یو ځانګړي محصول په پلور کې میاشتنی بدلون ومومئ، یا له تاسو څخه د (R & D) یا د څېړنې او پرمختګ ستراتیژیک پلان جوړولو غوښتنه وشي، چې ستاسو د شرکت لخوا تولید شوي محصولاتو لپاره د بازار په لویه برخه کې سیالي وکړل شي. د پوښتنو لیست ممکن ذهن ته راشي او ممکن نه ختمیدونکی وي.

د مثال په توګه: د ځانګړې محصول پلورلو ته د وده ورکولو غوره ستراتیژي څه ده؟

- زه څو پلورونکو ته اړتیا لرم؟
- د دې محصول پلور باندې د ځانګړو اعلاناتو کمپاین څه اغیز لري؟
- پیرودونکي د دې محصول څخه څومره راضي دي؟
- پیردونکي په دې محصول باندې د څومره پیسو ورکولو ته چمتو دي؟
- پیرودونکي د دې محصول څخه خوښ دي یا نه ؟
- پلورونکي د دې محصول پلورلو ته د وده ورکولو په موخه کوم ډول روزنې ته اړتیا لري؟
- د ښه پلورونکي صفتونه کوم دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه، فرض کړئ چې تاســو د ارواپوه، مشـــاور یا ټولنیزکارمند په توګه کار کوئ. د مرســتې پروســه کې د بوختیا پر مهال تاســو ممکن له خپل ځان څخه وپوښتئ یا کوم بل څوک تاسو څخه لاندې پوښتنې وکړي:

- زما د مراجعینو عامې ستونزې کومې دي؟
- د دوي تر ټولو مشترکې اصلي ستونزې کومې دي؟
- زما د مراجعینو ټولنیز اقتصادي حالت څه ډول دی؟
- ولې زه په ځینو مواردو کې بریالی یم او په نورو کې نه؟
- په ټولنه کې کومې ســرچینې شــتون لري چې د مشــتري سـره د یوې ځانګړې اړتیا کې مرسته وکړي؟
- د مداخلې کومې ستراتیژۍ مناسبې دي؟
- زما مشتریان زما له خدماتو څخه څومره راضي دي؟

ممکن د یو څـارونکي مـدیر یـا د یوې ادارې د مدیر په توګه د خپلو خدماتو د تاثیر او اغېزمنتیا پورې اړوند مختلفې پوښــتنې ممکن ســتاســو ذهن ته راشــي. د مثال په توګه:

- زما ادارې ته څومره خلک راځي؟
- زما د مراجعینو ټولنیزې-اقتصادي ډیموګرافیکي ځانګړتیاوې کومې دي؟
- په ورځ کې یو کارمند کولی شي څو قضیې په مؤثره توګه اداره کړي؟
- ولې ځینې خلـک خـدمـات وړانـدې کوي پـداســـې حال کې چې نور یې نه وړاندې کوي ؟
- خدمات څومره مؤثر دي؟
- د مراجعینو عامې اړتیاوې کومې دي چې دې ادارې ته راځي؟
- د خدماتو د قوت او ضعف نقطې کومې دي؟
- مراجعین د دې خدماتو څخه څومره راضي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زه څرنګه کولی شم د دې اړمنو لپاره دا خدمات لاښه کړم؟

د یو مسلکي کس په توګه ممکن تاسو د تیوریکي پوښتنو د ځوابونو په موندلو کې لیوالتیا ولرئ، لکه:

- د یوې ځانګړې ستونزې لپاره ترټولو مؤثره چاره کومه ده؟
- څه شی د X لامل کیږي او یا د Y اغېز څه دی؟
- د دوه پیښو(پدیدو) تر منځ اړیکې څه دي؟
- زه څرنګه د پوښتنلیک اعتبار یقیني کولی شم؟
- په ټولنه کې د برنامو کارولو طرز څه دی؟
- د یوې ستونزې سره د ټولنې د رفتار موندلو غوره لاره کومه ده؟
- د ځانګړې درملنې د اغېزمنتیا د موندلو لپاره کومه لاره غوره ده؟
- زه څرنګه کولی شم یو بې طرفه نمونه وټاکم؟
- زما د مشتریانو د رضایت کچې د معلومولو غوره لاره څه ده؟

د مصرفیت په دې دور کې تاسو نه شئ کولی د خدماتو مصرف کونکي له پامه وغورځوي. مصرف کوونکي حق لري د دوي د ترلاسه شوي خدمت کیفیت او تاثیر په اړه پوښتنې وکړي او تاسو د خدمت چمتو کوونکي په توګه د دوي پوښتنو ته د ځواب ویلو مسؤلیت لري. ځینې پوښتنې چې پیرودونکي یې پوښتنه کولی شي دا دي.

- هغه خدمات چې زه یې ترلاسه کوم څومره اغېز من دي؟
- آیا زه د پیسو ارزښت ترلاسه کوم؟
- د خدمت چمتو کوونکي څومره روزل شوي دي؟

بیلابیل مسلکونه شتون لري چې له تاسو سره د بشري خدماتو د چمتو کوونکي او وړاندې کوونکي په توګه د پورتنیو پوښتنو د سالم حل په برخه کې مرسته کوي؛ نو باید تل د دغو پوښتنو ځواب ویلو ته تیار و اوسئ. ځېنې هم یو له هغه لارو څخه ده، چې تاسو سره یادو پوښتنو ته په معقوله توګه په ځواب ویلو کې مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنه: ستاسو د کړنو لپاره د شواهدو راټولولو یوه لاره

د شـواهدو پر بنسـټ عمل یا-(EBP) Evidence-Based Practice د اغېزمنتوب په اړه د شـــواهـدو پر اســـاس د خدماتو وړاندې کول دي. د خدماتو د چمتو کوونکي د خـدمـت پـه اړه کلینیکي او عیني قضـــاوت پیرونـدونکي خپـل لومړیتوب بولي او دا د خدمت څخه د پېرودونکو په رضـایت پورې اړه لري. همدارنګه EBP یا د شـواهدو پر بنسـټ کړنې په ګړندي ډول د نور مسـلکونو تر منځ د رقابت په یو نورم بدلې شوې. که څه هم په اصل کې یاده موضوع په طبي کړونو کې ډېر اعتبار لري. د شواهدو پر بنسټ کړنې اوس حتٰی په نورو مختلیفو ډیری مسلکونو لکه نرسینګ، د عامې روغتیا خدمتونه، رواني روغتیـا، د ټولنې روغتیـا، ټولنیز کـار(کـار امور اجتمـاعي)، ښــــوونې او روزنې او داسې نورو کې د پالیسی جوړولو او عملي ارزونې لپاره په یو ساینسي میتود او د منلو وړ تګلاره باندې بدلې شوې او رواج شوې دي.

د شواهدو پر بنسټ کړنې یا د EBP مفهوم مسلکي او نور عمل کوونکي هڅوي چې د مناسـب خدمت چمتو کولو او د پیرودونکي د غوښتنو او شرایطو په پام کې نیولو سره د مداخلې اغېزمنتیا او مسلکي قضاوت په اړه شواهد وکاروي

د حســاب ورکولو په دې دوره کې باید تاســو د یو مســلکي شــخص په توګه پیرودونکو ته خدمت تر څنګ مسلك ورکوونکی هم واوسئ. د حساب ورکولو د یوې برخې په توګه تاســو اړتیا لرئ، چې د خپلو چمتو کوونکو خدمتونو د تاثیر او د مداخلو په اړه دقیق، سالم او معتبر معلومات راټول او د هغې د اغېزمنتیا ثبوت وړاندې کړئ.

د خدمت چمتو کوونکو او مسلکیانو په توګه موږ پیرودونکو ته د غوره خدمت کولو لپاره د عمل کلینیکي اړخونو قوي کولو، بهتر کولو، وده ورکولو، تصـفیه کولو او پرمختللي کولو لپاره د څېړنې د میتودولوژجیســـټانو لخوا رامینځته شـــوي تخنیکونه او کړنلارې کارو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېړنې تطبیقات (عملي کار کول)

په اصلیت کې ډېري لږې خالصې څېړنې شتون لري او خورا لږ خلک په اصلي توګه د څېړنیزو تګلارو په کارولو سره څېړنه کوي. ډېری څېړنې تطبیقاتي څېړنې وي، کوم چې په ډېرو مسلکونو کې تطبیقیږي.

د هر مسلک وګړي د خپلې پوهې د کچې لوړولو او د مسلک د پیاوړتیا او پرمختګ په موخه په مختلیفو برخو کې په مختلیفو کچو د څېړنې د میتودولوژجیستانو لخوا رامنځته شوي میتودونه او پروسې کاروي.

تاسو به وموموئ، چې دا مسلکي تمرینونه د اوږدې مودې په ترځ کې د نورو لخوا ازمویل شوي او رامنځته شوي کړنلارې او کړنې تعقیبوي. د دې ازموینې په پروسې کې د پرمختګونو په موخه تاسو د څېړنې هغو مهارتونو ته اړتیا لرئ، چې د خالص تحقیق په نتیجه کې لاسته راځي. ستاسو د مستقیم او غیر مستقیم خدمت کولو په برخه او مسلک کې د واقعیت په توګه ستاسو د موندنو اعتبار په بشپړ ډول په هغو څېړنیزو میتودونو او کړنلارو پورې اړه لري، چې ستاسو لخوا منل شوي. لکه روغتیا(نرسینګ، حرفوي درملنه، فزیوتراپي، د ټولنې روغتیا، د روغتیا وده او عامه روغتیا)، تعلیم، ارواپوهنه یا ټولنیز کار، د څېړنې غوښتنه کولی شي له څلورو بېلابېلو زاویو او لیدلوری څخه وکتل شي.

- د خدمت چمتو کوونکي.
- د خدماتو مدیر، مدیراو یا پلان جوړونکی.
- د خدمت مصرف کوونکی
- مسلکیت

دا لیدپه ۱،۱ شکل کې خلاصه شوېدی. که څه هم په ټولو مسلکونو کې د ستونزو لیست کول ناممکن دی؛ مګر دا چوکاټ د بشري او ټولنیزو علومو په ډېرو مسلکونو او حالاتو کې پلی کېدای شي. د پورته لید او چوکاټ په اساس تاسو کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــئ پـه خپلـه علمي برخـه کې چېرې، چې د څېړنو تخنيکونـه د ځوابونو موندلو لپاره کارول کېدای شي د احتمالي ستونزو د پېژندلو لپاره هم کار واخلئ.

څېړنه څه مانا لري؟

سـتاسـو مسـلکي پوښـتنو ته د ځوابونو د موندلو ډېرې لارې شـتون لري. دا میتودونه په اسـاسـي توګه په غیررسـمي، کلینیکي قضاوت او ځانګړو ساینسي ساحو پورې اړه لري، چې د سـاینسـي کړنلارو دودیز استعمال ته غاړه ایښودل دي. دا څېړنې ستاسو پوښتنو ته د ځوابونو د موندلو یوه لاره ده. کله چې تاسـو عملاً د یوې پوښتنې د ځوابونو د موندلو لپاره د څېړنې پروسه پر مخ وړئ؛ نو دا تاسو ته د پروسې د پلي کېدا ډاډ درکوي چې.

- د فلسفي او عقلي چوکاټ په داخل کې ترسره کېږي.
- د کړنلارو، میتودونو او تخنیکونو څخه کـار اخلي چې د اعتبـار او بـاورتوب لپاره ازمویل شوي دي.
- پروسه بې طرفه او د مشخص هدف لپاره ډیزاین شوې ده.

د څېړنې په برخه کې سـتاسو د فیلسوفیکي دریځ ټاکنه ممکن له څو پاراډایمونو او کړنلارو څخه رامنځته شي، لکه: مثبت ګرايي، تعبیر کوونکي، پدیدوي، عمل یا برخه اخېستونکی، فیمینست (د ښځو حقوق غوښتونکي)، کیفي، کمي او علمي مسلکونه، چې تاسو په کې روزل شوي یاست.

د اعتبـار مفهوم د څېړنې پروســـي پـه هر اړخ کې پلی کېـداي شـــي او دا ډاډ درکوي، چې په یوه څېړنه کې د یوې پوښتنې د ځواب موندلو لپاره سمې کړنلارې پلې شـوي دي. اعتبار د اندازه کولو د پروسې کیفیت ته اشاره کوي، چې دقت او د تکرار وړتیا رامنځته کوي.

د بې پرې او هـدف لرونکي مـانا دا ده، چې تاســـو هر یو قدم په غیر جانبدارانه ډول اخیسـتی او هره پایله یې په خپل ذات کې تر ټولو غوره ده او د خپل شـخصي ګټو پرته په نظر کې نیول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلومـاتو د راټولولو پـه برخـه کې د څېړونکو د تعصـــب او تبعیض (ذاتي یا عندي وینا)کچه هم توپیر کوي. فرعي فعالیت (ذاتي یا عندي لید) ستاسو د فکر کولو د لارې یوه اړینه برخه ده، چې ســتاســو د تعلیمي شــالید، مســلکونو، فلســفې، تجربې او مهارتونو په حالت پورې تړلې وي.

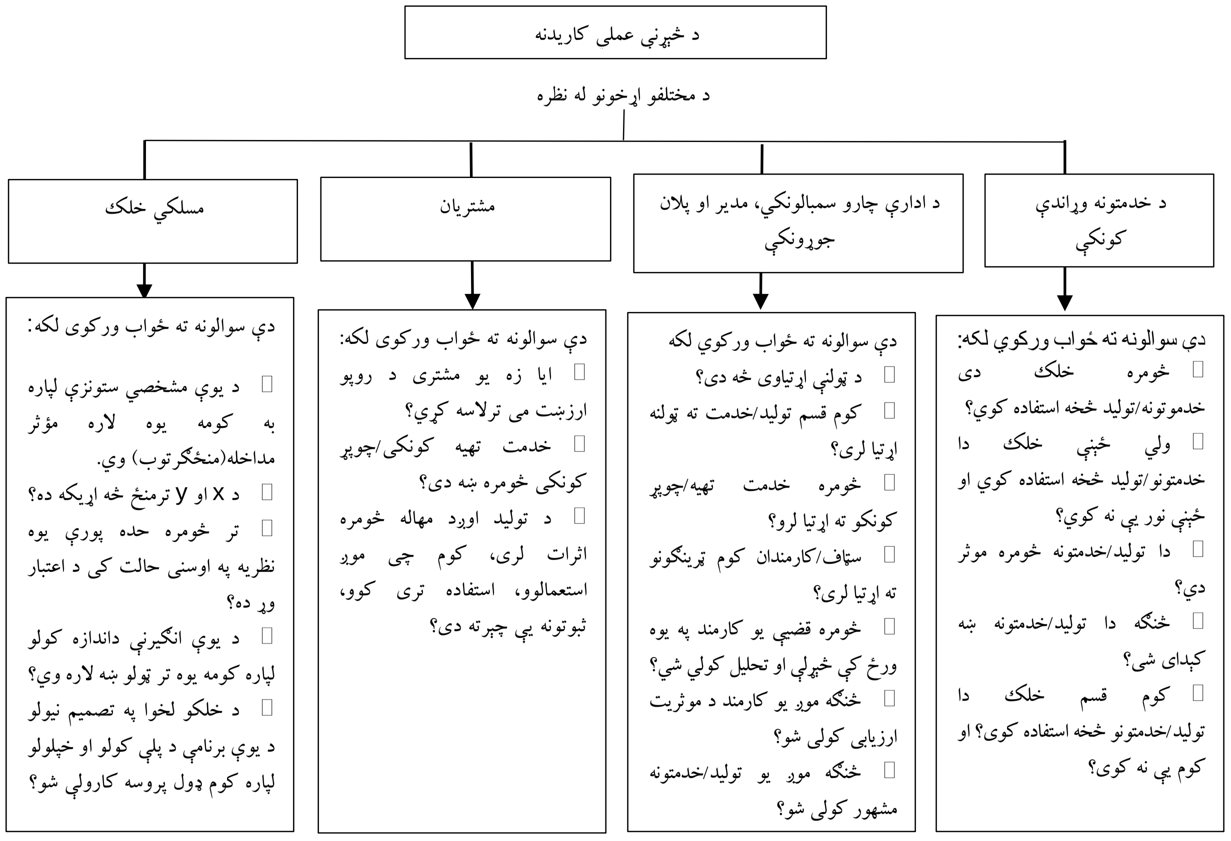

۱–۱ – شکل: د څېړنې تطبیقي کاریدنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مثال په توګه یو ارواپوه ممکن د معلوماتو یوې ټوټې ته د هغه طریقې او تګلارې څخه په توپیر سره وګوري، چېرې چې یو بشری حقوقپوه یا تاریخ پوه ورته ګوري. له بلې خوا تعصب یوه قصدي هڅه ده، چې د څه پټولو یا روښانه کولو لپاره ترسره کېږي.

پورته ذکر شویو دریو معیارونو ته په کتو دا پروسه د دې وړتیا لري، چې تحقیق ورته ویل کېږي. له همدې امله کله چې تاسو وایاست، چې د یوې پوښتنې د ځواب موندلو لپاره تاسو د څېړنیزه مطالعه ترسره کوئ، دا په دې مانا ده، چې هغه میتود چې تاسو یې په لاره اچولو سره دا طمعې پوره کوئ (په فصل کې وروسته بحث شوی). په هر صورت هغه درجې ته، چې د دې معیارونو څخه طمع کېږي د یو مسلک څخه بل مسلک ته توپیر لري او له همدې امله د تحقیق مانا هم له یو علمي مسلک څخه بل ته توپیر لري.

د مثال په توګه د څېړنې پروسې طمعې د فزیکي او ټولنیزو علومو تر منځ خورا څرګندې دي. په فزیکي علومو کې د څېړنو د هڅو څخه طمع کېږي، چې په هر مرحله کې سخت کنټرول شي، په داسې حال کې، چې په ټولنیزو علومو کې سخت کنترول نشي پلي کېدای او کله نا کله غوښتنه هم نه کېږي. په ټولنیزو علومو کې د اړتیا وړ کنترول کچه هم له مسلک څخه بل ته په څرګند ډول توپیر لري؛ ځکه چې ټولنیز پوهان د پورته توقعاتود پوره کولو لپاره د څېړنیزې پروسې په اړتیا کې هم سره هم نظر ندي. مګر د مسلکونو تر منځ د دې توپیرونو سره سره د پوښتنو په برخه کې د دوی پراخه چلند ورته دی چې د دې کتاب اساس او څېړنیز ماډل هم پراخه تګلاره تشکیلوي.

د څېړنې د پیل کوونکي په توګه تاسو باید پوه شئ، چې تحقیق کوم تخنیکي، پیچلی او یا د احصایې کمپیوټر نه دي. دا کېدای شي خورا ساده فعالیت ډیزاین شوی وي؛ ترڅو د ورځنیو فعالیتونو پورې اړونده ساده پوښتنو ته ځوابونه چمتو کړي. له بلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوا د څېړنې کړنلارې کولی شــي د پیچلو تیوریو یا قانونونو جوړولو لپاره هم وګمارل شي چې زموږ ژوند اداره کوي.

لکه څنګه چې ترې یادونه وشـوه د څېړنیز او غیر څېړنیز فعالیت تر منځ توپیر دا دی، چې په څېړنیز فعالیت کې موږ د خپلو څېړنیزو پوښتنولپاره د یوې پروسې په لړ کې ځوابونـه پیـدا کوو؛ نو مهمـه ده چې دغـه بهیر یو څـه اړتیـاوې او ځانګړتیاوې ولري او شـــرایط یې هم پوره کړل شـــي، د دې اړتیاو او ځانګړتیاو پېژندلو لپاره راځئ، چې د تحقیق ځینې تعریفونه وګورو: د څېړنې یا Research کلمه له دوه برخو څخه جوړه شــوېده چې (Re) د (بیا) او (Search) د (پلټنې) معنا لري. د قاموس له مخې بیا د (مختاړي) په شـکل په سر کې راوړل کېږي، چې مانا یې ده، یوځل بیا یا دوباره کول او په کلی توګه د فعل مانا لري، چې له نږدې او احتیاط سره ازموینه او هڅه یا تحقیق کول دي. دواړه برخې یوځـای یو نوم رامنځتـه کوي، چې د پوهې پـه یوه برخـه کې هغـه محتاطه، سـیستماتیکه مطالعه او تفتیش څرګندوي، چې د حقایقو او اصولو رامنځته کولو لپاره ترسره شوې وي.

ګرینیل زیاتوي: څېړنه یو ډول منظم تحقیقات دی، چې د سـتونزو حلولو لپاره د منلو وړ ســـاینســـي میتودولوژیو څخه کار اخلي او نوې پوهه رامنځته کوي چې عموما تطبیق کېږي (ګرینیل ۴:۱۹۹۳).

د لنډ برګ په وینا هغه پروســـه، چې موږ یې په ورځني ژوند کې کاروو او هغه علمي بهیر، چې د ټولنیزې څېړنې پروسې تر منځ موازي والی راول، په ساینسي میتودونو کې د سیـستماتیک نظارت (مشـاهدو) درجه بندۍ او د معلوماتو تشریح کول شامل دي لنډ برګ (۴:۱۹۹۳).

اوس په ښـکاره ډول دا یوه پروسـه ده په کوم کې چې نږدې ټول خلک د خپل ورځنې ژونـد په جریان کې بوخت دي. نوموړی زیاتوي: زموږ د ورځنیو چارو پایلو او د ساینسي میتود په توګه د پېژندل شویو پایلو تر منځ اصلي توپیر په رسمیوالي، سختوالي، تائید او په وروستي عمومي اعتبار پورې اړه لري. (۵: ۱۹۹۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

برنر تحقیق یا پلټنه د یوې ستونزې د ځوابونو د موندلو لپاره د یوې سیستماتیکې لارې په توګه تعریفوي (۲:۱۹۹۷).

د کرلینګر په وینا ساینسي څېړنه د مختلیفو پېښو په اړه د ټاکل شویو اړیکو په بنیاد د وړاندیزونو سیستماتیکي، کنټرول شوي، تجرباتي او انتقادي پلټنه ده (۱۰:۱۹۸۶).

بلومر وايي: بیا هم ټولنپوهنیز څېړنه؛ لکه څرنګه چې د څېړنې په توګه په ابتدایي ډول د ټولنیز نړۍ په اړه د سیستماتیک، باوري او معتبرو پوهې رامنځته کولو ته ژمن دي. (۵:۱۹۷۷)

د څېړنیزې پروسې ځانګړتیاوې او اړتیاوې

د دې تعریفونو څخه دا روښانه کېږي، چې تحقیق د پوښتنو ځوابولو لپاره د معلوماتو د راټولولو، تحلیلولو او تشریح کولو پروسه ده. مګر د څېړنې د قوت په موخه یاده پروسه باید لاندې ځانګړتیاوې هم ولري: د امکان ترحده پورې کنټرول، پېچلتیا، سیستماتیک والی، د اعتبار او تائید وړتیا درلودل او ددې تر څنګ باید تجربه کوونکي او انتقادي هم وي.

راځئ، چې په لنډه توګه دا ځانګړتیاوې یو څه وڅېړو؛ ترڅو پوهه شو، چې د دوي مانا څه ده؟

کنټرول شوې: په ریښتني ژوند کې ډېری فاکتورونه شتون لري، چې په یوې پایلې اغېز کوي. ځانګړې پېښه په کمیابه توګه د متقابلو اړیکو پایله ده. ځېنې اړیکې د نورو په پرتله خورا پیچلې دي او ډېری پایلې د متقابلو کړو وړو فاکتورونو او د متقابل اړیکو یو سلسله ده. د علت او معلول د اړیکو په مطالعه کې دا مهمه ده، چې د دې وړتیا ولرئ، چې عکس العمل یا اغېز د علت سره برعکس وصل کړئ. د علت په مطالعه کې د اړیکې رامنځته کول اړین دي؛ په هر صورت په ټولنیزو علومو کې د اړیکو جوړولو لپاره د عمل او د هغې د اغېزو یا تاثیراتو پېژندل خورا ستونزمن دي او ډېری وختونه ناممکن هم وي.

کنترول دا مانا لري، چې د پېښو په راسپړلو او د دوو تغییراتو په اړیکو کې تاسو خپله مطالعه په داسې ډول تنظیم کوی، چې د اړیکو د تاثیر نور فاکتورونه خپلې اغېزې کمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي. دا په فزیکي علومو کې تر یوې اندازې پورې ترلاسه کېدای شي؛ ځکه چې ډېری څېړنې په لابراتوار کې ترسره کېږي. په هر صورت په ټولنیزو علومو کې دا خورا ستونزمن کار دی؛ ځکه چې څېړنه په ټولنه کې د انسانانو ژوند پورې اړوند مسئلو په اړه ترسره کېږي، چېرې چې دا ډول کنټرول ناممکن دي. له همدې امله ده چې تاسو نشئ کولی په ټولنیزو علومو کې بهرني عوامل کنټرول کړئ، صرف هڅه کوئ د دوي تاثیر اندازه کړئ.

سخت: تاسو باید ډاډ ترلاسه کړی چې د پوښتنو ځوابونو موندلو لپاره تعقیبي پروسې اړونده مناسبه، دقیق او عادلانه دي. یوځل بیا د سختۍ درجه د فزیکي ساینس او په ټولنیزو علومو کې د پام وړ توپیر لري.

سیستماتیک: دا په دې مانا ده، چې هغه کړنلارې چې د تحقیق لپاره ترسره شوي یو ځانګړی منطقي ترتیب تعقیبوي؛ ځکه دغه بېلابېلې مرحلې په ناڅاپي ډول نشي رامینځته کېداي؛ نو ځېنې کړنلارې بایدځینې نورې کړنلارې تعقیب کړي.

تجربوي: په دې مانا چې کومې پایلې، چې د ریښتني ژوندد تجربو، مشاهدو او معلوماتو پر اساس راټولې شوې او تر لاسه شوې وي.

د اعتبار او د تائید وړ: دا مفهوم په دې مانا دی، چې هر هغه څه چې تاسو د خپلو موندنو پر اساس لاسته راوړئ سم دي او ستاسو او د نورو لخوا تائید کېدای شي.

انتقادي: د کارول شویو طرزالعملونو او ګومارل شویو میتودونو تفتیش د تحقیق لپاره خورا مهم دی. د تفتیش پروسه باید ارزښتناکه او له هر ډول نیمګړتیاو څخه پاکه وي. په پروسه کې منل شوې او کارول شوې کړنلارېباید د قوي تفتیش سره د مقاومت کولو وړ وي.د یوې پروسې لپاره چې څېړنه بلل کېږي؛ اړینه ده چې پورتنۍ ځانګړتیاوې ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

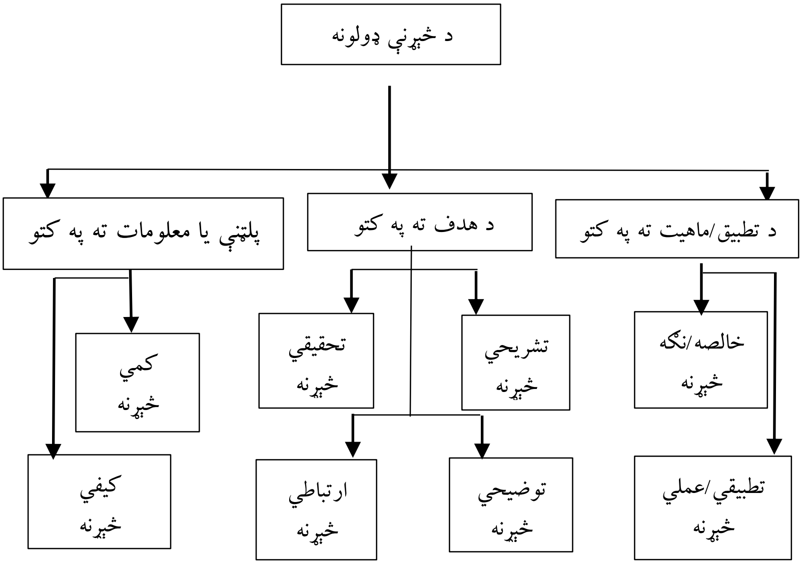

۱-۲-شکل: د څېړنې ډولونه

د څېړنې ډولونه

د څېړنې په مطالعه کې د څېړنې ډولونه له دریو مختلف لیدنو(لید لورو) څخه کتل کېدای شي (شکل ۱-۲)

۱ . تطبیقي موندنو ته په کتو څېړنه
۲ . هدف ته په کتلو څېړنه
۳ . پلټنې یا معلوماتو ته په کتلو څېړنه

د دې لید پر بنسټ د څېړن طبقه بندي او ډولونه کاملاً له یو بل څخه متفاوت نه دي؛ ځکه د تطبیق له نظره طبقه بندي شوې څېړنیزه مطالعه هم د اهدافو او تفتیش حالت له لیدلوري څخه طبقه بندي کېدای شي. د مثال په توګه د څېړنې پروژه کولی شو د په مختلیفو ډولونو طبقه بندي کړو لکه د تطبیق له نظره په خالصې یا پلې شوې څېړنې، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهدافو له نظره په تشـریحي، ارتباطي، توضـیحي یا پلټونکي (د پوښتونکي طرز له نظره په کیفي او کمي).

د تطبیق یا عملي لید په اعتبار د څېړنې ډولونه

د بیلي په وینا که تاسـو په ټولنیزو علومو کې د تطبیقي یا عملي لید څخه د یوې څېړنې هڅې وڅېړئ؛ نو دوه پراخه کټګورۍ څېړنې به ومومۍ: خالصه څېړنه او تطبیقاتي څېړنه. (۱۷:۱۹۷۸)

په خالصه څېړنه کې د تیوریو او فرضیو رامنځته کول او ازمول شامل دي، چې د فکري پلوه د څېړونکي لپاره ننګونکي دي؛ مګر ممکن په اوسني یا راتلونکي وخت کې عملي تطبیق ونه لري. په دې توګه دا ډول څېړنه اکثراً د فرضـیې ازمایلو ته شـاملیږي، چې خورا مجرده او ځانګړې مسلکي مفکوره غواړي.

خـالصـه څېړنـه د څېړنې د میتودونو، کړنلارو، تخنیکونو او وسـایلو د ودې، ازموینې، تـائید او نوي کولو سـره هم تړاو لري، چې په ټوله کې د تحقیق میتودولوژۍ جوړوي. د خالص تحقیق مثالونو کې د نمونې اخیستلو تخنیک رامنځته کول شامل دي، چې په یوه ځانګړي حالت کې پلي کېدای شي، یاده څېړنه د کړنلارو د اعتبار د ارزولو لپاره د میتودولوژۍ رامنځته کولو، په خلکو کې د فشـار کچې او چلند اندازه کولو لپاره غوره لاره ده . د خالصـې څېړنې له لارې په ټولنیزو علومو کې ډېرۍ څېړنې پلي شـوي او ډېر مسایل رامنځته شوي او د تحقیق د میتودونو په پوهه وراضافه شوي هم دي. په بل عبـارت د څېړنې تخنیکونـه، کړنلارې او میتودونه، چې د تحقیق میتودولوژي جوړوي د وضـعیت، مسـئلې، ستونزې یا پېښې د بېلابېل اړخونو په اړه د معلوماتو راټولولو په اساس پلي کیږي؛ ترڅو راټول شـوي معلومات په مختلیفو برخو کې عملاً وکارول شـي. لکه د پالیسۍ جوړونې، ادارې او یوې پېښې په اړه د پوهاوي او درک کولو په موخه او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اهدافو له نظره د څېړنې ډولونه

که تاسو یوه څېړنه د هغې د مطالعې د ساحې او موخو له نظره وڅېړئ؛ نو وبه وینئ، چې په لویه سطحه یوه څېړنه په تشریحي، ارتباطي، توضیحي او د نویو معلوماتو د سپړنې په څېړنو ویشل کېدای شي. د مطالعې د مستند په توګه طبقه بندي د سیستماتیک وضعیت، ستونزو، پدیدو، خدماتو یا برنامو تشریح کولو لپاره هڅه ده، یا د یوې ټولنې د ژوند د بېلابېلو شرایطو په اړه د معلوماتو چمتو کولو هڅه ده، یا د یوې مسئلې په اړه انګیزه بیانوي.

د مثال په توګه ممکن دا د یوې ادارې لخوا د چمتو شـــویو خدماتو د ډولونو د تشـریح کولو هڅه وي، د یوې اداري ادارې جوړښـت، د کلیوالي خلکو د ژوند لومړي شـرایط، د یوې ټولنې اړتیاوې، د طلاق له لارې چارې، څرنګه یو ماشـوم په کور کې د کورني تـارتریخوالي ســـره ژونـد تېروي یـا د یو مـدیریـت د کـارمنـدانو د چلند په اړه مطالعات او یا دې ته د ورته مطالعاتو اصـلي هدف د هغه څه تشـریح کول دي، چې د مطالعې لاندې مسئلې/ ستونزې په نظر کې نیولو سره پېښېږي.

په ارتباطي مطالعه کې اصـــلي ټینګار د ټاکلي وضـــعیت د دوه یا څو اړخونو تر منځ یو پر بل د متکي کېدلو او تر منځ یې د اړیکو او تړاو په کشـفولو یا تاسـیس کولو دی. د تولیـد په خرڅلاو باندې د اعلاناتو یا کمپاین اغېزه څه ده؟ د فشــارڅخه د ډک ژوند او د زړه د حملې د پېښــو تر منځ اړیکې څه دي؟ زېږون او مړینې د کچو تر منځ اړیکې څـه دي؟ د ټیکنـالوژۍ او بیکـارۍ تر منځ اړیکې څه دي؟ د ناروغۍ په کنټرول کې د روغتیایي خدماتو اغېزې څه ډول دي یا د زده کړو د لاسته راوړنو په اړه د کورنۍ چـاپیریـال څه ډول دی؟ دا مطالعات څرګندوی چې ایا د وضـــعیت یا واقیعت د دوو یا ډېرو اړخونو تر منځ اړیکې شـتون لري او که نه؛ نو له همدې امله د ارتباطي مطالعاتو په نوم یادیږي.

توضـیحي څېړنې د دې روښانه کولو هڅه کوي، چې ولې او څرنګه د یو حالت یا پدیدې د دوه اړخونه ترمنځ اړیکې شـــتون لري. دا ډول څېړنې د توضـــیح کولو هڅه کوي، د مثال په توګه ولې فشار لرونکي ژوند د زړه د حملې لامل ګرځي؛ ولې د مړینې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کچې کمښدل د زیړون د کچې د کمېدو سره یوځای تعقیبیږي؟ یا معلوم کړو، چې د کور چاپیریال څه ډول د ماشومانو په علمي لاسته راوړونو اغیزه کوي.

څلورم ډول څېړنه د یوې مطالعې د اهدافو له نظره د سپړنې څېړنه بلل کیږي. دا مطالعه هغه وخت ترسره کیږي کله چې موخه د هغې ساحې پلټل وي، چې تر اوسه لږه پېژندل شوې وي یا موخه د ځانګړي څېړنې د مطالعې د امکاناتو پلټل وي. کله چې مطالعه د هغې د عملي کېدو د ټاکلو لپاره ترسره کیږي؛ نو دې ته د امکان سنجونې مطالعه یا ازمایښتي مطالعه هم ویل کیږي. دا ډول څېړنه او مطالعه معمولاً هغه وخت ترسره کیږي، چې یو څېړونکی وغواړي هغه ساحې وپلټي په کومو کې چې پلټونکی لږ یا هېڅ معلومات نلري. نو یوه کوچنۍ مطالعه ترسره کوي؛ ترڅو معلومه کړي، چې آیا دا د پراخه تحقیق کولو ارزښت لري او که نه. د دې ډول مطالعې په جریان کې د ارزونې پر اساس ممکن بشپړه مطالعه هم واقع شي. د پلټنې مطالعات هم د ازمایښت د وسایلو د اندازه کولو، کړنلارو پراختیااو تصفیه کولو په موخه ترسره کیږي او هم د ترلاسه شویو مطالعاتو د وسایلو اندازه کولو، کړنلارو رامنځته کولو، پاکولو او ازمایښت لپاره. (جدول ۱،۱)

د څېړنیزې مطالعې د اهدافو له نظره د څېړنې مطالعات څرګندوي، چې که څه هم د تیورۍ له نظره د یوې څېړنې مطالعه په پورتنۍ کټګورۍ کې طبقه بندي کېدای شي؛ مګر بیا هم په عمل کې ډېری مطالعات د لومړیو دریو ترکیبونو په اساس صورت مومي، چې د تشریحي، ارتباطي او توضیحي څېړنو عناصر په بر کې لري. په دې کتاب کې د څېړنېز راپور لیکلو لپاره وړاندیز شوې لارښوونې تاسو د دې اړخونو ادغام کولو ته هڅوي.

د پلټنې یا د معلوماتو له مخې د څېړنې ډولونه

زموږ د څېړنې په توپولوژۍ(د یوې ځانګړې موضوع په اړه معلومات یا نقشه) کې دریم لید د هغه پروسې سره اړه لري، چې تاسو یې د څېړنې پوښتنو ته ځواب موندلو لپاره غوره کوئ. په پراخه توګه د تفتیش لپاره دوه لارې شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ . ترتیب شوې یا محدوده شوې تګلاره

۲ . غېرترتیب یا آزاده تګلارې

په ترتیب شـوې تګلاره کې موخې، ډیزاین، نمونه او هغه پوښتنې، چې تاسې یې د ځواب ویونکو څخه د پوښتلو پلان لرئ دا ټول هغه څه چې د څېړنې پروسه رامنځته کوي مخکې له مخکې ټاکل شوي دي. خو په غیر ترتیب شوې تګلاره کې

بیا برعکس د پروسې په هره برخه کې انعطاف ته اجازه وي. ولې ترتیب شوي روش د ستونزې، مسئلې (پېښې) او دیا یوې پدیدی د کچې د ټاکلو لپاره ډېر مناسب دی.

جدول ۱-۱ د هدف له نظر د څېړنیزو مطالعاتو ډولونه

مثالونه	مقصد	اساسي مقصد	د تحقیق ډولونه
د ټولنې د اوسیدونکو ټولنیز او اقتصادي ځانګړتیاوې د ښه تدریس په اړه د محصلینو رویه د یوې ادارې خدماتو تهیه کولو ډولونه د یوې ټولنې اړتیاوې د یو تولید خرڅلاو د نرسانو د مړه شویو او مړه کیدونکو په اړه رویه د مدیریت په اړه د کارګرانو رویه په یوه ټولنه کې د خلکو د اوسیدو تعداد د نوې مهاجرینو ستونزې د مهاجرینو تر منځ مسلکي حرکت(اوښتون) اندازه د یو تولید په اړه د مشتریانو خوښه او ناخوښه کورنی تاوتریخوالی کې د اوسیدو اغیزې	د هغه څه تشریح کول، چې په اړه یې یو څه شتون لري: د خلکو یوه ډله یوه ټولنه یوه پدیده یو وضعیت یو پروګرام پایله	د هغه څه تشریح کول چې شتون لري	تشریحي څېړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

• هغه ستراتیژیانې چې د شرکت لخوا د کار ګرانو د تولید زیاتوالي لپاره ځای پرځای شوي			
• د یو پروګرام اغېز • د فشـار لرونکي ژونـد او د زړه د حملې پېښو تر منځ اړیکه • په کارموندنه کې د ټیکنالوژۍ اغېزه • د میندو او ماشـوم روغتیایی خدماتو اغېزه د میندو او ماشومانو په مړینې باندې • د ودونو د مشـورتي خدماتو اغېزمنتوب د ودونو د ستونزو د کچې په اړه • د اعلانـاتو کمپـاین اغېزه د محصـول خرڅلاو باندې • د کارګرانو په تولید کې د هڅونې اغېزې • د ساري ناروغۍ په کنټرول کې د معافیت پروګرام اغېزمنتوب	تاسـیس کول یا سپړنه کول: • یوه اړیکه • یوه تړولنه • یو متقـابـل انحصار	د دې معلومول لپاره، چې اړیکـه شتون لري	ارتباطي څېړنه
• ولې فشار لرونکي ژوند د زړه حملې لامل کیږي؟ • ټیکنالوژي څرنګه بیکاري/روزګار رامنځته کوي؟ • د میندو او ماشـوم روغتیـایی خدمتونه څرنګه د ماشومانو په مړینه اغېزه کوي؟ • ولې ځینې خلک د یوې مسـئلې په اړه مثبت چلند لري پداسې حال کې چې نور یې نه لري؟ • ولې یو ځانګړی مداخله د ځینو خلکو لپاره کار کوي او د نورو لپاره نه؟ • ولې ځینې خلک یو محصـول کاروي پداسې حال کې، چې نور یې نه کوي؟ • ولې ځینې خلک بل هیواد ته مهاجرت کوي پداسې حال کې چې نور یې نه کوي؟ • ولې ځینې خلک یو پروګرام غوره کوي پداسې حال کې چې نور یې نه کوي؟	د تشـریح کولو لپاره: • ولـې اړیـکـه، اتحادیـه یا یو بل پورې تړلی شتون لري • ولـې یـوه ځانګړې پېښه رامنځته کیږي	د دې تشـریح کـول چې ولـې اړیـکـې رامنځته کیږي	وضاحتي یا توضیحي څېړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په داسې حال کې، چې غیر ترتیبي تګلاره او روش اساسا د یوې پدیدې د ماهیت د سپړولو لپاره کارول کیږي، په بل عبارت د واقعیت، مسئلې، ستونزې یا پدیدې په وړاندې چلند کې د هرې برخې رنګارنګي څرګندوي. د مثال په توګه که تاسو غواړئ د یوې مسئلې مختلف اړخونه وڅیړئ، هغه ستونزې، چې په ټولنه کې د خلکو لخوا تجربه شوي یا مختلف نظرونه چې خلک یې د یوې مسئلې په اړه لري؛ نو دا د غیر ترتیب شویو پوښتنو په کارولو سره پلټل کیږي. له بلې خوا د دې موضوع د څرګندولو لپاره، چې څومره خلک ځانګړي او یو مشخص لید لري؟ یا څومره خلک ځانګړې ستونزه لري؟ یا څومره خلک ځانګړي نظر لري، تاسو اړ یاست د دغه ډول پلټنو لپاره د څېړنې منظم جوړښت وکاروئ.

د ترتیب شوې پلټنې ترسره کولو دمخه باید د معلوماتو د رنګارنګۍ په موخه یوه ترتیب شوې پلټنه ترسره شي، چې بیا د همدې ترتیب شوي پلټنې له لارې راتلونکې څېړنه اندازه کېدای شي.

دواړه طریقې په تحقیق کې خپل مقام لري، دا دواړه ډوله څېړنې په ځان کې د قوت او ضعف نقطې لري نو له همدې امله تاسو باید ځان یواځې په ترتیب شوي یا غیر ترتیب شوي تګلاره پورې قید نه کړئ. د پلټنې لپاره ترتیب شوی روش عموما د کمي څېړنیزو روشونو په ډله کې توګه طبقه بندي کیږي او دکیفي څېړنې په برخه کې د غېرترتیب شوي روش څخه یادونه کیږي، د کمي او کیفي څېړنو تر منځ نور توپیرونه په جدول۲،۱ جدول کې ښودل شوي دي.

د کمي او کیفي روشونو (ترتیب شوی او غیر ترتیب شوی رویشونو) تر منځ انتخاب کې باید تاسو پدې تاکید وکړئ: ستاسو د تفتیش (پلټنې) هدف، کشف، تائید، مقدار یا اندزاه، د لاسته راوړنو یا موندنو کارول، د پالیسۍ جوړول یا په پروسې پوهېدل.

د کمي او کیفي څېړنو تر منځ توپیر د پلټنې له ترتیب شوي/غیر ترتیب شوې پروسې سربیره په څېنو ملاحظاتو هم تکیه کوي، چې په لنډ ډول په ۲،۱ جدول کې وړاندې شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه مطالعه، چې د کیفي څېړنې او مطالعې په توګه طبقه بندي شـوې که چېرې د مطالعې لومړی هدف د پدیدې د حالت، ستونزې یا پېښې تشریح کول وي او معلومات د متغیرونو د کارولو له لارې راټول شـوي وي؛ نو په اسـمي یا ترتیبي مقیاسـونو اندازه کېږي او کـه د پدیدې د حالت یا سـتونزې اړوند د تغیراتو رامنځته کېدلو لپاره تحلیل ترسره کېږي؛ نو اړتیا نشته چې روش مشخص شي.

د کتل شوي حالت په اړه وضاحت ورکول، د پېښو تاریخي شمېر وړاندې کول، د یوې ستونزې په اړه د خلکو مختلفو نظرونو بیانول او د یوې ټولنې د شرایطو او حالاتو بیانول د کیفي څېړنې مثالونه دي.

له بلې خوا که تاسو وغواړئ د پېښـې، وضـعیت، ستونزې یا مسئلې کې توپیر اندازه کړئ او یا غواړئ د تحلیلونو د توپیر اندازه معلومه کړئ؛ نو باید معلومات د کمي متغیرونو په کارولو سـره راټول او جمتو شي. په یوه څېړنیزه مطالعه کې د کمي اړخونه مثالونه عبارت دي له: څومره خلک ځانګړې ستونزه لري؟ څومره خلک ځانګړی چلند لري؟

د ارقـامو کارول د کمي مطالعې لازمې برخه نده، د ارقامو عمده دنده د ازمایلو په توګه اسـتعمال دی؛ ترڅو د هغو پایلو تصـدیق او رد معلوم شـي، چې تاسـو د تحلیل شـویو معلوماتو او پوهې پر اسـاس ترلاسـه کړې دي. همدا رنګه د احصـایې او ارقامو کارول له تاسو سره د شیانو په منځ کې د اړیکو په اندازه کولو، د یقیني او باوري بېلګې په وړاندې کولو او د متحولونو د اثراتو او اغېزو په جلا کولو کې هم مرسته کوي.

تاسـو ته په کلکه توګه سـپارښـتنه کېږي، چې باید ځان په بشـپړ ډول یوازې د کیفي او کمي څېړنو په برخو پورې منحصـر او قید نه کړئ. دا ریښـتیا ده، چې داسـې مسـلکونه شـتون لري، چې ځان څېړونکی پکې تنها کمي او یا کیفي برخې ته منسـوب کېږي. د مثال په توګه د بشـر پېژندنې، تاریخ او ټولنپوهنې په څېر مسـلکونوکې کیفي څېړنې ته ډېر توجه کېږي، په داسـې حال کې چې ارواپوهنه، اپیډیمولوژي، ښـوونه او روزنه، اقتصاد، عامه روغتیا او بازار موندنې د کمي څېړنې لور ته ډېرمیلان لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر صورت، دا په دې مانا نه ده، چې یو اقتصاد پوه یا ارواپوه باید هېڅکله کیفي روش ونه کاروي، یا دا چې بشري حقوق پوه هیڅکله کمي معلومات نه کاروي. په ټولنیزو علومو کې د ډېرې مسلکونو لخوا دا په ډاګه شوې ده، چې دواړه ډوله څېړنې د ښې څېړنې او څېړنیزې مطالعې لپاره ګټورې او مهمې دي.

د څېړنې مسئله (پرابلم وړاند کول) پخپله دا ټاکي، چې یاده څېړنه او مطالعه د کمي میتود په کارولو سره تر سره شي او که د کیفي؟ لکه څرنګه د کمي او کیفي میتودونه دواړه په ځان کې د قوت او ضعت اړخونه او ګټې او زیانونه لري؛ نو ویلی شو، چې یو میتود هم په ټولو برخو کې له بل څخه غوره نه دی(اکرویډ او هیکر ۱۹۹۲:۳۰).

په هغو معلوماتو کې د تغییر اندازه کول او تحلیل، چې په تحقیق کې په نظر کې نیول کیږي د مطالعې په هدف پورې اړه لري. په ډېرې مطالعاتو کې تاسو اړتیا یاست، چې د دقیقو او کره معلوماتو د ترلاسه کولو لپاره دواړه (کیفي او کمي) لیدونه سره یو ځای کړئ. د مثال په توګه فرض کړئ، چې تاسو غواړئ په ښار کې د کورني تاوتریخوالي د قربانیانو اندازه او ددوي لپاره د خدماتو ډولونه او د کارولو څرنګوالی ومومئ.

د خدماتو ډولونه د مطالعې کیفي اړخ دی؛ ځکه چې د دوی په اړه موندل د خدماتو څرنګوالی توضیح کوي. د خدماتو د کاروونې حد کمي اړخ دی؛ ځکه چې په دې کې د خلکو شمېر اټکل کول شامل دي څوک چې خدمات وړاندې کوي او یا دا چې څوک او څه ډول متضرره دي او څه ته اړتیا لري؟ نو دا بیا کیفیت څرګندوي.

د څېړنې پارادایمونه یا نمونې

دوه عمده پارادایمونه شتون لري، چې په ټولنیزو علومو کې د تحقیق اساس جوړوي. ددې موضوع په جزیاتو باندې بحث د یاد فصل د حوصلې څخه بهر دی. هغه مهمه پوښتنه چې دا دواړه ډوله پارادایمونه یو له بله بېلوي هغه دا ده، چې آیا د فزیکي علومو میتودولوژي کولی شو د ټولنیزو پدیدو د مطالعې لپاره هم وکاروو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پارادایم چې په فزیکي علومو کې ریښه لري د سیستماتیک، علمي یا اثباتي لیـد پـه نوم یـادېږي مخـالف پـارادایم یـا نمونـه د کیفي، توکم پوهنیز، ایکولوژیکي او چاپیریالي یا طبیعي لید په توګه پېژندل شـــوی دی. د دواړو مخالفو اړخونه مدافعانو هر یو د ټولنیزو پدیدو د درک په موخه د بل لور په مقابل کې خپلو ارزښتونو، اصطلاحاتو، میتودونو او تخنیکونو ته پراختیا ورکړېده.

په هر صـورت د ۱۹۶۰ لسـیزې د نیمایي راهیسـې دې باور پراختیا ومونده، چې دواړه پاراډایمونه ځانګړی مقام لري. هغه هدف چې یوه څېړنه د هغې لپاره ترسره کېږي هغه دا دی، چې باید څېړنې شـکل او په نتیجه کې پاراډایم هم وټاکل شي. په بې تفاوته توګـه د څېړنې د ټولو ســـتونزو د حل او معلوماتو لاســـته راوړلو لپاره د یوې ځانګړې تګلارې پلې کول ممکن غلط او نامناسب ثابت شي.

یو اثبـاتي پـاراډایم ځـان پـه کیفي او کمي دواړه ډولـه څېړنو پورې تړلی ګڼي پداســـې حال کې چې یو لیکوال له یوې خوا د کیفي معلوماتو او له بل لور د کې کیفي څېړنې تر منځ توپیر تـه هم قایل دی؛ ځکه چې لومړی د متغییرونو په اندازه کولو پورې محدود دی او دوهم د میتودولوژۍ پورې محدود دی.

لیکوال پـه دې بـاور دی، چې صـــرف نظر لـدې څخـه چې څېړونکی په کوم پاراډایم یا نمونې کې کار کوي یا استعمالوي، هغه باید د اړخ نیونې د مخنیوي او هم د خپل نظر د داخلولو پرته د څېړنې بهیر او د هغې د لاسته راغلو پایلو او ارزښتونو ته پابند واوســـي(مـداخلـه پکې ونکړي). همـدا د معلومـاتو راټولولو، تحلیل او تفســـیر کې د ارزښتونو پلي کول دي چې یاد بهیر ته یې له مخې د څېړنې پروسه ویل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړی څپرکی لنډیز

ستاسو پوښتنو ته د ځوابونو د موندلو او د معلوماتو راټولولو او پر هغې دپوهېدو لپاره ډېری لارې شتون لري، چې څېړنه هم یوه له دغولارو څخه ده. د نورو لارو سره یې توپیر یې دا دی چې تحقیق یوه منظمه او چوکاټ لرونکې، برطرفه او هدف لروونکې پروسه ده او د تطبیق او عملي کېدو ډېر ځایونه لري. تاسو اړ یاست، چې د هغې مهارتونه له ځانه سره ولرئ؛ تر څو وکولی شئ یو اغېزمن پلان چمتو او مناسب خدمات وړاندې کړئ او یو اغېزمن مدیر واوسئ. د یو مسلکي کس په توګه تاسو د مسلکي پوهې زیاتولو او څېړنیزو مهارتونو د زده کړې مسئولیت لرئ.

د تحقیق ټوپولوژي یا نقشه له دریو زاویو څخه لیدل کېدای شي: تطبیق (عملي)، اهداف او استعلامي پوښتنو پروسه. د څېړنې د تطبیق ساحې ته په پام سره عملي او خالصه څېړنه شتون لري، چې په ټولنیزو علومو کې ډېری څېړنې د یاد شکل له مخې پلي کیږي، چې د موندنو یا د پېښې/ مسئلې درک کولو لپاره یا په برنامې او حالت کې د بدلون راوستلو لپاره ډیزاین شوې وي. خالصه څېړنه په طبیعت کې یو ډول علمي څېړنه ده او د پېښو په اړه د پوهې د ترلاسه کولو لپاره ترسره کیږي؛ ممکن په نږدې راتلونکي کې تطبیق ولري یا نه.

یوه څېړنه کولی شي د څلورو موخو د ترلاسه کولو لپاره ترسره شي: د وضیعت تشریح کول یا د یوې پدیدې تشریح کول یا د یوې ستونزې او مسئلې واضح کول او څرګندول (تشریحي څېړنه)، د دوه یا ډېرو متغییرونو تر منځ د اړیکو رامنځته کول یا څرګندول (ارتباطي څېړنه) دا چې ولې ځینې پېښې د ځینو نورو پشان په عین شکل او بڼه پېښیږي علت یې څه دی؟ (توضیحي څېړنه). او د مطالعې ترسره کولو یا د یوې داسې ساحې د معلومولو شونتیا ازمایلو لپاره چېرې، چې هېڅ شی یا لږ څه هم نه پېژندل کیږي (اکتشافي څېړنه).

د پلټنې د وضیعت (استعلامي طرز) له نظره دوه ډوله څېړنیزې تګلارې شتون لري: کمي (ترتیب لرونکی روش) او کیفي (غیر ترتیب لرونکی روش).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیفي مطالعې اصلي موخه په یو واقعیت، وضعیت یا چلند کې د انعطاف وړ یا نرمښت منونکي چلند د توپیر او تنوع تشریح کول دي؛ ترڅو د امکان تر بریده دغه توپیر او رنګارنګي وپېژندل شي، په داسې حال کې چې کمي څېړنه ستاسو سره په اندازه کولو کې مرسته کوي. ډېرى باورونه شتون لري، چې د ټولنیزو پوښتنو د جواب موندلو لپاره د ګډ روش له استعمال څخه کلک ملاتړ کوي. دا دوه نمونې په ټولنیزو علومو کې د څېړنې اساس جوړوي. دا ممکن تاسو سره ستاسو د څېړنې د پلي کېدو په برخه کې د ارزښتونو، اصطلاحاتو، میتودونهو او تخنیکونه په کارولو کې مرسته وکړي او دا د څېړنې هدف دی، چې باید د پلټنې وضعیت وټاکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ

د دې څپرکی په پیل کې د لیست شویو کلیدي کلمو سره یو ځل بیا ځان اشنا کړئ او که تاسو ددې مانا یا استعمال په اړه نه پوهیږي؛ نو بیا یې په څپرکي کې وګورئ.

په پام کې ونیسئ، چې تاسو به د خدماتو چمتو کوونکي په توګه د دوي باور باندې څنګه ورزیاتوئ، چې د شواهدو پر اساس څېړنه دوی ته ګټه رسوي.

دوه یا درې د څېړنې پوښتنې وپېژنئ، چې ستاسو په خپل علمي ډګر یا مسلکي ساحې پورې اړه لري، چې لاندې هر ډول څېړنو په ترسره کول سره ځواب کېدای شي:

الف - تشریحي څېړنه

ب - ارتباطي څېړنه

ج - توضیحي څېړنه

د –تحقیقي یا د نوې معلوماتو یا د نوې ساحې معلومولو څېړنه

- د څېړنې دوو پاراډیمونو پورې اړوند یوه مسئله په پام کې ونیسئ، چې څرنګه د څېړنې دواړه تګلارې (ازاده او محدوده) ستاسو په مسلکي ساحه کې د عمل ښه کولو لپاره پلي کېدای شي. په دقیقه توګه د څېړنې دواړه فلسفې پاراډایمو وڅېړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

د څېړنې پروسې ته يو ځغلنده نظر

پدې فصل کې به تاسو د لاندې مواردو سره اشنايي ترلاسه کړئ.

- د څېړنې د ترسره کولو لپاره اته مرحله ايز موډل
- لومړۍ برخه: پدې اړه تصميم نيونه چې د څه په اړه تحقيق کيږي.

- لومړۍ مرحله: د تحقيق د مسئلې قالب بندي يانې چوکاټ کې اچول.
- دوهمه برخه: د يوې تحقيقي مطالعې برنامه ريزي.
- دوهمه مرحله: د تحقيقي طرحې مفهوم سازي يا ډيزان ترتيبول.
- دريمه مرحله: د معلوماتو راټولولو لپاره د وسايلو او تګلارې رامنځته کول.
- څلورمه مرحله: د نمونې ټاکل.
- پنځمه مرحله: د تحقيق لپاره د وړانديز ليکل.
- دريمه برخه : د څېړنيزې مطالعې ترسره کول.
- شپږمه مرحله: د معلوماتو راټولول
- اوومه مرحله: د ډيټا(د خامو معلوماتو) پروسس کول او څرګندول
- اتمه مرحله : د تحقيق راپور ليکل

کليدي ټکي

معلومات، د معلوماتو څرګندونه، د معلوماتو پروسس کول، تجربه کول، فرضيې، د مرکې برنامه، غير احتمالي نمونه، لومړني معلومات، احتمالي نمونه، کيفي څېړنه، پوښتنليک، عقل ګرايي، باور، د څېړنې ډيزاين، د تحقيق وسايل، د څېړنې موخې، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنې مسئله، د څېړنې پروپوزل، نمونه، د نمونې اندازه، د نمونې ډیزاین کول، ثانوي معلومات، د مطالعې ډیزاین، غیر منظمه مرکه، اعتبار، متغیرونه.

که چېرته د علم او تجربې خاوندان او پوهه خلك د خپلې علمي پوهې څخه په ګټه اخیستنې نړیوالو ته په غیر تخنیکي اصطلاحاتو یا ساده قالبونو کې د انتقادي تفکر له لارې د خپل ترسره شوي کار هغه نتایج او تګلارې وښایي، چې پرته د خپلو غرایزو د دخالت څخه یې ترسره کړي دي؛ نو دا به ډېره ګټوره، جالبه او د توقعاتو سره برابره وي.

د څېړنیزې پروسې اته مرحله اییز ماډل

د څېړنې اته مرحله ایز ماډل د یو مرستندویه موضوع په توګه په مختلیفو لارو او طریقو د پوهنتونونو په مختلیفو سطحو او رشتو کې د هغو اشخاصو له لورې چې د تحقیق مختلیفو پارادایمونو (نمونو) ته ژمن دي تدریس کیږي، د لیکوال په باور د تحقیق پراخه استعمال سره مشابه دی.

دا ډول نظرونه د فیسټنګر او کاټز لخوا هم څرګند شوي چې د رفتاري علومو د تحقیق میتودونو د کتاب په سریزه کې وایي: اګر چې د علمي میتودولوژۍ اساسي منطق په ټولو برخو کې یو شان دی؛ خو د هغه مشخص تخنیکونه او طریقې به یې توپیر ولري چې د موضوع په حدودو پورې اړه ولري.(VI: ۱۹۶۶)

له همدې امله دلته رامنځته شوی ماډل په اصل کې عمومي ماهیت لري او کولی شي د ټولنیزو علومو په ډېرو رشتو کې پلي شي. د ا د یوڅېړنیز تحقیق لپاره عملي او قدم په قدم تګلارې اساس دی، چې هره مرحله د تګلارو، موډلونو او کړنلارو مجموعه تشکیلوي.

فرض کړئ تاسو غواړئ، چې د موټر چلولو لپاره بهرته لاړ شئ، مخکې له دې، چې تاسو د موټر په چلولو پیل وکړئ، تاسو باید پریکړه وکړی، چې تاسو چېرته غواړی، چې لاړ شی او بیا کومه لار انتخابوئ. که تاسو لاره پېژنی؛ نو تاسو اړتیا نه لرئ چې د سړک لارښود ته مراجعه وکړی؛ مګر که تاسو لار ونه وپېژنئ؛ نوتاسو یاست چې یو لارښود وکاروئ او که له یوې څخه ډېرې لارې شتون ولري؛ نو ستاسو مشکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سختېږي، تاسو اړتیا لرئ پریکړه وکړئ، چې کوم یوه باندې لاړ شي. د څېړنې پروسه د سفر ترسره کولو پروسې ته ډېره ورته ده.

ستاسو د انګېزې پشان، د یو تحقیقاتي سفر لپاره هم دوه مهمې پریکړې شتون لري. لومړی دا چې تاسو بایدتصمیم ونیسئ چې تاسو د څه په اړه غواړئ، چې پوهه شئ یا په بل عبارت د کومې څېړنیزې پوښتنې لپاره تاسو غواړئ ځوابونه ومومئ. د څېړنېزو پوښتنو یا د تحقیق ستونزو په اړه د تصمیم نیولو وروسته تاسو بایددا تصمیم ونیسئ، چې د هغو د جوابونو په لټه کې شئ.

ستاسو د څېړنیزو پوښتنو لپاره د جوابونو د موندولو مسیر او ټګلوری ستاسو لپاره یوه نوې ټګلاره ده هماغه ډول، چې موخې ته د رسېدو په موخه په سفر کې بېلابېلې مرحلې شتون لري. همدا ډول علمي مراحل هم شتون لري، چې د علمي څېړنیز سفر په ترڅ کې ترې بایدعبور وکړئ؛ ترڅو د خپلو تحقیقاتي پوښتنو لپاره ځوابونه پیدا کړئ.

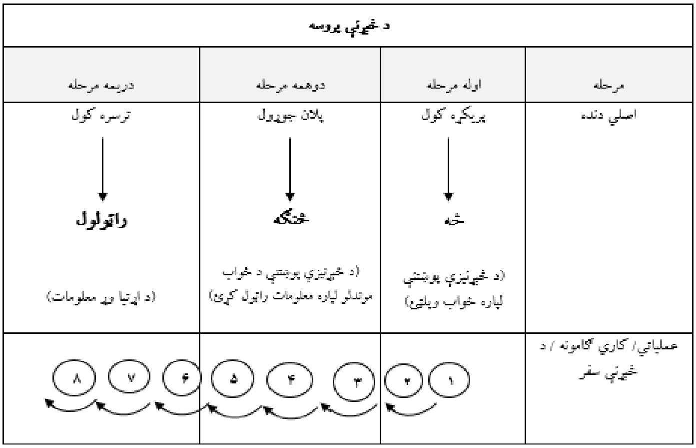

۱-۲ – شکل: د څېړنې بهیر- هر یوه مرحله یې درک کړئ او د خپل څېړنې بهیر لپاره مناسب میتودونه او کړنلارې انتخاب کړئ.

ددې مراحلو ترتیب او سلسله مراتب ثابت ندي کولی شو د تجربې په اساس ورته تغییر ورکړو، د تحقیق د بهیر په هره عملیاتي مرحله کې باید د د تحقیق بیلابېلو ټګلارو، موډلونه او رویو په منځ کې داسې یوه غوره او انتخاب کړئ، چې ستاسو سره اهدافو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښـه شـکل سـره په رسېدو کې مرسته وکړي. همدا ځاي دی، چې له مخې یې ستاسو علمي پوهـه د څېړنو د تګلارو پـه ټاکنه کې مهم رول ترسـره کوي، ددې څېړکي موخه د هغې پوهې وړاندې کول دي، چې په اسـاس به یې تاسـو وکولی شـئ د تحقیق لپاره بهترین او مناسـب رویشـونه او تګلارې انتخاب کړئ، په دغه څپرکي کې د قوت نقطه د هغو مراحلو نظري زده کړه ده چې تاسو یې باید د تحقیق په پروسه کی طی کړئ.

په دې څپرکې کې د موجودې هرې عملیاتي مرحلې په برخه کې د لیکوال لخوا هڅه شـوې ده؛ ترڅو د یادې مرحلې د زده کړې موخې او په کیفي او کمي دواړه ډوله څېړنو کې د هغې استعمال شوې تګلارې او رویې اګر چې کمي برخه یې یو څه درنده بربښــي واضـــح کړي، دا چې د تحقیق د بهیر د دواړه ډوله څېړنو فلســفې او تر ډېره تګلارې، موډلونـه او رویې یو ډول دي مګر بیـا هم کمي او کیفی څېړنې د معلومـاتو د راټولولو د تګلارو، د معلوماتو د تحلیل او تجزیې لپاره په نظر کې نیول شـوېو طریقو او د لاسته راوړنو تر منځ د اړیکو بڼه او سبک یې سره توپیر لري. د مثال په ډول.

که سـتاسـو د تحقیق مسـئله او سـتونزه داسې وي، چې د تحقیق په جریان کې کیفي څېړنیزه بڼه خپله کړي؛ نو په ډېر احتمال ســـره چې د مصــــاحبې یا مشـــاهدې د تګلارې د کارولو په اساس پرته له کوم ترتیبه د معلوماتو په راټولولو پیل کوئ، په کیفې څېړنو کې د مضامینو او موضوعاتو پېژندل او توصیف او د هغو معلوماتو تحلیل او تجزیه چې مصاحبو او مشاهدو په اوږدو کې مو ترلاسه کړي دي، په ځاي ددې، چې خپل یاد لاس تـه راغلي معلومات د آماري یا احصــــائیوي تګلارو په چوکاټ کې ځاي په ځاي کړئ دلته په کیفي څېړنو کې تحلیل او تجزیه کوئ د دوهم فصـل لومړی شکل (۲-۱) د کمي او کیفې څېړنو توپیرونه خلاصه او واضح کوي.

لـه هغـه ځـایـه، چې د تحقیق د بهیر د مراحلو تعـداد، تګلارې او کړنلارې د کمي او کیفي څېړنو تر مینځ پـه تفکیـک پـه نظر کې نیولو پورې اړه لري؛ مګر بیا هم د دې کتاب په څپرکیو کې دغه توپیر تر ډېره په نظر کې نیول شـــوی دی ولې لیکوال هڅه کړېده، چې دغه توپیر ټیټې کچې ته راورسوي؛ ځکه دا موډل په دواړه ډوله څېړنو کې د استفادې وړ دی. تاسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بايد فکر ولرئ، چې دا کتاب د هغه چا لپاره دی چې تازه يې په څېړنو پيل کړی وي ولې په پراخه او عام ډول د هرې تګلارې، موډل او کړنلارې څخه استفاده په بر کې نه نيسي.

سربېره پر دې ليکوال هڅه کړېده، چې کمي تحقيقاتو اړوند تګلارې، موډلونه او کړنلارې د کيفي تحقيقاتو پورې د اړوند تګلارو، موډلونو او کړنلارو سره په مقايسې لا ښه واضح او روښانه کړي،که د امکان په صورت کې غواړئ د تګلارو يا د هرې يوې څېړنې اړوند تګلارو په اړه ژوره پوهه يا زيات معلومات ترلاسه کړئ؛ نو کولی شئ نورو هغو منابعو او ماخذونو ته مراجعه وکړئ، چې ددې کتاب په متن او اخځليکونو برخه کې ترې يادونه شوې ده.

جدول ۱،۲ د کمي او کيفي څېړنو تر منځ توپير

د دې دواړو ترمنځ توپير:	کمي څېړنه	کيفي څېړنه
دا فلسفه(پوهه) پنځوي	عقلي: 'دا چې انسانان د عقل د ورتيا له امله پوهه ترلاسه کوي' (برنارډ 1994: 2)	تجربوي: 'يوازې هغه پوهه ترلاسه کوي چې انسانان د حسي تجربو څخه ترلاسه کوي' (برنارډ 1994: 2)
د پلټنې روش	جوړشوي/سخت/د وړاندې څخه تاکل شوي ميتودولوژي	غير ساختماني/انعطاف منونکي/خلاص ميتودولوژي
د پلټنې عمده مقصد	په يوه پېښه، وضعيت، مسئله، او نورکې د توپير کچه نداز کول	په يوه پديده، وضعيت، مسئله، او نورکې د توپير تشريح کول
د متغيرونو اندازه کول	د اندازه کولو يا د متغيرونو طبقه بندي په څېړنو کې تاکيد کوي	د متغير تشريح باندې ټينګار
د نمونې اندازه	د نمونې په پراخه اندازه تاکيد کوي	لږې قضيې
د پلټنې تمرکز	د پوښتنو د کچې له مخې تمرکز کموي مګر د ډېرو ځواب ورکوونکو څخه اړين معلومات راټولوي	ډېرې مسئلې احاطه کوي، مګر د لږ ځواب ورکوونکو څخه اړين معلومات راټولوي
د څېړنې غالب ارزښت	اعتبار او واقعيت(بې ارزښته)	کره والي، مګر د ارزښت څخه پاک ادعا نه کوي
د څېړنې غالب موضوع	پراخوالی، پېښې، حد، د مسئلو نوعيت، نظرونه او چلند تشريح کوي؛ سيستماتيک نظم کشفوي او تيوري جوړوي	تجربې، مانا وې، مفکورې او احساسات پلټي
د ډاټا تحليلول	د تعدد توزيع، مقطعي جدولونو يا نورو احصايوي کړنلارو ته د موضوع متغيرونه	د موضوعاتو د پېژندلو او تشريح کولو لپاره د موضوع ځوابونه، داستانونه يا مشاهده ډاټا
د افهام تفيهم موندنې	ترتيب يې په طبيعت کې ډېر تحليلي دی، پايلې او عقلي نتايج انځوروي، او د اړيکو شدت او ځواک ازموينه کوي	تنظيم يې په طبيعت کې ډېر توضيحي او داستاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

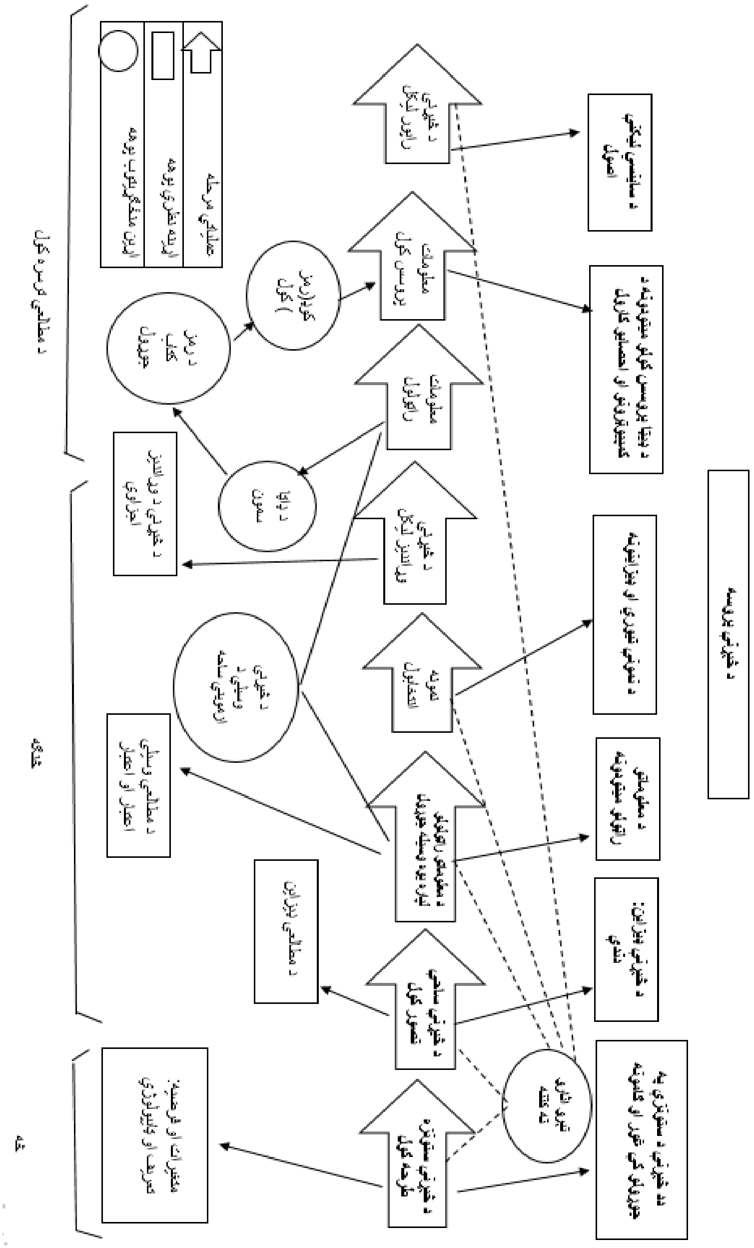

۲-۲ شکل: د څېړنې پروسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

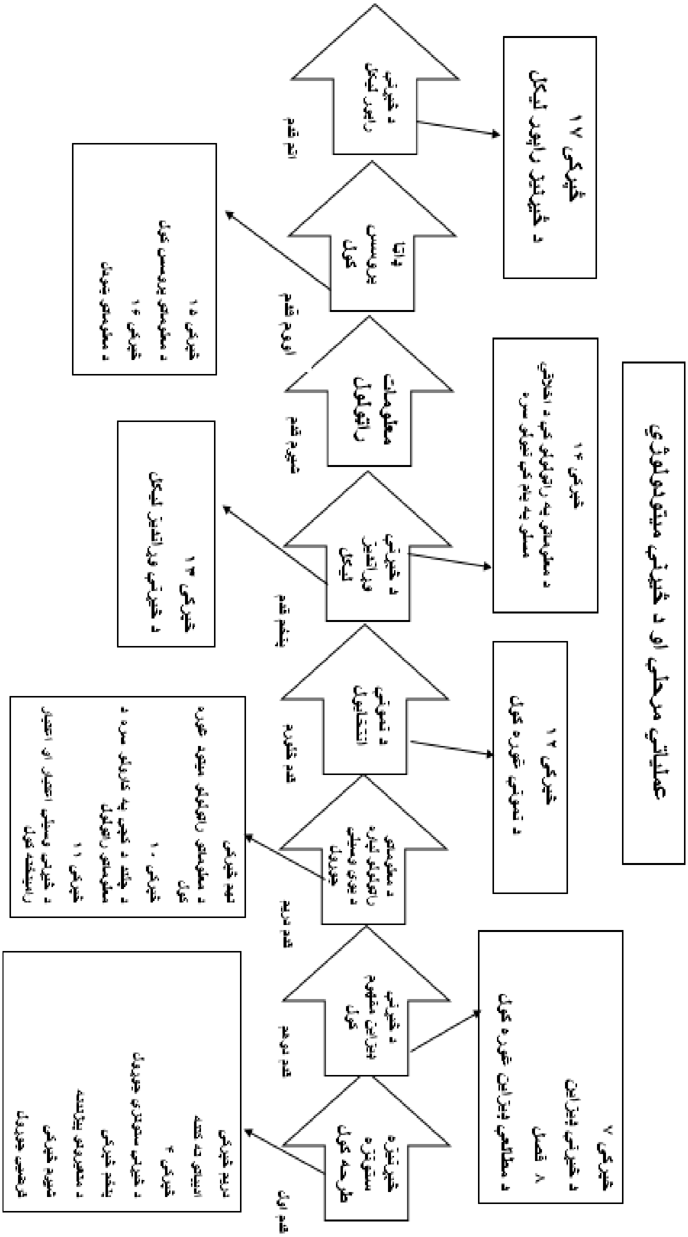

۲-۳- شکل: د عملیاتي مرحلو په اړه په کتاب کې فصلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوهم څپرکي دوهم شکل (۲-۲) کې وړاندیز شوی ماډل څرګندوي، چې په ویکتور کې ښودل شوي دندې هغه عملیاتي مرحلې دي، چې تاسو ورته د کمي یا کیفي مطالعاتو د ترسره کولو په بهیر کې تعقیبولو ته اړ یاست. په مستطیلونو کې ښوودل شوي موضوعات د دې مرحلو ترسره کولو لپاره اړین نظري پوهه څرګندوي او په دایرو کې ښوودل شوې کړنې د دوه مرحلو تر منځ هغه څه دي، چې تاسو اړ یاست له یوې مرحلې څخه بلې ته یې د تللو لپاره بشپړې کړئ.

د تحقیق برخې ته د نوي داخل شوي کس لپاره اړینه ده، چې د وړاندیز شوي ترتیب او مراحلو د منظم تعقیب له مخې کار وکړي، که څه هم لکه څرنګه چې دمخه هم وویل شو، که تاسو کافي تجربه لرئ؛ نو بیا تاسو اړتیا نلرئ؛ چې یاد تسلسل تعقیب کړئ. د اړتیا مطابق او یوې واقعي څېړنې د ترسره کېدو په موخه په دې کتاب کې د هرې عملیاتي مرحلې اړوند اړینه تیوریکي زده کړه هم لیکل شوې، چې ورته تسلسل او پرمختګ تعقیبوي. د لیکوال له لورې د هر څپرکي شاوخوا تیوریکي پوهې ځای په ځای کول د عملیاتي مراحلو منطقي تړاو څرګندوي.

یو ځل بیا د تحقیق پروسې ته د تازه داخل شوي کس لپاره مهمه ده، چې پورتنی شکل او ډیاګرام مطالعه کړي؛ ترڅو د عملیاتي مراحلو سره نظریاتي پوهه هم یوځای کړي او د څپرکي اړوند ټولې پروسې ته ځغلنده کتنه وکړي؛ ترڅو د خپلې مطالعې د ترسره کولو لپاره د ټولو اړینو مختلفو چارو سره اشنا شي.

لومړۍ برخه: تصمیم نیول چې په څه باندې څېړنه وکړو؟

لومړۍ مرحله: د څېړنیزې ستونزې او مسئلې طرحه کول

د یوې څېړنېزې ستونزې رامنځته کول د څېړنې په پروسه کې لومړی او خورا مهم ګام دی. د څېړنې ستونزه تاسو ته خپل منزل او هدف ښايي. دا په حقیقت کې ستاسو د تحقیق کتوونکو او مطالعه کوونکو ته څرګندوي چې تاسو د تحقیق کولو اراده لرئ. څومره چې ستاسې څېړنیزه ستونزه مشخص او روښانه وي ستاسو غوره ده؛ ځکه هر هغه څه، چې د څېړنې پروسې لپاره د مطالعې ډیزاین، اندازه کولو کړنلارې، د نمونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســتراتيژي، د تحليل چوکاټ او ســتاســو د مقالي يا راپور ليکلو ســټايل ټاکي او ترې اغېزمن کېږي هغه د همدې څېړنيزې ستونزې رامنځته کول دي.

له همدې امله تاسو بايد د څېړنې مسئله او ستونزه په کلکه توګه او پوره دقت سره وڅېړئ. د څېړنيزې ستونزې د رامنځته کولو اصلي دنده د هغه څه په اړه پريکړه کول دي، چې تاسو غواړئ د هغه په اړه معلومات ترلاسه کړئ، چې په څلورم څپرکي کې په تفصيل سره د څېړنيزې ستونزې د رامنځته کولو مختلف اړخونه ذکر شوي دي.

د ا مهمه، چې تاسو د څېړنيزې ستونزې د ټاکلو په وخت کې مالي سرچينې هم په نظر کې ونيسئ، چې پدې برخه کې ستاسو ليد، تجربه، نظري پوهه او تخصص خورا ډېره اغېزه لري. ستاسو د تحقيق اړوند مسلکونو کې بايد تاسو هم خپله تشه محسوس او درك کړئ، چې آيا تاسو خو بيا د خپلو معلوماتو او ارقامو د تحليل او تجزيې په برخه د ځينو اړينو کمپيوټري پروګرامونو د استعمال سره کومه ستونزه نلرئ او کولی شئ د خپلو معلوماتو د تجزيې او تحليل لپاره هغه په پوره اطمنان سره وکاروئ؟.

دوهمه برخه : د يوې تحقيقي مطالعې برنامه ريزي

دوهمه مرحله: د تحقيقي طرحې مفهوم سازي يا ډيزان ترتيبول

د مناسبو ميتودونو کارول د څېړنې خورا مهمه ځانګړتيا ده. په څېړنه کې د سيستماتيک کنترول، اعتبارساتل، دقيقه پلټنه، د هغه څه تشريح کول چې تر اوسه نه وي پېژندل شوي، د اړيکو او قضيو رامنځته کول، د ټاکل شويو شرايطو سره سم په دقيقه توګه د څېړنې د پايلو وړاندې کول، په پوهه کې د نيمګړتياوو او ورسره مخ کېدونکو ستوزو پېژندل، د مخکنيو لاسته راوړنو تائيد او خپلو تېرو غلطيو او محدوديتونو پېژندل شامل دي.

د يوې څېړنې ډيزاين دا څرګندوي، چې څه ډول خپلو څېړنيزو پوښتنو ته ځوابونه وموموئ. د څېړنې ډيزاين ستاسو د پوښتنې ځانګړې توضيحات ټاکي. د يوې څېړنې ډيزاين بايد لاندې شيان ولري: د مطالعې او څېړنې د ترسره کولو لپاره د لوژيستکي يا مالي مسايلو وضاحت، د اندازه کولو کړنلارې، د نمونې ورکولو ستراتيژي، د تحليل چوکاټ او د وخت تنظيم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې باید د څېړنیزې طرحې او څېړنیزې مطالعې د طرحې تر منځ په اشتباه کې واقع نه شـــئ، په یاد ولرئ، چې د څېړنیزې مطالعې طرحه د څېړنیزې طرحې یوه برخه ده، په داســې حال کې چې په څېړنیزه طرحه کې نورې برخې هم شــاملې دي په ټوله کې څېړنیزه پروسه تشکیلوي.

د هرې پلټنې لپاره د مناســب څېړنیز ډیزاین غوره کول تاســو ته وړتیا درکوي، چې معتبرو لاســته راوړنو، معتبرو مقایســاتو او معتبرو پایلو ته ورســیږئ. د غلط څېړنیز ډیزاین د انتخاب پایله د غلطو موندنو پرته بل څه نه وي چې د مالي او بشــري منابعو ضایع کېدل هم ورسره مل وي.

د تجربي علومو په حدودو کې د تجربو د صــــحت د پلټنې په برخه کې لومړی ټاکل شــوي څېړنیز ډیزاین ته کتنه کیږي او هغه ارزول کیږي. کله چې د څېړنې ډیزاین ټاکو؛ نو اړینه ده دا ډاډ ترلاســه کړو، چې دا ډیزاین د اعتبار او کارولو وړ او ګټور دی. اووم څپرکي کې د هغو څېړنیزو طرحو په اړه توضــیحات وړاندې کیږي، چې په کمي او کیفي څېړنو کې تر ټولو عامې کارول کیږي.

د مطـالعې ډیزاینونـه ډېر ډولونـه لري او تـاســـو اړ یاســـت، چې د یو څو عامو ډیزاینونو سـره اشـنا شـئ. په اتم څپرکي کې ځینې ډیزاینونه تشـریح شـوي دي، تاسو د خپلې مطالعې لپاره د دې ډیزاینونو څخه داسې یو ډیزاین انتخاب کړئ، چې سـتاسـو د مطالعې سـره برابر او مناسـب وي. تاسـو باید د ځانګړي ډیزاین د غوره کولو لپاره قوي دلایـل ولرئ؛ او بـایـد وکولی شــــئ، چې خپـل انتخاب توجیه کړئ او د هغې د قوت، ضـعف او محدودیتونو څخه هم خبر واوسـئ. سربېره پردې تاسو د وړاندیز شوي ډیزاین د پلي کولو لپاره اړینو لوژیستیکي توضیحاتو ته هم اړتیا لرئ.

دریمه مرحله: د معلوماتو راټولولو لپاره د وسایلو او تګلارو رامینځته کول

هر څه، چې ستاسو د معلوماتو د راټولولو لپاره ستاسو د مطالعې وړ ګرځي او د معلوماتو د راټولولو باعث شـي د تحقیق وسـیله یا څېړنیزه وسـیله بلل کیږي. د بېلګې په توګه د مشاهدې فورمې، د مرکې مهالویشونه، پوښتنلیکونه او د مرکې لارښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلومـاتو د راټولولو لپـار د وســـايلو چمتو کول د يوې څېړنې د پيـل لومړی عملي ګام دی، تاسـو بايد د هر څه د مخه تصـميم ونيسـئ، چې د خپلې وړانديز شـوې څېړنې او مطالعې لپاره معلومات راټول کړئ؛ نو اړ ياست چې په هماغه شکل د معلوماتو د راټولولو وسايل هم چمتو کړئ. نهم څپرکی د کمي او کيفي مطالعاتو لپاره د معلوماتو د راټولولو بېلابېل ميتودونه او د څېړنيزو وسايلو چمتو کولو پروسه روښانه کوي.

کـه تـاســـو اراده لرئ، چې پـه يو ځـانګړي ډول د خپلو مطالعاتو لپاره لومړني معلومات راټول کړئ؛ نو بايد د تحقيق يوه وسـيله هم رامنځته کړئ يا يوه داسـې وسـيله غوره کړئ، چې د مخه جوړه شوي وي.

په لســـم څپرکي کې د مشـــاهدې معيارونو ته په کتنې د معلوماتو د راټولولو په تګلارو بحث کيږي، په يوولسم څپرکي کې بيا د څېړنيو د څېړنيزو وسايلو د کره والي او باوري والي اړوند بحث او نظريات ذکر شوی دی.

کـه تـاســـو د ثـانوي معلوماتو کارول غواړئ (هغه معلومات چې د مخه د نورو اهدافو لپاره راټول شـــوي وي)؛ نو بايد وپوهيږئ، چې تاســـو کوم ډول معلوماتو ته اړتيا لرئ، بيـا د هغې د راټولولو لپـاره يو ترتيب جوړ کړئ. د اړينو معلوماتو د معلومولو لپاره تاسـو اړ ياسـت هماغه پروسـه طی کړئ، چې د لومړنيو موادو د ترلاسـه کولو لپاره يې ترسره کوئ.

ســـاحوي کتنه يا د عمل څخه د مخه تجربه کول د څېړنيزو وســـايلو د ترتيبولو لپاره يوه مهمه برخه ده. د يو اساس په توګه د څېړنې وسيلې دمخه ازموينه بايد ستاسو د مطالعې نفوس نمونې نه ترســـره شـــي؛ مګر ورته نفوس بايد تاســـو د خپلې څېړنې دمخه تجربه په هغه ســـاحه کې ترســـه کړئ؛ چې هلته تاســـو حقيقي څېړنه نه ترســـره کوئ، دا جزيات په نهم څپرکي کې ښه څېړل شوي دي.

کـه غواړئ چې د خپلو معلومـاتو د تحليـل او تجزيې لپاره کمپيوټر وکاروئ؛ نو ممکن د کوډ ګذارۍ ته مو اړتيا پيښـه شـي چې دا په پنځلسـم څپرکي کې واضح شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه مرحله : د نمونې ټاکل

ستاسو د موندنو اعتبار او کره والی تر ډېره ستاسو د نمونې د ټاکلو په روش او تګلاره پورې اړه لري. هغه نمونه چې تاسو اخیستې او هغه نمونه چې په ټولنه کې د مطالعاتو او څېړنو لپاره مروجه ده، په نمونه اخیستو کې اساسي اصل دادی، چې که د واحداتو څخه یو نسبتاً کمه اندازه په داسې ډول انتخاب شي، چې په واقعې توګه د مطالعې وړ ټولنې څخه نماینده ګي وکولی شي؛ نو کولی شي کافي اندازه په لوړ احتمال سره د نمونې اخیستو یو ریښتنی انعکاس وړاندې کړي.

کله چې د مطالعاتو او څېړنو لپاره نمونه غوره کوئ؛ نو د دوه کلیدي اهدافو ترلاسه کولو هڅه وکړئ، تاسو باید د نمونې په انتخاب او اخیستو کې د تعصب مخنیوی وکړئ او دوهم دا چې په ډېره دقیقه توګه باید درکړل شویو منابعو او سرچینو څخه د لګښت په موخه کار واخلئ.

د نمونې د انتخاب او ډیزاین لپاره درې کټګورۍ شتون لري: تصادفي یا احتمالي نمونه اي ډیزاین، غیر تصادفي یا غیر احتمالي نمونه اي ډیزاین او مخلوط نمونه اې ډیزاین.

په لومړیو دوه کټګوریو کې د نمونې اخیستې څو ستراتیژیانې شتون لري، چې تاسې باید د هر یو قوت، ضعف او هغه شرایط چې یادې تګلارې په کې پلي کېدای شي یا نشي پلي کېدای وپېژنئ؛ ترڅو ستاسو د مطالعې لپاره یو مناسب نمونوي ډیزاین وټاکئ. د نمونې اخیستو هغه ډول ستراتیژي چې تاسو یې کاروئ د مطالعې وړ ساحې او نفوس په اړه ستاسو د وړتیاو په تعمیم او د پلي کېدو وړ احصایې او ارقامو په ازمویلو مستقیم تاثیر کوي.

پنځمه مرحله: د تحقیق لپاره د وړاندیز لیکل

د ټولو ابتدایي کارونو د ترسره کولو روسته د تحقیقي پروپوزل لیکل هغه ګام او مرحله ده چې په هغې کې ستاسو د څېړنې په اړه د نظارت کونکي او نورو لپاره کافي معلومات سره رامنظم او راټولیږي، دا عمومي پلان چې د تحقیق پروپوزل نومیږي، یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستونکي ته ستاسو د څېړنې ستونزې او د څېړنیز پلان څرنګوالی بیانوي، په ګُلي ډول د یو څېړنیز پروپوزل اصلي دنده ستاسو د څېړنې پوښتنو ته د ځوابونو موندل دي، ددې کار په ترسره کولو سره ستاسو د پوښتنو لپاره د دقیقو او کره ځوابونو د لاسته راوړلو د روش اعتبار لوړېږي او لوستونکو ته ډاډ ورکوي.

په پوهنتونونو او نورو ادارو کې ممکن د څېړنیز پروپوزل د سټایل او مینځپانګې د ترتیب په برخه کې شرایط سره توپیر ولري؛ مګر ډېری ادارې به ډېرو هغو مواردو ته اړتیا ولري، چې دلته ترې یادونه شوېده.

ممکن دغه شرایط او اړتیاوې د یوې او بلې ادارې تر منځ یا د یوې څانګې او بلې څانګې تر منځ او حتٰی د یو او بل کتونکي تر منځ هم توپیر ولري، په هر صورت په دیارلسم څپرکي کې یوه اندازه لارښوونې ځای په ځای شوي دي، چې د اکثره وګړو لپاره به د منلو وړ وي.

د څېړنې وړاندیز باید تاسو ته وایي د پلټنې د نظارت کونکي او بیا کتونکي د مطالعې په اړه لاندې معلومات له ځان سره ولرئ چې.

- هغه کوم کار دی، چې تاسو یې د ترسره کولو اراده لرئ.
- څه ډول یې غواړئ، چې تر سره شي.
- ولې مو پشنهاد شوې ستراتیژي غوره کړې ده.
- تاسې څه وړاندیز کوي.
- تاسې څنګه پلان کوی، چې پرمختګ وکړی.

د دې لپاره باید یو پلټونکی هم ستاسو د مطالعې په اړه لاندې معلومات ولري (۱۳ فصل):

- د اهدافو د مطالعې بیان.
- فرضیو لیست، که تاسو د کومې یوې د ازمویلو په حال کې یاست؟
- د مطالعې ډیزاین، چې تاسو یې د استعمالولو وړاندیز کوي.
- ستاسو د مطالعې ترتیب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د څېړنې وسایل(افزار)، چې تاسو یې د کارولو پلان لري.
- د نمونې د اندازې او د پراسس کولو د کړنلارې د طرحې په اړه معلومات.
- د معلومات د تحلیل او تجزیې د تګلارو په اړه معلومات.
- د راپور لپاره د وړاندیز شوي فصلونو ګُلي طرح.
- د مطالعې ستونزې او محدودیتونه.
- وړاندیز شوی مهال ویش.

درېیمه برخه: د څېړنیزې مطالعې ترسره کول

شپږمه مرحله: د څېړنیزې مسئلې د فرمول بندۍ څخه وروسته د معلوماتو راټولول

د څېړنیزې ستونزې، د مطالعې ډیزاینولو، د څېړنیزو وسایلو رامنځته کولو او د نمونې غوره کولو وروسته تاسو هغه معلومات راټول کړئ، چې له مخې یې تاسو د خپلې مطالعې لپاره استنباط او پایلې راوباسئ.

د اړینو معلوماتو راټولولو لپاره ډېرې میتودونه کارول کېدای شي. د څېړنې ډیزاین په برخه کې تاسو کولی شئ هغه کړنلارې اختیار کړئ، چې تاسو د هغې له مخې غواړئ پدې مرحله کې خپل ارقام راټول کړئ. د مثال په توګه ستاسو پلانونو مطابق ممکن تاسو مرکې پیل کړئ، د پوسټ له لارې پوښتنپاڼې ولېږئ، متمرکز فردي او ګروپي بحثونه ترسره کړئ یا مشاهده وکړئ. د هر یو میتود له لارې د معلوماتو راټولول؛ ممکن ځینې اخلاقي مسایل ولري، کوم چې په څوارلسم فصل کې پرې بحث شوی دی.

اوومه مرحله: د ډیټا(د خامو معلوماتو) پروسس کول او څرګندول

ستاسو د راټولو شویو معلوماتو تحلیل، تجزیه، او ښودل په دوه شیانو پورې اړه لري: د معلوماتو ډول (توصیفي، کمي، کیفي، نظري) او بل هغه تګلاره، چې تاسو غواړئ خپلې موندنې د هغې په واسطه خپلو لوستونکو ته ورسوئ. پنځلسم فصل د کمي او کیفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلوماتو د تحلیلولو مختلفې لارې بیانوي او شپاړسم فصل کې د تحلیل او تجزیه شویو معلوماتو د ښودلو مختلف میتودونه توضیح کوي.

د معلوماتو د تحلیل او تجزیې لپاره د کیفي او کمي توپیر سربیره ددې موضوع په ذهن کې نیول هم اړین دي، چې آیا ډاټا په لاسي ډول تجزیه شي او که د کمپیوټر لخوا.

که ستاسو مطالعه په بشپړ ډول توصیفي وي؛ نو کولی شئ خپله نتیجه ګیري یا راپور د خپلوساحوي یاداشتونو له مخې ولیکئ او د خپلو یاداښتونو محتوای یا مینځپانګه په خپل لاس تحلیل او تجزیه کړئ او یا د ددې کار لپاره د کمپیوټر ځینې برنامې وکاروئ.

که غواړئ کمي تحلیل ولرئ؛ نو اړینه ده، چې د اړتیا وړ تحلیل د نوعیت په اړه پریکړه وکړئ د بېلګې په توګه د فریکونسي توزیع، د مقطعي جدولونه یا نورو احصائیوي کړنلارو لکه د رجعت تحلیل، فاکتور تحلیل او د متغیر تحلیل او دا، چې څنګه باید ارایه شي؛ نو تاسو اړ یاست؛ ترڅو هغه متغیرات وپېژنې، چې د دې اماري تګلارې لاندې واقع کیږي.

اتمه مرحله: د څېړنیز راپور لیکل

د څېړنیزو راپورونود لیکلو دوه عام ډولونه شتون لري: کمي او کیفي.

لکه څرنګه، چې مخکې ترې یادونه وشوه، د دوي تر منځ توپیر کول د واقعي والي په نسبت ډېر علمي دي؛ ځکه په اکثره مطالعاتو او څېړنو کې تاسو د کمي او کیفي دواړو مهارتونو ترکیب ته اړتیا لرئ، سره لدې ځینې بشپړ کیفي او ځینې بشپړکمي مطالعات هم شتون لري.

د څېړنې په پروسه کې د وروستي راپور لیکل د ډېرو لپاره یو ستونزمن کار دی. دا راپور نړیوالو ته خبرداری ورکوي، چې تاسو کوم کارونه ترسره کړي دي، څه مو کشف کړي او د خپلو موندنو څخه مو کومې پایلې ترلاسه کړي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاسو راپور باید په پوهنتوني او علمي سبک ولیکل شي، او ستاسو د مطالعې اصلي موضوعاتو ته په کتنې باید هغه په برخو او فصلونو وویشل شي، اولسم فصل د څېړنیز راپور لیکلو ځینې لارې وړاندیز کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوهم څپرکی لنډیز

پدې څپرکي کې د څېړنې بهیر ته یوه کتنه وړاندې شوې او په اته مرحلو ویشل شویده، چې جزیات یې په څپرکي کې شـــتون لري. پـه هره مرحلـه کې د څېړنیزو تګلارو، ماډلونو، تخنیکونو او کړنلارومجموعه وړاندې کیږي؛ ترڅو وکولی شئ په هغې کې ښه او غوره د ځـان لپـاره انتخاب کړئ. دا پاراډایمونه د دوکان حیثیت لري، چې اته میزونه لري، په هر میز مختلیفې غذاګانې په سره ورته موادو څخه ترتیب شوې دي.

- تاسو ټولو اتو مېزونو ته ځئ او له هغې څخه هر هغه خوراک غوره کوئ، چې تاســو ډېر خوښ وي. د څېړنیز موډل او دې مثال تر منځ اصــلي توپیر دادی، چې په نمونه کې تاسو هغه څه غوره کوئ، چې ستاسو د مطالعې لپاره خورا مناسب او ګټور وي، نه هغه څه، چې تاسو یې زیات خوښوئ.
- د یو نوي پیلونکي لپـاره اړینـه ده، چې دغه ټول مراحل طی کړي، که څه هم شاید په یو ترتیب نه وي. تاسو د خپلې تجربې په اساس کولی شئ هغه ترتیب او وټاکئ. دغه اته پړاونه د یوې څېړنیزې هڅې ټولې برخې د ستونزې رامنځته کولو څخه نیولې د څېړنیز راپور لیکلو پورې تر پوښښ لاندې نیسي دا مراحل عملیاتي ماهیت لري او د یو منطقي تسلسل څخه پېروي کوي او په ساده ډول مرحله په مرحله مختلف میتودونه او کړنلارې توضیح کوي.

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ یو ځل بیا ځان د دې څپرکی په پیل کې د لیست شوي کلیدي کلمو سره اشنا کړئ او که تاسو د دې کلمو په مانا یا استعمال نه پوهیږئ؛ نو اړینه ده، چې یاد څپرکی دوباره مطالعه کړئ. د کمي او کیفي څېړنو تر منځ توپیرونو ته انعکاس ورکول (لکه څرنګه چې په ۲،۱ جدول کې ښودل شوي) او دا هم معلومه کړئ، چې تاسو د کومې تګلارې تعقیبولو سره لیوالتیا لرئ او ترکومې اندازې پورې ستاسو د لید څرنګوالی منعکسوي؟ په اتم قدم موډل کې په هر مرحله کې د کمي او کیفي څېړنو تر منځ د اصلي توپیرونو لپاره په ۲،۱ جدول کې ورکړل شوي معلومات وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

درییم څپرکی

تېرو اثارو ته بیا کتنه

پدې څپرکي کې به تاسو د لاندې مسایلو سره اشناء شئ

- د څېړنې میتودولوژي
- تېرو اثارو ته بیا کتنه
- په تحقیق کې د تېرو اثارو کتنې دندې
- څرنګه د تېرو اثارو بیا لټون ترسره کړو
- څرنګه انتخاب شوي ادبیاتو ته کتنه وکړو
- څرنګه تیوریکي او نظریاتي مفکورو چوکاټ رامنځته کړو
- څرنګه د تېرو لیکنو بیاکتنه ولیکئ

کلیدي ټکي

کټلاګ، نظریاتي چوکاټ، مفهوم سـازی (شـرایط برابرول)، انټرنیټ، د پوهې اسـاس، د تېرو لیکنو بیاکتنه، د لټون انجنونه، د ادبیاتو لنډیز، موضوعي لیکنه، تیوریکي چوکاټ.

په څېړنه کې د تېرو اثارو د کتنې ځای

د مطالعې او څېړنې پر مهال یو له مهمو کارونو څخه دادی، چې تاسو په یاده برخه کې لیکنو ته مراجعه وکړئ؛ ترڅو د نظر وړ برخه او ساحه کې د شته معلوماتو سره اشناء شئ.

د تېرو اثارو ته کتنه ممکن ډېر وخت ونیسـي او سـتړې کوونکې واوسـي؛ مګر ګټوره هم ده. تېرو اثارو ته کتنه د څېړنیزې پروسې اړینه برخه ده او تقریباً په هره مرحله کې له تاسو سره د پام وړ مرسته کولی شي. دا چاره باید حتٰی د لومړۍ مرحلې څخه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخه هغه مهال ترسره شي، چې تاسو صرف د څېړنیزې پوښتنې په اړه فکر کوئ او غواړئ د یو څېړنیز سفر له لارې یې ځوابونه تر لاسه کړئ.

د څېړنې په لومړیو مراحلو کې دا له تاسو سره ستاسو د مطالعې د نظریاتي ریښو په رامنځته کولو کې مرسته کوي؛ ترڅو خپل نظرونه روښانه او د خپل تحقیق تګلارې مخ په وړاندې یوسئ. په دې پروسه کې تېرو اثارو ته کتنه تاسو سره د پوهې په وده، انسجام د موجوده معلوماتو سره ستاستو د لاسته راوړنو په مقایسه کولو هم هم مرسته کوي.

دا چې په څېړنه کې مهم مسؤلیت له نورو سره د خپلو موندنو پرتله کول دي؛ نو په همدې اساس تېرو اثارو ته کتنه په یاده برخه کې ډېر رول لوبوي. د راپور لیکلو په جریان کې هم له ستاسو سره مرسته کوي؛ ترڅو خپلې لاسته راوړنې له موجودو معلوماتو سره یوځای کړئ، چې په حقیقت کې دا د مخکنیو معلوماتو یو ډول تائید یا رد دی. ددې لپاره چې ستاسو د علمي څېړنو د اعتبار درجه لوړه وي؛ نو مهمه ده، چې د موجوده لیکنو سره ستاسو د څېړنې پایلې هم بشپړ توپیر ولري او دا تېرو اثارو ته د کتنې څخه ممکنیږي.

په لنډه توګه د تېرو اثارو بیا کتنه لاندې دندې لري: تېرو اثارو ته کتنه ستاسو د څېړنې نظري او تیوریکي شالید روښانه کوي.

له تاسو سره د مخکنیو څېړنو او هغه څه ترمنځ د اړیکو په ایجاد کې مرسته کوي، چې تاسو یې د څېړنو هوډ لرئ او غواړئ، چې هغه وڅېړئ.

له تاسو سره ستاسو د مسلکي پوهې د څرګندولو، ستاسو د لاسته روړاړنو د اعتبار په لوړولو، د تېرو څېړنو سره یې د توپیر په څرګندولو او د اوسنۍ څېړنې د اړتیا په روښانه کولو کې مرسته کوي؛ نو په لنډ ډول ویلی شو چې تېرو اثارو ته کتنه له تاسو سره په څلورو برخو کې مرسته کولی شي.

څېړنیزې ستونزې ته د توجه راجلبول او روښانه کول.

د څېړنیزې تګلارې او میتودولوژۍ غوره کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېړنې په ساحه کې ګونګو او ناحلو برخو ته ستاسو پام اړول او ستاسو د پوهې زیاتوالی.

د خپلو لاسته راوړنو مشخص کول چې دا واقعاً زما لاسته راوړنې دي.

لومړی : څېړنیزې ستونزې ته د توجه راجلبول او روښانه کول

د تېرو اثارو په کتنه کې یو تناقض شامل دی، هغه دا چې له یوې خوا د نظر وړ ستونزې په نظر کې نیولو پرته نشــئ کولی په اغېزمنه توګه تېرو آثارو ته کتنه وکړئ؛ مګر له بل پلوه تېرو اثارو ته کتنه کولی شــي ســتاســو د څېړنیزې ســتونزې په تشــخیص او رامنځته کولو کې له تاسـو سـره مرسـته وکړي؛ ترڅو د موضـوع اړوند ساحه ښه وپېژنی او خپله څېړنیزه ستونزه په روښانه او دقیقه توګه تصویر او نوره هم راوسپړئ.

کله چې تاسـو د خپلې څېړنیزې پوښتنې ساحې اړوند ادبیاتو ته کتنه کوئ، تاسو ته معلومېږي، چې سـتاسـو د موضـوع اړوند کوم اړخونه د نورو لخوا څېړل شـوي دي، دوی د دې اړخونو پـه اړه څـه مونـدلي، کومې خلاګـانې یې پـه ګوتـه کړې او د نورو تحقیقاتو لپاره یې کوم وړاندیزونه کړي دي. دا ټول تاسـو سـره مرسـته وکړي؛ ترڅو د خپلو تحقیقي پوښتنو لپاره پراخه لید ترلاسه کړئ او تاسو توجو به د هغې برخې مطالعې او څېړنې تـه متمرکزه کړي چېرې، چې تـاســـو تېرو اثـارو تـه پـه کتنه کې هلته علمي خلاګانې موندلې دي.

دوهم : د څېړنیزې تګلارې او میتودولوژۍ غوره کول.

تېرو اثارو ته د کتنې له لارې تاسو د ټولو هغو میتودنو سره اشنا کېږئ، چې د نورو لخوا خپلو څېړنیزو پوښتنو ته د ځوابونو موندلو لپاره کارول شوي او تاسو یې باید هم وڅېړئ. د تېرو اثـارو بیـا کتنـه تـاســـو امر کوي، چې کـه چېرې نورو هم هغو کړنلارو ته ورته کړنلارې او میتودونـه کارولي وي، چې تاســـو یې وړاندیز کوئ؛ نو کومې کړنلارې او میتودونه د دوي لپاره ګټور ثابت شوي دي او پدې برخه کې دوي له کومو ستونزو سره مخ شـوي دي؟ چې په یادو مسـایلو له پوهېدو وروسته به تاسو وکولی شئ، چې د خپلې څېړنې لپاره داسې یوه میتودولوژي غوره کړئ، چې ستاسو څېړنیزو پوښتنو ته د معتبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوابونو د چمتو کولو وړتیا ولري او دا به په هغه میتود باندې ستاسو باور لا ډېر کړي، چې تاسو یې د کارولو پلان لرئ او تاسو به چمتو کړئ، چې د خپلې ټګلارې د کارولو څخه دفاع وکړئ.

دریيم: د څېړنې په ساحه کې ګونګو او ناحلو برخو ته ستاسو پام اړول او ستاسو د پوهې زیاتوالی

تېرو اثارو ته د کتنې تر ټولو مهمه دنده او ګټه دا ده، چې تاسو ته په هغه ساحه او برخه کې یو ډول ډاډ درکوي، چېرته، چې تاسو د څېړنې د سرته رسولو اراده لرئ. دا ډېره اړینه ده، چې تاسو باید پوهه شئ، چې د ورته یا مشابه پوښتنو په ځواب کې نورو څېړونکو څه موندلي، کومې تیورۍ یې وړاندې کړي دي او د پوهې په یاده برخه کې لا هم کومې خلاوې شتون لري؟.

کله چې تاسو د لوړې درجې لکه M.A یا .Ph.D لپاره د څېړنې پروژه پر مخ وړئ؛ نو تاسو باید د خپلې څېړنې په ساحه کې کافي مهارت ولرئ، چې تېرو اثارو ته بشپړه کتنه ستاسو سره د دې موخې په ترلاسه کولو کې مرسته کوي. د تېرو اثارو د کتنې یو بله ګټه او د ښه والي دلیل دادی، چې تاسو په یاده برخه د موجودو معلوماتو لوړې نقطې ته رسوي، چې باید له هغه ورسته څېړنه وکړئ.(مارتین ۱۹۸۵:۳۰)

څلورم: خپلو لاسته راوړنو مشخص کول چې دا واقعاً زما لاسته راوړنې دي.

- تېرو آثارو ته کتنه تاسو ته وړتیا درکوي؛ ترڅو وکولی شئ خپلې موندنې او لاسته راوړنې په یو قالب او چوکاټ کې ځای په ځای کړئ.
- تاسو ته وړتیا درکوي؛ ترڅو خپلې موندنې مشخصې کړئ.
- تاسو ته وړتیا درکوي؛ ترڅو خپلې موندنې په شرایطو برابرې کړئ.
- ستاسو د څېړنې اړوند پوښتنو ته د ځوابونو ترلاسه کول اسانه کوي:
- ددې لارې ستاسو د څېړنې ستونزمنه برخه په نښه کیږي.
- او دا اطمنان درکوي، چې خپلې موندنې د پوهې په موجوده برخه کې څرنګه ځای په ځای کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ســـتاســـو د څېړنیزو پوښـــتنو ځوابونه د هغه څه ســـره پرتله کوي، چې نورو څېړونکو موندلي دي؟
- تاســـو ته ښـــایي چې د پوهې په موجوده برخې کې کومې وړتیاوې ترلاســـه کولی شئ؟
- تاسو ته څرګندوي، چې ستاسو موندنې د نورو له موندنو سره څه توپیر لري؟
- او بلاخره د تېرو آثارو کتنه به تاسې ته دا وړتیا درکړي، چې خپلې موندنې د نورو څېړونکو له موندنو یا لاســـته راوړنو ســـره پرتله کړئ او دا هم مهمه ده؛ ترڅو هغه ساحه او شرایط هم په خپله پلټنه او څېړنه کې ذکر کړئ، چې تاسو پکې خپلو پوښتنو ته ځوابونه موندلي دي.

څرنګه تېرو اثارو بیا کتنه وکړو؟

که تاسو د څېړنې لپاره مشخصه او ځانګړې مسئله او ستونزه نه لري؛ نو تاسو باید د خپلې خوښې وړ ساحه کې څېړنیز راپورونه او لیکنې وګورئ او په تدریجي توګه ترې د یوې مجهولې موضـوع په اړه معلومات تر لاسه کړئ، چې کومه برخه پکې نیمګړې ده، بیا د خپل نظر وړ ستونزې په اړه تېر اثار بیا وګورئ او په خپله څېړنېزه ستونزه تمرکز وکړئ. ولې پداســـې حال کې تېرو اثارو ته کتنه یو څه ســـتونزمنه هم وي؛ څکه هلته دقیقه او مشـخصه موضو ع شتون نلري؛ مګر کولی شي ستا فکر او میتودولوژي مشخصه کړي تر څو تاســـو د دغې څېړنېزې ســـتونزې د حل په موخه دغه تګلاره وکاروئ. نو د خپلې څېړنیزې ستونزې په اړه د پراخه معلوماتو په موخه تېرو اثارو ته له کتنې د مخه باید تاسو د خپلې څېړنیزې ستونزې په اړه دقیق فکر او پراخه هڅه وکړئ.

د پخوانیو اثارو ته په بیا کتنه کې څلور مراحل شامل دي.

١ . ستاسو د مطالعې په بخش کې د موجوده اثارو لټون کول
٢ . د ټاکل شوي پخوانیو اثارو کتنه
٣ . د تیوریکي چوکاټ رامنځته کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ . د نظریاتي چوکاټ رامنځته کول

د دې چارو د ترســره کولو لپاره اړین مهارتونه ســره توپیر لري او د لومړیو دوه چارو په پرتله وروســـتۍ دوه چارې یانې د تیوریکي او نظریاتي چوکاټونو رامنځته کول یو څه ستونزمن دي.

د موجوده تېرو اثارو لټون

ســتاســو د پلټنې په ساحه کې د تېرو اثارو د ګټور لټون لپاره اړینه ده، چې تاسو لږ تر لږه د هغې ستونزې اړه، چې تاسو یې روښانول او په اړه څېړنه کول غواړئ یو څه نظر ولرئ تر څو ســتاســو د لټون لپاره پیرامیټرونه برابر کړي او تر څنګ یې د دې چارې لپاره یوه ببلوګرافي یا لنډه معرفي هم چمتو کړئ. دلته درې سرچینې شتون لري، چې تاسو کولی شئ د ببلوګرافي د چمتو کولو لپاره یې وکاروئ.

الف – کتابونه

ب – ژورنالونه

ج – انترنیت

کـه څه هم د کتاب فهرســـت او معرفي د کتابونو مرکزي برخه ده؛ مګر یو څه زیانونه او ګټې هم لري، ګټه یې دا ده، چې په کتابونو کې خپاره شوي معلومات معمولاً مهم او د ښـه کیفیت لرونکي وي او موندنې پکې د نورو څېړنو سـره یو ځای شوې وي ترڅو د پوهې یوه قوي برخه رامینځته کړي(مارتین، ۱۹۸۵: ۳۳). خو زیان یې دا دی، چې مواد په بشـپړ ډول تازه او نوي نه دي؛ ځکه ممکن دا چاره د کار د بشـپړېدو او د کتاب په بڼه د خپرېدو تر منځ څو کلونه وخت هم ونیسي.

د کتـاب د لټون لپـاره غوره لاره ســـتاســـو د کتابتون کتلاګونه کتل دي. کله چې کتابتونونو کې یو کتابدار یوکتاب فهرسـت کوي دوی هم ورته موضـوع او سرلیکونه ټاکي چې معمولا د کتابتون ترتیب د سرلیکونو یا عناوینو پر اساس وي. که تاسو ډاډه نه یاست، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل کتابدار(لايبريری والا) څخه غوښتنه وکړئ، چې تاسو سره د غوره موضوع او سرليک په موندلو کې مرسته وکړي. دا ستاسو وخت د ضايع کېدو څخه ژغورلی شي.

خپرونې لکه د کتاب بيا کتنې انډيکس هم کولی شي ستاسو د علاقې وړ کتابونو په موندلو کې له تاسو سره مرسته وکړي. په کتابونو کې د خپلې خوښې وړ کتابونو او موضوع د لټون پيدا کولو لپاره د موضوعاتو ليست يا کليدي ټکي وګورئ او د مناسبو کلمو په ټاکلو سره د موضوع ساحه رامحدوده کړئ.

دا سرليکونه په غور سره وګورئ او هغه کتابونه وپلټئ، چې تاسو فکر کوئ ممکن ستاسو لپاره ګټور وي او هغه سرليکونه، چې ستاسو د موضوع لپاره مناسب دي؛ نو که د چاپ اسانتيا شتون لري هغه چاپ کړئ او يا يې په کاغذ کې له ځانه سره ياداشت کړئ؛ ځکه چې دا به ستاسو د وخت ضايع کېدو مخه ونيسي او دا هم په ياد ولرئ، چې ځينې وختونه سرليکونه کافي وضاحت نلري او داخل معلومات نشي ځرګندولی؛ نو که مو وخت درلود او ياد درته ګټور ثابت شو هځه وکړئ متن هم لږ وګورئ.

کله چې تاسوله لسو څخه تر پنځلسو هغه کتابونه غوره کړل، چې ستاسو په فکر ستاسو د موضوع لپاره مناسب دي، د هر يوه کتاب پېژندنې او فهرست برخه دقيق وګورئ يا ترې عکسونه واخلئ او کاپي يې کړئ؛ ترڅو وخت مو هم ضايع نشي. که چېرې يو کتاب د ډېرو ليکوالانو لخوا ليکل شوی وي؛ نو تاسو بايد دا د خپلې هغه مطالعې ليست کې شامل کړئ، چې لوستل يې اړين بولئ. د ليست د ترتيب کېدو وروسته ياد کتابونه په خپل کتابتون کې وګورئ او که نه وي؛ نو له نورو ځايونو يې د امانت په ډول يا د پور په ډول واخلئ. منځپانګې يې دوه ځله چيک کړئ؛ ترڅو پوهه شئ چې آيا دا کتابونه واقعاً ستاسو په موضوع پورې تړاو لري او که نه؟ که چېرې کوم يو کتاب ستاسو په تحقيق پورې اړه نلري؛ نو د خپلې مطالعې له ليست څخه يې حذف کړئ او هغه کتاب چې ستاسو د موضوع په اړه په محتوای کې يو څه لري؛ نو هغه تعقيب کړئ. ددې کار لپاره کولی شئ د کمپيوټر يوه برنامه لکه انډ نوټس پرسايټ هم وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژورنالونه

تاسو اړ یاست؛ ترڅو د خپلې څېړنیزې ساحې اړوند ژورنالونو ته هم مراجعه وکړئ؛ ځکه ژورنالونه تاسو ته په یاده برخه کې تازه او نوي معلومات وړاندې کوي، دا چې د څېړنیزې پروژې د تکمیل او په ژورنال کې یې د خپرولو تر منځ ډېری وختونه له دوه څخه تر درېو کلونو پورې زماني واټن شتون لري، څو ځېنې بخشونه د ځینو نورو په پرتله ډېر ژورنالونه لري؛ نو تاسو اړ یاست، چې د کتابونو په څېر د هغه ژورنالونو لیست چمتو کړئ، چې تاسو غواړئ د مطالعې اړوند تېرو اثارو ته د کتنې لپاره یې وګورئ، چې یاده چاره د ترسره کېدو لپاره یو شمېر لارې چارې لري.

تاسو کولای شئ.

- کوم ژورنالونه، چې ستاسو د مطالعې او څېړنې سره مناسب وي د هغوي هارډ کاپي ومومئ.
- د ورته مقالو د لنډیز پېژندلو او یا لوستلو لپاره د اقتباس یا تجرید شاخصونو ته مراجعه وکړئ.
- په الیکترونیکي ډیټابیسونو کې لټون کول.

تاسو اړ یاست، چې د ګټورو ژورنالونو او مقالو د پېژندلو لپار د هغوي ژورنالونو او مقالو یو لیست چمتو کړئ، چې تاسو یې د کتلو فکر لرئ، لدې ژورنالونو یو یو تعقیب او د خپلې مسئلې او ستونزې د وضاحت په موخه یې منځپانګه وڅېړئ، وګورئ، چې آیا ستاسو د څېړنې په موضوع پورې اړوند مقالې شتون لري که نه. که تاسو د خپلې خوښې وړ مقاله ومونده؛ نو خلاصه یې کړئ او که تاسو یې د کارونې فکرمند یاست او ستاسو د مالي سرچنیو پورې اړه لري؛ نو یا یې عکس کاپي کړئ، یا لنډیز ولیکئ کړئ او د وروسته کارونې لپاره یې د ماخذ په توګه یاداشت کړئ.

ډېرې منابع شتون لري، چې ستاسو د ژورنالونو لپاره پلټنه اسانه کړي او ستاسو وخت د ضایع کېدو څخه وژغوري، چې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ژورنالونو شاخصونه لکه: د بشرپالنې شاخص.
- د مقالو لنډیزونه لکه: (ERIC).
- د قیمتونو یاداشتونه لکه: د ټولنیزو علومو حوالې انډیکس

د دې لیست کولو، خلاصه کولو او نور خدمات په هارډ کې شتون لري او د انټرنیټ له لارې هم د لاسرسي وړ دي.

د زیاتره کتابونو او ژورنالونو اړوند معلومات او لنډیزونه په کمپیوټرونو کې زیرمه شوي وي. په هر حالت کې معلومات د موضوع، لیکوال او سرلیک له مخې طبقه بندي کېږي. تاسو هم کولی شئ د (لیکوال/کلیدي ټکي، سرلیک/کلیدي ټکي، مضمون/کلیدي ټکي، متخصص/ کلیدي ټکي) او داسې نورې کلمې وکاروئ. کوم سیستم، چې تاسو یې کاروئ ستاسو په کتابتون کې په شته معلوماتو او له هغې سره ستاسو په اشنایئ پورې اړه لري. په یو شمیر برخو کې ځانګړې بریښنایي ډیټابیس شتون لري، چې دا له تاسو سره د متن او محتوای په چمتو کولو کې هم مرسته کولی شي. د مثال په توګه ډېرې کتابتونه، چې په جدول ۳،۱ کې ښودل شوي بریښناني ډیټا بیسونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جدول ۱،۳- د عامې روغتیا، ټولنپوهنې، ښوونې او روزنې او سوداګرۍ مطالعاتو(څېړنو) کې څېړنې عام کارول شوي بریښنايي ډیټابېسونه

بریښنايي ډیټابیسونه	وضاحت	چاپ شوي
ABI/INFORM	خلص شوي سوداګریز معلومات په ټوله نړۍ کې د سوداګرۍ معلوماتو ته حوالې لري. دا لاندې مضامین د خپلې احاطې په بر کې نیسي، لکه محاسبه، بانکداري، د معلوماتو پروسس کول، اقتصاد، مالیه، روغتیا پاملرنې، بیمه، قانون، مدیریت، بازار موندنه، پرسونل، د محصول پراختیا، عامه اداره، املاک، مالیه او مخابراتو په اړه معلومات چمتو کوي.	هیڅ
ERIC	ERIC د تعلیمي موادو ډیټابیس دی، چې د متحده ایالاتو د پوهنې ریاست د تعلیمي سرچینو معلوماتو مرکز لخوا راټول شوي. دا د لوباتو مسلک یا حرفوي زده کړې، مشورې او پرسونل خدمتونه، تعلیمي مدیریت، د ماشومتوب لومړنی او ابتدایي زده کړې، معیوب او تحفیل شوي ماشومان، لوړې زده کړې، د معلوماتو سرچینې، ژبه او ژبپوهنه، لوستل او ارتباط، کلیوالي زده کړې، ساینس، ریاضیات شامل دي. او د چاپیریال زده کړه، د ټولنیزو علومو، د ښوونکو، ثانوي، ارزونه او ښاري زده کړې شاملې دي.	CIJE: Current Index to Journal of Education
HEALTHROM	HEALTHROM د چاپیریال، روغتیا، HIV/aids او ساري ناروغیو، اصلي روغتیا، کلینیکي درمل، تغذیه، الکول او د مخدره توکو رووديي کیدو په اړه حوالې او څېنې پشېړ متن خپروتې وړاندې کوي.	هیڅ
MEDLINE	میډلین د بایو میډیکل علومو موادو ته مراجعه کوي، پشمول د طب، فارماکولوژي، نرسنګ، غاښونو، د روغتیا اړوند مسلکونه، عامه روغتیا، د سلوکي علوم، فزیوتراپي، حرفوي درملنه، طبي ټیکنالوژي، د روغتون اداره، او بنسټیز علوم لکه اناټومي او فزیولوژي	Index Medicos
CINAHL	CINAHL د نرسنګ مجموعي شاخصونه او ادب سره تړلي) په حقیقت کې د انګلیسي ژبې ټولو نرسنګ ژورنالونو او لومړني ژورنالونو ته د 13 اړوندو روغتیایي ادبیاتو خانګو ته لاسرسی چمتو کوي پشمول د روغتیا تعلیم ، طبي ریکارډونه ، حرفوي درملنه ، فزیکي درملنه او راډیولوژیک ټیکنالوژي.	Cumulative indices to nursing and allied health literature

ستاسو د خپلې څېړنې اړوند برخې لپاره لومړی غوره او مناسب ډیټابس وټاکئ ترڅو وګورئ، چې دلته کوم ګټور ماخذونه شتون لري. البته د کمپیوټر په ډیټابس کې د معلوماتو موندل په هغه ژورنالونو او مقالو پورې محدود دی، چې د مخه په ډیټابیس کې په ثبت ښه شتون ولري. تاسو باید د خپلې څېړنې اړوندو نظارت کونکو او نورو موجود متخصصینو سره هم وغږیږئ؛ ترڅو د هر ډول اړوند اضافي اثارو په اړه معلومات ومومی؛ ترڅو د خپلې مطالعې لیست کې یې شامل کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنېټ

په نړدې هرې ډول اکاډميک مسلک او مسلکي ساحه کې انټرنېټ کې د نشر شويو آثارو د موندلو لپاره يوه مهمه وسيله ګرځېدلې ده. په انټرنيت کې د لټون له لارې تاسو کولی شئ په اسانه توګه او ژر ډول د مستندو موادو کتابونه، ژورنالونه او نورې سرچينې پيدا کړئ. د انټرنېټ لټون د مختليفو انجنونو له لارې ترسره کيږي، چې تر ټولو په عامه بڼه يې ګوګل او ياهو کارول کيږي.

د انټرنيت له لارې لټون کول د بريښنايي کتلاګ کارولو په کتابتون کې د کتابونو او مقالو لټون ته ورته دي؛ ځکه چې دا هم د کليمو کارولو پر اساس دی.د انټرنيټ لټون اساسا د لټون انجن په ډيټابيس کې ټول هغه توکي پېژني، چې تاسو يې د ټکو په اساس مشخص کوئ، د هغو ټکو په ټاکنه کې چې تاسو يې کاروئ او خلک يې ګوري، انفرادي او ترکيبي دواړو ډولونه مهم دي.

د ګيلبرټ (۷۳:۲۰۰۸) په وينا، د لټون ډېری تاسيسات د بولين منطق کاروي، کوم چې د AND ، OR او NOT درې ډوله لومړني لټون ته اجازه ورکوي او کله چې تاسو هم په عمل کې کليدي ټکي او د AND ، OR او NOT د لټون ډولونه وکاروئ؛ نو دا به ستاسو د کار لپاره خورا اغېزمن او موثره ثابت شئ او د لټون چاره به هم اسانه او محدوده کړي او د اړونده مراجعو په پېژندلو کې به هم له تاسو سره خورا زياته مرسته وکړي.

د غوره شويو تېرو اثارو بياکتنه

دا چې تاسو ډېر ګڼور کتابونه او مقالي وپېژندلې؛ نو اوس بايد په انتقادي بڼه د خپلې موضوع اړوند مطالب مطالعه کړئ.

دا چې تاسو د موضوعاتو لپاره يو نظري چوکاټ په ذهن کې لرئ؛ نو د هرې موضوع يا مسلې لپاره جلا پاڼه وکاروئ، لاندې مثال د دغه بهير د شرحې او څرنګوالي جزيات وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استرالیا په لوېدیځ کې د صحي خدماتو د وړاندې کونکو د وړاندې شویو خدماتو په اړه د ټولنې د وګړو د حساسیت او تاثیر د معلومولو په خاطر باید لیکوال او څېړونکی د خپلې مطالعې د یوې برخې د ارزیابۍ په شکل هغه تمرین او بررسي کړي. کله چې دغه بررسي وشوه او د ټولنې حساسیت او غبرګون یې وموند؛ نو لدې لارې ډېر مسایل روښانه کېږي، چې له مخې یې یو نظري چارچوب جوړولی شئ او ددې مطالعې له مخې کولی شئ د لاندې مسایلو له روښانتیا څخه د خپلې مطالعې د ارزیابۍ یو چوکاټ جوړ کړئ.

- د ټولنې حساسیت او غبرګون، په څه معنا دي؟
- د ټولنې حساسیت او غبرګول د څه لپاره؟
- په استرالیا کې د دغې مفکورې تاریخي پرمختګ.
- د روغتیا پلان جوړونې د کارونې اندازه.
- د ټولنې د اړتیا حل لپاره ستراتیژۍ، چې د ټولنې تاثیر ته وده ورکوي.
- د بریا یا ماتې علتونه
- د ټولنې د ملاتړ ترلاسه کولو هڅه
- د ټولنې د تاثیر او عبرګون په برخه کې ستونزې
- د ټولنې د غبرګون او حساسیت په برخه کې د اړوند کسانو تشویش.

کله چې مو یو تقریبي چوکاټ جوړ کړ؛ نو خپلې موندنې او ترلاسه شوي مطالب پکې ځای په ځای کړئ.

تر اوسه چې مو د څومره مسایل موندلي د هرې یوې لپاره یې یوه جلا ورقه وکاروئ او مشابه مطالب سره په منطقي او منظمه توګه یوې یوې ورقې ته راټول کړئ او راټول شوي موضوعات د تکرار د مخنوي په موخه په یاد کې وساتي.

د تېرو اثارو د مرور او کتنې په برخه او وخت کې باید لاندې اړخونه په پوره محتاطانه او انتقادي بڼه وڅېړئ او متوجه و اوسئ چې.

- آیا ستاسو تیوریکي چوکاټ پورې اړوند پوهه له شک پرته تائید شوېده او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- وړاندې شوېو نظریاتو او په هغې وارد شوېو انتقاداتو، مثل شوېو میتودونو (د مطالعې ډیزاین، د نمونې اندازه او د هغې ځانګړتیاوې، د اندازه کولو کړنلارې ...) ته پام وکړئ.
- وګورئ، چې تر کومې کچې لاسته راوړنې په نورو موقعیتونو او وضعیتو کې د تطبیق وړ دي.
- وګورئ، چې پدې برخه کې د څېړونکو د نظریاتو تر منځ د پام وړ توپیرونه شتون لري او د دې توپیرونو د اعتبار په اړه خپل نظر واضح کړئ.
- هغه ساحې مشخص کړئ، په کوم، چې کې لږ یا هېڅ نه پېژندل کیږي، هغه خالیګاوې هم په نښه کړئ، چې د معلوماتو په دغه برخه کې شتون لري.

د تیوریکي چوکاټ رامنځته کول او مخته وړل

د تېرو اثارو کتنه هېڅ نه ختمیدونکی کار کېدای شي؛ مګر لکه څرنګه چې تاسو محدود وخت لرئ؛ نو مهم دي، چې تاسو باید د تېرو اثارو د کتنې پر مهال د څېړنې موضوع پورې د څېنو اړوندو اصلي موضوعات لپاره یو ټاکلی حد تعین کړئ؛ نو پدې ترتیب به تاسو ژر هغه ستونزه وموموئ، چې تاسو یې د پلټلو اراده لرئ؛ ځکه دغه مسئله په یو شمېر پخوانیو رامنځته شوېو تیوریو په شننه کې ریښې لري.

اوس اړتیا ده، چې باید له بېلابېلو کتابونو او ژورنالونو څخه ترلاسه شوي معلومات د اصلي موضوعاتو او تیوریو لاندې ترتیب شي، د لیکوالانو د نظر توپیر او یووالی روښانه شي او بې ځوابه پوښتنې یا نیمګړتیاوې هم په نښه شي.

تاسو به په دې هم پوه شئ، چې تېر اثار د موضوعاتو په یو شمېر اړخونو داسې سرسري تېر شوي دي، چې کولی شي ستاسو د څېړنې په موضوع باندې مستقیم یا غیر مستقیم اثر واچوي. دغه برخې د خپل تیوریکي چوکاټ د پراختیا لپاره د اساس په توګه وګاروئ؛ لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه ستاسو باید د تېرو اثارو د کتنې څخه ترلاسه شوي معلومات په سمه توګه ترتیب کړي دا به له تاسو سره ستاسو د څېړنیز چوکاټ لپاره د معلوماتو د راټولولو په بهیر کې له تمرکز سره هم مرسته وکړي، همدا تیوریکي چوکاټ تاسو د تېرو اثارو په ښه ډول د کتنې لپاره یو ډول رهنمایي کوي هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتنیو یادونو څخه دلته یو ډول تناقض رامخې ته کیږي او هغه دا، چې که چېرې مخکنیو اثارو ته کتنه ونشـي؛ نو تیوریکي چوکاټ نشـي رامینځته کېداي او تر هغې، چې تیوریکي چوکاټ رامنځته نشي تاسو نشئ کولی، چې په اغیزمنه توګه تېرو اثارو ته کتنه وکړئ. نو دلته د حل لار دا ده چې لومړی تاسو یو څه اسان او د لومړنیو معلوماتو لرونکي تېر اثار ولولئ او بیا د هغې له مخې د تیوریکي چوکاټ د رامنځته کولو هڅه وکړئ، دا هم احتمال لري، چې تاسو چوکاټ بدل کړئ. په هر صورت له دې پرته به تاسو د غیر اړینو لوستلو او نوټ اخیستلو په یو داسې لوي بهیر کې ډوب شئ، چې ممکن ستاسو د مطالعې سره هېڅ تړاو هم ونه لري.

امکان لري ستاسو په موضوع پورې د اړوند تېرو اثارو د کتنې په برخه کې تاسو له دوه ډوله معلوماتو سره مخامخ شئ.

- ۱-نړیوال
- ۲- سیمه ایز او په سیمه پورې د ځانګړو شویو چارو.

پدې برخه کې باید تاسو د ورته معلوماتو د لیکلو په برخه کې د عمومي معلوماتو څخه پیل وکړئ، ورو ورو ځانګړو معلوماتو ته راشئ. د بیلګې په توګه د دریم څپرکي الف ۱ شکل او دریم څپرکي ب ۱ شکل وګورئ.

که تاسو غواړئ د مړینې او زیږون تر منځ اړیکې مطالعه کړئ؛ نو تاسو باید د دې موضوع اړوند پخوانو لیکنو کې لاندې معلومات وګورئ:

- زیږون: هغه عوامل، چې په تولید باندې تاثیر کوي لکه: امیال، تیوري، ځینې شاخصونه او انتقادونه، هغه عوامل چې د حمل ضد درملو باندې تاثیر کوي د تولید کنټرول میتودونه، او داسې نور.
- مړینه: هغه عوامل، چې د مړینې پر کچې اغېزه کوي، د مړینې شاخصونه، د بدلون کچې اندازه کولو کې د وګړو حساسیت، مړینې رجحان او داسې نور.
- او تر ټولو اړینه دا ده، چې هغه تیورئ باید وکتل شـي، چې د زیږون او مړینې تر منځ د اړیکو او د اړیکو د اغېزو د څرګندولو په موخه وړاندې شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو تحقيقاتو او اثارو د کتنې او مطالعې په برخه کې تاسو اړ ياست، چې يو تيوريکي چوکاټ رامينځته کړئ. په لومړي سر کې بايد تاسو هغه تيورۍ ومومی، چې د مړينې او زيږون ترمنځ د اړيکو د څرګندولو په موخه وړاندې شوې دي او تاسو به دا هم ومومئ، چې د دې اړيکو د څرګندولو په برخه کې يو شمېر نظريات وړاندې شوي دي، د بېلګې په توګه: يادې اړيکې د مختليفو اړخونو او ليدونو لکه اقتصادي، مذهبي، طبي او رواني له مخې تشريح شوي دي. په هر ليد کې ډېری نظريې وړاندې شوې دي لکه: د بيمې نظريه، د تنازع بقاء او نسل د اصلح کېدو نظريه، د نرخ نظريه، د ګټې نظريه، اضافي توليد او احتکار نظريه او د خطر نظريه.

ستاسو د تېرو اثارو بيا کتنه بايد د لاندې سرليکونو باندې وليکل شي، د تېرو اثارو کتنه تر ډېره د مړينې څرنګوالی، اغيزې او د زيږون او مړينې ترمنځ د اړيکو څېړنه په بر کې نيسي:

- د زيږون تيوري
- د ډيموګرافيکي لېږد تيوري
- د زيږون ازدحام (په نړيواله، ملي او سيمه ايېزه کچه).
- د نفوسو د کنټرول ميتودونه (د دوی منل او اغيزمنتوب)
- هغه لاملونه، چې په مړينه اغيزه کوي
- د مړينې شاخصونو اندازه کول (د دوی حساسيت)
- د زيږون او مړينې ترمنځ اړيکې (بېلابېلې نظريې لکه بيمه، د مرګ ويره، بقای اصلح، بيه، ګټورتيا او خطر).

۳-۱-الف شکل: تيوريکي چوکاټ رامنځته کول- د مړينې او زيږون تر منځ اړيکې مطالعه

دريم څپرکی لومړی شـــکل الف. د تيوريکي چوکات مخته وړل، د زيږون او مړينې کچې اړيکې.

يادونه: د ځينې ګډونوالو سره لومړني مباحث څرګندوي، چې دوی ته د ټولنې د عکس العمل په اړه ډېر څه نه دي وروپېژندل شوي؛ نو له همدې امله وړانديز کېږي، چې مطالعه دې په دوه مراحلو کې ترسره شي: د چتمووالي مرحله او بله د ارزونې اصلي مرحله. د چمتووالي مرحله کې ځانته د اصلي هدف روښانه کول، د کارول کېدونکو ستراتيژيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندل او د څېړنیز بهیر د بریا یا ناکامۍ اندازه کولو لپاره د شـاخصـونو ټولګې رامنځته کول شامل دي. دا چوکاټ د مطالعې د لومړي پړاو پر اساس جوړ شو.

د تېرو اثارو بیاکتنه د لاندې تیوریکي چوکاټ په شـاخوا کې لیکل شـوې وه، چې البته پخپله د تېرو اثارو بیاکتنې څخه راپورته شوې.

د ټولنې غبرګون: ګډون کونکي او ذیـدخـل (د خـدمـاتو چمتو کونکي، د خدماتو مدیران او مصرف کونکي) د ټولنې د غبرګون په اړه څومره پوهیږي، دغې پوهې ته څه اړتیا لیدل کیږي او دغه غبرګون د کوم هدف لپاره ترسره شوی دی؟

تاریخي او فلسـفي لید: د مفکورې پیل او د هغې د رامنځته کیدو شـالید ته کتنه د تاریخي او فلسفي لید مفاهیم افاده کوي.

د پلي کولو ستراتیژیانې: د خدماتو وړاندې کولو ساحه کې د ټولنې غبرګون ترلاسه کولو لپاره کومې تګلارې کارول شوي؟

د برخه اخیسـتونکو(ذی دخل) چلند: د ټولنې د غبرګون په وړاندې د خدماتو چمتو کونکو، خدماتو مدیرانو او خدماتو مصرف کونکو سلوک څه شی دی؟

د ټولنې د غبرګون ارزیابي: پدې سـتراتیژیو کې د ټولنې د غبرګون د تاثیر د ټاکلو لپاره کوم شاخصونه وکارول شي، د ستراتیژیو د پلي کولو بریا یا ناکامې باید څه ډول وټاکي او څوک او څرنګه باید وټاکل شي؟

دریم فصـل لومړی شـکل (ب) برخه،د مطالعې لپاره تیوریکي چوکاټ (د روغتیایي خدماتو په برخه ټولنې غبرګون)

۳،۱ –ب شکل: د تیوریکي چوکاټ رامنځته کول–د روغتیایي خدماتو په برخه کې د ټولنې غبرګون

نظریاتي چوکاټ رامنځته کول

نظریاتي چوکاټ سـتاسـو د څېړنیزو ستونزو اساس دی یاد چوکاټ د تیوریکي چوکاټ څخه سـرچینه اخلي او معمولاً په هغه برخو پکې تمرکز کیږي، چې سـتاسـو د مطالعې اسـاس ګڼل کیږي. په داسـې حال کې، چې تیوریکي چوکاټ د هغو مسـئلو څخه جوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی په کوم کې، چې ستاسو د مطالعې لاسته راوړنې ځای په ځای شوي؛ مګر نظریاتي چوکاټ هغه اړخونه تشریح کوي، چې تاسو د تیوریکي چوکاټ څخه غوره کړې دي تر څو ستاسو د پوښتنو اساس شي. د مثال په ډول په درېیم فصل لومړی الف شکل کې ذکر شوي مثال کې په تیوریکي چوکاټ کې ټولې تیورۍ شاملې دي، چې د زیږون او مړینې ترمنځ اړیکو تشریح کولو لپاره وړاندې شوې دي. له دې څخه تاسو ممکن یواځې د یوې (ژوندي نه پاتې کېدو وېره) د ازمویلو پلان ولرئ، چې د دغې لپاره بیا د نظریاتو د راټولولو پلان جوړوئ، چې د نظریاتي چوکاټ په نوم یادېږي.

په ورته توګه د درېیم فصل لومړی ب شکل د نظریاتي چوکاټ په شاخصونو تمرکز کوي؛ ترڅو د ټولنې غبرګون ته د وده ورکولو لپاره د ستراتیژیو بریا یا ناکامي اندازه کړي. له همدې امله نظریاتي چوکاټ له تیوریکي چوکاټ څخه رامنځته کېږي او په ځانګړي څېړنیزې ستونزې پورې اړه لري.

د تېرو بیا کتل شویو اثارو په اړه لیکل

اوس باید تاسو یواځې د هغو تېرو اثارو په اړه لیکل وکړئ، چې تاسو کتلي دي؛ لکه څرنګه چې د دې څپرکی په پیل کې یادونه وشوه، د تېرو اثارو بیاکتنه دوه عامې لري.

- ستاسو مطالعې او څېړنې لپاره تیوریکي شالید وړاندې کوي.
- تاسو ته وړتیا درکوي، چې خپلې میتودولوژۍ د شفافیت سربېره د موجوده معلوماتو سره خپلې موندنې هم په شرایطو برابرې کړئ.

د تېرو اثارو د بیاکتنې منځپانګه باید دا دوه موخې منعکسې کړي. د لومړۍ موخې د ترلاسه کولو لپاره باید تاسو د خپلې څېړنیزې ساحې اړوند مختلیف وړاندې شوي نظریات، په یاده برخه کې د موجودو معلوماتو تشې، په یاده برخه کې وروستي پرمختګونه، اوسني رجحانات او داسې نور وپېژنئ او تشریح یې کړئ. د دوهم فعالیت سره د مطابقت لپاره تاسو باید د خپلې مطالعې پایلې د موجوده اثارو څخه ځانګړې او د اړونده موندنو د تصدیق، رد، پرتله کولو او یا مدغم کولو لپاره وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یاد ولرئ چې په دې مرحله کې تاسو یواځې د تېرو اثارو بیاکتنه کولی شئ؛ ترڅو د خپلې مطالعې لپاره یو نظریاتي شالید چمتو کړئ. د دوهم فعالیت لپاره د موندنو او شرایطو برابرولو لپاره باید تاسو انتظار وباسئ؛ ترڅو د څېړنیز راپور لیکلو مرحلې ته ورسیږئ.

تاسو به د خپلې مطالعې د تیوریکي شالید لپاره د تېرو اثارو د کتنې او مطالعې پر مهال وپوهیږئ، چې کوم مسایل تاسو ته واضح شوي دي؛ نو د هغوی څخه مهم مسایل یاداشت کړئ او د اصلي عنوان لاندې یې ولیکئ.

ځینې خلک د تېرو اثارو بیا کتنه یا په جامع شکل په یوه جلا برخه کې لیکي او یا یې د بلې برخې سره یو ځای کوي؛ مګر تاسو باید د تېرو اثارو ته کتنې تر عنوان لاندې په سم شکل ولیکئ. ورپسې ټول اصلي موضوعات، چې تاسو موندلي او ستاسو د تیوریکي چوکات اساس جوړوي او بیا فرعي سرلیکونه باید هم دقیق وي؛ ترڅو د پوښتنې موضوع تشریح او منطقي پرمختګ تعقیب کړئ.

اوس د هر فرعي سرلیک لاندې پوښتنې موضوعاتو او اصلي موندنو ته په پام سره ثبت کړئ. د یوې موضوع د رد یا تائید لپاره دلایل وړاندې کړئ که شتون ولري، نیمګړتیاوې او ستونزې په ګوته کړئ. دریم فصل دوهم شکل د هغو فرعي سرلیکونو ښودنه کوي، چې د لیکوال لخوا (د لویدیځې استرالیا په داخل کې د بچي منل) تر سرلیک لاندې موضوع په شرح کولو او څېړلو کې په پام کې نیول شوي او مطالعه شوي دي.

په لویدیځه استرالیا کې د هېواد دننه د بچي منل
د بچي منلو د کورنیو نمونه تېرو اثارو کې لاندې مسایلو ته کتنه شوېده: ○ سریزه – د بچي منلو په اړه لومړنی څرګندونې ○ د بچي منلو تاریخ او فلسفه ○ د بچي منلو یا متبنی لپاره دلیلونه ○ د بچي نیولو نړیوالې او ملي تګلارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هېواد کې دننه د بچي نیول (خپلول)
- د لویدیځې استرالیا په داخل کې د بچي منلو تاریخ
- په لویدیځه استرالیا کې د بچي منلو ګټې
- په لویدیځه استرالیا کې د بچي منلو قانون
- په لویدیځه استرالیا کې د بچي منلو پروسه
- په بچي منلو (خپلولو) کې ستونزې او مشکلات
- په تېرو اثارو کې نیمګرتیاوې، دا د هغه والدینو په اړه د معلوماتو نشتون و، چې د نورو هېوادونو ماشومان یې په بچي منلو قبول کړي و او د مطالعې اساس ګرځېدلي دي.

دریيم فصل دوهم شکل: تېرو اثارو ته د کتنې یوه ساده او کُلي طرحه.

د تېرو اثارو بیا کتنې دوهمه عمومي دندې لري.

ستاسو د مطالعې موندنو ته په پام سره تاسو اړ یاست، چې په خورا سیستماتیک ډول خپلې موندنې د نورو له موندنو سره پرتله کړئ. د دې مطالعو څخه اقتباس وکړئ؛ ترڅو څرګنده کړئ چې ستاسو موندنې څه ډول د نورو د موندنو د تائید، رد او یا په هغوي د اضافه والي وړ وګرځي. ستاسو موندنې د نورو وګړو د موندنو په قالب کې ځای په ځای کوي او منل شوي موندنې بیا د منل شویو موندنو ترڅنګ ځای نیسي. دا چاره؛ لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه، تاسو د موندنو په اړه د لیکنو او د معلوماتو د تحلیل وروسته ترسره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېیم څپرکی لنډیز

تېرو اثارو ته کتنه یو مستمره او دوامداره پروسه ده، چې د څېړنیزې مسئلې د پاي ته رسېدو د مخه پیل کېږي او د راپور تر پاي پورې دوام لري.

د تېرو اثارو ته په کتنه کې یو تناقض شتون لري: تاسو نشئ کولی، چې تېرو اثارو ته کتنه په اغېزمنه توګه ترسره کړئ؛ مګر دا، چې تاسو د څېړنې مسئله چوکاټ کې ځاي په ځاي کړئ، پدې ډول د تېرو اثارو پلټنه تاسو سره د څېړنیزې ستونزې په قالب بندۍ کې مرسته کوي.

د تېرو اثارو بیاکتنه ستاسو د څېړنې ستونزې ته وضاحت ورکوي او ستاسو توجو راګرځوي، ستاسو د تحقیق میتودولوژي ته وده ورکوي او ستاسو د پوهې اساس پراخوي.

د تېرو اثارو کتنه یو لړ مرحلې لري: ستاسو د مطالعې په ساحه کې د شته معلوماتو لټول، د ټاکل شوې پخوانیو اثارو کتنه، د تیوریکي چوکاټ رامنځته کولو لپاره د هغې کارول چې له بهر څخه ستاسو تحقیق ته داخلیږي او د مفهومي چوکاټ رامنځته کولو لپاره د هغې کارول، چې ستاسو د تحقیق اساس جوړوي.

د تېرو اثارو پېژندلو لپاره ډېرې سرچینې شتون لري، چې تاسو سره د معلوماتو په چمتوکولو کې مرسته کوي. لکه: کتابونه ژورنالونه او انټرنیټ.

د تېرو اثارو کتنه دوه مهمې دندې ترسره کوي.

لومړی- ستاسو د تحقیق او مطالعې لپاره تیوریکي زمینه برابروي.

دوهم – له تاسو سره مرسته کوي؛ ترڅو خپلې موندنې په یاده ساحه کې د نورو محققینو له موندنو سره پرتله کړئ.

د څېړنیز بهیر پدې مرحله کې صرف لومړۍ دنده ترسره کېداي شي او تاسو هغه وخت کولی شئ، چې د دوهمې دندې د ترسره کولو لپاره قدم پورته کړئ، چې تاسو خپل معلومات تحلیل او تجزیه کړي وي او د خپلو موندنو په اړه د لیکلو په مرحله کې یاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تېرو کتل شوېو اثارو په اړه ستاسو يادداشتونه بايد موضوعي بڼه ولري، چې د اصلي موضوعاتو پر اساس وي، په ليکنه کې د دې موضوعاتو ترتيب او تسلسل بايد منطيقي پرمختګ تعقيب کړي، بېلابېل نقل قولونه او ويناوې بايد د خپل اصلي اثر په حوالې سره تائيد شي او د حوالو په برخه کې بايد د يو منل شوي اکاډميک سبک څخه پېروي وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ!

د دې څپرکی په پیل کې د ذکر شویو کلیدي کلیماتو سره ځان بلد کړئ او که د هرې یوې په مانا نه پوهیږئ؛ نو بل څپرکي ته د تلو څخه مخکې بېرته دغه فصـــل ته مراجعه وکړئ او ځان ورباندې پوهه کړئ.

د خپلې خوښـــې وړ موضـــوع د کلیدي نقاطو د لټون لپاره د (الف) یو انټرنیټي انجن د لټولو یعنې ګوګل سکالر او (ب) یا د یو مرکزي کتابتون څخه کار واخلئ، پایلې یې سـره مقایسـه کړئ. د خپل لټون څخه دوه یا درې څېړنیز راپورونه وټاکئ او وړاندې شـویو نظریاتو، ټاکل شـویو تګلارو او وړاندې شویو وړاندیزونو ته یې کتنه وکړئ، چې آیا دغه ګذارشتونه په یاده برخه کې اتفاقي نظر په ګوته کوي او که اختلاف سره لري؟

د خپلې ټاکل شوې موضوع او مسئلې لپاره یو نظري چوکاټ رامنځته کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د څېړنېزې ستونزې طرحه کول

پدې څپرکي کې به تاسو د لاندې ذکر شویو مسایلو په اړه معلومات ترلاسه کړئ:

- د څېړنېزې ستونزې طرحه کولو اهمیت
- د څېړنېزو ستونزو سرچینې
- د څېړنېزې ستونزې په انتخاب کې فکر کول
- په کیفي څېړنه کې د تحقیق لپاره د ستونزې په انتخابولو کې د ځانګړو مسئلو په پام کې نیول.
- د څېړنېزې ستونزې د طرحه کولو مرحلې
- څرنګه څېړنیز اهداف طرحه کړو؟
- د عملیاتي تعریفاتو د طرحه کولو اهمیت

کلیدي ټکي

مفاهیم، اختلال، عملیاتي تعریف، کیفي څېړنه، کمي څېړنه، د څېړنې موخې، څېړنېزه ستونزه، د مطالعې ساحه، د نفوسو مطالعه، د موضوع ساحه، اعتبار، متغیر، کاري تعریف.

د دې څپرکی عمده موخه د څېړنېزې ستونزې د طرحه کولو پروسې شرحه کول دي، په داسې حال کې، چې هغه ځانګړې کړنلاره او مسایل، چې تاسو به ورسره پدې څپرکې کې مخامخ شئ په لاندې ډول دي.

- په څېړنیزه میتودولوژۍ کې ستاسو مهارت
- د موضوع د اړوند ساحو په اړه ستاسو پوهه
- د موضوعاتو په اړه ستاسو د پوهې ارزول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تر ډېره بریده د مطالعې مرکزیت ټاکل

که تاسو د څېړنې پروسې سره ډېر اشناء نه یاست او یا مشخص نظر نه لرئ، چې څه باندې باید څېړنه وشي؛ نو تاسو اړ یاست، چې په دې څپرکي کې هره مرحله په تفصیلي او کره ډول تعقیب کړئ.

په هر حال باتجربه څېړونکي کولی شي د یو شمیر لنډېزونو څخه کار واخلي. اوس تاسو فرض کړئ، چې تاسو د څېړنې ستونزې طرحه کولو پروسې لپاره اړینه پوهه نه لرئ او نه هم د کومې څېړنې په اړه مشخص نظر لرئ، چې څه باندې باید څېړنه وشي. خو که تاسو د خپلې څېړنې د پیل لپاره مشخص نظر لرئ، تاسو اړتیا نه لرئ دې څپرکی ته لاړ شئ او یا پکې ډېر تم شئ. په هر صورت تاسو باید ډاډ ترلاسه کړئ، چې ستاسو نظر د څېړنې وړ دی او که نه؛ ځکه چې ټولې ستونزې د څېړنې میتودولوژیو سره کومک نه کوي.

څېړنیزه ستونزه

په کامله توګه کومه پوښتنه، چې تاسې ځوابول غواړئ او کومه انګیرنه یا ادعا، چې تاسو غواړئ څېړنه پرې وکړئ ستاسو د مطالعې لپاره د څېړنیزې ستونزې یا د تحقیق موضوع کېدای شي.

په هر حال دا مهمه ده، چې په یاد ولرئ ټولې پوښتنې نشي کولی په څېړنیزو ستونزو باندې بدلې شي او د ځینو مطالعه ممکن خورا ستونزمنه هم وي. د پاور، میناګان او ټومی (۳۸:۱۹۸۵) په وینا «د احتمالي څېړنې پوښتنې ممکن موږ ته په عادي ډول رامخې ته شي؛ مګر په مانا داره توګه یې د رامنځته کولو پروسه اسانه نه ده، د نوي څېړونکی په توګه ممکن د ستونزو طرحه کول اسانه وبرېښي؛ مګر دا د موضوع د ساحې او د څېړنې د میتودولوژۍ یانې دواړو په برخه کې د پام وړ پوهې ته اړتیا لري.

کله چې تاسو یو ځل یوه پوښتنه له نږدې وازموئ؛ نو سمدستي به تاسو د ستونزې په اړه د نظر د رامینځته کولو پیچلتیا هم درک کړئ، چې د څېړنې وړ ده. لومړی د څېړنیزې ستونزې پېژندل او بیا مشخص کول ممکن د څېړنې د پروسې په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبريښـــي، چې بايد اســـانه او ژر تر ســـره شـــي. په هر صـــورت دا قضـــيه اکثرا نه وي. (Yegidis & Weinback ۱۹۹۱: ۳۵)

دا شـيان د هغه ستونزې لپاره اړين دي، چې تاسو يې طرحه کوئ؛ ترڅو د اړينو کړنلارو له مخې د پلټنې چاره ترسره کړئ. له همدې امله تاسو بايد د دې له لارې فکر کولو کې له پوره دقت څخه کار واخلئ.

د څېړنېزې ستونزې طرحه کولو اهميت

د څېړنېزې ســـتونزې طرحه کول د څېړنې پروســـې لومړی او خورا مهمه مرحله ده. دا مرحله د څېړنې د ترســـره کولو د مخه د منزل پېژندنې په څېر ده. د منزل د نه پېژندلو په صـــورت کې يادې موخې ته په حقيقت کې د رســـېدو لپاره لدې نه بله کومه لنډه لاره شـتون نه لري. په ورته ډول د روښـانه څېړنېزې سـتونزې د نه شـتون په صـورت کې د روښانه او اقتصادي پلان شتون هم ناممکن دی. د يو ورته مثال په توګه، د څېړنې ستونزه د ودانۍ د تهداب او اساس په څېر ده. د ودانۍ ډول او ډيزاين په تهداب او اساس پورې اړه لري. که چېرې تهداب ښـه ډيزاين شـوی او قوي وي تاسـو کولی شئ له ودانۍ هم ورته تمه ولرئ. د څېړنې سـتونزه هم په عين شـکل د يوې څېړنېزې مطالعې د تهداب په توګه کار کوي. که دا سـتونزه ښـه ترتيب شـوې وي؛ نو تاسـو کولی شـئ د يوې ښـې مطالعې د تعقيب تمه ترې وکړئ.

د کرينګر په وينا: که څوک غواړي ســـتونزه حل کړي؛ نو لومړی بايد په عموم ډول پوه شـي چې سـتونزه څه ده يا ستونزه څه ته وايي. دا بايد په ياد کې وسـاتل شي، چې د ســتونزې لويه برخه په دې پوهېدل دي چې يو څوک د څه د ترســره کولو هڅه کوي.(۱۷:۱۹۸۶).

تاســـو بايد د هغه څه اړه روښـــانه ليد ولرئ، چې په اړه يې پلټنه کوئ، نه د هغه څه اړه چې تاسې فکر کوئ پيدا به يې کړئ.

يوه څېړنېزه سـتونزه ممکن د سـاده بڼې په نسبت پيچلې بڼه غوره کړي. د سـتونزې طرحه کولو لاره هر ځل په لاندې شکل تعقيب کېږي: د مطالعې د ترسره کولو لپاره کارول

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدونکی د ډیزاین ډول، د نمونې اخیستو د کړنلارې ډول چې کارول کېږي، د څېړنې وسایل(افزار) چې کارول کېږي او د تحلیل ډول چې ترسره کیدای شي.

فرض کړئ، چې ستاسو ستونزه په یوه پراخه ساحه کې د ژور خپګان څېړل وي؛ نو تاسو غواړئ په ټولنه کې د ژور خپګان لرونکو ناروغانو ته د خدماتو په اړه یوه څېړنېزه مطالعه ترسره کړئ. که ستاسو تمرکز د ژور خپګان ناروغانو لپاره د خدماتو د ډولونو مونډل وي؛ نو مطالعه به غالباً تشریحي او کیفي وي. دا ډول مطالعات د کیفي تحقیق په کټګورۍ کې راځي او د کیفي څېړنې میتودونو په کارولو سره ترسره کېږي. له بلې خوا که تاسو غواړئ د دې خدماتو کارولو حد یا اندازه ومومئ، دا د هغو خلکو شمېر دی چې دوی یې کاروي؛ نو ددې لپاره به یو ډول کمي میتودونه وکاروئ؛ ځکه چې دا په اصل کې توضیحي بڼه لري او د خدمت کارولو خلکو شمېر بیانوي.

که ستاسو تمرکز د ناروغانو په شخصي ځانګړتیاو پورې اړوند چارو د اندازې مشخص کول وي، مطالعه به د ارتباطي او (کمي) په توګه طبقه بندي شي. او کارول کېدونکې میتودولوژي به د هغې میتودولوژۍ او توضیحاتو سره توپیر ولري، چې د تشریحي مطالعې په صورت کې کارول کېږي. په ورته ډول که ستاسو هدف د دې خدماتو د اغېزمنتیا پیدا کول وي؛ نو مطالعه به بیا ارتباطي بڼه ولري او د مطالعې لپاره کارول کېدونکی ډیزاین بڼه غوره کړي او ددې تحلیل په برخه کې به د معلوماتو راټولولو میتودونه هم کمي بڼه ولري. له دې امله ستاسو لپاره مهمه ده، چې باید پوه شئ، ټولې هغه لارې، چې تاسو یې د یوې څېړنېزې ستونزې د حل لپاره طرحه کوئ، هغه راتلونکې مرحلې ټاکي چې تاسو به یې د خپل تحقیقاتي سفر په جریان کې تعقیب کوئ. د یوې ستونزې طرحه کول څېړنې ته د داخلېدو په څېر دي او محصول (څېړنې راپور)، د منځپانګې کیفیت او د رامنځته شویو اړیکو یا لاملونه اعتبار په بشپړ ډول په همدې پورې اړه لري. له همدې امله د کمپیوټرونو په اړه مشهور قول (کثافت رانوځې، کثافت وځي) د څېړنېزې ستونزې لپاره هم د تطبیق وړ دی. په پیل کې تاسو ممکن ګډوډ شئ؛ مګر دا نورمال حالت او د پرمختګ نښه ده. په یاد ولرئ: ګډوډې اکثره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت وي؛ مګر دا د موضوع د روښانه کېدو په لور لومړی ګام دی. د خپلې ستونزې په څرګندولو او واضــح کولو کې له پوره دقت څخه کار واخلئ او بېړه مه کوئ، څومره چې تاسې د خپلې څېړنې د ستونزې/پوښتنې په اړه ښه وپوهېږئ او هغه ښه روښانه کړئ، وروسته برخې به ستاسو لپاره اسانه وي. په ياد ولرئ چې دا ډېره خورا مهمه مرحله ده.

د څېړنېزې ستونزې سرچينې

دا يوه ځانګړې او مهمه برخه ده، که تاســو تر دې دمه د تحقيق موضــوع نه وي غوره کړې او نه پوهيږئ، چې د کوم ځای څخه يې پيل کړئ. که تاسـو د مخه خپله موضوع يا پوښــتنه غوره کړې وي؛ نو بلې برخې ته لاړ شئ. په انساني علومو کې ډېری څېړنې د څلور شيانو په شاخوا راڅرخيږي:

۱-خلک

۲-ستونزې

۳-برنامې

۴-پديدې

په حقيقت کې هر اکاډميک يا حرفوي ســـاحې ته نږدې کتنه به وښـــايي، چې ډېری څېړنې د دې څلور څيزونو په شاخوا راڅرخيږي. په يو ځانګړي څيز ټينګار ممکن د مطالعې څخه تر مطالعې پورې توپير ولري؛ مګر په عموم او عمل کې ډېری څېړنې او مطـالعـات لږ تر لږ د دغو څلورو واړو څخه دوه څيزونو د ترکيب پر بنســـټ ولاړ وي. تـاســـو ممکن د وګړو يوه ډلـه وټـاکئ (د وګړو يوه ډله –ټولنه – خلک)، چې د ځينو ســتونزې شــتون يا په ســتونزه پورې د دوي د اړوندتيا شــتون څرګندوي؛ ترڅو د يوې مسئلې په اړه د دوی چلند معلوم کړي، ســتونزه اصلاً د منظم (واقيعت) رامنځته کول يا د مداخلې (برنامې) د تاثير اروزل دی. ســتاسو تمرکز ممکن د يوې موضوع په يوه برخه يا په ياده برخه پورې د اړوند هرې پديدې مطالعه وي، د مثال په توګه د بيکارۍ او عامه جرمونو، ســګرټ څښـلو او ســرطان يا زيږون او مړينې تر منځ اړيکو مطالعه، کوم چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګړو، ډلو، ټولنو یا سازمانونو څخه د راټولو شویو معلوماتو پر اساس ترسره کیږي. په دې مطالعاتو کې ټینګار د اړیکو یا قضیو په سپړلو، موندلو یا تاسیس کولو باندې دی. په ورته ډول تاسو کولی شئ د برنامې مختلف اړخونه مطالعه کړئ. لکه د اغیزمنتوب، جوړښت، اړتیا، د مشتریانو رضایت او داسې نورو معلوماتو د معلومولو لپاره تاسو له خلکو څخه معلومات راټولوئ.

هره څېړنه د مطالعې دوه اړخونه لري: یو هغه خلك یا وګړي، چې تاسو ته د مطالعې په برخه کې معلومات چمتو کوي چې دا د ځلورو ځیزونو څخه یو دی، په داسې حال کې چې درې نور ځیزونه ستاسو د موضوع ساحه تشکیلوي. مثلاً ستاسو د نفوسو د مطالعې په برخه کې وګړي، ډلې او ټولنې هغه خلك دي د کوم نه چې تاسې په ساحه کې د ستونزې، برنامې یا پدیدې په اړه معلومات راټول کړي دي. د څېړنې د ستونزې دا اړخونه په ځلورم فصل او اول شکل کې واضح شوي دي.

۴-۱- جدول: د څېړنېزې ستونزې اړخونه

د یوې مطالعې اړخونه	په اړه	مطالعه	
د نفوسو مطالعه	خلك	افراد، سازمانونه، ډلې، ټولنې	دوی تاسو ته اړین معلومات وړاندې کوي یا تاسو د دوی څخه یا د دوی په اړه معلومات راټولوئ.
د موضوع ساحه	ستونزه	مسئلې، وضعیت، اړیکې، اړتیاوې، د نفوسو جوړښت، پروفایلونه او نور...	هغه معلوماتو، چې تاسو اړتیا لرئ د خپلو خدماتو د څېړنیزو پوښتنو ته د ځواب موندلو لپاره راټول کړئ.
	پروګرام	محتویات، جوړښت، پایلې، صفات، رضایت، مصرف کوونکي، ستاسو د خدماتو څېړني وړاندې کوونکي او داسې نور...	
	پدیده	لامل او اغېزې، اړیکې، پخپله د یوې پیښې څېړنه، او داسې نور.	

تاسو کولی شئ په کومه علمي برخه کې یا له کوم مسلکي لید څخه یوه ستونزه، برنامه یا پدیده مطالعه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مثال په توګه تاسو کولی شئ د روغتیا، تعلیم، ټولنیز کار، صنعتي مدیریت، عامې روغتیا، نرسنګ، روغتیا هڅونې یا رفاهي سکتور کې د برنامې مؤثریت اندازه کړئ، یا تاسو کولی شئ یوې ستونزې ته د روغتیا، سوداګرۍ یا هوساینې له زاویې څخه وګورئ. په ورته ډول تاسو کولی شئ په پورتنیو برخو کې د برنامې د هر اړخ په برخه کې د وړاندې کونکو نظرونه اندازه کړئ. خپل علمي ډسپلین یا مسلکي ساحه د (څلور شیانو)(Ps) په شرایطو کې وڅېړئ؛ ترڅو ټول هغه څه وپېژنئ، چې په زړه پورې ښکاري. د مثال په توګه که تاسو د روغتیا په برخه کې زده کونکی یاست؛ نو د روغتیا په هرې برخې کې خورا لوی شمېر مسئلې، حالات او تعاملات شتون لري، چې تاسو یې تجربه کولی شئ. د ناروغۍ په خپرېدو پورې اړوند مسئلې،په مخدره توکو باندې د روږدیدو څخه بیارغیدنه، د معافیت پروګرام، د درملنې اغېزمنتوب، د مشتریانو د رضایت حد یا د ځانګړې روغتیا برنامې پورې اړوند مسئلې ... ټول تاسو ته د څېړنې په موخه ډېرې ستونزې (مسایل) چمتو کولی شي.

په ورته ډول په ښوونه او روزنه کې ډېرې مسئلې شتون لري: د ښوونکي څخه د زده کونکو رضایت، د یو ښه ښوونکي صفتونه، د زده کونکو په تعلیمي لاسته راوړنو باندې د کورني چاپیریال اغېزه، د لوړو زده کړو څخه د لیسانس فارغ زده کونکو څارنه او داسې نور. په همدې توګه هره علمي یا مسلکي ساحه کې همدې ته ورته فرعي برخې او مسئلې سره جلا کېدلی شي، احتمالي څېړنېزې ستونزې او برنامې په ښکاره ډول له یو مسلک څخه تر بل مسلک پورې توپیر لري.

ډېر مسلکونه په پورتنۍ کټګورۍ کې راځي، په داسې حال کې چې ځانګړې ستونزې او برنامې له مسلک څخه مسلک ته د پام وړ توپیرونه لري.

د څلور (Ps) مفهوم د دواړو (کمي او کیفي) څېړنو لپاره پلي کېدو وړ دی، که څه هم په دې مرحله کې اصلي توپیر د دوی مشخصیت، تحلیل او د دقیق تمرکز حد دی. په کیفي څېړنه کې دا صفات په قصدي ډول خورا اسان ساتل شوي دي؛ نو تاسو کولی شئ د جریان په حالت کې ډېرې پلټنې وکړئ، په هغه صورت کې چې تاسو د دوی د اړیکو په اړه یو څه ومومئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو خپل ځان د ستونزو سره مه محدودوئ، چې ستاسو د پلټلو په وړتیا محدوده کړي. وروسته په څپرکی کې د کیفي تحقیق په برخه کې د څېړنېزې ستونزې د طرحه کولو په اړه یوه جلا برخه شتون لري، چې د پروسې په اړه نوره لارښوونه هم وړاندې کوي.

د یوې څېړنیزې ستونزې په انتخابولو کې فکر کول

کله چې د څېړنې ستونزه/موضوع غوره کوئ یو څه ملاحظات شته چې باید په پام کې باید ونیول شي کوم چې ستاسو سره د څېړنې د ښه مدیریت او ستاسو د متحرک پاتې کېدو په برخه کې تاسو ته ډاډ درکولی شي. دا ملاحظات په لاندې ډول دي.

- علاقه: علاقه او دلچسپی باید د څېړنېزې ستونزې غوره کولو کې ترټولو مهم اړخ وي. یه یوه څېړنیزه هڅه کې عموما د وخت مصرف، سخت کار او احتمالي غیر متوقع ستونزې شاملې وي. که تاسو یوه داسې موضوع غوره کړئ، چې تاسو ورسره ډېره علاقه نه لري؛ نو ډېره ستونزمنه ده چې تاسو دې د هغې د سرته رسولو او بشپړولو لپاره کافي وخت او انرژي حاصله کړل شئ.
- شدت: تاسو باید د تحقیق پروسې په اړه کافي پوهه ولرئ؛ ترڅو د وړاندیز شوې څېړنې د بشپړولو کافي وړتیا ولرئ او موضوع د ښه مدیریت، مشخص کولو او روښانه کولو لپاره نوره هم کوچنۍ کړئ. ددې لپاره چې ښه یې مدیریت کړئ او سرچینې یې هم ستاسو په لاس کې وي؛ نو د موضوع غوره کول خورا مهم دي، حتٰی که تاسو تشریحي مطالعه هم ترسره کوئ؛ نو تاسو اړ یاست د هغې شدت په پام کې ونیسئ.
- د مفاهیمو اندازه کول: که تاسو په خپله مطالعه کې د مفهوم څخه کار واخېست (په کمي مطالعاتو کې)، ډاډ ترلاسه کړئ، چې تاسو د دې شاخصونو او د دوی اندازه کولو په اړه ښه معلومات لرئ. د مثال په توګه که تاسو د روغتیا هڅونې برنامې د تاثیر اندازه کولو پلان لرئ، نوتاسو باید متوجه اوسئ چې څه مؤثریت لري او دا به څرنګه اندازه شي. په خپل تحقیق کې هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفاهیم مه کاروئ، چې تاسو یې د واضح کولو له څرنګوالي ډاډه نه یاست. دا په دې مانا نه دي چې تاسو نشئ کولی د اندازه کولو پروسه رامنځته کړئ، کله چې مطالعه پرمخ بیایې. په داسې حال کې چې ډېری انکشافي کار به ستاسو د مطالعې په جریان کې ترسره شي؛ نو دا اړینه ده، چې تاسو په دې مرحله کې د دې مفاهیمو د اندازه کولو او واضح کولو په اړه څرګند منطق ولرئ.

- د تخصص کچه: ډاډ ترلاسه کړئ، چې تاسو د هغه څه لپاره چې تاسو یې وړاندیز کوئ د کافي کچې تجربه لرئ. دا یو حقیقت دی، چې تاسو به د مطالعې په جریان کې ډېر څه زده کړئ او ممکن تاسو د څېړنې د راهنمایي کونکي او نورو څخه هم مرسته ترلاسه کړئ؛ مګر په یاد ولرئ، چې تاسو اړ یاست؛ ترڅو ډېری کار پخپله ترسره کړئ.
- تړاو: یوه داسې موضوع غوره کړئ، چې د یو مسلکي شخص په توګه ستاسو لپاره مناسبه وي. ډاډ حاصل کړئ، چې ستاسو څېړنه د په یاده برخه کې د شته معلوماتو په کچه کې اضافه والی راولي، موجوده تشه یا خلا ډکولی شي او د پالیسۍ په جوړولو کې ګټور تمام کېداې شي. دا به له تاسو سره د څېړنې په بهیر کې د علاقې په زیاتوالي کې هم مرستندویه ثابت شي.
- د معلوماتو شتون: که ستاسو موضوع د دوهمي سرچینو یعنې د دفتر ریکارډونو، د مشتریانو ثبت، سر شمیرنو، د مخه خپاره شویو راپورونو او نورو څخه د معلوماتو راټولولو ته اړتیا لرئ؛ نو ځان مطمئن کړئ، چې دا معلومات موجود دي او د ضرورت په صورت کې کولی شئ د خپلې موضوع د بشپړولو لپاره ترې استفاده کولی شئ.
- اخلاقي مسئلې: د څېړنېزې ستونزې د طرحه کولو یوه بله مهم دنده د اخلاقي مسئلو بنکیلتیا ده. د نفوسو د مطالعې د څېړنې په جریان کې د ځینو پوښتنو له امله ممکن په (مستقیم یا غیرمستقیم) ډول یو ډول متضرر او اغېزمن شئ؛ تمه کېږي چې حساس او شخصي معلومات شریک کړئ، چې اخلاقي مسئلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه د نفوســو په مطالعې او څېړنې اغیزه کولی شـــي او اخلاقي ســتونزې څرنګه لرې کیدای شـي، یاده مسئله باید د ستونزې طرحه کولو په مرحله کې په کلکه توګه وڅېړل شي.

قدم په قدم د څېړنیزې ستونزې طرحه کول

د څېړنېزې سـتونزې طرحه کول د څېړنیز سـفر تر ټولو مهمه برخه ده او سـتاسـو د څېړنیزې پروژې کیفیت او مطابقت په بشــپړ ډول پدې پورې اړه لري. لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه، تاسو چې د څېړنې په برخه کې هر قدم اخلئ هغه څه دي، چې تاسو د خپلې څېړنېزې ستونزې طرحه کولو پر مهال په طرحه کې ځاي په ځاي کړي دي.

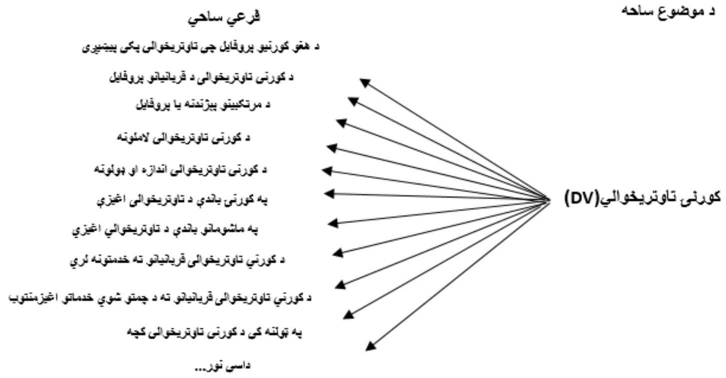

۴-۱- شکل: د کورنی تاوتریخوالي د موضوع ساحه په فرعي برخو کې ویشل

د دې مرحلې اهمیـت ددې کتـاب ســـربېره پـه نورو کتابونو کې هم د ځانګړو لارښوونو په بڼه شتون لري.

د دې کـار لـه مخې تر ډېره بریـده ښـــوونکو او زده کوونکو تـه د څېړنې کړنلاره پرېښودل کیږي؛ ترڅو پخپله یې زده کړي او طی یې کړي. د دې کتاب د قوت له نقاطو څخه یوه قوي نقطه دا ده، چې د تحقیق نوي پیل کوونکي ته په یوځاي او قدم په قدم لارښوونه او د څېړنې ځانګړي قالبونه وړاندې کوي، نه د یوې مکملې نسخې او لیست په شکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کاري موضـــوع په ســـاحه کې او د څېړنيزې پروژې په کار اچولو کې ددې مرحلو له مخې کار کول خپله د تحقيق تګلاره کې د پوهې د مناســـبې کچې د شـــتون څرګندونه کوي. د اړوند اثارو يوه لنډه کتنه د دې پوهې د اساس په پراخه کولو او قوي کولو کې هم ډېره مرسته کوي. پرته له دې چې د موضوع ساحه په واضح اوکافي ډول تحليل او وپېژنئ، دا ستونزمن کار دی. که تاسو غواړئ، چې د کومې ځانګړې څېړنيزې موضـوع، نظر، پوښـتنې يا مسـئلې په اړه تحقيق وکړئ (کوم چې د زده کوونکو په منځ کې عادي ندي)؛ نو تاسو به لومړی د لاندې مرحلو څخه قدم په قدم تېرېږئ.

لومړی قدم

د موضـوع ټاکل: تاسو د خپلې خوښې وړ موضوع وپېژنئ، او له خپل ځان وپوښتئ، چې آيا دا هغه څه دي، چې واقعاً زه ورســره د يو مســلکي شــخص په توګه د څېړنې لپاره ليوالتيا لرم؟

د ليکوال په باور د فراغت پر مهال د موضوع په اړه فکر کول ښه کار دی؛ ځکه چې تاسو غواړئ د فراغت وروسته پرې کار وکړئ. دا فکر کول به تاسو سره مرسته وکړي، چې په زړه پورې موضوع ومومئ او ممکن په راتلونکي کې ستاسو لپاره ګټوره هم وی. د مثال په توګه که تاســو د ټولنيز کار زده کونکي ياســت او لېوالتيا لرئ، چې له فراغت وروســته د ځوانانو د هوســاينې، مهاجرينو ســوکالۍ يا کورني تاوتريخوالي محوه کولو په برخه کې کار وکړئ، يا ممکن په دې برخو کې يو څه څېړنې وکړئ. يا ســتاســو د بازار موندنې څېړنه کوئ، يا ممکن د مشتريانو د چلند له تحقيق سره علاقه لرئ، يا د عامې روغتيا د برخې د زده کونکي پـه توګـه د HIV/AIDS ناروغانو ســره د کار کولو اراده لرئ؛ نو ممکن تاســو د HIV/AIDS په موضـوع پورې اړوند څېړنې ترسره کړئ. تر هغه ځايه، چې د تحقيق سفر پرمخ ځي، دا د څېړنې پراخه ساحې دي. اړينه ده چې تاسـو د خپل څېړنيز سفر د پيل او تر سره کولو د مخه د خپلې خوښې ساحه وپېژنئ.

دوهم قدم

د موضـــوعـاتو ويش: د هر څـه د مخه پراخه موضـــوع يا ســـاحه په فرعي موضـوعاتو او سـاحو وويشـئ، او ځان پوهه کړئ، چې پورته ذکر شوي ټولې پراخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضـوع ګانې او ساحې (ځوانانو هوساینه، کډوالي، کورنی تاوتریخوالی، د مشتریانو چلنـد او HIV/AIDS نـاروغـان ...) ډېر اړخونـه لري. د مثـال پـه توګـه د کورني تاوتریخوالي په برخه کې ډېری اړخونه او مسئلې شتون لري، چې په څلورم فصل او اول شـکل کې ښـودل شـوي دي، په ورته ډول تاسـو کولی شئ د نورو برخو لکه د ټولنې روغتیا یا مشـتریانو په اړه تحقیق او نورو څخه هره موضـوع او سـاحه وټاکئ او د تحلیل په نتیجه کې پروسه پر مخ یوسئ.

د فرعي موضـوعاتو (عنوانونه) د لیسـت په چمتو کولو کې باید تاسـو د هغه چا سـره هم مشـوره وکړئ، چې ستاسو د موضوع په برخه کې د موضوع او لیکنو په اړه یو څه پوهه لري. کله چې تاسـو د مختلیفو سـرچینو څخه د فرعي موضـوعاتو (عنوانو) یو بشـپړ لیسـت رامینځته کړئ؛ نو بیا راتلونکې مرحلې ته لاړ شئ چېرې، چې تاسو د خپلې پلټنې د اساس انتخاب کوئ.

دریم قدم

د خوښـې وړ موضـوع ټاکل: داسې موضوع انتخاب کړئ، چې تاسو ورسره ډېره مینه لرئ: د ټولو فرعي موضـوعاتو د مطالعه کولو لپاره نه مشـوره ورکول کېږي او نه هم امکان لري؛ نو داسې یوه ساحه یا موضوع غوره کړئ، چې تاسو ورسره مینه لرئ دا؛ ځکه چې سـتاسـو علاقه د انتخاب لپاره ډېره مهمه ده، د څېړنیزې سـتونزې په انتخاب کې فکر کول ډېر مهم دي، او بیا تر ټولو د ډېرو اصـلي او فرعي عناوینو تر منځ د غوره موضوع د ټاکلو پروسه پیل کړئ، د غوره موضوع د ټاکلو اسـانه لاره دا ده، چې د خپلو موضـوعاتو ترتیب کړي لیست ته لاړ شئ او ټول هغه فرعي عنوانونه، چې تاسـو ورسـره علاقه نه لرئ حذف کړئ، یاده پروسـه تر اخیره ورسـوئ. یادې پروسـې ته تر هغه وخت پورې ادامه ورکړئ؛ ترڅو تاسـو سـره هغه څه یعنې موضـوع پاتې شي، چې د وخت په پام کې نیولو سـره د مدیریت وړ وي او د څېړنې د ترسـره کولو لپاره ستاسو د مهارت کچې سره برابره او کافي سرچینې هم ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې تاسې ښه اطميناني شوئ چې يوه داسې موضوع مو انتخاب کړې ده، چې تاسو يې په اړه ليواله ياست او اداره کولی يې هم شئ؛ نو بيا کولی شئ، چې راتلونکي مرحلې ته لاړشئ.

څلورم قدم

د څېړنې لپاره د پوښتنو برابرول: په دې مرحله کې له ځانه وپوښتئ، چې کوم څه زه غواړم معلومات ترلاسه کړم؟ ستاسو په ذهن کې، چې د فرعي موضوع د جزياتو په اړه کوم ډول پوښتنې ګرځي يو ليست په شکل يې تنظيم کړئ، او وروسې د حذف له پروسې بيا کار واخلئ لکه څرنګه مو چې په دريېم قدم کې چاره ترسره کړه؛ نو تر ټولو غوره او مهمه پوښتنه به له تاسو سره پاتې شي.

پنځم قدم

د خپلې څېړنې لپاره د موخو ترتيبول: پدې برخه کې تاسو اړ ياست، چې خپلې اصلي او فرعي دواړه ډوله موخې، چې ستاسو د څېړنيزو پوښتنو په پايله کې رامينځته کيږي سره تنظيم کړئ، د څېړنيزو اهدافو او پوښتنو ترمنځ اصلي توپير دا دی، چې په کې ليکل شوي. د څېړنې پوښتنې په څرګنده توګه ستاسو د اهدافو د حصول په موخه کارول کيږي او همدا اهداف دي چې د حصول لپاره يې تاسو پوښتنو ترتيب ته اړي ياست. لکه موندل، معلومول ، تشخيص کول او معاينه کول.

ځينې څېړونکي يوازې د څېړنې لپاره د پوښتنو په شتون اکتفاء او بسنه کوي او څېړنيز اهداف پکې نه بيانوي، ځينې بيا څېړنيز اهداف څېړنې لپاره کافي بولي او ځينې بيا په خپله څېړنه کې دواړه کاروي، خو تاسو د خپلې موضوع په اړه غور وکړئ، چې کومه لاره يې ټاکئ؛ مګر تاسو بايد د ادارې اړتياوې په پام کې ونيسئ او په هماغه ډول مخکې لاړ شي، د اهدافو جوړولو په موخه د راهنمايي لپاره وروسته برخه وګورئ.

شپږم قدم

د خپلو موخو ارزول: اوس خپل اهداف وازمايې؛ ترڅو د خپلو څېړنيزو هڅو له لارې د دوی د لاسته راوړنې امکانات او لارې چارې وموميئ. د خپلو موخو د لاسته راوړلو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې وخت، سرچینې(مالي او انساني) او ستاسو موجود تخنیکي مهارت په پام کې ونیسئ.

اووم قدم

دوهم ځلي کتل یا بیا چیک کول.

بېرته لومړي قدم ته لاړشئ او له سره کتنه وکړئ، چې آیا تاسو له څېړنې سره کافي لیولتیا لرئ یا نه، د څېړنې د ترسره کولو لپاره کافي سرچینې لرئ؟ له ځانه وپوښتئ، چې آیا زه واقعاً د دې مطالعې لپاره لیوالتیا لرم؟ او آیا زه واقعاً دومره امکانات لرم چې دا څېړنه ترسره کړم؟ یادو پوښتنو ته په عقلي او عملي ډول ځواب ورکړئ. که چېرې کومې یوې پوښتنې ته مو ځواب نه درلود؛ نو خپل اهداف له سره وارزوئ.

د څلورم فصل دوهم شکل څخه د څلورم فصل تر څلورم شکل پورې شکلونه د مختلیفو اکاډمیکو څانګو (روغتیا، ټولنیزکار/ ټولنیزو علومو او ټولنیزې پراختیا) په برخو کې د لومړي څخه تر اووم قدم پورې د مراحلو مثالونه څرګندوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

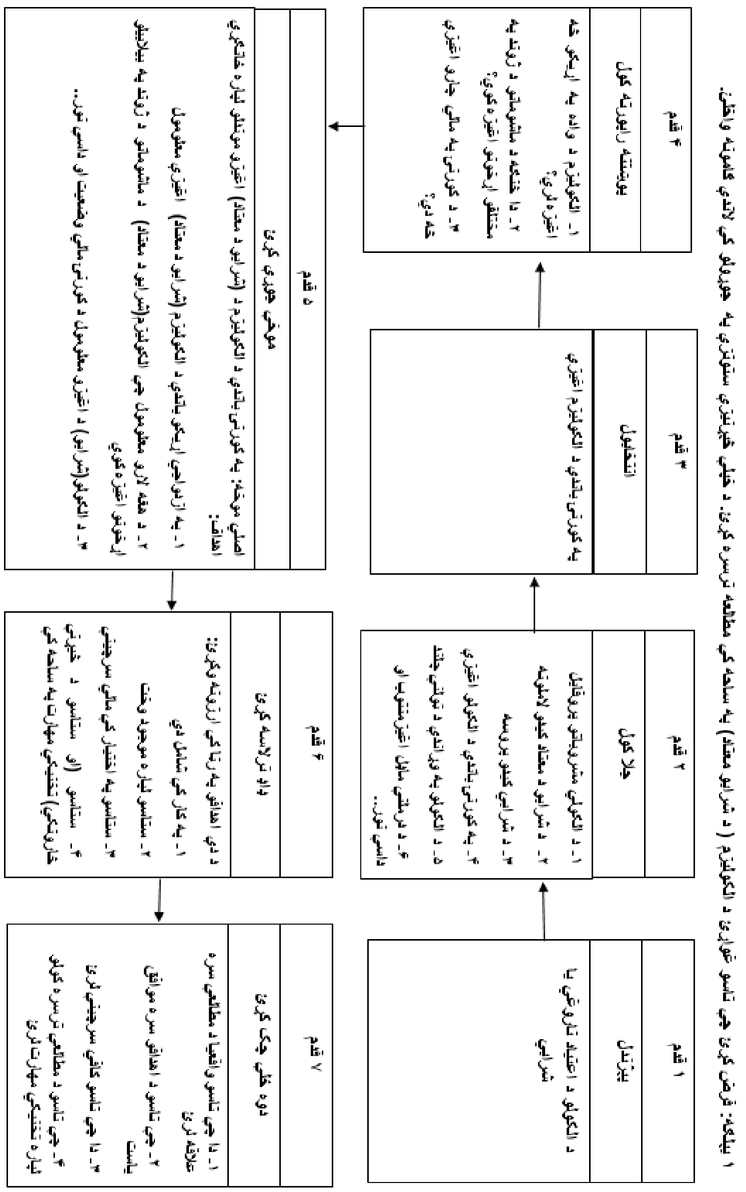

۴-۲- شکل: د څېړنيزې د ستونزې په طرحه کولو کې قدمونه – الکوليزم (د شرابو معتاد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

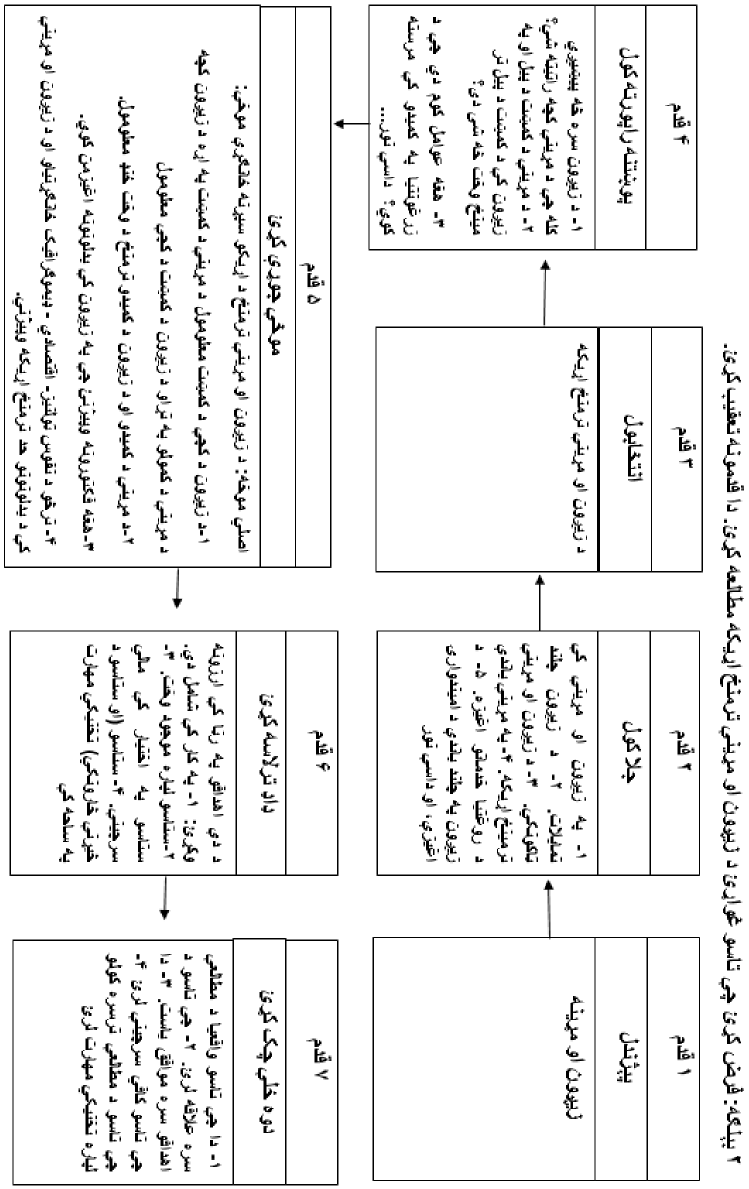

۴–۳– شکل: د څېړنې د ستونزې طرحه کول– د زیږون او مړینې تر منځ

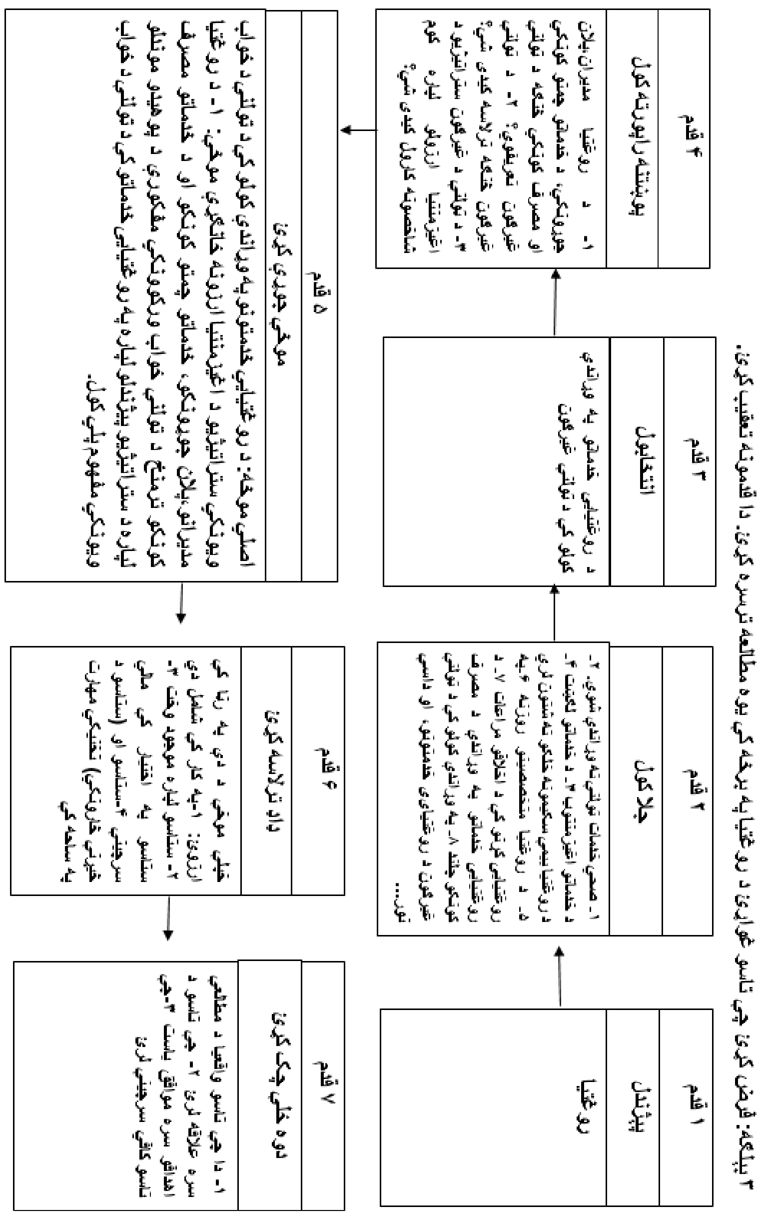

۴-۴- شکل: د څېړنې د ستونزې کوچنی کول یا محدودول- روغتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېړنیزو اهدافو ټاکل

موخې او مقصـــدونه هغه څه دي، چې تاســو په خپله مطالعه کې د ترلاســـه کولو لپاره ټاکلي وي. دا چې دا اهداف لوستونکي له هغه څه څخه خبروي، چې تاسو یې د څېړنې له لارې لاسته راوړل غواړئ؛ نو اړینه ده، چې په واضح او مشخص ډول ولیکئ.

په څېړنه کې باید موخې د دوه سرلیکونه لاندې د لیست په بڼه ولیکل شي.

الف - اصلي موخې/ اهداف

ب - فرعي موخې/اهداف

اصـــلي هدف ســـتاســـو د مطالعې عمومي روح بیانوي. دا په حقیقت کې د هغو اسـاسـي اړیکو او اشـیاوو بیان دی، چې ستاسو یې کشف او ترلاسه کوئ. فرعي اهداف بیا سـتاسـو د څېړنیزې موضـوع هغه ځانګړي اړخونه دي، چې تاسـو یې غواړئ د خپلې مطالعې په اصلي چوکاټ کې پرې تحقیق وکړئ.

فرعي اهداف باید په شـماره وار ډول لیست او له ابهام پرته په واضح او څرګنده توګه وویل شـي. تاسـو باید پوهه یاست، چې هر فرعي هدف ستاسو د څېړنې یو اړخ ته اشـــاره کوي؛ نو د خپلو اهـدافو د لیکلو پر مهالـ د عمل څرګندوونکې کلمې یا فعلونه وکاروئ. یعنې موخې باید په داسې کلمو سـره پیل شي، چې فعلي بڼه ولري لکه ټاکل، موندل، معلومول، اندازه کول او سپړل.

د اصـــــلي او فرعي اهدافو لپاره د واضـــح کوونکو کلمو څرنګوالی دا په ګوته کوي، چې ستاسو څېړنه څرنګه بڼه لري، د بېلګې په توګه تشریحي، ارتباطي یا تجربوي. یا په بل عبارت د اهدافو څرګندوونکي کلمات ســتاســو د څېړنې ډیزاین او ډول ټاکي، چې تاسـو ورته اړتیا لرئ او د ترلاسـه کولو لپاره یې غوره کړئ. له همدې امله د خپلو اهـدافو د بیـانولو د څرنګوالي په اړه محتاط اوســـئ. د څېړنې د نوعیت په پام کې نیولو پرته اهداف باید په دې ډول بیان شـــي چې ټکي په څرګند،بشـــپړ او په ځانګړي توګه لوسـتونکو ته سـتاسـو اراده بیان کړي. د ابهام، غیر مشخصیت یا نیمګړتیا لپاره پکې هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای شتون و نه لري. څلورم فصل او پنځم شکل (۴،۵) د څېړنې په ډول پورې د اړوند موخو د کلماتو د بیان او استعمال ځانګړتیاوې څرګندوي.

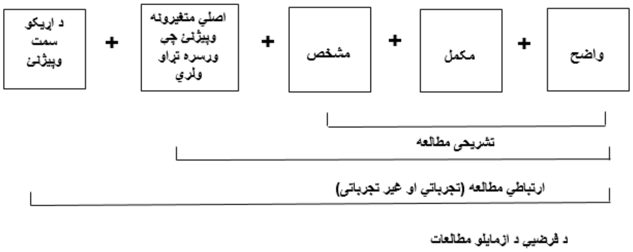

۴–۵– شکل: د اهدافو ځانګړتیاوې

که ستاسو څېړنه او مطالعه توضیحي بڼه ولري؛ نو د څېړنې څخه باید ستاسو اصلي هدف او په څېړنه کې زیات تمرکز په تشریح وي، حتی پرته له دې، چې د سازمان او د هغې موقعیت ذکر کول هم محرم وساتل شي (د مثال په توګه که غواړې د تداوۍ او درملنې اړوند برنامې ډولونه تشریح کړئ)؛ نو د خدماتو کارونکو(دوا استعمالوونکي) او د خدماتو د وړاندې کوونکې (سازمان نوم) او حتی د (ځای نوم) په اړه باید هم وضاحت ورکړل شي، یا د یادو خدماتو په اړه د ټولنې د نظر موندلو لپاره د (روغتیا مرکز/ځانګې نوم)، د خدماتو د ارایه کولو محل (ځاي نوم)، د سازمان پېژندل او د هغې موقیعت مهم دی؛ ځکه چې خدمات ممکن د موقعیت او سازمان لپاره ځانګړي وي او ممکن د نورو سازمانونو لخوا د چمتو شوي خدماتو استازیتوب ونکړي.

که په طبیعت کې ستاسو مطالعه او څېړنه ارتباطي وي؛ لکه څرنګه چې په څلورم شکل کې هم ښودل شویده؛ نو د لومړیو دریو ځانګړتیاو سربېره باید ستاسو مطالعه د هدف اصلي موخې، هماهنګي او بدلونونه هم په بر کې ولري. د بېلګې په توګه که د کورنۍ په رول باندې د مهاجرت د تاثیراتو پرتله کولو یا د زده کوونکو د پوهاوي په اړه د مختلیفو تدریسي میتودونو د مؤثریت مقایسه کولو په موخه څېړنه کوئ او ستاسو د مطالعې مقصد ټولنیز بدلون او د فرضیې ازمول وي؛ نو د اصلي اهداف مو باید د اړیکو ازمویل شویی اړخ هم په ګوته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه د دې معلومول، چې آیا د ځوانانو بې کاري د سړک غاړې جرمونو او پېښې ډېروي؟ یا دا مسئله واضح کوئ، چې آیا د استرالیا په لرې پرتو او کلیوالي سیمو کې مېشتو خلکو، مېندو او ماشومانو ته د روغتیایي خدماتو چمتو کول کولی شي د ماشومانو د مړینې کچه راټیټه کړي؟.

د نفوسو مطالعه

تر دې دمه موږ یوازې په یو اړخ تمرکز کړی او هغه څېړنیزه ستونزه ده. مګر په ټولنیزو علومو کې هره مطالعه دوهم اړخ هم لري، چې هغه د هغو وګړو مطالعه ده له کوم څخه، چې تاسو د څېړنیزو پوښتنو د ځواب موندلو لپاره اړین معلومات ترلاسه کوئ. لکه څرنګه چې تاسو د څېړنې ستونزه محدودوئ، په ورته ډول اړتیا لرئ، چې په ځانګړي او واضح ډول پرېکړه وکړئ، چې تاسو د کومو خلکو څخه معلومات راټولوئ، د مناسب ځواب ورکونکو اشخاصو د انتخابولو لپاره فرض کړئ، چې تاسو یوه داسې مطالعه ډیزاین کړې ده؛ ترڅو په ټولنه کې د ځوانانو اړتیاوې معلومې کړئ.

د پورتنۍ څېړنې لپاره د خلکو د ټاکلو په شرایطو کې لومړۍ پوښتنه چې تاسو ورته اړتیا لرئ هغه دا ده: زه څوک ځوان ګڼم؟ تاسو باید پرېکړه وکړئ، چې د ځواب ورکوونکو خلکو کې زما موخه د کوم عمر اشخاص دي؟. آیا دا هغه څوک دي، چې عمرونه یې د ۱۰ – ۱۵، ۱۵–۲۰ او ۱۵–۲۵ کلونو ترمنځ وي؟ یا تاسو غواړئ د بل کوم عمر لرونکي وګړي وټاکئ. د عمر مشخص کول او په اړه یې تصمیم نیول، چې تاسو چاته ځوان وایاست، راتلونکې پوښتنې ته لار هموار وي او هغه دا چې آیا تاسو غواړئ د هر ډول جنډر څخه ځوانان انتخاب کړئ یا یوازې یوه برخه د مطالعې لپاره محدوده کوئ؟ سربېره پردې یو بل اړخ هم باید په پام کې ونیول شي، ستاسو د څېړنې لپاره د سیمې په اعتبار د خلکو ټاکل دي، چې د کومې جغرافیوي سیمې یا قوم څخه باید زه خپل ځواب ویونکي انتخاب کړم؟

راځئ چې یو بل مثال راواخلو. فرض کړئ، چې تاسو د مهاجرینو او د هغوی د سکونت بهیر څېړئ. ستاسو د څېړنې د یوې برخې د پېژندلو په توګه تاسو اړ یاست تصمیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونیسئ، چې تاسو به څوک مهاجر وګڼئ؟ آیا دا هغه څوک دي، چې ۱۰ ، ۱۵ یا ۲۰ کاله د مخه کډوال شـوي وي؟ تاسـو اړ یاسـت هغو هېوادونو ته هم پاملرنه وکړئ کوم ته، چې کډوال راځي. آیا تاسو به د اصلي هېواد په پام کې نیولو پرته خپل ځواب ویونکي وټاکئ یا یواځي هغه څوک، چې صرف د یو مشخص هېواد څخه راغلی وي؟ تاسو اړ یاست، چې د خلکو د ټاکنې نوعیت تعریف او محدود کړئ؛ ځکه چې د څېړنېزې ستونزې د تعقیب لپاره منظمو عملیاتي تعریفونو رامنځته کولو ته اړتیا ده؛ ترڅو خلك او د مطالعې سـاحه مشخصه او ستاسو د څېړنې کتونکو ته هم هر څه روښانه وي.

په کیفي څېړنه کې د پلټلو(د داسـې څېز مطالعه یا څېړنه کول، چې مخکې نه وي پېژندل شـوی) فلسـفې چلند اساس منعکس کوي، د وګړو مطالعه او څېړنېزه ستونزه دواړه باید اسـانې او انعطاف پذیرې پاتې شـي؛ ترڅو په هر وضـیعت کې څېړنې ته په کتنې د مختلیفو او کره معلوماتو د ترلاسه کولو لپاره اړینه خپلواکي هم تضمین شي.

د کاري تعریفاتي چوکاټ جوړښت

د ستونزې په تعریف کې تاسو ممکن ځینې ټکي یا توکي وکاروئ، چې اندازه کول یې سـتونزمن وي او یـا پوهیـدل پرې ممکن د یو ویونکي څخه بل ته توپیر ولري. په یوه څېړنیزه مطالعه کې اړینه ده، چې تاسـو د کارېدونکو مقرراتو، شـاخصـونو یا معیارونو د تعریف او واضـح کولو لپاره یو منظم چوکاټ تنظیم او رامینځته کړئ؛ ترڅو د دې ډول ټکو/توکو مانا په واضح ډول څرګنده شي.

ځینې وختونـه اړتیـا پیښـیږي، چې پـه څېړنـه کې د هغـه ځاي د خلکو څخه، چې معلومات تر لاسـه کوئ، د خلکو څخه په واضـح ډول تعریف وړاندې کړئ، هغه مفاهیم باید هم تشریح کړئ، چې تاسو یې د خپلې څېړنیزې ستونزې او یا د وګړو د ټاکو او اندازه کولو د بنې په پېژندلو کې استعمالوئ، دا عمل د یا عملیاتي تعریفونه بلل کیږي.

تاسـو باید پوه شـئ کوم کاري تعریفونه، چې تاسـو یې رامنځته کوئ یوازې سـتاسـو د څېړنې لپاره دي او ممکن له قانوني او هغو تعریفاتو سـره، چې د نورو لخوا کارول کیږي سـره توپیر ولري. لکه څرنګه چې د مفاهیمو پوهه کولی شي له یو شخص

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه بل ته توپیر ولري؛ نو ستاسو د کاري مفاهیمو وضاحت به لوستونکي پدې پوهه کړي، چې ستاسو موخه د دغو مفاهیمو له استعمال څخه څه ده؟

دا ډول وضاحت د لاندې مثالونو په څېر مطالعاتو کې ډېره مرسته کوي، چې اصلي اهداف یې په لاندې ډول وي.

۱ . په استرالیا کې د فقر تر کرښې لاندې د ژوند کوونکو ماشومانو شمېر معلومول.

۲ . د کورنۍ په رول باندې د کډوالۍ او مهاجرت د اغیزو معلومول

۳ . ۳-د ځوانانو سره د مرستې په موخه د بیا ځلې روزنېزو ډیزاین شویو برنامو د اغیزمنتیا اندازه کول.

که څه هم یاد اهداف په واضح ډول د مطالعاتو اصلي روح بیانوي؛ مګر د اصلي متغییرونو او دا چې په کوم ډول خلکو کې ترسره شي لا معلومه نده؛ تر هغې تاسو نه شئ کولی د فقر د کرښې لاندې ژوند کوونکو ماشومانو شمېر معلوم کړئ، چې تر څو پورې تاسو د غربت کرښه مشخصه نه کړئ، چې کوم څه د غربت کرښه تشکیلوي او څرنګه یې ټاکي؛ همدارنګه تاسو نشئ کولی چې د کورنۍ په رول د کډوالۍ اغیزه ومومئ پرته له دې، چې تاسو دا مشحصه او معلومه کړئ، چې کول د کورنیو کوم ډول رول مو موخه ده او تاسو تاثیرات هم نه شئ اندازه کولی؛ ترڅو مو چې تاثیر نه وي مشخص کړی. له بلې خوا په دې اړه دقیقه پریکړه او ټاکنه هم اړینه ده، چې د ماشوم مهاجر یا ځوان څخه ستاسو موخه څه ده. تر کوم عمر پورې کس به تاسو ماشوم وګڼئ (د مثال په توکه ۵، ۱۰، ۱۵، ۱۸)؟ تاسو ځوان چاته وایې؟ یو څوک، چې عمر یې ۱۵، ۲۰، ۲۵، یا ۳۰ کاله وي؟ تاسو چاته مهاجر وایاست؟ یو څوک، چې ۲۰، ۴۰، یا ۵۰ کاله د مخه کډوال شوي؟ سربیره پردې ایا تاسو د هر هېواد څخه مهاجر په پام کې لرئ او که یواځې د یو ځانګړې هېواد ؟

دا او دې ته ورته په په ډېری قضایاو کې تاسو اړیاست د هغو متغیرونو او مفاهیمو لپاره عملیاتي تعریفونه رامینځته کړئ، چې تاسو یې مطالعه کوئ او د هغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو څخه بايد هم تاســو يو ځانګړی تعريف ولرئ د کومو څخه چې د خپلو معلوماتو د ترلاسه کولو فکرمن ياست.

څلورم فصـل دوهم جدول (۴،۲) کې د پورتنيو مثالونو د وضـاحت او پلي کېدو په اړه نظريات شتون لري.

۴-۲- جدول: د مفاهيمو عمليه کول او د نفوسو مطالعه

مطالعه	مفهوم بايد مطالعه شي		نفوس بايد مطالعه شي	
	مفهوم	مسئلې	د نفوسو مطالعه	مسئلې
۱	د غربت کربښه	د غربت کربښه څه شی دی؟	ماشومان	تاسو به څوک ماشوم وګڼئ؟ تاسو به څوک مهاجر وګڼئ؟
۲	د کورني رول	د کورني رول څه شی دی؟	مهاجرين	څوک به يو ځوان په پام کې ونيسي؟
۳	اغېزمنتوب	هغه څه چې اغېزمنتوب تشکيلوي؟	ځوانان	
	تاسو بايد: په مفکوري عمليه ترسره کړئ: په عملي توګه يې تعريف کړئ، د ليدلو وړ او د اندازه کولو وړ اصطلاحات 'د غربت کربښه'، 'د کورني رول' او 'اغېزمنتوب'.		د نفوسو مطالعې باندې عمليه ترسره کړئ: د پيژندلو وړ شرايطو کې ماشومان، کډوال، او ځوانان تعريف کړئ	

په څېړنه کې تاســو اړ ياســـت؛ ترڅو کاول کېدونکي مفاهيم په واضـــح ډول تعريف کړئ، د معلوماتو لپاره خلک هم بايد تعين کړئ او يو چوکات ورته جوړ کړئ ترڅو د ابهام او ګډوډيی مخنيوی وشـي او د ځوابونو لپاره هم مناسـب ځواب ويوونکي هم غوره شي.

د دې چارې ترسره کول د مطالعې وړ خلکو او ټولو هغو مفاهيمو په نښه کولو کې ګټور دی چې تاسو يې څېړنه کوئ. که څه هم تاسو په ورځني ژوند کې اکثراً ياد ټکي لکه ماشوم، ځوانان او کډوال په روانه بڼه کاروئ.

کله چې پـه څېړنيزو مطـالعـاتو کې کـارول کېـدونکو مفـاهيمو او نظريـاتو تـه عملياتي مانا ورکوئ نور ډېر دقيق اوســئ. ځکه دا د روښـانه کولو يواځينی کړنلاره ده، چې تاســو يې له مخې د خپلې څېړنې په اړه د اعتبار وړ توضـيح، تشـريح، تصـديق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ازمايښت ترسره کولی شئ. بايد په ياد ولرئ، چې ستاسو د ټاکنو او پرېکړې کولو لپاره هېڅ مقررات شتون نه لري، ستاسو عملياتي تعريفات او دلايل، چې هر څومره معتبر وي؛ نو په هماغه اندازه به ستاسو څېړنه هم د خلکو لپاره د قناعت وړ وي.

په کيفي څېړنو کې د څېړنيزې ستونزې طرحه کول

کله چې تاسو خپله څېړنيزه ستونزه طرحه ترتيب کړې؛ نو په کمي او کيفي څېړنو کې توپير پيل کېږي، په کمي څېړنه کې په پوره دقت د امکان تر بريده د خپلې مطالعې د اندازې په محدودولو کې کوښښ وکړئ او داسې څېړنيز چوکاټ رامنځته کړئ، چې په اوږدو کې يې تاسو خپله چاره په اسانۍ تر سره کړئ.

له بلې خوا په کيفي څېړنه کې بيا ياد مشخصات يانې د ساحې ځانګړتياوې، ميتودونه او چوکاټ تقريبا په بشپړ ډول له پامه غورځول شوي، دلته بايد تاسو د انعطاف، پراخوالي او ازادۍ ساتلو هڅه وکړئ؛ ترڅو نوي نظريات په کې شامل کړئ يا هغه څه چې تاسو په پيل کې په خپلو تحقيقاتو کې شامل کړي او ګټور درته تمام نه شي نو هغه ترې بهر کړئ. په لومړي پړاو کې تاسو يواځې کولی شئ، چې د خپلې مطالعې اصلي عمق او ځينې ځانګړي اړخونه وپېژنئ، چې تاسو يې غواړئ په اړه يې معلومات ترلاسه کړئ. کيفي څېړنه کې اساسا قياسي (استقرايي) استدلال کارول کېږي.

دا چې په کمي څېړنه کې څېړنيزه ستونزه د معلوماتو د راټولولو د مخه تعين او په نښه کېږي، په کيفي څېړنو برعکس ستونزه بار بار د معلوماتو په راټولولو د پيل کولو وروسته اصلاح کېږي، يانې ددې لپاره، چې د پېښې په اړه کره او دقيق معلومات ترلاسه شي، څېړنيزه ستونزه، څېړنيزې تګلارې او د هغې اړخونه د معلوماتو د راټولولو د بهير د پيل وروسته هم د اړتيا په صورت کې اصلاح کېداي شي.

نرمښت او نه محدوديت که څه هم د څېړنې لپاره ګټوره تمامېداي شي؛ مګر کولی شي د راټولو شويو معلوماتو په مقايسه کې يو لړ ستونزې رامينځته کړي. ممکن ستاسو د پلټنې ساحې د معلوماتو د راټولولو د بهير په پيل او پاي کې سره توپير و مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرى څېړونکي د څېړنيز بهير د لومړنيو پيليزو اقدامـاتو د مخه د يادانبـــتونو يو ډول نظري يانې د پلټنې لپاره د مفاهيمو چوکاټ رامنځته کوي؛ ترڅو ډاډمن شـــي، چې کليدي مسايل د څېړنې په بهير کې د ځواب ويونکو سره د خبرو په بهير کې له پامه ونه غورځول شي.

څومره چې څېړنه مخته ځي؛ نو د اړتيا په صـورت کې مسـايل او موضـوعات په چوکاټ کې اضــافه کيږي، د پوښــتنو لپاره ليســت هغه مهال کارول کيږي، چې د ځينو مشــکلاتو او دلايلو له وجې د ځواب ويونکو ســره د اړيکو او يا مخامخ پوښــتنې کولو چانس برابر نه وي.

راځئ چې په کيفي څېړنه کې د څېړنېزې ســتونزې د رامنځته کولو د بهير په اړه يو څه معلومات په مثال کې وړاندې کړو.

يو ځل د يوې داسـې زده کوونکې لاربنـود اسـتاد وم، چې هغې ماشـومانو ته د توجـه د کموالي لـه وجې ذهني ګډوډۍ يا (ADHD) د مطالعه کولو ســـره علاقه لرله. هغې غوښـــتل چې د يادې موضـــوع اړوند معلومات راټول کړي، څرنګه، چې د هغې موضـوع (په کورنۍ کې د ماشـوم (ADHD) درلودل) وُ، البته زما لومړۍ پوښتنه د هغې څخه دا وه، چې ته لدې موضوع نه څه مانا اخلې؟ هغې لږ څه خاموشي اختيار کړه او بيا يې وويـل: دا پـه دې مانا ده، چې په کورنۍ کې ماشـــوم ته د نه پاملرنې له وجې ذهني ګډوډي څه مانا لري. نو ما له هغې څخه وغوښتل، چې زما سره د يو پوښتونکي په توګه چلند وکړي او پوښتنه را څخه وکړي.

هغې له ما څخه وپوښـــتل، مهرباني وکړئ او وواياســـت، چې په کورنۍ کې د توجه د کمښـــت له وجې د ماشـــوم ذهني ګډوډي (ADHD) څه مانا لري؟ نو ما ورته وويل: زه ستا د پوښتنې په مقصد پوهه نه شوم، آيا کولی شې، چې ستا د پوښتنې په مانا مې پوهه کړې، چې دا څه مانا لري؟ نو هغې زما د پوښـــتنې په ځواب ويلو کې ســـتونزه درلوده او نه يې شوه کولی هغه واضح کړي. سمدستي يې دا احساس کړه چې د پوښتنې په حل کې ســتونزه لري. هغې ويل، چې ددې په تشريح کولو کې مشکل لري. هغې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

له یو څه فکر کولو وروسته معلومه شوه، چې ددې مسئلې واضح کول خوا ستونزمن دي، سره لدې، چې هغې یو څه په ذهن کې د تشریح ورکولو په موخه درلودل؛ مگر نه یې شول کولی چې هغه بیان کړي.

ماورته وړاندیز وکړ، چې د خپلې لومړۍ پوښتنې ته د ځواب موندلو په خاطر یوې داسې کورنۍ ته ورشه، چې ته یې پېژنې، چې په هغې کې ماشوم د نه پاملرنې له وجې ذهني ګډوډي (ADHD) لري، هغې همداسې وکړل او د ماشوم د مور سره یې خبرې وکړې، خو هغه مهال نوره هم حیرانه شوه، چې د ماشوم مور له هغې نه هماغه پوښتنه وکړه، چې ما ترې کړې وه. بیا مې ورته مشوره ورکړه، چې د (ADHD) په اړه یو څه مخکنۍ لیکنې ولوله او بیا د دوه داسې کورنیو سره غیر رسمي خبرې وکړه، چې د (ADHD) ماشوم لري. موږ پریکړه وکړه، چې د دوه کورنیو له ډلې یوه داسې کورنۍ انتخاب کړو، چې ماشوم تنها مور لري او بله داسې کورنۍ، چې د ماشوم پلار او مور دواړه د هغه د پالنې مسؤلیت په غاړه لري.

هغه ته سپارښتنه وشوه، چې د ماشوم د (ADHD) څه مانا ده؟ اړوند ټولې هغه مسئلې او اړخونه ثبت کړي، چې هغې ته څرګندېږي، هغه د دغې پورتنۍ برخې د ترسره کولو وروسته د (ADHD) څه مانا لري، پوښتنې د منعکسونکو اړخونو او مسائلو په اړه درې نیمې صفحې اوږد لیست چمتو کړ.

خو هغې د دې اړخونو یا مسئلو په اړه کومه ځانګړې پوښتنه نه وه جوړه کړې؛ ترڅو د شالید په توګه د ځواب ویونکو سره د احتمالي ځواب پیدا کولو دنده ترسره کړي. او ځواب ورکوونکي هم.

که چېرې ځواب ویونکي د بحث لپاره د چمتو شویو مسئلو یا اړخونو په اړه څه د ځانه سره نلري؛ نو دا په دې مانا ده، چې دوي په کورنۍ کې د ماشوم د (ADHD) درلودلو په مانا هم نه پوهېږي، چې دا څه مانا لري؟.

دا لیست د (څه مانا لري؟) پوښتنې په اړه د هغې د کورنیو سره د فکر او مصاحبو اساس جوړوي، چې یادې پوښتنې ته نوی وضاحت راوړي، چې دا د کورنیو سره د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مرکو اساس و. د لارښوونې/راهنمايي ناستې په جريان کې ډېرى وختونه هغې يادونه کړې وه، چې هغه به د تصوراتي چوکاټ پرته ډېر څه ونه کړي.

تاسو بايد دا ليست د مرکې لارښود و نه ګڼئ؛ ځکه دا ليست يوه مفکوره جوړونه ده، چې د شاليد په توګه کارول کيږي او د ځواب ويونکو سره د خبرو اترو په اساس رامنځته شوى دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکی لنډیز

د یوې څېړنېزې ستونزې طرحه کول د څېړنیزې پروسې تر ټولو مهم ګام دی. دا د یو تهداب شکل لري او له مخې یې تاسو د څېړنې لپاره په شرایطو برابر ډیزاین ترتیبوئ. پدې برخه کې به حتٰی کوچنۍ نیمګړتیاوې هم ستاسو د مطالعې په اعتبار او باور منفي اغیز ولري. پدې فصل کې ځانګړې لارښوونې شتون لري، چې دغه وړاندیز شوی موډل او لارښوونې کولی شي د څېړنې د پیل کوونکي لپاره ګټورې ثابتې شي او د څېړنیز چوکاټ په ترتیب کې ترې کار واخلي.

کوم موډل چې د اووه قدمونو په شکل په پورته برخه کې ترتیب شوی له تاسو سره مرسته کوي، چې د خپلې علاقې وړ پراخه ساحه او موضوع را محدوده کړئ؛ ترڅو د هغه څه په اړه د پرېکړې کولو وړتیا وموموئ، چې غواړئ هغه مطالعه او وڅېړئ.

دا طبعي ده، چې یو څېړونکی تل د څېړنې لپاره ساده او د پوهیدو اسانه طریقه غوره کوي؛ خو دا چاره یو ځانګړی عملیاتي او منطقي ترتیب غواړي.

دا مهمه ده چې تاسو د خپلې مطالعې موخې په واضحه توګه بیان کړئ. هدفونه باید مشخص او له ابهام څخه پاک وي، او هر یو یې باید یوازې د مطالعې په یوې برخې پورې تړاو ولري. اهداف باید د دوه سرلیکنو لاندې وي، چې یو یې اصلي ا هداف او بل یې فرعي اهداف. د خپلو اهدافو د لیکلو پر مهال د عمل کلمې وکاروئ. په کیفي څېړنو کې د څېړنیزې ستونزې طرحه کول بېلابېل لارې تعقیبوي. تاسو د خپلې څېړنیزې ستونزې دقیق حد او ماهیت و ټاکئ چې تاسو یې د ځواب موندلو وړاندیز کوئ.

. تاسو دې چارې ته ادامه ورکړئ؛ ځکه چې تاسو د دې په اړه نور معلومات ترلاسه کول پیل کوئ. په هر صورت دا به له تاسو سره د ستونزو د بېلابېلو اړخونو په واضح کولو، مفهومي چوکاټ ترتیب، د احتمالي ځواب ویونکو سره بحث کولو، د موضوع د شالید او د هغو مفاهیمو لپاره د عملیاتي تعریفونو په رامینځته کولو کې خورا ډېره مرسته وکړي، چې تاسو یې د مطالعې لپاره وړاندیز کوئ. دا د هغو د مسائلو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښـانه کولو په اړه هڅه هم ده، چې تاسې يې د د مطالعې په برخه کې د وګړو څخه د معلوماتو راټولولو په برخه کې په پلان کې لرئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ

خپل ځان د دې څېرکی په پیل کې د لیست شویو کلیدی کلمو سره اشناء کړې او که تاسو د یادو کلماتو د مانا یا استعمال په اړه ډاډه نه یاست؛ نو مخکې له دې، چې مخکې لاړ شئ دا په څپرکي کې بیا وګورئ.

دوه یا درې احتمالي څېړنیزې پوښتنې جوړې کړئ، چې ستاسو په علمي یا مسلکي ساحه پورې اړه ولري، چې دا به د څلورو (Ps) لاندې راشي؛ لکه څرنګه چې په د څلورم فصل په اول (٤-١) جدول کې ښودل شوي دي.

(خلک، ستونزې، برنامې، پدېدې) د دې هر یو څیز د څېړنې لپاره فرضي او هغه پوښتنې انتخاب کړئ، چې ستاسو په فکر به په یاده پروسه کې د خلکو لخوا وړاندې شي او دې ته هم فکر وکړئ، چې که دا چاره ترسره شوې نه وایي؛ نو کومې ستونزې به رامنځ ته شوې وايي، یانې احتمالي ستونزې باید هم مشخصې شي.

تاسو د خپل خوښې وړ موضوع لپاره پراخه ساحه انتخاب کړئ او په فرعي برخو یې تقسیم کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

د متغیرو (متحولونو) پېژندل

پدې څپرکي کې به تاسو د لاندې ذکر شویو مسایلو په اړه معلومات ترلاسه کړئ

- متغیرونه او مفهومونه(تصـورونه) څه شـی دي او څه ډول یو له بل څخه توپیر لري؟
- څرنګه مفهومونه په عملیاتي متغیرونو بدلولي شو؟
- د لید له پلوه د متغیرونو ډولونه
- علل او معلول
- د مطالعې ډیزاین
- د اندازه کولو واحد
- د اندازه کولو پیماني ډولونه
- اسمي یا طبقاتي پیمانه
- منظم یا درجه بندي کچه(پیمانه)
- د وقفه یې پیمانه
- د تناسب (نسبت) پیمانه

کلیدي ټکي

فعاله متغیرونه، د خاصـیت متغیرونه، طبقاتي متغیرونه، علل او معلول، متداوم (دوامداره) متغیرونـه، تړلي متغیرونـه، دوه قیمتـه، بهرني متغیرونـه، خپلواک متغیرونه،وقفه یې پیمانه، مداخله کونکي متغیرونه، اندازه کولو مقیاسـونه، اسـمي پیمانه، منظم پیمانه، څو قیمته، تناسب پیمانه، د اندازه کولو واحد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا شتون ولري؛ نو اندازه کېدای شي.(بابی ۱۹۸۹:۱۰۵)

د هرې کمي څېړنیزې ســـتونزې د طرحه کولو په پروســـه کې دوه مهم نظرونه شتون لري: د مفاهیمو کارول او د فرضیې جوړول. په تېر څپرکی کې موږ ولوستل، چې مفاهیم خورا موضـوعي دي؛ ځکه چې په دوی پوهېدل له یو شخص څخه بل شخص ته توپیر لري. لـه همـدې املـه دا تعقیبوي، چې دا ممکن د اندازه کولو وړ نه وي. په څېړنه کې دا مهمـه ده، چې کـارول شـــوي مفهمونـه بـایـد د انـدازه کولو وړ شـــرایطو کې عملیي(Operationalized) شـــي ترڅو د ځواب ورکوونکو په پوهه کې د توپیر کچه کمه شـــي، که چیرې له منځه لاړ نشـــي. د مفاهیمو د عملیي(Operationalize) کولو لپـاره د تخنیکونو کـارول او د متغیرونو پـه اړه پوهـه د دې تغیر کمولو او د یوې څېړنې ستونزې په سمه توګه تنظیم کولو کې مهم رول لوبوي.

متغیر(متحول) څه شی دی؟

که موږ دا ومنو یا نه؛ بلکی موږ ټول په ورځني ژوند کې په دوامداره توګه قضـــاوت کوو: لکه دا خواړه خورا ښه دي، ما تېره شپه ښه خوب نه دی کړي، زه دا نه خوښوم او زه فکر کوم دا ډېر عجیبه دي. دا ټول قضـــاوتونه زموږ د خپلې خوښـــې، ځانګړتیاو او ارزونې پر اســاس دي؛ ځکه چې دا قضاوتونه زموږ ترجیحات تشریح کوي، د کومې پر اســاس چې دوی رامنځته کیږي؛ ممکن له یو شخص څخه بل شخص ته په څرګند ډول توپیر ولري. د ورته اندازه کولو لپاره یو شان نه دي. د دې ټولو اندازه کولو لپاره یو شان پیمانه نشـته. یو ډول خواړه ممکن د یو کس لخوا غوره قضاوت شي؛ مګر د بل لخوا بد یا خراب ګڼل کیږي او دغه شان یو څه کېدای شي یو شخص ته په زړه پورې وي؛ مګر بل ته به په زړه پورې نه وي. کله چې دا احســاســات څرګندوي یا احســاس ته ترجیح ورکوي، دا د دوی په ذهنونو کې د ځینې معیارو پر بنســټ ترســره کیږي او د دوی د توقعاتو سره تړاو لري. که تاسو له دوی څخه پوښتنې وکړئ؛ نو تاسو ته به څرګنده شي، چې قضاوت یې د ځانګړتیا او یا شخصي غوښتنو پر اساس دی او دا د دې لامل کیږي، چې یو ځانګړي نظر ولري او څرګند یې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ، چې دا موضوع په مسلکي ډول په پام کې ونيسو.

- دا برنامه مؤثره ده.
- دا برنامه مؤثره نه ده.
- موږ خپلو مشتريانو ته باکيفته خدمات وړاندې کوو.
- دا د وخت ضايعه ده.
- په دې اداره کې ښځې له تبغيض سره مخ کيږي.
- په دې دفتر کې هېڅ محاسبه نشته.
- دا توليد ښه کار نه کوي.

دا هر يو غوره توبونه نه دي؛ دا قضاوتونه دي، چې د يو مناسب اساس غوښتنه کوي، چې له مخې يې بايد څرګند شي. د مثال په توګه که تاسو غواړئ دا څرګند کړئ، چې ايا دا برنامه اغېزمنه ده؟چې د خدمت په کيفيت کې شتون ولري؛ نو تاسو بايد محتاط اوسئ چې دا ډول قضاوتونه معقول او سالم اساس لري. دا د اندازه کولو ميکانيزم د کارولو تضمين کوي او دا د اندازه کولو پروسه ده، چې د متغيراتو په اړه پوهه مهم رول لوبوي. يو انځور، ليد(پوهه) يا مفهوم، چې اندازه کېداى شي متغير ورته ويل کيږي. د کرلينجر په وينا، يو متغير هغه ملکيت دى، چې مختلف ارزښتونه اخلي. د دې په بې ځايه کولو سره يو متغير هغه څه دي چې توپير لري. يو متغير يو سمبول دى، چې ورسره شمېرې يا ارزښتونه تړل شوي دي.(۲۷:۱۹۸۶)

بليک او چمپين متغير داسې تعريف کړى د متغير د تجربي منطقي واحدونو په توګه تعريفوي، چې کولى شي د ارزښتونو يو شمېر ټاکل شوي سيټونه څخه هر يو فرض کړي. (۳۴:۱۹۷۶).

هغه مفهوم، چې د اندازه کولو له څلورو ډولونو څخه په هر يو کې اندازه کيدى شي، او په اندازه کولو کې يې دقت بېلابېلې درجې لري، متغير بلل کيږي (د اندازه کولو مقياسونو په اړه په دې څپرکى کې وروسته بحث کيږي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر صورت یو شمېر پوهان په دې باور دي، چې ساینسي میتودونه د احساساتو، لومړیتوبونو، ارزښتونو او احساساتو اندازه کولو توان نه لري. د لیکوال په اند ډېرې دغه شان انداز کېدای شي، که څه هم داسې شرایط شتون لري چېرې، چې دا ډول احساسات یا قضاوت په مستقیم ډول نشي اندازه کېدی. دا احساسات او قضاوتونه په ریښتنې ژوند کې د مشاهدو وړ چلندونو پر اساس دي، که څه هم تر کوم حد پورې چې سلوک د دوی قضاوت منعکس کوي ممکن له یو شخص څخه بل شخص کې توپیر وي. کوهن او ناګیل خپل نظر په لاندې ټکو کې څرګندوي.

په حقیقت کې ډېر لوی لیکوالان شتون لري، چې په دې باور دي، چې ساینسي میتود په داسې قضاوت کې په اټکل کې د تخمین یا ارزښت په توګه لازمي دی؛ لکه څرنګه چې دا ښکلی دی. دا ښه دي، یا دا باید ترسره شي. ټول قضاوتونه وروستی ډول د احساساتو، ذوقونو یا انفرادي ترجیحاتو(غوره توبونو) پرته بل څه نه څرګندوي، دا ډول قضاوت ریښتینې یا غلط نه شي کېدای (پرته له دې، چې هغه د چا د شخصي احساساتو بیان شي). نږدې ټول انساني خبرې به بې مانا شي که چیرې مونږ نظر واخلو، چې هر اخلاقي قضاوت د بل په پرتله ریښتینې یا غلط نه دی(۱۹۶۶:۳۵۲).

د یو مفهوم او متغیر ترمنځ توپیر

د مفهوم او متغیر تر منځ اصلي توپیر د اندازه کولو وړتیا ده. مفهوم فکري عکس العمل یا لید دی او له همدې امله د دوی مانا له یو فرد څخه بل فرد پورې توپیر لري، په داسې حال کې متغیرونه د اندازه کولو وړ دي، که څه هم البته د مختلف درجو سره. یو مفهوم نشي اندازه کیدلی په داسې حال کې، چې متغیر کولی شي د اندازه کولو د خام/تصفیه شوي یا فرعي/موخې واحدونه لخوا اندازه شي. مفاهیم موضوعي تاثیرات دي کوم چې ورته پېژندل شي د مختلف ځواب ویونکو څخه ترلاسه شوي پرتله کولو کې ستونزې رامنځته کوي. د ینګ په وینا:

هر همکار باید د مفاهیمو په اړه ورته پوهه ولري که چېرې د همکارۍ ډاټا په ورته ډول طبقه بندي شي او موندنې راټولې او وازمول شي، یا بیا تولید شي. طبقه بندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پرتله کول يې په مفهومونه کې د څرګند شـــوي کټګوريو يونيفورم او دقيق تعريفونه غواړي.(۱۸:۱۹۶۶)

نو له همدې امله دا مهم دي، چې مفهومونه په متغير بدل شـي(په مسـتقيم ډول يا د شـاخصـونو يوه سيټ له لارې)؛ ځکه چې د دی د اندازې تابع کېدلی شي، په داسې حال کې، چې د دقت اندازه چې دوی يې اندازه کولی شـي د اندازې له پيماني(مقياس) څخه بل ته توپير لري.(اسمي، ترتيبي، وقفه يې او تناسب)

۵،۱ جـدول د مفـاهيمو او متغيراتو مثـالونه وړاندې کوي؛ ترڅو د دوي تر منځ توپيرونه روښانه کړي.

۵-۱- جدول: د مفاهيمو او متغيرونو مثالونه

مفهومونه	متغيرونه
اغيزمنتوب پاڼ اغيزه اعلی لوړې لاسته راوړنې عزت نفس مالداره کورنی تاوتريخوالی د الکول مصرف اندازه او نمونه او داسې نور	جنډر(نارينه/ښځينه) رويه/سلوک عمر(X کال ، Y کال) عايد ($ --- هر کال) وزن(-----Kg) لوړوالی(—cm) مذهب(کتوليک، پروټيسټنټ، يهودی، مسلمان) داسې نور....
۱ـموضوعي تاثر ۲ـد مختلفو خلکو ترمنځ د دې د پوهاوي په اړه هيڅ يووالی نشته ۳ـلکه څنګه چې اندازه کيدی نشي.	د اندازه کولو وړ که څه هم د دقت درجه له پيمانه تر پيمانه توپير لري او له متغير څخه متغير ته (د بيلګې په توګه ـ جلند — عقدي ګرتې، عايد ـ هدف).

مفهومونه په متغيرونو بدلول

کـه تـاســو پـه خپلـه مطـالعـه کې يو مفهوم کـاروئ؛ نو تـاســو اړتيـا لرئ د دې عمليه(Operationalization) په پام کې ونيسـئ. دا به څرنګه اندازه شـي. په ډېری قضيو کې د مفهوم د عمليي (Operationalize) ارزونې اسـانولو لپاره تاسـو لومړی اړتيا لرئ د شاخصونو پېژندلو پروسې ته لاړشئ. د مفهوم منعکس کولو معيارو برابر کړي. کوم چې بيا په متغيرونو بدلېدلی شـــي. د مفکوری/مفهوم لپاره د شـــاخصـــونو انتخاب ممکن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړونکي ســره توپیر ولري؛ مګر غوره شــوي باید د مفهوم ســره منطقي اړیکې ولري. ځینې مفهومونه، لکه بډایه(دشتمنې له پلوه) په اسانۍ سره په شاخصونو او بیا متحولونو کې بدلیدلی شي. د مثال په توګه که چېرې یو څوک شتمن وي په معقول ډول پریکړه وکړي، لومړي باید د شتمنیو شاخصونو په اړه پریکړه وکړي.

فرض کړئ، چې موږ د شاخصونو په توګه د عاید او شتمنیو په اړه پریکړه کوو. عاید هم توپیر لري؛ ځکه چې دا په ډالرو کې اندازه کېدای شــي؛ نو ځکه تاســو اړتیا نه لرئ دا بــدل کړئ. کــه څــه هم د فرد ملکیت د هغه/هغې د بډاینې شـــاخص دی، دوی لاهم د مفهومونو کټګورۍ پورې اړه لري. تاســو اړتیا لرئ د شــتمنیو شــاخصــونو ته نور وګورئ. د مثال په توګه کور، کشتۍ، موټر او پانګونه د شتمنیو شاخصونه دي. د هر یو ارزښــت په ډالرو بدلول به د یو شخص ملکیت ملکیتونه ټول ارزښت ورکړي. بل د عاید توزیع په اړه د موجود معلوماتو پر اساس او د ټولنې د غړو ملکیت اوسط کچې پراساس یوه کچه تنظیم کړئ، کوم چې د طبقه بندي اساس په توګه کار کوي.

بیا د عایداتو په اړه معلومات او د شــتمنیو مجموعي ارزښت تحلیل کړئ؛ ترڅو پریکړه وکړي، چې ایا دا ســـړی باید د بډایه په توګه طبقه بندي شـــي. د نورو مفاهیمو عملیي(Operationalize) کول لکه د یوې برنامې موثریت یا تاثیر شـــاید ډېر ســـتونزمن وي. جدول ٥،٢ ځینې بیلګې ښـایې، چې تاسو سره به مفاهیمو ته د تغیراتو بدلولو پروسه کې مرسته وکړي.

د کمي او کیفي څېړنو د مطالعو ترمنځ یو اصــلي توپیر د متغیراتو په ســاحه کې دی. په کیفي څېړنه کې؛ لکه څرنګه چې عموما د لیدونو، باورنو یا احســـاســـاتو مطالعه کول شـــامــل وي، تــاســـو د ځواب ویونکو په اوږدو کې د دوی په منځ کې د یووالي رامنځتــه کولو لپــاره هېڅ هڅــه نــه کوئ او لــه همــدې املــه اندازه کول او متغیرات ډېر اهمیــت نه لري. له بلې خوا په کمي مطالعو کې؛ لکه څرنګه چې د نفوس مطالعې کې د مشـــترکـاتو(یووالی) په ســـپړلو ټینګار کیږي او اندازه کول او متغیرات پکې مهم رول لوبوي.

۵-۲- جدول: د مفاهیمو په متغیرونو بدلول

مفاهیمونه ← تیناتونه ← متغیرونه

مفاهیمونه	تیناتونه	متغیرونه	
		متغیرونه	د پرېکړې کچه (د کار تعریفونه)
مالداره	۱ عاید ۲ اثاثه	۱-په کال کې عاید ۲-د تولیز ارزښت: کورونه، یوا: موټرې پانګه اچونه	۱ که > $100 000 2 که > $250 000
لوړې اکاډمیک لاسته راوړنې	۱-په ازموینه کې ترلاسه شوې اوسط نمرې ۲-په عملي کار کې ترلاسه شوې اوسط نمرې ۳-مجموعي نمرې او داسې نور	۱ د نمرو سلنه ۲ د نمرو سلنه ۳ د نمرو سلنه	که > ٪۷۵ که > ٪۷۵ که > ٪۸۰
د روغتیا د پروګرام اغېزمنتوب	۱-د ناروغانو شمېر ۲- په ناروغتیا کې بدلون (الف) د ناروغې په کچه کې بدلون (ب) د ناروغې په بڼه کې بدلون ۳-د مړینې په کچه کې بدلون (الف) د مړینې د عمومي ډولونو په کچه کې بدلون(CDR) (b)د عمر په ځانګړي ډول د مړینې کچه کې بدلون(ASDR) ۴ -په تغذیې کې بدلون (ب) په وزن کې بدلون (ب) د ناروغۍ په پېښو کې بدلون (ث) په ناروغتیا کې بدلون	۱- په یوه میاشت/کال کې د ناروغانو شمېر ۲- (الف) د ناروغۍ په کچه کې بدلون (په هر 1000 تنفوسو کې د ناروغۍ یا پېښې شمېر). (ب) د ناروغتیا ډولونو کې بدلون ۳- ۱ په CDR کې بدلون ۲- په ASDR کې بدلونونه ۴ -۱ په وزن کې بدلون ۲- په یوه کال کې ۲ ناروغۍ ۳- د ناروغۍ ډول کې بدلون	ایا د کچې څخه دمخه او وروسته توپیر د احصایې له پلوه مهم دی. په هر متغیر کې د ټکي پراخوالی زیاتوالی یا کموالی څخه چې د څېړونکي یا نورو متخصصینو لخوا پرېکړه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متغیر ډولونه

یو متغیر په مختلفو ډولونو ویشـل کیدی شـي او په ټولیزه توګه د متغیرونو ډلبندي د دې دریو مختلفو طریقو ته په کتو سره رامنځته کېږي. (شکل ۵،۱ وګورئ).

- د علت او معلول اړیکې ته په کتو د متغیر ډولونه
- د مطالعې ډیزاین ته په کتو د متغیر ډولونه
- د اندازه کولو واحد ته په کتو د متغیر ډولونه

د علت او معلول اړیکو له نظره

په مطالعاتو کې، چې د علت او معلول اړیکې یا ارتباط د پلټنې هڅه کوي، د متغیر څلور سیټونه ممکن کار وکړي(شکل ۵،۲ وګورئ):

۱ . بدلون متغیرونه کوم چې په پدیده، عمومي حالت یا یوې پېښـــې کې د بدلون راوستلو مسؤلیت لري.

۲ . د پایلو متغیرات د بدلون په متغیر باندې د هغې د اثرات یا پایلې اغېزې دي.

۳ . هغه متغیرونه، چې د علت او معلول متغیرونو تر منځ اړیکو باندې اغیز کوي.

٤ . متصـــل یا وصـــل کیدونکی متغیرات کوم، چې په ځینو حالاتو کې د علت او معلول متغیرونو تر منځ اړیکو بشپړولو لپاره اړین دي.

د څېړنې پـه اصـــطلاح کې د بـدلون متغیرات خپلواک متغیرات بلـل کېږي، د پـایلو/اغېز متغیراتو تـه تړلي متغیرات ویل کېږي، غیر متغیر بدلونونه، چې د علت او تاثیر اړیکې یې اغېز کوي د خـارجي متغیرونو پـه نـامـه پېژنـدل کېږي او هغه متغیرات چې د علت او تاثیر اړیکې سره رابطه قایموي مداخله کونکي متغیرات بلل کېږي.

۱ . خپلواک متغیر: هغـه لامـل چې په پیښـــه یا حالت کې د بدلونونو راوړو لپاره مسؤل ګڼل کېږي.

۲ . تړلي متغیر: پـایلې یـا تغیرات چې د خپلواک متغیر پـه معرفي کولو رامنځتـه شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ . بهرني متغير: څو نور فکتورونه، چې په ريښتنې ژوندي وضعيت کې کار کوي ممکن د متکي(تړلي) متغيرونو بـدلونونو باندې اغېزه وکړي. دا فکتورونه چې پـه مطـالعـه کې نه اندازه کيږي، ممکن د خپلواک او تړلي متغيرونو تر منځ د اړيکو قوي والي يا ځواک ډېر او يا کم کړي.

٤ . د مـداخلې متغير: ځينې وختونـه دې ډول متغير متضـــــاد متغير هم ويـل کيږي(ګرينيـل ۱۹۸۸:۲۰۳)، د خپلواک او تړلي متغيرونه ســـره اړيکه لري. په ځينو حالاتو کې د يو خپلواک او تړلي متغيرونو ترمنځ اړيکې د نورو متغيرونو د مـداخلې پرتـه نشـــي رامنځته کيدلی. لامل يا خپلواک متغيرونه به يوازې د مداخلې متغير په شتون کې فرض شوي اغيز ولري.

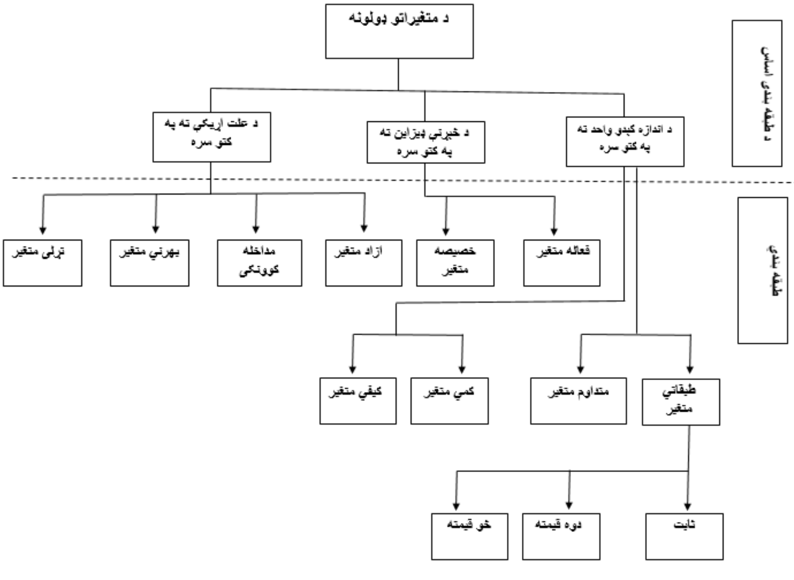

۵-۱- شکل: د متغيرونو ډولونه يادونه: د طبقه بندی اساس کې طبقه بندي دوه اړخيزه نه ده؛ مګر د ډلبندی اساس کې طبقه بندی ده. د څېړنې په جريان کې يو خپلواک متغير کيدای شی يو فعال متغير وي، يا يو کمي يا کيفي متغير وي او دا هم يو دوامداره يا طبقاتي متغير وي؛ مګر دا يو تړلی، خارجي يا مداخله متغير نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

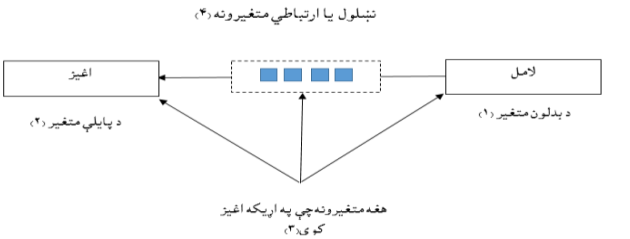

۵-۲- شکل: د علت د اړیکو له مخې د متغیر ډولونه

د دې تغیراتو تشـــریح کولو لپاره راځئ، چې څېنې مثالونه په نظر کې ونیســـو. فرض کړئ، چې تاسو غواړئ د سګریټ څښلو او سرطان تر منځ اړیکې مطالعه کړئ. تاسـو ګومان کوئ، چې سـګریټ څښـل د سـرطان یو لامل دی. مطالعې ښـودلې، چې ډېری عوامل شـتون لري، چې په دې اړیکې اغېزه کوي، لکه د سـګرټونو شـمېر یا هره ورځ د سـګریټ څښـل، د سـګریټ د څښلو موده، د سګریټ څښلو د رژیم خواړه او د تمرین اندازه د فرد لخوا ترسره شوي. دا ټول فکتورونو ممکن تر هغه حده اغېزه وکړي، چې تر کومه حده سـګریټ څښـل ممکن د سرطان لامل شي. دا تغیرات ممکن د اړیکو حجم ډېر کړي یا کم کړي. په پورتنې مثال کې د سګریټ څښل حد ته خپلواک متغیر وایي، ســـرطـان تړلې متغیر دی او ټول هغه بدلونونه، چې ممکن په دې اړیکې مثبت یا منفي اغېزه وکړي، بهرني متغیرونه دي. ۵،۲ شکل ته مراجعه وکړئ.

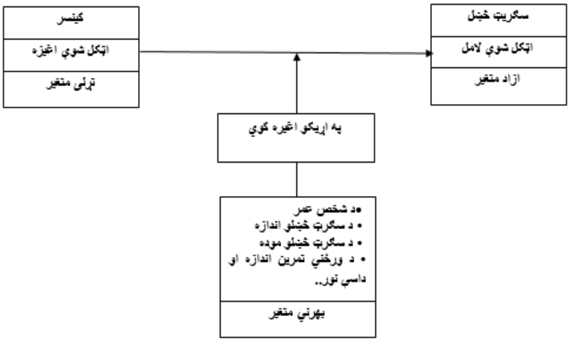

۵-۳- شکل: د علت اړیکې ته په کتو سره خپلواک، تړلي او خارجي متغیرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ، چې یو بل مثال واخلو. فرض کړئ چې تاســـو غواړئ د یوې ادارې پېریدونکو ترمنځ دا ډول خدمت چمتو کونکو د ازدواجي ستونزو په اړه د واده مشورتي خدماتو تاثیرات مطالعه کړئ. شکل ۵،۴ د متغیراتو سیټونه ښایي، چې ممکن د مشورې ورکولو او ودونو ستونزو تر منځ اړیکې مطالعې کې کار وکړي.

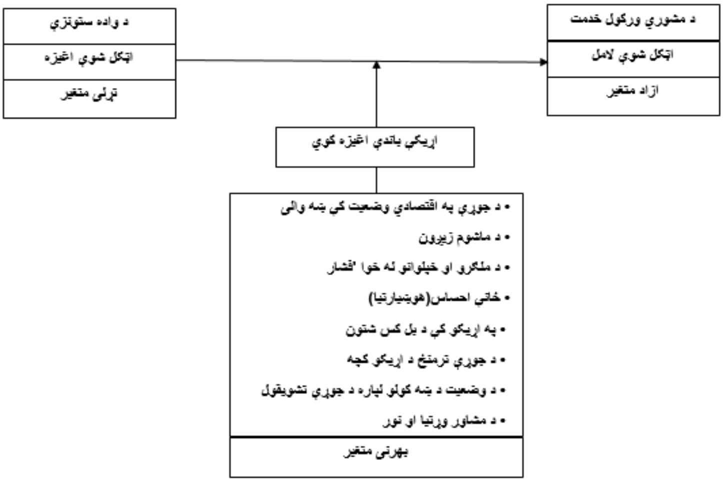

۵-۴- شکل: په مشوره ورکولو او د واده په ستونزو کې د متغیرونو مجموعه

د مشورې ورکولو خدماتو او واده ستونزو سره اړیکې مطالعې کې داسې انګیرل کېږي، چې مشــورتي خدمت به ازدواجي ســتونزو باندې تر یو حد پورې اغېز وکړي. له دې امله د پورتنۍ اړیکې په مطالعه کې د مشورې خدمت یو ډول خپلواک متغیر دی او د واده د ســـتونزو حد تړلي متغیر دی. د دې اړیکو شــــدت یا قوت د یو شـــمېر نورو فکتورونو لخوا چې د مطالعې تمرکز نه لري، مثبت یا منفي اغیز کولی شـــي. دا خارجي متغیرات ممکن د ماشـوم زیږون وي، د ځو تنو اقتصادي حالت کې ښه والی، د وضیعت بـدلون لپـاره د جوړې هڅونـه، د بـل چـا لاس وهنه، ځان پوهول او د خپلوانو او ملګرو فشـــار. بهرني متغیرات دي، چې دواړه لارې کاروي او کولی شـــي د اړیکو پیاوړتیا ټیټه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۵،۵ شکل کې بېلګه به له تاسو سره مرسته وکړي، چې په مداخله کوونکي متغیر باندې پوهه شي. فرض کړئ، چې تاسو غواړي د زیږون او مړینې ترمنځ اړیکې مطالعه کړئ. ستاسو هدف دا دی، چې د مړینې کمیدو په وخت کې زیږون باندې څه پیښیږي. د دیموګرافیک لیږد تاریخ ښودلې، چې زیږون په کچه کې کموالی د مړینې په کچه کې کموالی تعقیبوي، په داسې حال کې چې د زیږون کمولو ورته کچې ته رسیدلو وخت له یو بل څخه په څرګنده توګه توپیر لري. د ورته په څېر د زیږون او مړینې کمولو سره نتیجه او کچه یوازې هغه وخت ټیټ کیږي، چې خلک د کورنۍ د کچې محدودولو هڅه وکړي. تاریخ ښودلې، چې د ګڼ شمېر دلایلو له مخې (بحث چې د دې کتاب له پوښښ او اهمیت څخه بهر دی) خلکو د خپل حاصل خیزۍ(امیندوارۍ) کنترول لپاره یو میتود یا بل کارولی دی، چې په پایله کې د زیږون کچه ټیټه کړي.

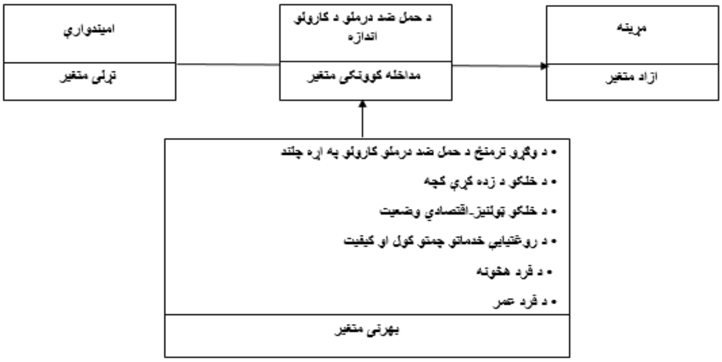

۵-۵- شکل: خپلواک، تړلې، خارجي او مداخله کوونکې متغیرونه

دا په دې توګه د امیندوارۍ مخنیوي میتودونو مداخله ده، چې اړیکې بشپړوي. د حمل مخنیوي درملو کارولو څخه لوړه ګټه د زیږون کچه په لوړه کچه راټیټېدل او هر څومره ژر، چې د خلکو لخوا د حمل ضد میتودونو پلي کوي د امیندوارۍ ډېر ژر کمیږي. د حمل ضد درملو کارولو حد د یو شمېر نورو فکتورونو لخوا هم اغېزه کوي، د بېلګې په توګه د حمل یا (امیندوارۍ) د مخنیوي درمل، ښوونه او روزنه، ټولنیز اقتصادي وضعیت، عمر، مذهب، روغتیایي خدماتو او کیفیت په اړه چلند. دا د خارجي(بهرني) متغیراتو په توګه طبقه بندي شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورتنۍ مثال کې د مړينې کميدل د زيږون کمولو لامل ګڼل کېږي؛ له همدې امله د مړينې کچه خپلواک متغير دی او زيږون د تړلي متغير ور دی. مګر دا اړيکه به يوازې هغه وخت بشپړ شي کله چې يو بل متغير مداخله وکړي. او د حمل مخنيوی توکو(درملو) کارول دي. د مړينې کموالي(په ځانګړې توګه د ماشوم مړينه) د کورنۍ اندازه لوړه کوي او د کورنۍ اندازې زياتوالي په کورنيو يو شمېر ټولنيز، اقتصادي او رواني فشارونه رامنځته کوي، چې په پايله کې يې د کوچنۍ کورنۍ اندازې لپاره مناسب چلند رامنځته کېږي. په چلند کې دا بدلون په پای کې د مخنيوي له لارې په سلوک کې عملي کېږي. که چېرې خلک د اميندوارۍ ضد ميتودونه ونه کاره وي؛ نو د مړينې کچې کې بدلون به د زيږون په کچې کې منعکس نه شي.

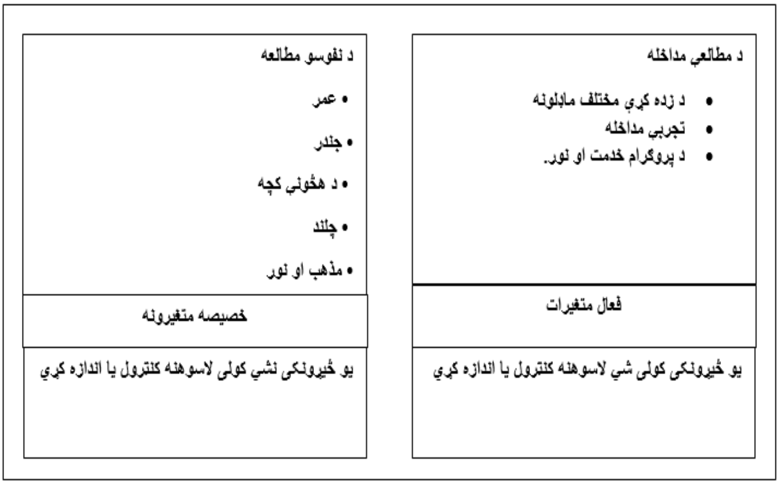

۵-۶- شکل: فعال او خصيصه متغيرونه

پرمخ ودې هېوادونه کې د نفوس چاودنې لومړنۍ لامل د اميندوارۍ ضد درملو د نه منلو له امله دي. د حمل ضد درملو کارولو کچه د زيږون کچې راټيټوي. د نفوس له مخې د حمل مخنيوي اندازه يو شمېر عواملو پورې تړاو لري. لکه څرنګه چې مخکې يادونه وشوه، په دې قوي ماډل کې د زيږون کچه تړلي متغير ده، د مخنيوي کاروني اندازه مداخلې متغير دی، د مړينې کچه خپلواک متغير دی او نه اندازه کېدونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

متغیرات لکـه چلنـد، تعلیم، عمر، مذهب او د خدماتو کیفیت او داســـې نور ټول بهرني متغیرونـه دي. مـداخلـه کونکی متغیر پرتـه د خپلواک او تړلي متغیرو تر منځ اړیکې بـه بشپړې نشي.

د مطالعې ډیزاین له نظره

یوه مطـالعـه چې تړاو یـا اړیکه معاینه کوي ممکن کنترول/منل شـــوی تجربه، نیمه تجربه یا پخوانۍ پوهه یا غیر تجربه شـــوې مطالعه وي. په کنترول تجربو کې د خپلواک(لامل) متغیر ممکن د پېژندونکي لخوا یا کوم بل چا لخوا، چې خدمت چمتو کوي معرفي شي یا لاسوهنه پکې وشي. په دې حالتونو کې د بدلونونو دوه سیټونه شتون لري.(شکل ۶،۶ وګورئ).

فعاله متغیر: هغه متغیرات چې لاســـوهنه په کې کیدای شـــي، بدلیږي یا کنترول کیدی شي.

ځانګړې یا خصـیصـه متغیرونه: هغه متغیرونه دي، چې نه تنظیم کیږي، نه بدلیږي او نه کنترولیدای شي او دا د مطالعې نفوس ځانګړتیاوې منعکس کوي، د بېلګې په توګه عمر، جنس، تعلیم او عاید.

فرض کړئ، چې یوه مطالعه د درې تدریسي ماډلونو(ماډل A ، ماډل B او ماډل C د اړوند تاثیر اندازه کولو لپاره ډیزاین شـوې ده. د دې ماډلونو جوړښت او مینځپانګې توپیر کولی شـي او کوم ماډل ممکن د نفوسو هر ګروپ کې وازمویل شي. نفوس ډلې باندې د ماډل مینځپانګه، جوړښــت او ازمویني ممکن د څېړونکي څخه هم څېړونکي ته توپیرو ولري. لـه بلې خوا یو څېړونکی د زده کونکي نفوس لکـه د دوی عمر، جنس یـا مطـالعې تـه هڅول او ځـانګړتیـاو بـانـدې هیڅ کنترول نـه لري. د نفوســـو مطـالعې دا خصـوصـیات، ځانګړې یا خصـیصـه متغیرونه بلل کیږي. په هر صـورت یو څېړونکی د تدریس ماډل کنترول او یا بدلولو وړتیا لري. هغه کولی شـي پریکړه وکړي، چې کوم د ښوونې ماډل رامینځته کوي او د زده کونکي نفوس په کوم ګروپ کې باید دا وازمویل شي(که تصادفي نه کارول کیږي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اندازه کولو د واحد له نظره

د انـدازه کولو واحـد له نظره د متغیرونو د کټګورۍ/طبقه بندي کولو دوه لارې شـــتون لري.

۱ . که د اندازه کولو واحد کټګوری؛ (لکه څرنګه چې په اسمي او ترتیبي مقیاس یـا ترازو کې وي) یـا پـه طبیعـت کې دوامـداره، لکـه د وقفـه يې او تناســب مقیاسونو کې.

۲ . که چېرې دا کیفي وي؛ لکه څرنګه چې په اســـمي او تربیتي مقیاس کې یا په طبیعت کې کمي(لکه د وقفه يې او تناسب مقیاسونو کې).

په ټولیز ډول د طبقاتي او کیفي او دغه شــان د دومداره او کمي متغیراتو تر منځ خورا لږ توپیر شتون لري. د دوی تر منځ لږ توپیر لاندې تشریح کیږي.

طبقاتي متغیرونه په اسمي یا ترتیبي اندازه کولو پر مقیاسونو باندې اندازه کیږي، په داســې حال کې، چې د دومداره متغیرونه لپاره اندازه کول په یو وقفه يې یا تناســب پیمانه کې ترسره کیږي. دلته درې ډوله طبقاتي متحولونه شون لري.

۱ . ثابت متغیرونه- یوازې یو کټګورۍ یا ارزښـــت لري، د مثال په توګه ټیکســـي ونې او اوبه.

۲ . دوه ډوله متغیرونه- یوازې دوه کټګورۍ لري؛ لکه څرنګه چې په نارینه/ښځینه، هو/نه، ښه/بد، سر/لکۍ، پورته/ښکته او بډایه/غریب

۳ . څو قیمته متغیرونه- دا له دوو څخه زیاتو برخو باندې ویشـــل کیدی شـــي، د مثال په توګه مذهب(مسیحي، مسلمان، هندو) ،سیاسي ګوندونه(کارګر، لیبرال، دیموکرات)؛ او چلندونه (په ډېر خوښ، مناسـب، ناڅرکنده، نامناسـب، په ډېر نامناسب).

په دوامداره متغیرونه کې د دوی اندازه کول په مسلسل توګه دوام لري، د بېلګې په توګه عمر،عاید او چلند شـمېر. دوی کولی شي په هغه اندازه کوم قیمت وټاکي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه کېږي. عمر په کلونو، میاشتو او ورځو کې اندازه کیدی شي. په ورته ډول عاید کولی شي په ډالر او سینټ اندازه شي. په ډېری لارو کې کیفي متغیر طبقاتي متغیرونو ته ورته دی؛ ځکه چې دواړه اسمي یا ترتیبي اندازه کولو ترازو(مقیاس) کاره وي. په هر صورت یو څه توپیرونه شتون لري. د مثال په توګه دا ممکنه ده، چې په دوامداره پیمانه د پیمانو په اساس کټګورۍ رامنځته کړئ، کله د ډالرو او سینټونه کې د نفوس عاید اندازه کول او بیا د کټګوریو رامنځته کول لکه ټیټ، مینځني او لوړ عاید. په ډالرو او سینټ کې د عاید اندازه کول د دوامداره تغیر اندازه کولو په توګه طبقه بندي کېږي، په داسې حال کې چې د دې موضوع اندازه د کټګوریو لکه ټیټ، مینځنۍ او لوړې ډلې کې کیفي متغیر دی.

که څه هم دا توپیر شتون لري، د ډېرو عملي اهدافو لپاره د طبقاتي او کیفي متغیرونو ترمنځ یا د دومداره او کمي بدلونونو تر منځ هېڅ ریښتنی توپیر شتون نه لری. جدول ۵،۳ د متغیرو مختلف ډولونو تر منځ ورته والي او توپیرونه ښايې.

۵-۳- جدول: کټګوري/ دوامداره او کمي/ کیفي تغیرات

طبقاتي: ثابت	طبقاتي: دوه قیمیته	طبقاتي: څو قیمته	دومداره	کمي	کیفي
□ اوبه □ ونه □ ټیکسي	□ هو / نه □ ښه / بد □ مالداره/غریب □ شپه/ورځ □ نارینه/ښځینه □ ګرم/یخ	رویه ډېر راضي راضي غیر یقیني سخت ناراضه سیاسي ګوندونه □ مزدور □ ازاد □ جمهوري عمر □ زوړ/بوډا □ ماشوم □ ځوان عاید □ ډېر □ متوسط □ کم	عاید (ګ) عمر (کال) وزن(کیلوګرام)	جنډر □ ښځینه □ نارینه د تعلیم سطحه □ لوړ □ متوسط □ کم عمر □ زوړ □ ماشوم □ ځوان عاید □ لوړ □ متوسط □ کم حرارت □ ګرم □ یخ	د تعلیم سطحه □ څومره کلنو شمیر کي تکمیل شو عمر کلونه/میاشتي عاید په کال کي ډالر حرارت سنتي ګرېډ یا فارن هایټ °C °F

* په کیفي کټګوریو کې طبقه بندي کیدی شي، د بېلګې په توګه زوړ، ځوان، ماشوم یا په کمي ډول په دوامداره پیمانه، د بېلګې په توګه په کلونو، میاشتو او ورځو کې.

^ په کمي ډول په ډالرو او سینټ کې اندازه کیدی شي او همدارنګه په کیفیت سره په کټګوریو کې لکه لوړ، منځني او ټیټ.

+ په ورته ډول، د تودوخې درجه په مختلفو پیمانو (سیلسیس، فارنهایټ) یا په کیفي کټګوریو لکه ګرم او ساړه کې اندازه کیدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو پیـل کونکي لپـاره دا مهمـه ده، چې پوهه شـــئ، چې متغیر اندازه کیږي د تحلیل ډول ټاکي، چې ترســره کیدای شـــي، د احصـــایي کړنلارو، چې ډاټا باندې پلي کیدی شي او هغه لارې، چې د ډیټا پرې تشریح کیدای شي او هغه موندنې چې له نورو سـره شـریک کیدای شي. تاسو ممکن په پیل کې نه پوهیږئ، چې ستاسو د راپور سټایل په بشـــپړ ډول د مختلف متغیرونو اندازه کولو څرنګوالي پورې اړه لري. دا هغه لاره ده، چې یوه پوښـتنه ترې پوښـتل شـوې او ځواب یې ثبت شـوی. سـتاسو د مطالعې متغیرونو انـدازه کولو طریقـه دا مشـــخص کوي، چې مطالعه په کیفي یا کمي بڼه ده. د دې لپاره مهم دي، چې د متغیرونو د اندازې په مقیاسونو باندې پوهه شو.

د اندازه کولو پیماني/مقیاس ډولونه

هغه چوکاټ، چې په کې موږ غواړو هر څه ســـم کړو زموږ یو پخپله جوړونه ده؛ مګر موږ دا په تصـــادفي ډول نه جوړوو، موږ دا د اندازې کولو له مخې رامنځته کوو؛ ترڅو خبرې وکړو او له همدې موږ کولی شـــو حقایق د دې لازمې ځانګړتیاو بدلولو پرته په دې کې ځای کړو.(پواین کاری،۱۹۵۲:XXV)

اندازه کول د هرې پوښـــتنې لپاره مهم دي. د نظریې او فلســفې ســربیره، چې د پوښـتنو هر حالت پرمخ وړي، د کیفي او کمي څېړنو مطالعاتو تر منځ خورا مهم توپیر د انـدازه کولو ډولونو کې دی، چې لـه ځواب ورکونکو څخـه د معلومـاتو راټولولو کې کـارول کیږي. کیفي څېړنه اکثرا تشـــریحي بیانات کاروي؛ ترڅو د څېړنې پوښـــتنو ته ځوابونه وومي، په داســې حال کې چې په کمي څېړنو کې دا ځوابونه معمولاً د اندازې کولو مقیاسـونو(اسـمي، ترتیبي، وقفه یې یا تناسـب) کې لټول کیږي. که د معلوماتو یوه برخه د معلوماتو راټولولو په وخت کې د یوې اندازې په کارولو ســره نه راټولیږي؛ نو دا د تحلیل په وخت کې د دې اندازه کولو مقیاسونو په کارولو سره په متغیرونو بدلیږي.

د دې مقیـاس انـدازه کول ممکن د کیفي کټګوریو پـه بڼـه وي یا د اندازه کولو دقیق واحد له لارې وي. هغه مقیاسونه چې د اندازې کولو واحد لري(وقفه یې او تناسب) خورا پاک، هدف او دقیق ګڼل کیږي. له بل پلوه اســمي او ترتیبي مقیاس موضـوع تابع

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼل کېږي او له همدې امله دقیق نه دي؛ ځکه چې دوی د اندازې واحد نه لري. د متغیر د اندازې کولو واحد کې چې څومره ډېر شفافیت وي، هغومره د نورو لخوا موندنو کې باور ډېر وي، نور شیان یې مساوي دي. د فزیکي او ټولنیز علومو تر منځ یو له اصلي توپیرونو څخه د کارول شوي اندازه کولو واحدونه او د دوی سره تړل شوي اهمیت دی.

په فزیکي علومو کې اندازه کول باید حتمي دقیق او برابر وي، په داسې حال کې، چې په ټولنیزو علومو کې دوی ممکن له خوراعندي(شخصي) موضوع څخه تر اندازې پورې توپیر ولري. په ټولنیزو علومو کې دننه د اندازه کولو په دقت باندې تاکید په څرګند ډول له یو مسلک څخه بل ته توپیر لري. یو بشری حقوقپوه په نورمال ډول د اندازې کولو خورا ډېر عندي واحدونه کاروي، په داسې حال کې چې یو اقتصاد پوه یا د ایپدیمولوژیست په عیني یا حقیقي اندازه کولو ټینګار کوي.

په ټولنیزو علومو کې د متغیرو مختلف ډولونه اندازه کولو لپاره دوه اصلي درجه بندي سیستمونه شتون لري. یو د ایس ایس سټیونز لخوا په (۱۹۶۶ م) کې رامنځته شوي او بل یې د ډنکن لخوا په (۱۹۸۴ م) کې. د سمیټ (۷۲:۱۹۱) په وینا ډنکن (۱۹۸۴ م) د ساینس پوهانو د ګټو د زیاتو لیوالتیا په خاطر په زیاتولو ترتیب کې پنځه ډوله اندازه اخېستل مقیاسونه دي: د اسمي طبقه بندي، ترتیبي اندازه کولو مقیاس، د ستر یا اصلي مقیاس، تناسبي مقیاس او احتمالي مقیاس. ډنکن د سټیونز د ډلبندۍ په اړه داسې لیکي:

د پیمانې ډولونو تیوري په ۱۹۴۶ کې د ایس ایس سټیونز لخوا وړاندیز شوي په اسمي، ترتیبي، وقفه یې او د اندازه کولو تناسبي مقیاس باندې تمرکز وکړ. د دې ډولونو ځینې مثالونه په ځانګړي توګه رواني ازموینې نمرو په اړه ګمراه کونکي دي.(*viii*:۱۸۸۴)

په هر صورت بیلې په پام کې لري، چې د ایس ایس سټیونز د اندازه کولو کچو پراخه کچه منل شوې طبقه بندي جوړه کړې(۵۲:۱۹۷۸). لکه څنګه چې دا کتاب د پیل کونکي لپاره لیکل شوی او لکه څرنګه د سټیونز طبقه بندي ساده ده، دا هغه څه دي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په دې څپرکی کې د بحث لپاره کارول کېږي. د سټيونز د اندازه کولو بېلابېل ډولونه په څلورو کټګوریو کې طبقه شوي دي.

- اسمي يا طبقاتي مقياس
- ترتيبي يا درجه بندي مقياس
- وقفه يي مقياس يا پيمانه
- تناسبي مقياس

لاندې جدول ۵،۴ د څلور واړو مقیاسونو/پیمانو ځانګړتیاوې په لنډ ډول وړاندې کوي.

۵-۴- جدول: د څلورو واړو اندازو کولو د پیمانی/مقیاسونو ځانګړتیاوې او مثالونه

د اندازه کولو پیمانه	مثالونه	د پیمانې ځانګړتیاوې
اسمي يا طبقاتي پيمانه	يو وته، کور، ټیکسي ، داسې نور ب – جندر: نارینه/ښځینه راضي/ناراضه ت – سیاسي ګوندونه مزدور ازاد جمهوري ګرین ذهني ناروغي/اختلالات رواني اختلالات ، *paranoid* ، *schizophrenic* *Manic-Depressive, etc* مذهب عیسایت اسلام هندومت	هر فرعي ګروپ یو ځانګړتیا/ملکیت لري کوم چې په دې فرعي ګروپ کې د ټولو طبقو لپاره مشترک دی.
ترتيبي/ درجه بندي پيمانه	عاید له اوسط څخه پورته اوسط د اوسط څخه ښکته چلند ډېر خوښ د خوښې وړ ناڅرګند نامناسب ډېر ناخوښه د چلند پیما نه(لیکرټ پیمانه - دا شمیري کټګوري دي.	دا د اسمي پيمانې ځانګړتيا لري، د بېلګې په توګه د افرادو، ګروپونو ځانګړتياوې چې د فرعي ګروپ لاندې طبقه بندي شوي يو څو ځانګړتيا لري. جمع فرعي ګروپونه له يو بل سره اړيکه لري. دوی په پورته يا ښکته کې ترتيب شوي دي.
وقفه يي پيمانه	حرارت سلسيس ۰← $C°O$ فارن هايټ ← $F°32$ ۱۰-۲۰ ۲۱-۳۰ ۳۱-۴۰ ۴۱-۵۰	دا د ترتيبي پيمانې ځانګړتياوې لري (کوم چې اسمي پيمانه هم شامله ده) جمع دا د اندازه کولو يو واحد لري چې د خپل سري پيل او پای نقطو سره
	لوړوالی/ ارتفاع:*Cm* عايد:$ عمر:کلونه/ مياشتي وزن: کلوګرام د چلند نمرې کوټمن پیمانه	دا د وقفې پيمانې ټول ځانګړتياوې لري. جمع دا يو ثابت پيل ټکی لري، د بېلګې په توګه صفري نقطه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسمي یا طبقاتي مقیاس/پیمانه

اسـمي یا طبقه بندي شـوي پیمانه د افرادو شـیانو یا غبرګونونو طبقه بندي دي، چې د یو مشترک/شریک ملکیت د ځانګړتیاوو پر بنسټ برابروي.

دا خلک، شیان یا عکس العمل په یو شـمېر فرعي ګروپونو ویشل شوي په دې ډول، چې د فرعي ډلې هر غړی مشـــترکې ځـانګړتیـا لري. هغه متغیرات، چې په نومیزه کچه اندازه کیږي؛ ممکن د توپیر اندازې پورې اړوند یو، دووې یا ډېرې فرعي کټګورۍ ولري. د مثال په توګه اوبه او ټیکسي یوازې یوه فرعي ډله لري، په داسې حال کې، چې متغیر ورکونکی جنډر دوه فرعي کټګوریو کې طبقه بندي کیدی شـــي: کارګر، لیبرال، دیموکرات او ګرین. هغـه څوک چې ځان د باور یا د یو ګوند غړیتوب له مخې کارګر معرفي کوي، هغـه کارګر ګوند پورې تړاو لري؛ نو د مزدور په توګه طبقه بندي کیږي، او هغه څوک ځان لیبرال معرفي کوی، هغه د لیبرال په توګه طبقه بندي کیږي او داسـې نور..

د فرعي کټګورۍ لپاره غور شـوی نوم تصوراتي دي؛ مګر د اغیزمنو اړیکو لپاره دا غوره ده، چې یو څه غوره کړئ، چې د فرعي کټګوریو ځانګړتیاوې بیانوي.

د اسمي اندازې په واسطه طبقه بندي شوي ډلې دا تضمین کوي، چې اشخاص، شـیان یا په ورته فرعي ګروپ کې غبرګونونه د ځانګړتیا یا ملکیت پر اساس د یوې ډلې سـره یوځای کیږي. هغه ترتیب چې په فرعي ډلو لیسـت شـوي هېڅ توپیر نه لري؛ ځکه چې د فرعي ډلو ترمنځ هېڅ اړیکه شتون نه لري.

ترتیبي یا درجه بندي مقیاس/پیمانه

ترتیبي پیمانه د اســـمي پیمانې ټولې ځانګړتیاوې لري. د افرادو، توکو، عکس العملونه یا ملکیت ټولګیو ته د عامې ځانګړتیا په اساس طبقه بندي کول؛ مګر په یو ځانګړي ترتیب کې فرعي ګروپونه هم په نښـــه کوي. دوی د پورته یا ښـکته(صـعودي یا نزولي) کیدو ترتیب کې ترتیب شـوي، د دې کچې سـره سم چې فرعي کټګورۍ په متغیر کې د تغیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

شدت منعکس کوي. د مثال په توګه عاید په (ډالر او سینټ) کې اندازه کیدلی شي یا په کیفي ډول د فرعي کټګوریو په کارولو سره اندازه کیدی شي: پورته اوسط، اوسط، او له اوسط څخه ښکته. دا کټګورۍ هم د کمي اقدماتو پر بنسټ رامینځته کیدلی شي، د مثال په توګه له ۱۰۰۰۰ = اوسط څخه ښکته، ‎$۱۰۰۰۰‎ ۲۵۰۰۰= اوسط او له ۲۵۰۰۰ = له اوسط څخه پورته. د فرعي کټګورۍ پورته اوسط په ګوته کوي، چې د اوسط کټګورۍ خلک د اوسط څخه ښکته کټګورۍ خلکو څخه ډېر عاید لري. د عاید دغه فرعي کټګورۍ د خلکو د عایداتو د اندازې له مخې یو له بل سره تړاو لري؛ مګر پخلپه عرض د قناعت وړ نه دي او له همدې امله د اوسط پورته او اوسط یا اوسط څخه ښکته فرعي کټګوریو ترمنځ توپیر لري، چې ورته د نورو متغیراتو لپاره ریښتنی دی، لکه ټولنیز اقتصادي حالت او چلندونه چې په ترتیبی پیمانه اندازه شوي.

له همدې امله ترتیبي پیمانه/مقیاس د خپل ځان سربیره د نومی/اسمي پیمانې ټول خاصیت ځانګړتیاوې لري. فرعي کټګورۍ د خاصیت/ځانګړتیا د اندازې سره سم تنظیم شوي. همدارنګه، د فرعي کټګوریو ترمنځ فاصله مساوي نه ده؛ ځکه چې د اندازې کولو هیڅ واحد ورپکې شتون نه لري.

د وقفه یې پیمانه/مقیاس

د وقفه یې پیمانه د ترتیبي مقیاس ټولې ځانګړتیاوې لري، دا هغه فرد یا غبرګونونه دي، چې په فرعي کټګورۍ پورې اړه لري عام ځانګړتیا لري او فرعي کټګورۍ د پورته یا ښکته یا (صعودي یا نزولي) ترتیب سره تنظیم شوې دي. سربیره پردې د وقفه یې سکیل د اندازه کولو واحد کاره وي، چې اشخاصو ځوابونو ته وړتیا ورکوي او د متغیرو د خپریدو په تړاو په مساوي واټن وقفو کې ځای په ځای شوي. دا پیمانه د پیل او پای ټکي لري او په مساوي واټن واحدونو/ وقفو ویشل شوي. دپیل او پای ټکي او د دوی ترمنځ د واحدونو/وقفو شمېر په خپل سري دي او له مقیاس تر اندازې توپیر لري.

د سیلسیس او فارن هایټ ترازو د وقفه یې پیمانې مثالونه دي. په سیلسیس سیستم کې د پیل ټکي د یخني نقطه په توګه ګڼل کیږي $0°C$ (دی او د پای ټکی) د تودوخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطې پـه توګـه ګڼـل کېږي ۱۰۰ °C. د کنګل او تودوخې نقطو ترمنځ واټن په ۱۰۰ مساوي واټن وقفو ویشل شوی، چې د درجې په نوم پېژندل کېږي. په فارن هایټ سیستم کې یخ وهلو نقطه ۳۲ °F او د تودوخې د نقطه ۲۱۲ °F ده او د دواړو ټکو ترمنځ واټن په مسـاوي واټن وقفو ویشـل شوی. هره درجې یا وقفه د تودوخې اندازه کول دي. د تودوخې لوړه درجه؛ لکه څرنګه چې پیل او پای ټکي په خپل سـري دي، دا مطلق نه دي. دا تاسـو نشئ ویلای، چې °C د ۳۰ °C دوه ځله ګرم یا ۳۰ °F د ۱۰ °F څخه درې ځله ګرم دی. د دې مانا دا ده، چې په داسې حال کې چې هېڅ ریاضیکي عمل په لوسـتلو نه ترسره کېږي، دا د لوستلو ترمنځ توپیرونه باندې ترسره کیدای شي. د مثال پـه توګه که چېرې د دوه څېزونو A او B ترمنځ توپیر ۱۵ °C وي او د دوه نورو شـیانو C او D ترمنځ ۱۵ °C وي، تاسو کولی شئ ووایی، چې د C او ترمنځ د تودوخې توپیر D. د A او B ترمنځ توپیرونه درې چنده لوی دی د Thurston پیمانه اندازه شـوي مسـئلې په اړه چلند ورته دی. په هر صـورت د لیکرټ(Likert) پیمانه د چلند مطلق شدت نه اندازه کوي؛ مګر په ساده ډول دا د بل شخص په تړاو اندازه کوي.

د وقفه یې پیمانه نسبتي ده، دا د اندازی کولو متغیر شدت په پام کې نیولو سره د یو بل سـره په اړیکه کې د افرادو عکس العملونو رامنځته کوي. له دې امله د وقفه یې سـکیل د ترتیبي پیمانې ټول خصوصیتونه لري او دا د خپل سري پیل او ختم ټکي سره د اندازه کولو واحد دی.

د تناسب مقیاس/پیمانه

د تناسب پیمانه د اسمي، ترتیبی او وقفه یې ترازو ټول خصوصیتونه لري او د دی د پیل نقطه هم په صـفر تاکل شوې. نو ځکه دا مطلق پیمانه ده. د وقفو ترمنځ توپیرو تل د صـــفر نقطې څخه اندازه کېږي. دا په دې مانا ده، چې د تناســـب پیمانه د ریاضـــیکي عملیاتو لپاره کارول کیدای شي. د عاید اندازه، عمر، قد او وزن کول د دې کچې بېلګې دي. یو څوک چې ۴۰ کلن دی د ۲۰ کلن عمر په پرتله دوه چنده لوړ دی. یو ســـړی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په کال کې ۶۰۰۰۰۰ ډالر لاسته راوړي، د هغه چا په پرتله، چې تنخوا يې ۲۰۰۰۰ $ ډالره ده، ويلای شو، چې د نوموړي درې چنده عايد لرونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکی لنډیز

د یوې مفکورې یـا مفهوم پوهـه او تشــریح ممکن لـه ځواب ورکونکي څخـه ځواب ویونکي ته توپیر ولرې، له همدې امله د دې اندازه کول ممکن نه وي.

یو متغیر د طبقې لپـاره یو څه اســاس لري؛ نو له همدې امله د هغې په مانا او پوهاوی کې خورا لږ تضــاد شــتون لري. مفاهیم ذهني پوهه ده پداســې حال کې چې متغیرات عندي او حقیقي وي چې اندازه یې په یوه مقیاس ســره کیږي. کله چې تاســو مفهوم په متغیر بدل کړئ؛ نو تاســو یې د اندازه کولو پر اســاس په کټګوریو کې طبقه بندي کړئ، چې په دې توګه د پوهیدو اصــلي بدلون کم کړئ. کله چې تاســو نشــئ کولی مستقیم یو مفهوم اندازه کړئ لومړی یې په شاخصونو او بیا په متغیرونو بدل کړئ. کمي او کیفی څېړونو کې د اړینو معلوماتو راټولولو لارې د دوی ترمنځ خورا مهم توپیر دی.کیفي څېړنه تر ډېره حده تشـریحي یا داسـتاني ویناوې د اندازه کولو د واحدونو په توګه کاره وي، په داسـې حال کې چې کمي څېړنې د اندازه کولو له څلورو مقیاسـونو څخه یوه پر باندې د ځواب ویلو لپاره خورا ټینګار کوي.

کـه څـه هم د څېړنې د ډیټـا راټولولو کې تشــریحي بیاناتو باندې ټینګار کوي؛ ترڅو د تحلیل په وخت کې دا بیانات د اصـلي موضـوعاتو پراسـاس کټګوریو کې طبقه بندي شوي، چې دوی ورسره خبري کوي.

د متغیرو بېلابېـل ډولونو پوهـه او هغه لارې، چې دوی اندازه کیږي کمي څېړنو کې مهم رول لوبوي. متغیرات د څېړنېزې ســتونزې مفکورې ته د توضـــیحاتو رامنځته کولو او د څېړنې د وسیلې په وده کې د وضاحت او مشخصیت په راوړو کې مهم دي.

دوی په دې اغیزه کوي، چې ډاټا څرنګه تحلیل کیدای شــي،کومې احصــایوي ازموینې په ډیټا کې پلي کیدای شــي، کوم تفســیرونه کیدای شــي، معلومات څرنګه وړاندې کیدای شي او کومې پایلې ترلاسه کیدای شي؟

ســتاســو د پوښــتنې کولو طریقه د اندازه کولو کچې پر اســاس د هغې کټګورۍ ټاکي، کوم چې په پایله کې د ارقامو تحلیل څرنګوالی اغېزمن کوي، کومې احصــایوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ازموینې په ډاتا باندې پلي کیدای شي، کوم تفسیرونه کیدی شي، ډاټا څرنګه وړاندې کیدی شي او کومې پایلې کیدی شي؟ څرنګه چې د ډیټا راټولولو مرحله کې لوی تغیرات اندازه کیږي؛ نو دا په ګوته کوي، چې ایا مطالعه په طبیعت کې په عمده ډول کیفي یا کمي ګڼل کیږي.

د یو پیل کونکي لپاره دا مهم دي، چې په بېلابېلو لارو پوهیدل په کومو کې، چې بدلون کولی شي اندازه شي او د مطالعې لپاره د دې اغېزې. یو متغیر کولی شي له دریو لیدونو څخه طبقه بندي شي، چې له یو بل سره ځانګړي نه دي: علت او معلول اړیکه، د مطالعې ډیزاین او د اندازه کولو واحد له مخې. د مطالعې ډیزاین له نظره د متغیر دوه کټګورۍ شتون لري: فعاله او ځانګړې یا خصیصه متغیر. که موږ د اندازه کولو واحد له لید څخه متغیر څېړو؛ نو دا په طبقه بندی او دوامداره یا کیفي او کمي کې طبقه بندي کیدی شي. په ټولنیزو علومو کې د اندازې کولو څلور ترازو/مقیاسونه کارول شوې دي، اسمي، ترتیبي، وقفه یې او تناسب. هر مفهوم چې په دې ترازو باندې اندازه کیدای شي د متغیر په نوم یادیږي. د اندازه کولو مقیاس خورا فرعي غبرګونونه ددې وړ کوي، چې اندازه دې شي، په بېله بیا هغه غبرګونونه، چې د ډېر دقت سره اندازه کیدای شي او درجه بندی کیدای هم شي. د اندازه کولو کچې باندې د متغیر اندازه کولو انتخاب ستاسو د مطالعې هدف او هغه لارې پورې اړه لري، چې تاسو یې موندنې لوستونکو ته رسوي.

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ

ځان د دې څپرکی په پیل کې د لیست شوي کلمو سره ځان اشنا کړئ او که تاسو د دې مانا یا استعمال په اړه نه پوهیږي؛ نو مخکې له دې، چې بل فصل ته لاړ شئ دا په دې فصل کې بیا وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصـــور وکړئ، چې له تاســـو څخه د خپل لیکونکي(لیکچر) د ارزولو غوښـتنه شـوې. مشـخص کړئ، چې د ښـوونې کوم اړخونه به تاسـو مهم وګڼئ او د شـاخصـونو سـیټ رامینځته کړئ، چې ممکن دا یې منعکس کړي.

پر ځان باوري کول د عملیي ترســـره کولو لپاره یو ســـتونزمن تصور دی. د دې په اړه فکر وکړئ، چې تاسو ممکن د اشخاصو یوې ډلې د رامینځته کولو په لپاره لاړشئ؛ ترڅو د افرادو په ډله کې د ځان باور کچه کې توپیر وټاکئ.

په جدي ډول په دې فصل کې رامنځته شوي متغیرونو ډولونه وڅېړئ، کوم بدلونوو تاسو وړاندیز کول غواړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د فرضيې جوړول

پدې څپرکي کې به تاسو د لاندې ذکر شويو مسايلو په اړه معلومات ترلاسه کړئ.

- د يوې فرضيې تعريف
- ستاسو په څېړنه کې د فرضيې دندې
- فرضيه څرنګه ازمويل کيږي؟
- څرنګه فرضيه جوړه کړو
- مختلف ډول فرضيې او د هغوي عملي کاريدنه/تطبيق
- څرنګه د فرضيې په ازموينه کې تېروتنې واقع کيداى شي.
- په کيفي څېړنو کې د فرضيې کارول

کليدي ټکي

متبادله فرضيې، ګمان، فرضيه، د نقطې پر اخوالي فرضيه، صفري فرضيه، د عملي کيدو وړ، د څېړنې فرضيه، د لومړي ډول تېروتنه، د دوهم ډول تېروتنه/غلطي، يو اړخيز، معتبر.

نږدې هر لوی ګام (لاسته راوړنه) د ساينس په تاريخ کې د طبيعت وړاندوينې(اټکل) رامنځته شوي، دا د فرضيې د ايجاد په واسطه رامنځته شوي، که څه هم تائيد وی، اکثرا وختونه يې د پيل کولو خورا لږ اساس درلود.(ټ.ايچ.هکسلي په کوهن او ناګيل کې په ۱۹۶۶:۱۹۷ کې ذکر شوي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرضیې تعریف

په کمي څېړنه کې د څېړنې ستونزې رامنځته کولو کې دوهمه مهمه پاملرنه د فرضیې جوړول دي. فرضیې د تحقیق مسئلې ته توضیح او توجو راوړي؛ خو د مطالعې لپاره لازمي نه دي. تاسو کولی شئ پرته د یو رسمي فرضیې له جوړولو معتبر تفتیش ترسره کړئ څومره چې مناسب ګڼې. ځینې په دې باور دي، چې یو څوک باید د تفتیش لپاره فرضیه جوړه کړي، په هر صورت لیکوال دا نظر نه لري. فرضیې په عمده ډول د ګمانونه له سیټ څخه رامنځته کیږي، چې د مطالعې ترسره کړي. په هر صورت ایپیډمولوژیک (د طبي ساینس څانګه د ناروغیو د لیږد او کنټرول مطالعه کوي) مطالعاتو کې د تفتیش ساحې تنګولو لپاره اړینه ده، چې فرضیې رامنځته کړئ.

د فرضیې اهمیت د څېړنې مطالعې ته د سمت، مشخصیت او تمرکز راوستلو په وړتیا کې دي. دوی یو څېړونکي ته لارښوونه کوي، چې کوم څانګړي معلومات راټول کړي او په دې توګه لوی تمرکز چمتو کوي. راځئ، چې فرض کړو، چې تاسو په یوه سیالۍ کې یاست او شرط مو ولګولو. تاسو په دې شرط ولګولو، چې یو خاص اس به یې وګټي. تاسو به یوازې په دې پوه شي، چې ستاسو ګمان د ځغاستې وروسته سم و. بل مثال واخلئ. فرض کړئ، چې تاسو ګمان کوي، چې ستاسو په ټولګي کې د سګریټ نه څښونکو څخه ډېر سګرټ څښونکي شتون لري. د خپل ګمان ازموینې لپاره تاسو یا ټول یا یوازې د ټولګي څخه پوښتنه وکړئ که دوی سګرټ څښونکي وي. بیا تاسو کولی شئ دې پایلې ته ورسیږئ، چې ایا ستاسو ګمان سم وو یا غلط.

اوس راځئ چې یو څه مختلف مثالونه واخلو. فرض کړئ، چې تاسو د عامې روغتیا په برخه کې کار کوئ. ستاسو کلینیکي تاثیر دا دی، چې د یو څانګړي حالت لوړه کچه د خلکو په منځ کې غالبیږي، چې د څانګړي نفوس فرعي ډلې څخه راځي. تاسو غواړئ د دې وضعیت احتمالي علت ومومئ. ډېری لاملونه یې کیدای شي. د هر احتمالي امکان د سپړلو لپاره به ډېر وخت او سرچینو ته اړتیا وي. له دې امله د انتخاب محدودولو لپاره ستاسو د ساحې په اړه پوهه باندې تاسو کولی شئ هغه څه وپېژنئ، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسـو يې خورا احتمالي دليل ګڼې. بيا تاسـو کولی شـئ يوه مطالعه ډيزاين کړئ؛ ترڅو خپل ګمان تصديق کولو لپاره اړين معلومات راټول کړئ.که په تائيد کې تاسو وتوانيږئ دې پايلې ته ورسيږي، چې فرض شوي لامل د حالت اصلي لامل و؛ نو ستاسو انګيرنه به سمه وه.

په دې مثالونو کې تاسـو د يو سـطحي ګمان يا فرض کولو سره پيل وکړ. په يوه قضـيه کې (د اسِ ځغاسـته) تاسـو د پېښـې پيښـېدو لپاره انتظار ايسـتلی او په دوو نورو مواردو کې تاسـو د خپلې انګيرنې د اعتبار ارزلو لپاره يوه څېړنه طرحه کړې او يوازې د محتاط تحقيق وروسته به د خپلو انګيرنو د اعتبار په اړه يوې پايلې ته رسيدلی؟. د فرضيې د ورته منطق پر بنسټ ولاړ دي.

د يوه څېړونکي په توګه تاسـو د يوې پديدې، وضـعيت، په نفوس کې د حالت خپريدو يا د برنامې پايلې په اړه نه پوهيږي؛ مګر تاسـو د ځينې انګيرنو يا اټکلونو اسـاس رامنځته کولو فکر لرئ.

تاسـو معلوماتو په راټولولو سـره يو له بل څخه ازموئ، چې دا به تاسـو ته وړتيا درکړي، چې پايلې ته ورسيږي که ستاسو ګمان سم و.

د تائيد پروسـه کولی شـي له دريو څخه يوه پايله ولري. سـتاسـو ګمان ممکن ثابت شـي: يو څه سـم يا غلط.د دې تائيد پروسې پرته تاسو نشئ کولی د خپلې انګيرنې اعتبار په اړه هيڅ شی لاسته راوړئ.

له دې امله فرضـيه يوه پديده، يو ګمان، انګيرنه، شـک، ادعا يا د يوې پيښـې په اړه نظر، اړيکې يـا وضـــيعت په اړه نظر، واقعيت يا حقيقت چې تاســـو يې نه پېژنئ. يو څېړونکی دا انګيرنې، ادعـاوې، بيانات يا د ګمان فرضـــيې بولي او دا د تفتيش اســـاس کيږي. په ډېرو مطالعاتو کې فرضـــيه به د تيرو مطالعاتو يا ســـتاســـو د خپل يا بل چا د مشـاهدې پر اساس وي. د فرضيې ډېر تعريفونه شتون لري. د کرلنګر په وينا يو فرضيه د دوه يا ډېرو متغيرونو تر منځ د اړيکو اټکلونکی بيان دی(۱۷:۱۹۸۶). د ويبسـټر دريم نوی نړيوال قاموس(۱۹۷۶) يوه فرضـيه داسـې تعبيروي: داسـې وړانديز، حالت يا اصـول، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګومان کیږي، شاید د باور پرته، د دې منطقي پایلې راوباسي او د دې میتود په واسطه د هغه حقایقو سره د هغې موافقي ازموینه وکړي کوم، چې پېژندل شوي یا ټاکل کیدای شي.

بلکې او چمپین فرضیه داسې تعریفوي: د یو څه په اړه ازمایښتي/امتحاني بیان دي، چې اعتبار یې عموما نامعلوم وي (۱۹۷۶:۱۲۶). په بل تعریف کې بیلی یوه فرضیه داسې تعریف کوي: یو پروپوزل، چې د ازموینې وړ بڼه کې ویل شوی او دا د دوه(یا ډېرو) متغیرونو تر منځ د ځانګړي اړیکو وړاندوینه کوي. په بل عبارت که موږ فکر وکړو، چې اړیکې شتون لري، موږ لومړی د فرضیې په توګه بیان کوو او بیا په ساحه کې د فرضیې ازموینه کوو.(۱۹۷۸:۳۵)

د ګرینیل په وینا: یوه فرضیه په داسې ډول لیکل شوې، چې دا د اعتبار وړ او باوري معلومات ثابت یا رد کړای شي. دا د دې معلوماتو ترلاسه کولو لپاره دی، چې موږ خپله مطالعه ترسره کوو.(۱۹۸۸:۲۰۰)

له پورته تعریفونو څخه دا څرګنده وشوه، چې فرضیه یو څو ځانګړتیاوې لري.

۱. دا یو ازمایښتي وړاندیز دی.
۲. د دې اعتبار نامعلوم دی.
۳. په ډېرو قضیو کې دا د دوه یا ډېرو متغیرونو تر منځ اړیکه ټاکي.

د فرضیې دندې

په داسې حال کې چې ځینې څېړونکي په دې باور دي، چې د مطالعې ترسره کول فرضیې ته اړتیا لري، د فرضیې درلودل لازمي نه دي؛ لکه څرنګه چې مخکې ویل شوي. په هر صورت د څېړنې ستونزې ته د وضاحت راوړو لپاره فرضیه مهمه ده. په ځانګړي توګه فرضیه لاندې دندې ترسره کوي.

- د فرضیې جوړښت د تمرکز سره یوه مطالعه چمتو کوي. دا تاسو ته وایي چې د څېړنې ستونزه کوم ځانګړي اړخونه وپلټئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- یوه فرضـیه تاسـو ته وایي چې کوم معلومات راټول کړئ او کوم مه راټولوئ؟ په دې توګه د مطالعې تمرکز چمتو کوي.
- لکـه څرنګـه چې دا تمرکز چمتو کوي، د فرضــــیې جوړول پـه مطـالعـه کې عینیت(حقیقت) زیاتوي.
- یوه فرضیه ممکن تاسو ته وړتیا درکړي؛ ترڅو د تیوري په جوړولو کې یو څه اضـافه کړي. دا تاسو ته وړتیا درکوي په ځانګړي ډول دې پایلې ته ورسیږي، چې ریښتیا دي یا غلط.

د فرضیې ازموینه

د فرضــیې د ازمیښـت لپاره تاسـو اړتیا لرئ یاده پروسـه کې درې مرحلې ترسـره کړئ.

(۱)د فرضیې جوړول (۲) د مناسبو شواهدو راټولول (۳) د شواهدو د تحلیل لپاره او د هغه د اعتبار په اړه پایلې شکل ۶،۱ د پروسې انځوریزه ښه ښایې.

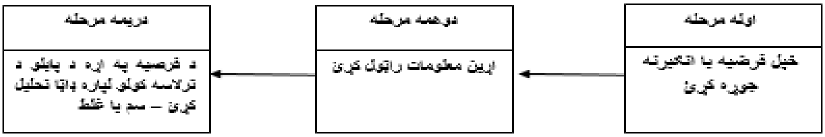

۶-۱- شکل: د فرضیي د ازمویلو پروسه

دا یوازې د شواهدو د تحلیل وروسته ده، چې تاسو کولی شی دې پایلې ته ورسیږئ، چې ایا ستاسو ګمان یا فرضیه ریښتیا وه یا غلطه. کله چې تاسې د یوې فرضیې په اړه پایله اخلئ؛ نو عموما تاسو د فرضیې د سموالي په اړه یو بیان ورکوي، چې ایا دا فرضیه سمه ده یا غلطه.

نو له همدې امله لازمي دي چې تاسـو خپل فرضـیې په روښـانه دقیقه او داسې ښه ترتیب کړئ، چې د ازموینې وړ وي. سـتاسو د فرضیې د اعتبار په اړه یوې پایلې ته رسیدو سره هغه لار، چې تاسو خپل شواهد راټولوئ د مرکزي اهمیت څخه برخمن دي او له همدې امله لازمي دي، چې ســـتاســـو د مطالعې ډیزاین، نمونه، د معلوماتو راټولولو طریقي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلوماتو تحلیل او پایلې او د خبرو اترو اړیکه، باوري پایلې، باید مناســـب او له هر ډول تعصب څخه پاکې وي.

د فرضیې ځانګړتیاوې

د فرضیې د جوړولو پر مهال یو شمېر نظریات په پام کې ونیول شي؛ ځکه چې دا د تائید لپاره مهم دي. د همدې لپاره د فرضـیې کلمات باید ځینې خاصیتونه ولري، چې تاسو ته یې د اعتبار درک کول اسانه کوي. دا صفات عبارت دي له.

یوه فرضـیه باید سـاده، مشـخصـه او مفهوم یې روښانه وي. د فرضیې په جوړولو کې د ابهام لپاره هیڅ ځای نشـته؛ ځکه چې ابهام به سـتاسـو د فرضـیې تصـدیق تقریبا ناممکن کړي. دا باید یو اړخیزه وي.

دا بـایـد په یو وخت کې یوازې یوه اړیکه یا ګمان وکړي. د ښــې فرضـــیې د رامنځته کولو لپاره تاسـو باید د موضـوع سـاحې سـره اشـنا شـئ (د ادبیاتو بیاکتنه خورا مرسـته کوي). څومره چې تاسو د ستونزې په اړه پوهاوی ولرې، د فرضیې جوړول اسانه دي. لکه په لاندې مثالونه کې.

په دې صـنف کې د نارینه زده کونکو اوسـط عمر د ښـځینه زده کونکو څخه لوړ دی.

پورته فرضـیه روښـانه، مشخص او د ازموینې لپاره اسانه ده. دا تاسو ته وایي چې تاسـو څه شـي د پرتله کولو هڅه کوئ(د دې ټولګي اوسـط عمر) کوم نفوس ګروپونه پرتله کیږي(ښـځینه او نارینه زده کونکي) او څه چې تاسـو غواړئ تنظیم کړئ (د نارینه زده کونکو لوړ اوسط عمر).

راځئ چې یو بل مثال واخلو: د ځان وژنې کچه د ټولنیز یووالي سـره په متفاوت ډول توپیر لري. (بلک او چمپین ۱۹۷۶:۱۲۶)

دا فرضـیه روښـانه او مشـخص ده؛ مګر د ازموینې لپاره خورا ډېره مشـکله ده. د دې فرضیې درې اړخونه دي: (د ځان وژنې کچه) په متفاوت ډول توپیر کوي،کوم چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اړيکو سمت ټاکي او ټولنيز پيوستون د ځان وژنې نرخ موندولو لپاره دا رامنځته کول، چې ايا اړيکې مقابل اړخ لري يا بل څه نسبتا اسانه دي؛ مګر د ټولنيز پيوستون موندنه خورا ډېر ستونزمن کار دی. ټولنيز پيوستون څه شي ټاکي؟ دا څرنګه اندازه کيدای شي؟ دا ستونزه د دې فرضيې ازمول خورا ګرانوي.

يوه فرضيه بايد د تصديق وړ وي. ميتودونه او تخنيکونه بايد د معلوماتو راټولولو او تحليل لپاره شتون ولري. د فرضيې په جوړولو کې هېڅ مانا شتون نه لري که چېرې دا د تائيد تابع نه شي؛ ځکه چې د دې تصديق کولو لپاره هېڅ تخنيک شتون نه لري. په هر صورت دا لازمه ده، چې تاسو بايد داسې فرضيه جوړه نه کړئ، چې د تصديق لپاره يې هېڅ ميتودونه شتون نه لري. تاسو ممکن د خپلې څېړنې په جريان کې د دې تصديق کولو لپاره نوي تخنيکونه رامنځته کړئ.

فرضيه بايد د پوهې موجوده برخې پورې اړه ولري. دا مهمه ده، چې ستاسو فرضيه د پوهې موجوده برخې څخه راپورته شي او دا په دې کې اضافه کوي؛ ځکه دا د څېړنې مهمه دنده ده، چې ستاسو فرضيه د پوهې موجوده برخې څخه راپورته شي او دا په دې کې معلومات اضافه کوي؛ ځکه چې دا د څېړنې مهمه دنده ده. دا يوازې هغه وخت ترلاسه کيدای شي، چې فرضيه د پوهې موجوده برخې کې ريښې ولري.

يوه فرضيه بايد د عمليي(Operationalizable) کيدو وړ وی. دا په دې مانا ده، چې دا په شرايطو کې څرګند او اندازه کيدای شي. که دا اندازه نشي؛ نو دا ازمول کيدای نشي او له همدې امله هېڅ نتيجه نشي ترلاسه کيدای.

د فرضيې ډولونه

په تيوري کې بايد يوازې يو ډول فرضيه شتون ولري، هغه د څېړنې فرضيه ده، ستاسو د تحقيق اساس دی. په هر صورت په ساينسي پوهنتنو کې د ترون له امله او د فرضيې په جوړولو کې د کارول شوي ټکي له امله فرضيې په څو ډولونو ويشل کيدای شي. په پراخه توګه د فرضيې دوه کټګورۍ شتون لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېړنې فرضيې

بديله فرضيه

د بديلي فرضيې تشکيل په ساينسي حلقو کې يو دود دی او اصلي يې دنده دا ده، چې اړيکې په څرګنده توګه مشخصې شي که د څېړنې فرضيه غلطه ثابت شي؛ نو هغه به ريښتيا وګڼل شي. په يو ډول بديله فرضيه د تحقيقي فرضيې برعکس ده. په دوديز ډول يوه صفري فرضيه يا د هېڅ توپير فرضيه د يو متبادل فرضيه په توګه جوړه شوې ده. د مثال په توګه. فرض کړئ، چې تاسو غواړئ د دې اغېزې ازموينه وکړئ، چې د ميندو او ماشومانو روغتيا خدماتو(MCH) او تغذيه ضميمه (NS) مختلف ترکيبونه د ماشوم مړينې په کچه باندې څه اغيز لري. د دې ازموينې لپاره دوه پر دوه واقعتي تجربوي ډيزاين(a two-by-two factorial experimental design) اخېستل شوی.(٢-٦ شکل وګورئ).

	د مور او ماشوم روغتيايي خدمتونه (MCH)		
نه	وو		
NS	MCH+NS	وو	د تغذيي بشپړونکي (NS)
Control	MCH	نه	

٦-٢- شکل: د MCH، NS او د ماشومانو د مړينې تر منځ د اړيکو د مطالعې لپاره دوه پر دوه فکتوري تجربه

د فرضيې جوړونې ډېرې لارې شتون لري. د مثال په توګه.

١ . د درملنې مختلف ډولونو کې د ماشوم مړينې کچې کې به هېڅ توپير شتون ونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ . د MCH او NS درملنې ډلې بـه د MCH درملنې يوازينۍ ډلې د NS يوازينۍ درملنې ډلې يا کنټرول ګروپ په پرتله د ماشوم مړينې کې لوی کمښت ثبت کړي.

۳ . د MCH درملنې ګروپ کې د مـاشـــومانو په مړينه به د پنځو کلونو په اوږدو کې ۳۰/۱۰۰۰ کچې ته ورسيږي.

٤ . د نوي زيږون کې مړينه کمول به د MS درملنې ډلې کې يوازې د NS ګروپ په پرتله پنځه ځله لوی وي.

۵ . راځئ، چې يو بل مثال واخلو. فرض کړئ، چې تاسـو غواړئ په يوه ټولنه کې د جنســي توپيرونو په تړاو د سـګريټ څښـلو بڼه مطالعه کړئ. لاندې فرضـيې جوړېدای شي.

۱ . د نفوسـو مطالعه کې د نارينه او ښـځينه سـګريټ څښونکو په تناسب کې کوم مهم توپير شتون نه لري.

۲ . د نارينه وو په پرتله د ميرمنو لوی تناســب د نفوســو مطالعې کې ســګريټ څښونکي دي.

۳ . په مجموعي ډول ۶۰ ســلنه ميرمنې او ۳۰ ســلنه نارينه د نفوســو مطالعې کې سګريټ څښونکي دي.

٤ . د نفوسـو مطالعې کې د نارينه سـګريټ څښـونکو په پرتله دوه برابره ښـځينه سګريټ څښونکي شتون لري.

د مثالونو په دواړه سـيټونو کې څرنګه چې لومړی فرضـيه ترتيب شـوې ده دا په ګوته کوي، چې د ماشـوم مړينې کچې په اړه د درملنې مختلف طريقو اغېزې يا د نارينه او ښـځينه سـګريټ څکوونکو په تناسـب کې هېڅ توپير شـتون نه لري. کله چې تاسـو فرضيه جوړه کړئ، چې دا په ګوته کوي، چې د دوو حالتونو، ډلو، پايلو يا د وضعيت يا پديدو ترمنځ شــتون نه لري، دا يوه صــفري فرضــيه بلل ګېږي او معمولا د Ho په نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکل کیږي. دوهمه فرضـــیه په هر مثال کې په دې مانا ده، چې د ماشـــومانو په مړینه د درملنې مختلف طریقې اغېزې یا د نفوس ترمنځ د نارینه او ښځینه سګریټ څکوونکو په تناسب کې توپیر اندازه مشخصه شوې نه ده. داسې فرضیه چې هغې کې یو څېړونکی په کوته کوي، چې توپیر به ولري؛ مګر د هغې حجم نه مشخص کوي د توپیر فرضیه ورته ویل کیږي.

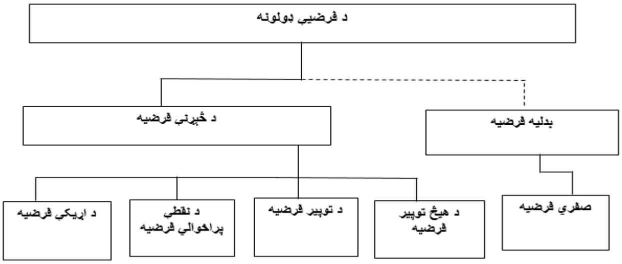

۶-۳- شکل: د فرضیې ډولونه

یو څېړونکی ممکن د ټولنې د سګرټ څښنلو سلوک یا درملنې برنامې او د هغې احتمالي پایلو په اړه کافي پوهه ولري؛ ترڅو د وضعیت نږدې دقیق واقعیت یا په مقدارې واحـدونو کې درملنې برنـامې پـایلې اټکل کړي. د مثالونو په دواړو ســـیټونو کې دریمه فرضـیه وڅیړئ: د نوې زیږیدلو ماشـومانو مړینې کچه ۱۰۰۰/۳۰ ده او د ښـځینه او نارینه سـګرټ څکونکو تناسـب په ترتیب سـره ۶۰ او ۳۰ سـلنه دی. دا ډول فرضـیه د نقطې خپریدو د فرضیې په توګه پېژندل کیږي.

څلورم فرضـــیه د مثالونو په دواړو ســـیټونه کې د MCH او NS برنامو د بېلابېل ترکیبونه د ټړلي متغیرونو(د ماشـوم مړینې) یا د بېلابېل خلکو (نارینه او ښځینه) تر منځ د پیښـــې د پراخیدو تر منځ اړیکې اټکل کوي. دا ډول فرضـــیه د ټړلي متغیرونو باندې د مختلف درملنې ډلو اغیزې شـرایطو پورې اړوند د اړیکو حد ټاکي. د MS درملنې ډلې کې درې څله یوازې د NS ګروپ په پرتله یوازې پنځه کاله یا پیښو ډېریدل په مختلفو نفوس ګروپونو کې(د نارینه سـګرټ څښونکو څخه دوه چنده ښځینه). دا ډول فرضیه د ارتباطي فرضـــیه بلل کیږي. په یاد ولرئ، چې په ۶،۳ شـــکل کې د خالص فرضـــیه بلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيږي. په ياد ولرئ چې په ۶،۳ شکل کې د خالص فرضيه هم د تحقيق فرضيه لاندې د هيڅ توپير د فرضيې په توګه طبقه بندي شوې ده. هر ډول فرضيه، په ګډون د صفري فرضيه هم کولی شی د تفتيش اساس شي. کله چې د صفري فرضيه د پلټنې اساس شي؛ نو دا د تحقيق فرضيه ګرځي.

د فرضيې په ازموينه کې تېروتنې

لکه څرنګه چې دمخه يادونه وشوه، چې په فرضيه کې داسې انګيرنه کيږي، چې ممکن سم يا غلط ثابت شي. دا ممکنه ده، چې مختلف دلايلو له مخې د فرضيې په اړه ناسمې پايلې ته ورسيږو. د فرضيې د اعتبار په اړه ناسمې پايلې کيداى شي چې.

کله چې صفري فرضيه په حقيقت کې داسې وي:

[illegible]		
قبول	پريکړه اصلاح کول	د اول ډول غلطي
رد	دوهم ډول غلطي	پريکړه اصلاح کول

۶-۴- شکل: اول ډول او دوهم ډول فرضيې په ازموينه کې تېروتنې

- د انتخاب شوي مطالعې ډيزاين غلط وي
- د نمونې اخېستل شوي کړنلارو يا پروسې کې غلطې وي
- د معلوماتو راټولولو طريقه سمه نه وي
- تحليل غلط وي
- د احصائيوي کړنلارو پلي کول نامناسب وي يا
- راټولې شوې پايلې غلط وي.

هرې يوې څېړنېزې پروسې څېنې يا ټول اړخونه ممکن ستاسو په مطالعه کې د نامناسبې غلطی معرفي کولو لپاره مسؤل وي، ستاسو مطالعه کې غلطې پايلې رامنځته کړي. له دې امله د فرضيې په ازموينه کې تل د غلطيو احتمال شتون لري، چې پورته دليلونو له مخې منسوب کيداى شي. شکل ۶،۴ د خطا ډولونه ښايې چې کولی شي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومې فرضیې چې د ازموینې پایلې ولري په یادو فرضیو کې دوه ډول خطاګانې/تیروتنې رامنځته کیدای شي.

- د صفري فرضیې رد کول پداسې حال کې، چې یاد عمل لومړی ډول تېروتنه ګڼل کیدای شي.
- د صفري فرضیې منل کله چې غلطه وي، یاد عمل دوهمه درجه تېروتنه ګڼل کیږي.

په کیفي څېړنو کې فرضیې

په کیفي او کمي څېړنو کې د فرضیو د کارونې اهمیت د دوي د څېړنې او استعمال په اندازې پورې اړه لري. څرنګه چې کیفي څېړنې نه ده فرضیې جوړښت نه ملاتړ کوي او نه یې عملي کوي؛ ځکه دا کیفي څېړنیزو تګلارو په واسطه د پیښو په بیانولو، پوهیدو او څېړلو باندې تاکید او ټینګار کوي. دا فرضیې ځانګړنه ده، چې باید وازمویل شي؛ خو په کیفي څېړنه کې د فرضیې ازموینې لپاره اړینې ځانګړتیاوې درجې په عمومي ډول نه پېژندل کیږي؛ نو د فرضیې ازموینه کول ستونزمن او بې مانا کیږي.

دا په دې مانا نه دي، چې تاسو نشي کولی په کیفي څېړنه کې فرضیې جوړې کړئ، د ستونزې ناڅرګندوالی همدارنګه میتودونه او کړنلارې د فرضیې جوړښت خورا لږ عملي او د مشورې وړ ګرځوي. حتی د کمي مطالعاتو په منځ کې اهمیت پورې تړاو لري او د فرضیې د جوړولو عمل د یو علمي مسلک څخه بل ته د پام وړ توپیر لري. د مثال په توګه فرضیې د پیښې د مرګ ژوبلې رامنځته کیدو پورې اړوند په ایپیډیمولوژیک تحقیق او څېړنه کې خورا مشهورې دي، چېرې چې دا د احتمالي علتونو لیست محدودولو لپاره مهم شمېرل کیږي؛ نو د ځانګړي علت او اغېزې اړیکې مطالعه کیدای شي. په ټولنیزو علومو کې د فرضیې جوړښت تر ډېره د څېړونکي او اکاډمیک مسلک پورې اړه لري، په داسې حال کې چې علمي مسلک کې دا د کمي او کیفي څېړنیزو پاراډامونو ترمنځ توپیر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپږم څپرکی لنډيز

فرضيې که څه هم مهمې دي د څېړنې لپاره زياتی اړينې نه ګڼل کيږي؛ ځکه يوه سمه او باوري څېړنه پرته د فرضيې څخه هم ترسره کيدای شي. فرضيې د سپړنې، ځانګړنې او د څېړنيزې مطالعې ته د تمرکز راوستلو لپاره مهمې دي. فرضيه يو قياسي بيان دی، چې د يوې څېړنې مطالعې له لارې تائيد کيږي. د فرضيې په جوړولو کې دا مهمه ده، چې مطمئن شو، چې ياده فرضيه ساده، مشخصه، روښانه، د تائيد او عملي کيدو وړ ده.

فرضيه دوه ډوله ده.

د فرضي دوه پراخه ډولونه شتون لري: د څېړنې فرضيه او بديله فرضيه. د څېړنې فرضيه په څو نورو برخو هم ويشلی شو؛ لکه د فرضيو ترتيب ته په کتو، صفري فرضيه، د توپير فرضيه، د نقطې پراخوالي فرضيه او د اړيکې يا ارتباط لرلو فرضيه. د کيفي او کمي څېړنو اصلي توپير پدې کې دی، چې فرضيې خپل اهميت ته په کتو څومره کارول کيږي.

په کيفي څېړنه کې د هغې د هدف او معلوماتو په خاطر د کارول شويو ميتودونو له امله فرضيه نه کارول کيږي او پدې اړه د پام وړ اهميت هم نه لري. په هر صورت بيا په کمي څېړنو کې د فرضيو کارول زيات وي؛ خو د يادونې وړ ده چې پدې موضوعاتو کې توپير په هر مسلك او څېړونکی پورې اړه لري او د يو بل سره توپير پيدا کوي، يانې يو ثابت حالت نه لري. په لنډه توګه ويلی شو که د مطالعې هدف د هغو موضوعاتو څېړنه کول وي چېرې چې لږ معلومات شتون لري، فرضيه معمولاً نه جوړيږي؛ خو که چېرې د څېړنې هدف يا موخه د علت يا اړيکې له لارې مطالعه کول وي؛ نو فرضيه جوړيدای شي.

که چېرې يوه مطالعه د پيښو يا اړيکو له لارې د ازموينې وکړي، د تحليل يو څه موجوديت تصديق کړي يا خپل موجوديت رامنځته کړي فرضيه جوړېدای شي. ستاسو څېړنه به بی مانا شي، که چېرې د مطالعې کوم اړخ، ډيزاين، د نمونې اخيستلو طريقې، د معلوماتو راټولولو طريقه، د معلوماتو تحليل، احصايوي يا پايلې کې نيمګړې يا نامناسبه وي.

په دې وجه کيدای شي، فرضيې غلط تائيدي پايله ولري، لومړی ډول تېروتنه هغه وخت رامنځته کيږي کله چې تاسو يوه صفري فرضيه رد کړئ کله چې دا ريښتيا وي او بايد رد

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی نه وای؛ او د دوهم ډول تېروتنه هغه وخت رامنځته کیږي، کله چې صفري فرضیه منو یا یې تائیدوو پداسې حال کې چې دا غلطه وي او باید ونه منل شي.

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ

د دې څپرکی په پیل کې لیست شوي کلیدي کلمو سره ځان اشنا کړئ او که تاسو د دې مانا یا استعمال نه پوهیږي؛ نو مخکې له دې دا اړینه ده، چې یاد فصل دوباره مطالعه کړئ.

تر کوم اندازې پورې فکر کوئ، چې فرضیې کارول د ټولنیزو څېړنو سره تړاو لري؟

دوه یا درې فرضیې ترتیب کړئ، ستاسو ځانګړې خوښې پورې اړه ولري او پدې رابطه هغه فکتورونه هم په پام کې ولرئ، چې د دوي پر اعتبار یې اغیز ممکن وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی

د څېړنېز مفهوم ډيزاين کول

دا عملياتي/ کاري (Operational) مرحلې دوه بروخو ويشل کيږي:

اووم څپرکی: د څېړنې ډيزاين

اتم څپرکی: د څېړنې ډيزاين انتخابول

د څېړنې ډيزاين

پدې څپرکي کې د لاندې ذکر شويو مسايلو په اړه معلومات ترلاسه کيږي.

- د څېړنې ډيزاين څه مانا لري؟
- د څېړنې ډيزاين مهمې دندې
- د خپلې څېړنې پر مهال د هغې اړوند مسايل په پام کې نيول
- د علل او معلول تيوري او د څېړنې ډيزاين

کليدي ټکي

تصـــادفي متغيرونـه، کنټرول ګروپ، تجربوي ګروپ، بهرني متغيرونـه، خپلواک متغير، سـمون، ميکسمنکون اصل، تصادفي تېروتنه، په تصادفي توګه جوړونه، د څېړنې ډيزاين، د مطالعې ډيزاين، د درملنې ډله.

که تاسـو د خپلې څېړنېزې سـتونزې په اړه معلومات ولري؛ نو سـتاسـو لاسـته راوړنې د ستاينې وړ دي او په حقيقت کې تاسو د خپل څېړنيز سفر(بهير) يوه له ستونزمنو مرحلو څخه تير شوي ياست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څه شي په ټاکلو سره تاسو غواړئ څېړنه وکړئ، پدې واسطه ستاسو لپاره اړینه ده، چې دا مشخصه کړئ څرنګه خپله څېړنه پر مخ وړئ؟ پدې اړه یو شمیر پوښتنې شتون لري، چې موضوع د داخلیدو لا دمخه جواب شي. تاسو د خپلو څېړنیزو پوښتنو ځوابولو لپاره کومه کړنلاره غوره کوئ؟ څرنګه تاسو کولای شی، چې د خپلې څېړنیزې پروسې د اړوند بېلابېلو برخو د بشپړولو لپاره اړینې دندې ترسره کړئ؟ تاسو باید په یاده پروسه کې د څېړنې اړوند برخو د مکمل کولو لپاره کومې اړینې دندې ترسره او کومې ترسره نکړی؟ په اساسي توګه د یادو پوښتنو ځوابونه د څېړنې بنسټ جوړوي.

د څېړنې ډیزاین څه ته وایي؟

د څېړنې ډیزاین د یوې څېړنې د پلان، جوړښت او ستراتیژي ده، چې د څېړنې پوښتنو یا ستونزو ته د ځوابونو د ترلاسه کولو لپاره وړاندې کیږي. پلان د یوې څېړنې بشپړ سکیم یا برنامې څخه عبارت دی او په دې کې هغه څه شامل دي، چې یو څېړونکی د خپلو اړوند فرضیو په لیکلو او د هغې د عملیاتي اغیزو په رابطه د ترلاسه شوي معلوماتو تر وروستی تحلیل په څه ډول ترسره کړي.(کیرلینګر ۱۹۸۶:۲۷۹)

د دودیزې څېړنې ډیزاین تفصیلي پلان دی، چې څرنګه څېړنه بشپړ کړي. د متغیرو په پلي کولو سره دوي اندازه کیږي او د څېړنې په اړه د خوښې نمونې ټاکي، ترڅو د ډیټا راټولولو، د فرضیې د ازمايښت لپاره په اساسي توګه وکارول شي او پایلې یې تحلیل شي.(تاییر ۱۹۹۳:۹۴)

د څېړنې ډیزاین د یوې کړنلارې پلان دی، چې د څېړونکي لخوا منل شوی؛ ترڅو پوښتنو ته په معقول، حقیقي، دقیق او اقتصادي ډول ځواب ووایي. د سیلټیز، دویچ او کوک په وینا د یوې څېړنې طرحه د معلوماتو د راټولولو او تحلیل لپاره د شرایطو تنظیم دي، چې له مخې یې په اقتصادي کړنلارو کې د هدف سره تړاو رامنځته کیږي. (۱۹۶۲:۵۰). د څېړنیز ډیزاین له لارې تاسو د ځان په رابطه پریکړه کوئ او نورو ته د هغې څېړنې په اړه خپلې پریکړې واوروئ، چې تاسو د کومې مطالعې ډیزاین کارولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیز کړی دی او څرنګه تاسو د خپلو ځواب ویونکو څخه معلومات راټولوئ، تاسو څرنګه خپل ځواب ویونکي انتخابوئ او خپلې موندنې د نورو سره شریکوئ.

سربیره پردې تاسو به اړتیا ولرئ د خپل څېړنیز پلان د هرې پریکړې لپاره دلیل او توجیه توضیح کړئ، دا د څېړنې د بهیر څرنګوالي ته ستاسې ځواب جوړه وي.

د خپل منطق او توجیه په وړاندې کولو کې تاسو اړتیا لرئ د بیاکتل شوي ادبیاتو څخه په کلکه د دوی ملاتړ وکړئ. تاسو اړتیا لرئ خپل ځان او نورو ته هم ډاډ ورکړئ، چې هغه لاره چې تاسو وړاندیز کړی دا به سمې او باوري پایلې ولري.

د څېړنیز ډیزاین دندې

د پورته تعریفونه څخه څرګندیږي، چې د څېړنې ډیزاین دوه اصلي دندې لري. لومړی د مطالعې لپاره د اړینو کړنلارو او لوژیستکي ترتیباتو پېژندلو او پراختیا پورې اړه لري او دوهم د دې د اعتبار او دقت د تضمین لپاره په دې کړنلارو کې د کیفیت پر اهمیت ټینګار کوي؛ نو اړینه ده، چې لاندې دندې ترسره شي.

- یو عملیاتي/ کاري (Operational) پلان کې مفهوم سازې وکړئ، چې ستاسو د مطالعې بشپړولو لپاره بېلابېلو کړنلارو کې دندې ترسره کړي.
- ډاډ ترلاسه کړئ، چې دا کړنلارې د یوې څېړنې پوښتنو ته د اعتبار وړ، معقول او دقیق ځوابونه ګټل کیږي. کرلنجر دې ته د دندې د کنترول توپیر وایي(۱۹۸۶: ۲۸۰).

راځئ، چې لومړی دا دندې ترسره کړو: د څېړنې ډیزاین باید ستاسو او ستاسو د لارښوونکی او نورو لوستونکو لپاره ټولې هغه کړنلارې، چې تاسې یې د کارولو پلان لرئ او هغه دندې، چې تاسو یې ترسره کوئ د خپلې څېړنې پوښتنو ته د ځوابونو ترلاسه کولو لپاره وکاروئ. د څېړنې ډیزاین یوه خورا مهمه اړتیا دا ده، چې هر څه باید په ځانګړې ډول مشخص کړئ؛ نو یو لوستونکی به پوه شي، چې کومې کړنلارې تعقیب کړې او څرنګه یې تعقیب کړې. د څېړنې طرحه له همدې امله باید لاندې دندې اجراء کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پە هره برخې کې د څېړنې ډیزاین ته نوم ورکړئ؛ لکه څېړنې مقطعې ډیزاین، مخکې او وروستــه ډیزاین، د پرتله کولو ډیزاین، تجربې کنترول یا تصــادفي کنترول.
- د څېړنې لاندې اړخونو په اړه تفصیلي معلومات چمتو کړئ.

ـڅوك به د نفوسو مطالعې تشکیل کړي؟

- د نفوسو مطالعې به څرنګه وپېژندل شي؟
- ایا یوه نمونه یا ټول نفوس به وټاکل شي؟
- که چېرې نمونه وټاکل شي؛ نو دا به څرنګه اړیکه ونیسي؟
- رضایت به څرنګه وغواړی یا وغوښتل شي؟
- د معلوماتو راټولولو کوم میتود به وکارول شي او ولې؟
- د پوښتنلیك په برخه کې به ځوابونه به ورکړل شي؟
- ځواب ورکونکي باید له تاســو څرنګه ســره اړیکه ونیســي که دوی پوښــتنې ولري؟
- -د مرکې به، چېرته ترسره شي؟
- اخلاقي مسایلو ته به څرنګه پاملرنه وشي؟

اتم څپرکی د څېړنې څېنې یو شـــمېر عـام ډیزاینونـه تشــریح کوي. نورې موضــوعګانې، چې د څېړنې ډیزاین تشــکیلوي په راتلونکي څپرکی کې به پرې یحث وشي.

د علل او معلول تیوري او د څېړنې طرحه

اوس راځئ، چې د څېړنېز ډیزاین دوهم فعالیت ته وګرځو. ډاډ ترلاسه کړئ، چې ترسره شوي کړنلارې د څېړنې پوښتنو ته د اعتبار، معقول، او دقیقو ځوابونو د ترلاسه کول لپاره کافی دي. د دې ډاډ ترلاسه کولو لپاره اړینه ده، چې تاسو د مطالعې ډیزاین غوره کړې؛ څکه چې دا د تاسو سره مرسته کوي او د یو متغیر مختلف سیټونه د هغې تاثیرات جلا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه وړلو یا اندازه کول کې هم مرسته کوي او له مخې یې پر خپلواک متغیر اغیزه کیږي. یادې پروسې په تشریح کولو کې اړینه ده، چې لاندې یو څو مثالونه په پام کې ونیسو. مثلاً فرض کړئ، چې تاسو غواړئ د یوې ادارې لخوا د واده اړوند کومې مشورې ورکول کیږي، څومره اغېز لري او یاده پروسه تر کومې اندازې ددې وړتیا لري، چې د خپلو پیریدونکو ازدواجي ستونزې حل کړي. همدارنګه دیته په ورته د اړیکو په څېړنه کې تاسو باید پدې پوهه شئ، چې په واقعي توګه په ژوند کې ډېری بهرني فکتورونه شتون لري، چې کولی شي ستاسو په داخلې په پایله اغیزه وکړي.

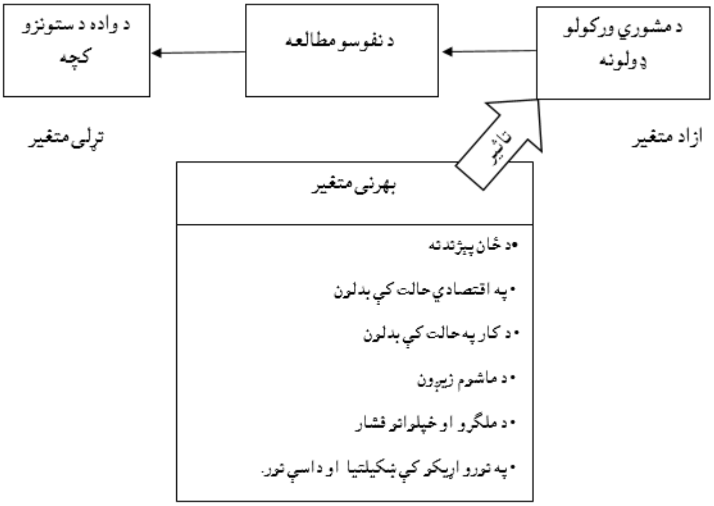

۷–۱– شکل: هغه فکتورونه، چې د مشورتي خدماتو او د ازدواجي ستونزو د اندازې تر منځ اړیکې باندې اغیزه کوي

د مثال په توګه د مشورې لپاره ستاسو ادارې ته د لیدنو په جریان کې ستاسو یو پیرویدونکي ممکن غوره دنده ترلاسه کړي. که د ازدواجي ځینې ستونزې د اقتصادي مشکلاتو له امله راپورته شوې او که د پیسو ستونزه اوس حل شي؛ نو دا ممکن د ودونو د ستونزو کمولو یو عامل وي. له بل پلوه که چېرې پیریدونکی خپله دنده له لاسه ورکړي، د اقتصادي ستونزو زیاتوالی یا خو ممکن ازدواجي ستونزې زیاتې کړي په داسې حال کې چې د نورو لپاره دا ممکن د جوړو ترمنځ لانږدې اړیکې رامنځته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واده په ځینو حالاتونو کې پرمختګ ممکن د ترلاسـه شوي مشورې سره خورا لږ تړاو ولري، چې نږدې په بشـپړ ډول د اقتصـادي وضـعیت د بدلون له امله راځي. نورې پیښـې لکـه یوې جوړې ته د ماشـــوم زیږیدل یا د یوې جوړې خپلواک (ځان پېژندنه) چې په خپلواکه توګه رسیدلې، ممکن د ودونو د ستونزو اندازه او نوعیت هم اغیز وکړي. شکل ۷،۱ د احتمالي بدلونونو کټګورۍ لاندې نور احتمالي عوامل هم لیست کوي او دا لیست په هیڅ ډول نه ختمیږي.

د واده او مشورې ورکولو مثال ته دوام ورکوو، ډیری فکتورونه شتون لري، چې کولی شـي د مشـورې ورکولو او د ودونو سـتونزو تر منځ اړیکو باندې اغیز وکړي او دا هره یوه د متغیراتو ټاکل شوي کټګورۍ ده.

١ . مستقیما مشوره ورکول

٢ . د مشـــورې ورکولو پرته نور ټول فکتورونه چې ازدواجې ســـتونزو باندې اغیز کوي.

٣ . پایله – بدلون یا بل عبارت د ازدواجې ستونزو اندازه یا کچه.

٤ . ځینې وختونه د ازدواجې ســتونزو په اړه پوښــتنو ته د ځواب ویلو توپیر کولی شـي په پوښـتنو کې د ځواب ویونکو ابهام له امله حسـاب شـي. ځینې ځواب ویونکي ممکن د دوی ازدواجې سـتونزې له دې څخه د دوی د ذهن وضعیت له امله خورا کم کړي. ځینې ځواب ویونکي ســـره له دې چې په ورته حالت کې وي، ممکن غیر مشخص یا مبهم پوښتنو ته په مختلف ډول ځواب ووایي، د دې په اساس چې دوی څرنګه پوښتنې تفسیره وي.

لکه څرنګه چې دمخه په پنځم څپرکی کې تشریح شوي، هر متغیر چې د بدلون راوســـتلو دنـده لري یو خپلواک متغیر بلل کیږي. په دې مثال کې مشـــوره ورکول یو خپلواک متغیر دی. کله چې تاســـو د لامل او تاثیر اړیکې مطالعه کوئ، معمولا تاســـو یوازې د یو خپلواک متغیر مطالعه کوئ. ځینې وختونه تاسو ممکن د دوه خپلواکو متغیرو اغیز مطـالعه کړئ، یا له دوه څخه زیات؛ مګر دا د څېړنې ډیزاین ډېر پیچلې دي. د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال لپاره مشوره ورکول د ازدواجي ستونزو په اندازه کې د بدلون لامل ګڼل شوې؛ له دې امله د ازدواجې ستونزو کچه تړلی متغير دی؛ ځکه چې د ازدواجې ستونزو په اندازې کې بدلون د مشورې ورکولو پورې تړاو لري.

نور ټول فکتورونه، چې د ازداواجې ستونزو او مشورې ورکولو تر منځ اړيکې اغيزمنوي د بهرني متغير يا بدلون په نوم يادېږي. په ټولنيزو علومو کې بهرني متغيرات په هره مطالعه کې د فعاليت کوي او له منځه وړل کيدای نشي؛ خو تر يو کچې کنترول کيدای شي.

(د دوی د کنترول لپاره ځينې ميتودونه وروسته په دې څپرکی کې تشريح شوي). بيا هم دا ممکنه ده، چې د بهرني متغيرونو پورې اړوند تاثيرات وموميځ. دا د مطالعې ډيزاين کې د کنټرول ګروپ معرفي کولو سره ترسره کېږي. د کنټرول ګروپ يوازينې دنده تړلي متغير باندې د خارجې متغيراتو د اغيز اندازه کول دي.

[تصادفي او فرصت طلبه متغيرونه هغه متغيرونه ته ويل کيږي، چې د ځواب ورکونکی په وضعيت او د څېړنې د په وسيله کې کوم ابهام شتون ولري].

[په ډيرو قضيو کې د فرصت متغير خالص ځانګړې د پام وړ نه ګڼل کيږي؛ ځکه چې يو شمېر ځواب ورکونکي د راپور اخيستلو وخت کې زيات معلومات شريکوي او د دوی هغه کسان له پامه غورځوي، چې د راپور معلومات يې کم وي].

پورته مثال د څېړنې په وسيله کې مبهم پوښتنو ته د ځواب ويلو لپاره هم پلي کيږي. له همدې امله په هر ډول معقولو اړيکو(علل او معلول) کې د تړلی متغير بدلون ممکن د متغير درې ډولونو ته منسوب شي.

د تصادف له امله بدلون	±	د خارجي متغير له امله بدلون	±	د خپلواک متغير له امله بدلون	=	په ترلي متغير کې بدلون

راځئ چې يو بل مثال واخلو. فرض کړئ، چې تاسو غواړئ د زده کونکو د پوهاوي کچې باندې د بېلابېلو درسو د موډولونو اغېز مطالعه کړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوم لپاره چې تاســو د پرتلییزې مطالعې ډیزاین اختیار کړئ. په دې څېړنه کې د درک کولو ماډل سربیره د تفاهم په کچه کې بدلون هم یو شمېر نورو فکتورونو ته منســوب کیدای شــي، چې ځېنې یې په ۷،۲ شــکل کې ښــودل شوي.

[د پوهاوي کچې کې بدلون] =

[د تدریس ماډل پورې منسوب بدلونه]±

[د خارجي متغیرونو ته منسوب بدلون]±

[د تصادفي متغیراتو ته منسوب بدلون]

پــه حقیقــت کې پــه هره څېړنــه کې چې د قوي اړیکې(علــل او معلول) رامینځته کولو هڅه کوي، تاســو به پیدا کړای شــی، چې د متغیرونو درې ســیټونه شون لري، ترڅو په تړلي متغیر کې بدلون راوړي. دا دې مساوات په توګه څرګند کیدای شي.

[د پایلې په متغیر کې بدلون]±

[د تصادفي متغیر له امله بدلون]±

[د خارجي متغیرونو له امله بدلون]±

[د چانس (فرصت) یا تصادفي متغیرونو له امله بدلون] یا په بل عبارت.

[په تړلي متغیر کې بدلون]=

[خپلواک متغیر ته منسوب بدلون]±

[بهرني متغیر ته منسوب بدلون]±

[د چانس(فرصت) متغیراتو ته منسوب بدلون]±

(c) ketabton.com: The Digital Library

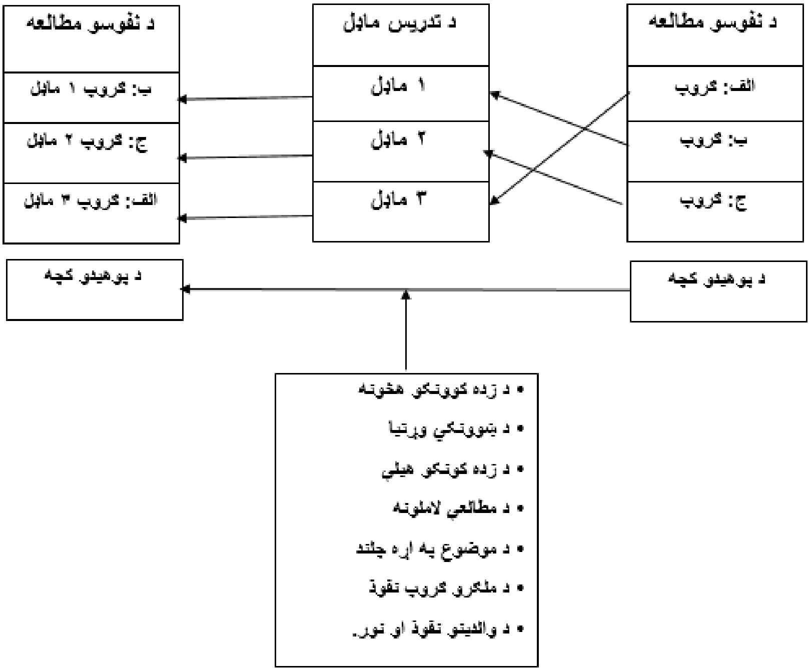

۷-۲- شکل: د تدريسي موډلونو او درک (پوهيدو) تر منځ اړيکه

يا په تخنيکي شـرايطو کې: [بشپړ توپير]= [خپلواک متغير ته منسوب توپير]± [د متغير بدليدونکو ته منسوب توپير]± [تصادفي متغير توپير]

شکل ۷،۳. په ګرافيک ډول هم څرګند کيداى شي، چې ټول بدلون د ټولو دريو برخو ګډ تاثير اندازه کوي؛ نو د دې هر يو انفرادي اغيز جلا کول سـتونزمن دي (شکل ۷،۳ وګورئ). لکه څرنګه چې سـتاسو هدف د يو څېړونکي په توګه د هغه بدلون ټاکل دي چې خپلواک متغير ته منسوب کيداى شي، تاسو ته پکار دي، چې خپله څېړنه داسې ډيزاين کړئ؛ ترڅو مطمئن شـى، چې خپلواک متغير حد اقل فرصـت لري، چې په تړلي متغير باندې د هغې بشـپړ اغيز ولري، په داسـې حال کې، چې دا اغيزې د بهرني متغير ته منسـوب دي او د تصـادفي متغيرات کم شـوي (که امکان ولري) يا يې مقدار له منيځه وړل شـوي. دا هغه څه دي، چې کرلينجر يې (۲۸۶:۱۹۸۶) د ميکسمنکون د اصول توپير بولي. يوه خورا مهمه پوښـــتنه دا ده: موږ څرنګه د اغيزو کمولو او د تصـــادفي متغيرو ته

منســوب اغېز کم کړو؟ ځواب یې دا دی، چې په ډېری حالاتو کې موږ نشــو کولی؛ په هر صورت دا اندازه کیدای شي.

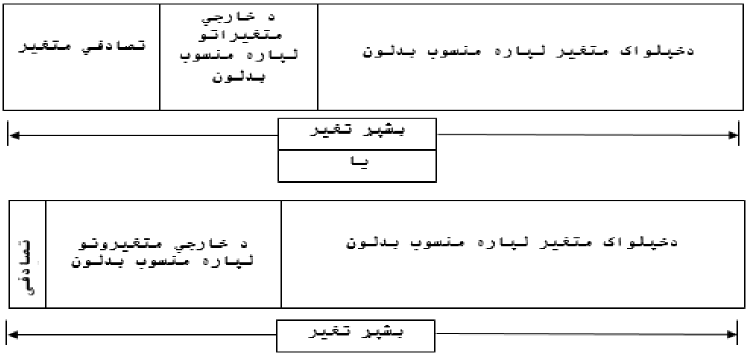

۷-۳- شکل: هغه تناسب، چې دې درې برخو ته منسوب کیدای شي په څرګند ډول توپیر لري.

د کنترول ګروپ یوازینۍ موخه لکه څرنګه چې مخکې ورته اشــاره وشــوه، د هغه بدلون اندازه کول دي، چې د خارجي(بهرني) متغیراتو په پایله کې رامنځته کیږي.

د تصادفي متغیرونو اغیز زیاتره وخت بې ارزښته او کله هم هېڅ ګڼل کیږي.

لکه څرنګه چې پرې بحث شوی، د تصادفي متغیرات اساسا د دوه سرچینو څخه ترلاســه کیږي: یانې د ځواب ویونکی او د څېړنې د وسیلي څخه ترلاسه کیږي او داسې انګیرل کیږي، چې کــه ځینې ځواب ویونکي د یوې مســـئلې په اړه پر چلند کې مثبت فکر ولري، لکه خورا لیبرال یا مثبت اړخ لرونکی؛ نو باید داسې نور کسان هم وي، چې خورا منفي وي لکه (خورا محافظه کار یا منفي تعصب لرونکی)؛ نو ځکه دوی یو بل له لمنځه وړي، خالص تاثیر یې صفر ګڼل کیږي. په هر صورت که چېرې د مطالعې نفوسو کې ډېری افراد یا هم منفي یا مثبت طرفداره وي؛ نو په موندنو کې به سیستماتیک غلطي معرفي شــي. په ورته ډول که چېرې د څېړنې وسیله معتبره نه وي(یانې هغه په سمه توګه نه اندازه کوي، چې اټکل یې کیږي)، یو ســیســـتماتیک تعصـــب ممکن په مطالعه کې معرفي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په فزيکي علومو کې يو څېړونکی کولی شـــي د يو بهرني متغير تغيرات کنټرول کړي؛ ځکـه چې تجربې معمولاً پـه لاربراتوار کې ترســـره کيږي. د دې برعکس پـه ټولنيزو علومو کې لابراتوار ټولنـه ده. په کوم کې چې څېړونکی کنټرول نه لري. څرنګه چې هېڅ څېړونکی د بهرني متغير په تغيراتو کنټرول نلري؛ نو د دوی اغېز لکه څنګه چې يادونه وشـوه، په ډېری حالاتو کې نشـي کميدای نشـي. غوره لاره دا ده، چې د کنټرول ګروپ کـارولو لـه لارې د دوی اغيز انـدازه کړي، په داســـې حال کې، چې د کنټرول ګروپ معرفي کول د ستونزو د رامنځته کولو ډاډ ترلاسه کوي، چې له مخې يې د بهرني متغير تغيرات دواړه ډلو کې کنټرول او تجربوي برخو بـانـدې تاثير لري. په ځېنو حالتونو کې د دوی اغيز له منځه وړل کيدای شـــي(دا ممکن ده، چې يو يا دوه متغيرات په ټولې متغير باندې څرګند اغيزه ولري). دلته دوه ميتودونه کارول کيږي؛ ترڅو ډاډ ترلاسـه شي چې خـارجي متغيرونـه په کنترول او تجربوي ډلو باندې ورته تاثير لري او د بهرني متغير بدلونونو له منځه وړلو لپاره هم دوه ميتودونه کارول کيږي.

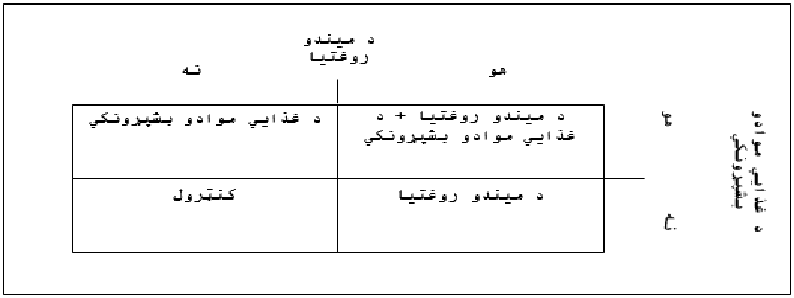

۷-۴- شکل: د ډيزاين ترتيبول

۱-ډاډ ترلاسه کړئ، چې بهرني متغير په کنټرول او تجربوي ډلو باندې ورته تاثير لري. داســې انګيرل کيږي، چې که دوه ډلې يو بل ســره پرتله کيدونکي وي؛ نو تر هغه کچې چې خـارجي متغيرونه ټولو متغيرونو باندې تاثير کوي دواړه ډولو کې ورته وي. د لاندې دوه ميتودونو څخه څرګنديږي، چې کنټرول او تجربوي ډلې د يو بل ســـره پرتله کيدونکي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- تصادفي ټاکنه- تضمین کوي، چې دوه ډلې د تغیراتوپه پام کې نیولو سره پرتله کیدونکي دي. داسې انګیرل کیږي چې که چېرې ډلې پرتله کیدونکي وي؛ نو تر کومې کچې، چې خارجي متغیرات په ټولې متغیرات اغیز کوي او دا په هر ګروپ کې سره ورته دي.

ب- مطابقت ورکول- د دې تضـــمین کولو یوه بله لاره، چې دا دواړه ډلې د پرتله وړ دي؛ نو د بهرني متغیراتو اغیز به په دواړه ډلو کې یو شـــان وي (په اتم څپرکی کې به پرې بحث وشي).

۲-د خارجي متغیراتو لـه منځه وړل. ځینې وختونه دا ممکنه ده، چې د خارجي متغیر له منځه یووړل شـــي یا د مطالعې ډیزاین کې رامنځته شـــی. دا عموما هله ترســـره کیږي کله چې قوي شـــواهد شـــتون ولري، چې د بهرني متغیر د ټولې متغیر ســـره نږدې ارتباط لري، یا کله چې تاسو وغواړئ د بهرني متغیر اغیز جلا کړئ. د دې ترلاسه کولو لپاره دوه میتودونه کارول کیږي.

الف- د یوې څېړنې د متغیر اغیزمن ډیزاین ترتیبول. د دې مفهوم تشـــریح کولو لپاره راځئ چې یو مثال واخلو. فرض کړئ چې تاســـو غواړئ د میندو روغتیایي خدماتو تاثیر د ماشوم مړینې په نفوسو باندې مطالعه کړئ. دا فرض کیدای شي چې د ماشومانو تغذیه کونکي وضعیت د ماشومانو په مړینه هم ځانګړی اغېزه لري. د هر ماشوم د میندو روغتیایي خدماتو اغیز مطالعې لپاره تاســـو دوه پر دوه فکتوري ډیزاین(a two-by-two factorial design) اختیار کړئ؛ لکه څرنګه چې په شـکل ۷،۴ کې تشریح شوي. په دې توګه تاسو کولی شئ د جلا جلا متغیرونو اغیزې په جلا توګه مطالعه کړئ او د خپلواک متغیر سره په متقابل ډول یې هم وڅېړئ.

[داسې انګیرل کیدای شي، چې د ماشومانو د تغذیې حالت د ماشومانو په مړینې هم څرګند اغیز لري. د میندو روغتیایي خدماتو اغیزې په خپله مطالعه کولو لپاره تاســـو دوه پر دوه فکتورونو ډیزاین غوره کوئ؛ لکه څرنګه چې ۷،۴ شـکل کې تشـریح شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې توګه تاســو کولی شــئ د بهرني متغيراتو اغيز په جلا او متقابل ډول د خپلواک متغير سره مطالعه کړئ].

ب – د متغيرو له مينځه وړل- د دې پوهيدلو لپاره راځئ، چې يو بل مثال واخلو. فرض کړئ، چې تاسو غواړئ د صحي زده کړې برنامې اغېزې په اړه د باورونو په اړه د اصلي اسټراليايي او غير اصلي استراليانو ترمنځ، چې په ځانګړې ټولنه کې اوسيږي د يو څه ناروغۍ لامل او درملنې باندې څېړنه وکړئ. لکه څرنګه چې چلند او باورونه له کلتور څخه تر کلتور پورې په څرګند ډول سره توپير لري، د غير اصلی اسټراليا او اصلي استراليا څېړنو په توګه به يوه ډله دقيق عکس ونشي کولای، چې وړاندې يې کړي. په داسې څېړنو کې دا مناسب دی، چې ياده څېړنه د تحليل په وخت کې د يوې ځانګړې کلتوري برخې رامنځته کولو له لارې ترسره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اووم څپرکی لنډیز

په دې څپرکی کې تاسو د یوې څېړنې ډیزاین او د هغې اړوند دندې زده کړې. د یوې څېړنې ډیزاین دوه مهمې دندې ترسره کوي:(۱) د څېړنو د ترسره کولو تګلارې (۲) د دې ډاډ ترلاسه کولو لپاره، چې د پیښو په حالت کې خپلواک متغیر فرصت لري چې په تړلي متغیر باندې خپل تاثیر ولري په داسې حال کې چې د بهرني او تصادفي متغیرونو اغیزه کمه شوې وي. لومړي دنده په شرایطو کې د څېړنې ډیزاین باید د تحقیق بهیر ټولې پروسې او لوژیستیکي توضیحات وړاندې کړي. تاسو اړتیا لرئ، چې په تفصیل سره یې ولیکئ چې په هره برخه کې د مطالعې ډیزاین کوم ډول وړاندیز کوئ، چې تاسو یې کاروئ او ولې؟ تاسو به خپل ځواب څرنګه وټاکئ، له څومره کسانو څخه تاسو د خپلو اړینو معلومات د ترلاسه کول وړاندیز کوئ، ستاسو لخوا معلومات څرنګه راټول شي؟ او بیا به څرنګه تاسو یاد معلومات تحلیل کړئ. د هر اړخ لپاره تاسو اړتیا لرئ خپل دلیل او توجیه چمتو کړئ او تر کومه چې امکان ولري ترکومه چې امکان لري خپل تیر معلومات مو کره کړئ. د دوهم فعالیت له لارې، د متغیر کنترول کله چې د اړیکې یا پیښو(علل او معلول) رامنځته شي، دا ستاسو څارونکو او لوستونکو ته ډاډ ورکوي، چې تاسو خپله څېړنه داسې ترتیب کړی، چې خپلواک متغیر د تړلي متغیر باندې د تاثیر ډیر فرصت ولري او دا چې د بهرني متغیرونو اغیزی کمې او کنترول کړي، چې دې پروسې ته(د مکسمینکون د اصولو توپیر هم وایې). د کنترول ګروپ پرته مطالعه په واقعیت یا حالت کې ټول بدلونونه (د خپلواک متغیر ته منسوب بدلون ± بهرني متغیر متغیرات ± تصادفي متغیر ته منسوب بدلون) اندازه کوي. د کنترول ګروپ معرفي کولو هدف د بهرنی او تصادفي متغیر اغیز اندازه کول دي. د مطالعې ډیزاین د تحقیق ډیزاین برخه ده. دا د هرې برخې د مطالعې ډیزاین دی، په داسې حال کې چې د څېړنې ډیزاین کې مطالعې سرته رسولو پورې اړوند نور توضیحات هم شامل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ

ځان د دې څپرکی په پیل کې لیست شوي کلیدي کلمو سره اشنا کړئ او که تاسو د دې مانا یا استعمال په اړه نه پوهیږئ؛ نو اړینه ده، چې یاد څپرکی دوباره مطالعه کړئ.

د څېړنې ډیزاین اصـــلي دنـده کومې دي؟ ولی مهمه ده چې د مطالعې کولو دمخه د څېړنې ډیزاین ولري؟

د خپلې مطالعې ساحې څخه مثالونه وړاندې کړئ ترڅو د پیښو شرایطو کې اصلي متغیرات روښانه کړئ(ممکن ستاسو لپاره ګټور وي؛ نو بیا پنځم څپرکی ته مراجعه وکړئ).

له یوې سـیمې څخه یو یا دوه مثالونه وپېژنئ، چې تاسـو ورسره علاقه لري ترڅو څرګنده شـي، چې څرنګه د میکســمنکون د اصــولو تنوع پلي کیدلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم څپرکی

د مطالعې ډیزاین انتخابول

پدې څپرکي کې به تاسو د لاندې ذکر شویو مسایلو په اړه معلومات ترلاسه کړئ:

- د کمي اوکیفي مطالعې ډیزاینونو تر منځ توپیرونه
- په کمي څېړنو کې د مطالعې عام ډیزاینونه او د هغې استعمال
- په کیفي څېړنو کې د مطالعې عام ډیزاین او د هغې استعمال
- د مطالعې بېلابېلو ډیزاینونو د ضعف او قوت نقطې

کلیدي ټکي

د عمل څېړنه، یوازې وروسته ډیزاین، د مطالعې دمخه او وروسته ډیزاین، رانده مطالعات، د قضیې مطالعات،د همغږي/ډلییز مطالعات، کنترول مطالعات، د مطالعې مقطعې ډیزاین، ډبل ړانده مطالعات، تجربوي مطالعې ډیزاین، ښځینه څېړنه، تمرکز مطالعات ډیزاین، طولاني/اوږده مطالعات،غیر تجربوي مطالعات، د پینل (د منصفه هیئت) مطالعات، د راتلونکي مطالعې ډیزاین، نیمه تجربه لرونکي مطالعات، انعکاس کوونکی ژورنال، په تېرو پیښو/واقعو او حالاتو نظر اچولو مطالعات، نیم تجربوي مطالعات، رجحانات مطالعات.

د کمي او کیفي مطالعې ډیزاینونو تر منځ توپیرونه

په دې څپرکی کې به موږ د کمي او کیفي څېړنو په لړ کې د مطالعې ځینې خورا عام ډیزاینونه تر بحث لاندې ونیسو. په ټوله کې د کیفي تحقیق په پرتله کمي څېړنو کې د مطالعې ډېر ډیزاینونه شتون لري. ځانګړې کمي مطالعې ډیزاین، ښه جوړښت لري، د دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعتبار او ډاډه توب لپاره ازمول شوي او واضح ډول تعریف او پېژندل کیدای شي. په کیفي تحقیق کې د مطالعې ډیزاین یا دا صفات نه لري یا یې تر لږ درجې پورې لري. دوی لږ مشخص اودقیق دي او ورته جوړښتي ژورتیا نه لري.

په هر پارادایم کې د فلسفې لیدونو توپیرونه د یوې مطالعې اهدافو سره په لویه کچه تمرکز، چلند او د پوښتنې طریقه ټاکي کوم چې په پایله کې د مطالعې ډیزاین ساختماني اړخونه په ګوته کوي.

په کیفي څېړنو کې اصلي تمرکز د خلکو د یوې ډلې تجربو، احساساتو، سلوکونو، ارزښتنو، بارونو او تجربو پوهیدل، تشریح کول، سپړنه، کشف او روښانه کول دي. له همدې امله د مطالعې ډیزاین اکثراً د تحمیلي منطق پرځای د کموالی پر اساس وي، په طبعیت کې انعطاف منونکي رامنځته کیږي او اکثراً د دوی په عملیاتي برخه کې غیر خطي او بی ترتیبه وي. د مطالعې ډیزاین اساساً د هغو خلکو انتخابول شاملوي چې له کوم څخه معلومات راټولولو میتودونه او پروسې، ډېری ځله انعطاف منونکي او بدلون مومي. له دې امله ډېری کیفي ډیزاین د کمي محصولاتو په څېر جوړښت او ترتیب شوي نه وي. له بلې خوا په کمي څېړنه کې د معلوماتو د اندازه کولو او طبقه کولو اړتیاوې چې راټولیږي غوښتنه کوي چې د مطالعې ډیزاینونه د تنظیم او اندازې او درجه بندی کې دقت د تضمین لپاره د دوی په کارولو کې خورا منظم، سخت ثابت او دمخه ټاکل شوي دي.

کیفي مطالعاتو کې د مطالعې ډیزاینونو او د معلوماتو راټولولو میتودونه تر منځ توپیر خورا لږ روښانه دی. د مطالعې کمي ډیزاینونو د معلوماتو راټولولو ډیزاینونو او میتودونو ترمنځ ډېر وضاحت او توپیر لري. په کیفي څېړنو کې د دواړو تر منځ مقابل لوری شتون لري. څېړنې ډیزاین اساساً د معلوماتو راټولولو میتودونه دي. د مثال په توګه دقیقه مرکه کول د ډیزاین او همدارنګه د معلوماتو راټولولو یوه میتود دی او همدغه شان شفاهي تاریخ او برخه اخیستونکي مشاهده.

د کیفي څېړنو ترټولو مشـخصـه بڼه د ځواب ورکونکي موافقي مفهوم پیروي ده په کوم کې چې تاسـو د یوه څېړونکي په توګه سـتاسو د تفسیر، حالاتو، تجربو، لیدنو او پایلو وړاندې کولو سـره سـتاسـو د ځواب ویونکو موافقې ترلاسـه کولو لپاره هره هڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي. په کمي څېړنو کې د ځواب ويونکي همغږي يو مهم ځای نه نيسي. ځېنې وختونه دا غوره ګڼل کيږي، چې د هغو کسانو سره چې په مطالعه کې برخه اخيستې وي، د ترلاسه شوي پايلي ورسره شريکي شي. په کيفي څېړنه کې د څېړونکي او مطالعې نفوس ترمنځ د (ځواک تشه) د کمي څېړنې په پرتله خورا کوچنی ده؛ ځکه چې په جوړښت او حالت کې د غير رسمي معلوماتو له امله چې معلومات راټول شوي وي.

په کمي څېړنه کې د مطالعې ډيزاين په اړه کافي توضيحات چمتو شوي وي، ترڅو دا د تائيد او ډاډ لپاره تکرار شي. په کيفي څېړنه کې د مطالعې ډيزاين يا د مطالعې نورو جوړښتي اړخونو ته لږه پاملرنه کيږي، له همدې امله د مطالعې ډيزاين عکس تقريبا ناممکن کيږي. دا د داسې موندنو توليد کولو لپاره د ډيزاين د ناتوانی لامل کيږي، چې تکرار کيدای شي. د کمي مطالعې ډيزاينونو لارې موندنې کيدای شي تکثير او تجربه شي په داسې حال کې چې دا د کيفي مطالعې ډيزاينونو کې په اسانی سره نه شي ترسره کيدای. په کيفي او کمي ډيزاينونو کې بل توپير دادی، چې ممکن پدې کې د يو څېړونکی تعصب هم شتون ولري. د انعطاف او کنترول نشتوالي له امله په کيفي څېړنو کې د يو څېړونکي د تعصب ګوته کول خورا ستونزمن دي.

په هر پارادايم کې د مطالعې ډيزاين د مختلف شيانو موندلو لپاره مناسب دي. په کيفي څېړنه کې د مطالعې ډيزاين د ټولنيزو ژوند هر اړخ کې د تنوع او سپړلو لپاره ډېر مناسب دي، په داسې حال کې چې په کمي څېړنو کې دوی د دې توپير او تنوع د کچې موندلو/اندازه کولو لپاره خورا مناسب دي. که ستاسو علاقه د ارزښتونو، باورنو، پوهېدو، ادراک، مانا او د نورو په مطالعې کې وي؛ نو د مطالعې لپاره کيفي معيارونه خورا مناسب دي؛ ځکه چې دوی خورا انعطاف منونکي دي. له بلې خوا که ستاسو توجو د هغه توپير اندازه کول وي، لکه څومره خلک ځانګړي ارزښت، باور او نور څه لري؟ کمي ډيزاين ډېر مناسب دي. د ښه کمي څېړنې لپاره دا مهم دي چې تاسو د کمي مهارتونو سره د کيفيت لرونکي مهارتونه يو ځای کړئ کله چې په پديده کې د تنوع او توپير نوعيت او اندازه معلومه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال په نظر څېړنې ته کیفي – کمي –کیفی کیفیت جامع او د پام وړ دی. په دې کې د تنوع د خپریدو مشخص کولو لپاره د کیفي میتودونو پیل کول شامل دي، د کمي میتودونو په کارولو سره د خپریدو اندازه کیږي او بیا وروسته د کتل شوي نمونو توضیح کولو لپاره کیفیت ته راستنیږي. لکه څنګه چې دمخه وویل شول، لیکوال ستاسو څخه پخپله یا د کیفي یا کمي تمثیل ته نوتلو وړاندیز نه کوي او که څه هم تاسو ممکن خپل لومړیتوب ولرئ؛ نو د دې دا هدف دی چې تاسې باید د کمي او کیفي مطالعې ډیزاینونو ترمنځ یو انتخاب وټاکې.

که تاسو دمخه پوهیږئ (د پخوانیو مطالعاتو یا عملي پوهې څخه) تاسو ته په هره علاقه د تنوع طبیعت د هغې د اندازې په اړه پوهه یوازې د کمي میتودونو په کارولو سره ټاکل کیدای شي. په ډېری قضیو کې که چېرې چې تاسو غواړئ دواړه وپلټئ، تاسو اړتیا لرئ هغه میتود وکاروئ، چې د دواړه پاراډیمونو په ساحه کې راځي.

په کمي څېړنه کې د مطالعې ډیزاین

کمي مطالعاتو کې څېړنې عام کارول شوي ډیزاینونه د دریو مختلف لیدونو په کتلو سره طبقه بندي کیدی شي.

۱ . د مطالعې نفوس سره د اړیکو شمېر ته په کتو د څېړنې ډیزاین

۲ . وخت ته په کتو د څېړنې ډیزاین

۳ . د تحقیق نوعیت

د مطالعې هر یو ډیزاین د دې لید څخه طبقه بندي کیدای شي. د لیدونو طبقه بندي اختیاري ده، له دې امله د دوی تشریح کولو لپاره کارول شوي اصطلاحات نړیوال نه دي. په هر صورت د هرې ډلبندۍ اساس کې د ډیزاینونو نومونه په نړیواله کچه کارول کیږي. په یاد ولرئ، چې په هر کټګورۍ کې ډیزاین یو له بل سره ځانګړي دي، دا که چېرې کومه ځانګړې مطالعه په طبیعت کې مقطعې څېړنیزه وي؛ نو دا په ورته وخت کې مخکې او وروسته یا اوږد مهاله/طولاني مطالعه نه شي کیدای؛ مګر دا کیدای شي، چې یو غیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجربوي يا تجربوي څېړنه وي او همدارنګه دا تېر (ماضي) ته په کتو د څېړنې ډیزاین یا راتلونکي ته په کتو د څېړنې ډیزاین واوسي.

۸،۱ شـــکل ته مراجعه وکړې بله برخه د نورو څېړنې عام کارول شـــوي مطالعې ډیزاین سـرلیک لاندې درې برخو کې اضـافه شـوې. په دې برخه کې څېړنې عام کارول شوی ډیزاین شامل دي کوم چې د ځانګړي فلسفې یا میتودولوژي پر اساس دي او کوم چې خپل نومونه ترلاسه کړي.

د نفوسو مطالعې سره د اړیکو شمېر پر اساس ډیزاین

د نفوسـو مطالعې سـره د اړیکو شمېر پر اساس ډیزاین په درېو ډلو ویشل کیدای شي.

۱ . مقطعې څېړنیز مطالعات

۲ . مخکې او وروسته څېړنیز مطالعات

۳ . طولاني(اوږدمهاله څېړنیز) مطالعات

د مقطعې څېړنیز مطالعې ډیزاین د مقطعې څېړنیز مطالعات چې د یو (one-shot or status studies) ځـل یـا حـالت مطالعې په نوم هم پېژندل کیږي دا په ټولنیزو علومو کې ترټولو عام کارول شـوي ډیزاین دي او دا ډیزاین د مطالعې لپاره خورا مناسـب دی؛ ځکه چې هدف یې د نفوسـو د مختلفو برخو اخیسـتلو سره د (پیښې، وضعیت، ستونزې، چلند یا مسـئلې) پراخه پېژندل دي. دا د عمومي عکس په ترلاسـه کولو کې ګټور دي؛ ځکه چې دا د مطالعې په وخت کې ترسـره کیږي. دوی په یو وخت کې د دې مقطعې څېړنې په اخیستو سره د یو شمېر پدیدو د مطالعې لپاره ډیزاین شوي دي(بابی ۸۹:۱۹۸۹). دا ډول څېړنې دوه برخې لري، چې یوه یې د نفوسـو مطالعه او بل د تحقیق وخت ګڼل کیږي. په ډیزاین کې څېړنیز مقطعي ډیزاین خورا سـاده ده. کوشـش وکړئ چې د هغه څه په اړه معلومات ترلاسـه کړئ، چې د نفوسـو مطالعې یې وپېژنئ، نمونه وټاکئ(که تاسـو اړتیا لرئ)؛ نو د اړونده معلومات موندلو لپاره د خپلو ځواب ویونکو سـره اړیکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونیسئ. د مثال په توګه مقطعي څېړنیز ډیزاین به د لاندې موضوعاتو د مطالعې لپاره خورا مناسب وي.

په استرالیا کې د یورانیم کان ایستلو په اړه د خلکو د مطالعې طرز او طریقه.

په لویدیزه استرالیا کې د مهاجرینو ټولنیز-اقتصادي او دیموګرافیک خصوصیات

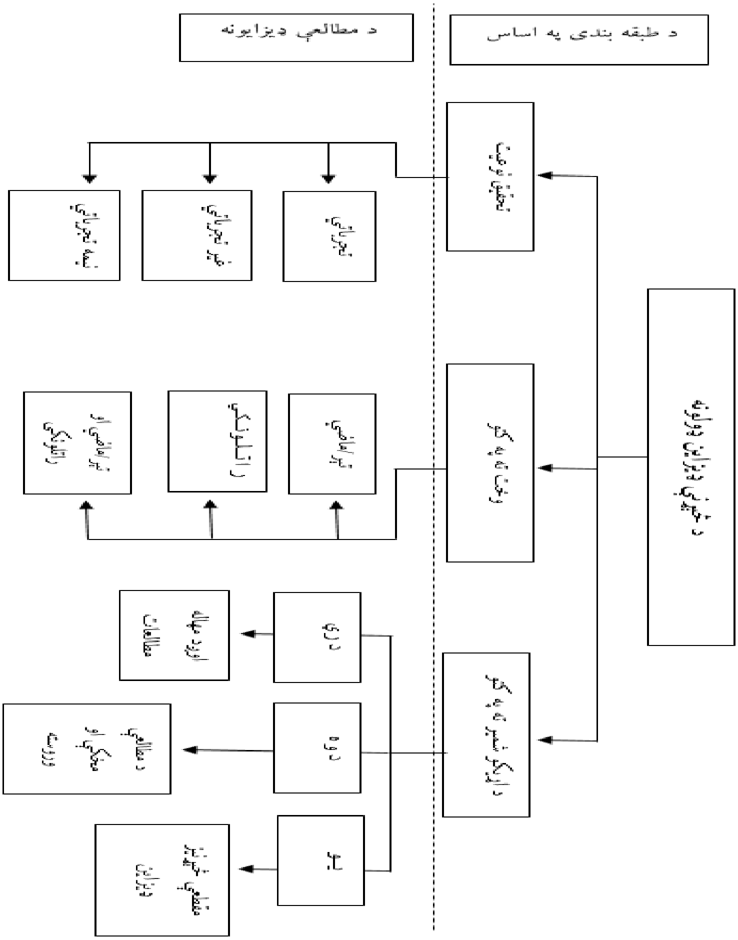

۸-۱- شکل: د څېړنې ډیزاین ډولونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په استراليا کې د HIV مثبتو قضيو پيښې

د ځوانانو تر منځ د بې کورۍ لاملونه

د يوې ادارې لخوا چمتو شوي خدمتونو د کيفيت تضمين

د سړک په سر جرمونو باندې د بيکارۍ اغيز (دا ممکن د څېړنې وړاندې او وروسته هم کيداى شي).

د کورني چاپيريال او په ښوونځي کې د ماشوم ښوونيز فعاليت تر منځ اړيکې

د عدل او انصاف د مسايلو په اړه د ټولنې چلند

په يو ښار کې د بيکارۍ اندازه

د توليد څخه د پيرودونکي رضايت

د سړک د پيښو مخنوي کې د تصادفي ساه ازموينې اغيزمنتيا (دا ممکن د مطالعې دمخه او وروسته هم وي)

د ټولنې روغتيايي اړتياوې

په کتابتون کې د موجوده اسانتياوو په اړه د زده کونکو سلوک

لکه څرنګه چې دا څېړنې د نفوسو مطالعې سره يوازې يوه اړيکه لري؛ نو پدې وجه يې يو بل سره اړيکې پرتله کول او تحليل يې اسان دى. په هر صورت د دوى لوى زيان دا دى چې دوى نشي کولى بدلون اندزاه کړي. د بدلون اندازه کولو لپاره بايد دا اړينه ده، چې لږ تر لږه د معلوماتو راټولول بايد دوه برخې ولري. دا لږ تر لږ دوه د مقطعې څېړنيز په ورته وخت او په دوه برخو او ورته نفوسو کې ترسره شي.

د مطالعې دمخه/مخکې او وروسته ډيزاين

د مخکې او وروسته ډيزاين اصلي ګټه (د مخکينۍ ازموينې/ وروسته ازموينې ډيزاين په توګه هم پېژندل کيږي) دا کولی شي حالت پديدې، مسئلې، ستونزې يا روش کې بدلون اندازه کړي. دا د برنامې اغيزې يا تاثير اندازه کولو ترټولو مناسب ډيزاين دى. يو دمخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وروسته ډیزاین کولی شي د عین نفوس اړوند د مقطعې څېړنیز ډېټا راټولولو برخو دوه سټونو په توګه توضیح شي؛ ترڅو په وخت کې د دوه نقطو ترمنځ د پدیدو یا متغیر د (بدلونونه) ومومي. بدلون مداخلې دمخه او وروسته د پدیدو یا متغیر ورکونکو(توپیرونه) کې د پرتله کولو سره اندازه کیږي(شکل ۸،۲ وګورئ).

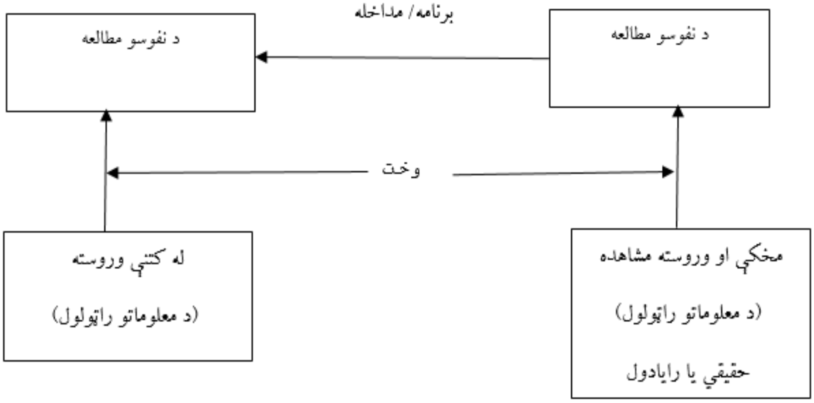

۸-۲- شکل: وړاندې/مخکې او وروسته (وړاندې له ازموینې/وروسته له ازموینې) څېړنې ډیزاین

مخکې او وروسته مطالعه د مقطعې څېړنیز مطالعې په څېر د ورته پروسې په اختیارولو سره ترسره کیږي پرته له دې، چې دا دوه د مقطعې څېړنیز ډېټا سیټونه لري، دوهم یې د یوې ټاکلې مودې وروسته ترسره کیږي. په دې پورې اړه لري، چې دا څرنګه تنظیم کیږي، مخکې او وروسته مطالعه ممکن تجربه وي یا غیر تجربوي وي. دا د ارزونې مطالعاتو کې تر ټولو عام کارول شوی ډیزاین دی. د ډېټا راټولولو نقطو د دوه سیټونو تر منځ توپیر د ټړلي متغیر ته په پام سره د برنامې اغیزه ګڼل کیږي. لاندې د موضوعاتو مثالونه دي، چې د دې ډیزاین په کارولو سره مطالعه کیدای شي.

د ادارې لخوا چمتو شوي خدماتو کیفیت باندې د ادارې بیا جوړونې اغیزه.

د واده مشورتي خدمتونو مؤثریت.

د ښوونځي زده کونکو تر منځ جنسي سلوک باندې د جنسي تعلیم اغیزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوانانو تر منځ د مخدره توکو په اړه پوهاوې او کاروونې پوهې باندې اغیزه.

په یوه اداره کې د کارمندانو په تولید باندې د مالي هڅونې اغیزې.

په پوهنتون کې د تدریس کیفیت باندې د زیات تمویل(فنډ) اغیزه.

د ماشـــومـانو د مړینې په کچه باندې د میندو او ماشـــومانو روغتیایي خدمتونو اغیزې.

په ترافیکي پیښو کې د تصادفي ساه اخیستنې ازموینه.

د تولید په پلور باندې د اعلاناتو تاثیر.

په واقعیت کې د وړاندې او وروســـته ډیزاین اصـــلي ګټه هغه وړتیا ده، چې له مخې یې په پـدیـده کې بـدلون انـدازه کړئ او یـا هم د مـداخلې اغیز وارزوي. پـه هر صورت دلته زیانونه شتون لري، چې ممکن په انفرادي یا ډله ایزه توګه په هره څېړنه کې پیښ نه شـــي. د ځانګړو زیانونو پراخه کول د تحقیق په نوعیت د نفوســـو مطالعې او د معلوماتو راټولولو طریقه پورې اړه لري، چې په دې زیانونو کې لاندې شامل دي.

- څرنګه چې د معلوماتو دوه سیټونه باید راټول کړي، د نفوسو مطالعې سره دوه اړیکې پـه کې شـــامـل وي، مطـالعـه خورا ســـتونزمنه او پلي کول یې زیات ســـتونزمن دي. دا د بشـــپړولو لپاره زیات مهال ته هم اړتیا ولرئ، تر هغه وخته چې ستاسـو مداخله بشپړ شي د یادې بشپړیدو لپاره زیات وخت ته اړتیا لرئ؛ ترڅو د ډیټا دوهمه برخه هم په سیستماتیکه توګه راټوله کړئ.
- په یو شمېر مواردو کې د دوه اړیکو تر منځ وخت وقفه ممکن د نفوسو مطالعه کې د نارضـــایتۍ لامل شـــي. امکان لري چې ځینې هغه کســـان چې دمخه ازموینې کې برخه اخیستي وي؛ ممکن د ساحې څخه ووځي یا د نورو دلیلونو له مخې له تجربې څخه ووځي.
- د دې ډیزاین یو لـه اصـــلي محدودیتونو څخه په ســـاده بڼه کې دا دی، چې څرنګه دا د یو بشـپړ بدلون اندازه کوي، تاسو نشئ موندلی چې ایا خپلواک یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنی متغیرونـه پـه تړلي متغیر کې د بـدلون رامنځته کولو مســؤلیـت لري؟ همـدارنګـه دا امکـان نـه لري، چې پـه جلا ډول د خپلواکو او بهرني متغیرونو ونډه اندازه کړو.

- کـه چېرې د مطـالعې نفوس ډېر ځوان وي او د معلومـاتو راټولولو دمخـه او وروســـته ســـیټونو تر منځ د پام وړ وخت شـــتون ولري، د نفوس مطالعې کې بدلون ممکن د دې لپاره چې بالغ(پوهه) شي. دا په ځانګړي توګه امکان لري، چې له مخې یو بالغ پوهه شي، کله تاسو کوچني ماشومان مطالعه کوئ. د دې بالغ بشـــپړ تاثیر یو حقیقت دی، چې دا د پام وړ تغیر ســـره تړاو ولري، په دې وروسته مشاهده کې منعکس کیږي او د بشپړیدو تاثیر په نوم پېژندل کیږي.

څېړنې وختونه پخپله وسیله ځواب ویونکو ته روزنه/پوهه ورکوي. دا د وسیلې د عکس العمـل اغیزې پـه توګـه پېژنـدل کیږي. د مثـال په توګه فرض کړئ، چې تاســـو غواړئ په یوه ډله خلکو کې کې د مخدره توکو د پوهاوې رامنځته کولو لپاره د ډیزاین شـوي برنامې تاثیرات ازمیښـت کړئ. د دې ترسـره کولو لپاره تاسـو پوښـتنلیک ډیزاین کړئ، چې مختلف درمل په کې لیســـت شـــوي دي او د ځواب ویونکو څخه غوښـــتنه کوي؛ ترڅو پـه ګوتـه کړي، چې ایـا دوی د دی پـه اړه اوریدلي دي؟ د ازموینې دمخه مرحله کې یو ځواب ورکونکی په داسې حال کې چې پوښتنو ته ځوابونه وړاندې کوي؟ چې په کې د مختلف درملو نومونه شامل دي، د دوی په اړه پوهاوی شوی وي، او دا به د ازموینې وروسته مرحله کې د هغه/هغې عکس العملونو کې منعکس شي. په دې توګه د څېړنې وســـیلې پخپلـه د مطـالعې نفوس تـه ښـــوونـه کړې او لـه همـدې املـه یې په متکي/تړلی متغیر بـانـدې اغیز کړې. د دې اغیزې بلـه بېلګـه د کورني پلان جوړونې یوه مطالعه ده، چې د یوې ښـــوونیزې برنامې اغیزې د حمل/امیندواری مخنیوي میتودونو په اړه د ځواب ویونکو پوهاوي اندازه کوي. د مطالعې برخه اخیستونکو د پوهاوې په اړه د برنامې اغیزو اندازه کولو لپاره ډیزاین شـــوي ډیری هغه ســـتونزې ســـر مخ دی، چې د پوهـاوې کچې کې بـدلون تر یوې انـدازې پورې ممکن د دې عکس العمل د اغیزې له امله وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله نیمگړتیا چې کیدای شي پیښه شي کله چې تاسو د څېړنې وسیلې دوه ځله د یوې مسئلې په اړه د وګړو د چلند د اندازې لپاره وکاروئ د معلوماتو راټولولو دوه برخو ترمینځ پـه چلند کې احتمالی بدلون دي. ځینې وختونه خلك چې ځان د ازموینې دمخه مرحلې کې د اندازې کچه خورا لوړ پوړونو کې ځای په ځای کوي د ډېرو دلایلو لپاره د ازموینې وروســـته مرحلې ته د منځ په لور حرکت کوي (شـــکل ۸،۳ وګورئ) دوی شـــاید احســـاس وکړي، چې دوی د ازموینې دمخه مرحلې کې خورا منفي یا ډېر مثبت شوي.

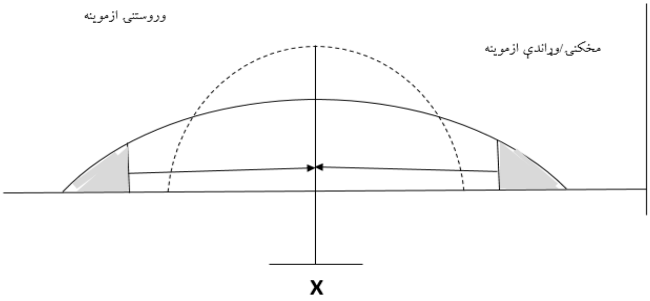

۸-۳- شکل: قهقرایي حرکت یا د بیرته تګ تاثیر

نو ځکه د پوښـــتنلیك یا مرکې په ځواب کې د چلند یوازې ځرګندونې دوی د دې لامـل شـــوي، چې د ازموینې وروســـته وخت کې خپل چلند په اړه فکر وکړي او بـدلون ورکړي. دا ډول تـاثیر د ریګریشـــن (بیرته تګ/په شـــاتګ) تاثیر په نوم پېژندل کیږي.

د طولاني/ اوږدوالي مطالعې ډیزاین

د مطالعې دمخه او وروســـته ډیزاین د رجحان، حالات، ســـتونزې، چلند او داســـې نور د بدلون د کچې اندازه کولو لپاره مناسب دی؛ مګر د بدلون د نمونې مطالعې لپاره لږ ګټور دی. د وخت ســـره په تړاو د بدلون نمونې معلومولو لپاره یو اوږد/ طولاني ډیزاین کارول کیږي، مثال په توګه کله چې تاسو غواړئ په یوه دوره کې برنامې غوره کوونکي خلکو تنـاســـب مطالعه کړئ. اوږدمهاله مطالعې هم ګټورې دي، کله چې تاســـو اړتیا لرئ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوامداره توګه واقعې معلومات راټول کړئ. تاســـو ممکن د کار غوښـــتنې، کهوالی، د ناروغۍ پیښـــې کې بدلون یا د خلکو د مړینې، ناروغۍ او د زیږون د نمونې په غوښـــتنو کې د رجحاناتو/غوره توبونو معلومول وغواړئ.

په اوږدمهاله څېړنو کې د نفوســو مطالعې ډېر وختونه په منظم ســطحو کې لیدل کیږي، معمولا د اوږدې مودې پــه اوږدو کې اړین معلومات راټولیږي(شـــکل ۸،۴). دا وقفې ټاکـل شـــوې نه دي؛ نو د دوی اوږدوالی ممکن له څېړنې تر څېړنې پورې توپیر ولري. وقفـه ممکن د یوې اونۍ په څېر لنډه وي یا د یو کال څخه زیاته وي. پرته له دې چې د وقفې یې اندازه او د معلوماتو ډول ورته که هر وخت راټول شـــوي وي. که څه هم راټول شـــوي معلومات د ورته نفوس مطالعې څخه دي؛ خو کیدای شـــي یا ممکن د ورتـه ځواب ویونکو څخـه نـه وي. د یوه اوږد مهـالـه مطـالعـه د تکراري مقطعې څېړنیز مطالعو لړۍ په توګه لیدل کیدای شي.

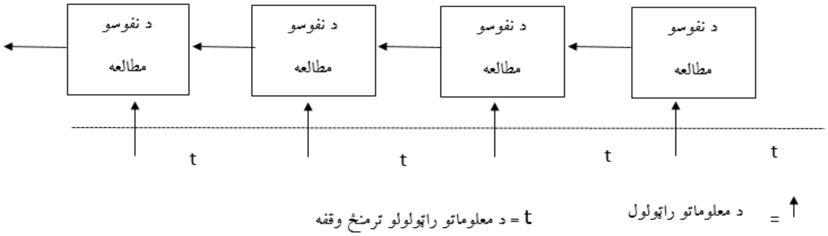

۸-۴- شکل: د اوږد مهاله مطالعې ډیزاین

د اوږد مهاله څېړنیز مطالعات د وړاندې او وروســـته مطالعاتو په څېر ډېرې ورته زیانونه لري، په ځینې وختونو کې حتی تر لوړې درجې پورې رســـیږي. ســـربیره پردې اوږدمهاله مطالعات کولی شي، د شرایطو اغیزې سره مخ شي. دا یو داسې حالت تشریح کوي، چې که ورته ځواب ویونکي په مکرر ډول ورســره اړیکه ونیســي، دوی پوهیږي چې له دوی څخه څه تمه کیږي؟ او ممکن پرته له فکر کولو پوښتنو ته ځواب ووایي، یـا دوی ممکن د ورته پایلو ســـره په تفتیش کې علاقه له لاســـه ورکړي. د اوږدمهاله/ طولاني مطـالعې عمـده ګټـه دا ده، چې دا څېړونکي تـه اجـازه ورکوي چې د بدلون بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه کړي او دقیق معلومات لاســـته راوړي، چې په منظم یا دوامداره توګه راټولولو ته اړتیا لري، په دې توګه دا څېړنې د دوي دقت او روښتیا ته وده ورکوي.

وخت ته په کتو د مطالعې څېړنیز ډیزاین

یاد ډیزاین هغه وقتي چوکاټ ته اشاره کوي، چې له مخې يې مطالعه د پدیدی، وضعیت، پېښې یا ستونزې سپړنه کوي او یادې څېړنې د لاندې لیدلورو په پام کې نیولو سره ویشل شوي دي.

۱ . تېر (ماضي) ته په کتو سره د څېړنې ډیزاین
۲ . راتلونکي ته په کتو سره د څېړنې ډیزاین
۳ . ماضي او راتلونکي دواړو ته په کتو سره د څېړنې ډیزاین

۱- د تېر(ماضي) ته په کتو سره د مطالعې ډیزاین

دا هغه څېړنې دي چې په تېر وختونو کې د پېښې شوي پدیدي، د هغوي اړوند وضعیت، ستونزې یا مسئلې څېړي. دوی عموما د همدی مهال د شتو معلومات پر اساس یا د ځواب ویونکو د وضـعیت یادولو پر اسـاس ترسـره کېږي(شـکل a ۸،۵) د مثال په توګه په لاندې موضـوعاتو کې ترسـره شـوي څېړنې د لومړیو مطالعاتو په توګه طبقه بندي شوي دي:

- په اســـترالیا کې د شـــلمې پېړۍ په پیل پر مهال د اصـــلي او توریس ســـټریټ ټاپوګانو کې د خلکو د ژوند شرایط.
- په لویدیز استرالیا کې د دوهمي نړیوالې جګړې دمخه د ځمکې کارول.
- په ختیځه اروپا کې د ۱۹۱۵ او ۱۹۴۵ کلونو تر منځ د مهاجرت د بهیر تاریخي تحلیل.
- د بیکارۍ او د لارو پر جرمونو کچې تر منځ اړیکې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلونکي ته په کتو د مطالعې ډیزاین

راتلونکي ته په کتو مطالعات په راتلونکي کې د یوې پیښې، وضعیت، ستونزې، چلند یا پایلو احتمالي شتون ته اشاره کوي (شکل b ۸،۵) دا ډول مطالعات هڅه کوي د پیښې پایلې رامنځته کړي، لکه څه به پیښ شي؟ تجربي معمولاً د متوقع مطالعو په توګه طبقه بندي کیږي؛ څکه چې څېړونکی باید مداخلې ته انتظار وکړي؛ ترڅو د نفوسو پر مطالعې خپل اغېز ثابت کړي. لاندې موارد د راتلونکي مطالعاتو په توګه طبقه بندي شوي.

- د ماشومانو د مړینې په کچه باندې د ساحوي شرایطو په پام کې نیولو سره د میندو او ماشومانو د روغتیایي خدمتونو اغیز معلومول
- د ازدواجي ستونزو په کچې په باندې د مشورتي خدمت تاثیر رامنځته کول
- د لارې د سر پیښو مخنیوي باندې د مصنوعي اکسجن ورکونې د اغیز معلومول
- د ښوونیزو لاسته راوړنو په اندازه د مور او پلار د ونډې اغیز معلومول.
- استرالیا ته د مهاجرتونو په بهیر باندې د هغو اغیزو اندازه کول کوم چې د مهاجرت په پالیسۍ کې بدلون له مخې رامنځته کیږي.

ماضي او راتلونکي دواړو ته په کتو د څېړنې د مطالعې ډیزاین

تېر او راتلونکي ته په کتو د څېړنې مطالعات، په پدیدو کې تېرو تمایلاتو باندې تمرکز کوي او په راتلونکي کې یې مطالعه کوي. د معلوماتو برخه د مداخلې معرفي کیدو دمخه د موجوده ریکاډونو څخه په تعقیبي ډول راټولیږي او بیا د نفوسو د مطالعې له مخې تعقیب کیږي؟ ترڅو د مداخلې اغیزې څرګندې کړي(شکل c ۸،۵).

یوه څېړنه په دې کټګورۍ کې هغه مهال طبقه بندي کیږي، کله چې تاسو د کنټرول ګروپ پرته د مداخلې اغیز اندازه کړئ. په حقیقت کې ډېری دمخه او وروسته مطالعې که چېرې د کنټرول پرته ترسره شي – چېرې چې د مداخلې معرفي کولو دمخه د ورته نفوس څخه لومړنۍ کرښه جوړه شوې ده. به د تعقیب ــــ احتمالي مطالعاتو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه طبقه بندي شـي. د رجحان مطالعات کوم چې د وړانديزونو اسـاس کېږي، هم دې کټګورۍ کې راځي. د تېرو او راتلونکو مطالعاتو ځينې مثالونه په لاندې ډول دي.

- په ترافيکي پيښو کې د مصنوعي اکسجن اخيستني ازموينه.

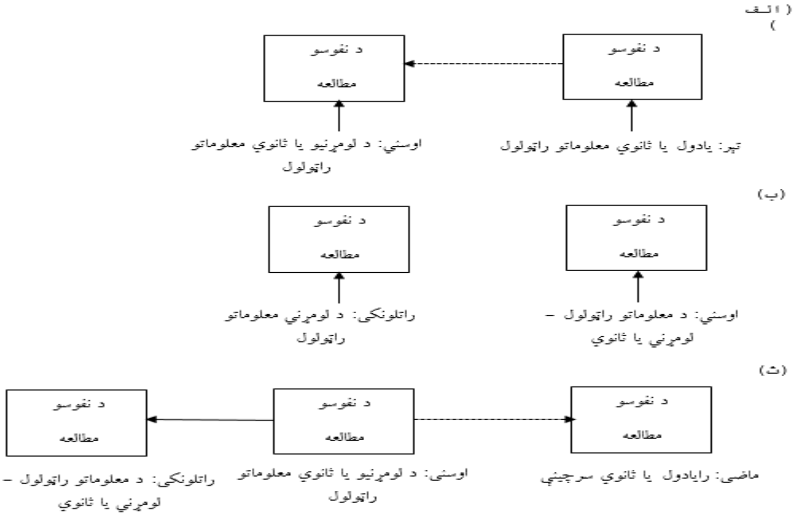

۸-۵- شکل: (الف) تېر/ ماضي) ته په کتو سره د څېړنې ډيزاين، (ب) راتلونکي ته په کتو سره د څېړنې ډيزاين، (ث) ماضي او راتلونکي په کتو سره د څېړنې ډيزاين

- د يوې مؤسسې د کارمندانو په محصولاتو باندې د هڅونې اغيزې.
- د ماشـومانو او ماشومانو د مړينې په کچه باندې د ميندو او ماشومانو روغتيايي خدمتونو اغيزې
- د محصول په پلور باندې د اعلاناتو تاثير

د څېړنې د نوعيت(طبيعت) پر اساس د مطالعې ډيزاين

د تحقيق د طبيعت پراســـاس په کمي څېړنو کې د مطالعې ډيزاينونو په لاندې ډول طبقه بندي کيداى شي.

- تجربوي
- غير تجربوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

 نیمه تجربوي

د توپیرونو پوهیدو لپاره راځئ، چې ځینې مثالونه په نظر کې ونیسو. فرض کړئ چې تاسو لاندې ازموینې وکړئ: د زده کونکو د پوهې کچې باندې د ځانګړو تدریسي میتودونو اغیزې، د برنامې موثریت لکه د لارې پر سر پیښو کې د مصنوعي اکسجن ورکول، یا د درملو ګټورتیا لکه د ایزدوتیمایډین (AZT) د هغو خلکو درملنه کې چې HIV مثبت دي درملنه کوي؛ یا ستاسو په خپله اکاډمیک یا مسلکي برخه کې ورته حالت تصور کړئ. په داسې حالاتو کې داسې انګیرل کیږي چې د لامل او اغېزې ترمنځ اړیکې شتون لري. د دې اړیکې مطالعه په دوه دي . لومړی څېړونکی(یا بل څوک) مداخله معرفي کوي چې د بدلون لامل ګڼل کیږي او تر هغه وخته پورې انتظار کیږي چې یو څه تولید کړي یا د تولید د بدلون لپاره کافي وخت ورکړل شي. دوهم څېړونکي چې یوه پیښه ورته مشاهده کوي او د دې رامنځته کولو هڅه کوي چې څه یې لامل شوی. په دې حالت کې څېړونکی د اغیزو یا (پایلې) څخه پیل کوي او د علت ټاکلو هڅه کوی. که اړیکه په لومړي ډول مطالعه شي، د تاثیراتو رامنځته کولو لامل څخه پیل کیږي، دا د تجربوي مطالعې په توګه طبقه بندي شوې. که دوهمه لاره تعقیب شي. دا د دې تاثیراتو څخه د علت موندلو لپاره پیل کیږي ـــــ دا د غیر تجرباتي مطالعې په توګه طبقه بندي شوې(شکل ۸،۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

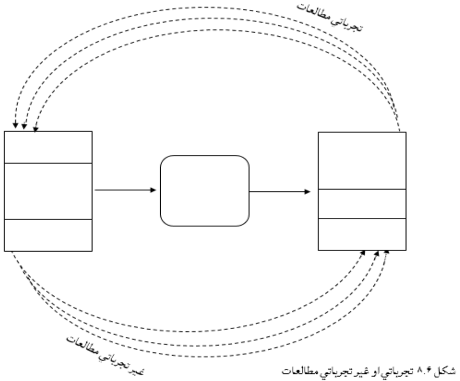

۸-۶- شکل: تجرباتي او غير تجرباتي مطالعات

په پخوانۍ قضـيه کې خپلواک متغيرات د مشـاهدې د څېړونکي يا د يو بل چا لخوا پېژندل شـوي، چې کنټرول يا لاسـوهنه ورپکې کيدلی شي، په داسې حال کې چې دا وروسـته پيښـې نشـي پيښ کيدای؛ څکه چې انګيرل شـوی لامل دمخه پيښ شـوی دی. پرځای يې محقق په ماهرانه توګه لامل(لاملونه) د پايلو(کارونو) سـره وصـــل کوي. يوه نيمه تجربه لرونکې مطالعه يا نيمه تجربه شـــوې مطالعه د دواړو تجربو او غير تجربه لرونکو مطالعو ځانګړتياوې لري، د مطالعې برخه ممکن غير تجربه وي او بله برخه تجربه کړي.

تجربوي مطالعه په کنټرول شـوي يا طبعي چاپيريال کې ترسـره کيدای شـي. په کنټرول شـــوي چاپيريال کې د تجربې لپاره څېړونکی (يا بل څوک) مداخله يا محرک معرفي کوي؛ ترڅو د هغې اغيز مطالعه کړي. د نفوسـو مطالعه په يو کنټرول شوي حالت کې لکـه خونه. په طبعي چاپيريال کې د تجربې لپاره د نفوســـو مطالعه په خپل چاپيريال کې مداخلې ته رسيدلی.

تجربوي مطالعات د دې پر اســـاس طبقه بندي کيدای شـــي، چې ايا د مطالعې نفوس په تصادفي ډول مختلف درملنې ډلو ته ځانګړي شوي؟ د پرتلې وړ ډيزاينونو کې ترټولو لويه ستونزه (په هغه کې چې تاسو دوه يا ډېرو ډلو سره پرتله کوئ) د ډاډ نشتوالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چې مختلفې ډلې په حقیقت کې د درملنې پرته په هر حالت کې د پرتلې وړ دي. د بې ترتیب کولو پروسه د دې لپاره ډیزاین شوې، چې ډاډ ترلاسه کړي، چې ډلې پرتله کول دي. په تصـــادفي ډیزاین کې د مطالعې نفوس تجربوی درملنې یا دواړه مخکې له مخکې ټاکل شـوي نه دي؛ مګر په تصـادفي ډول ټاکل شـوي دي (شکل ۸،۷ وګورئ). پـه تجربـاتو کې تصـــادفي ګمارنه په دې مانا ده، چې مطالعې نفوس ډلې هر انفرادي یا واحد د تجربوي یا کنټرول ډلې برخه کیدو مســاوي او خپلواکه چانس لري یا د درملنې ډېرى طریقي په صـورت کې هر ډول درملنه یو شـان خپلواک چانس لري. د نفوسو هر ګروپ ته ټاکل شوي. دا یادونه مهمه ده، چې تصادفي مفهوم په هر هغه تجربوي ډیزاین کې پلي کیدای شي، چې موږ پرې بحث کوو.

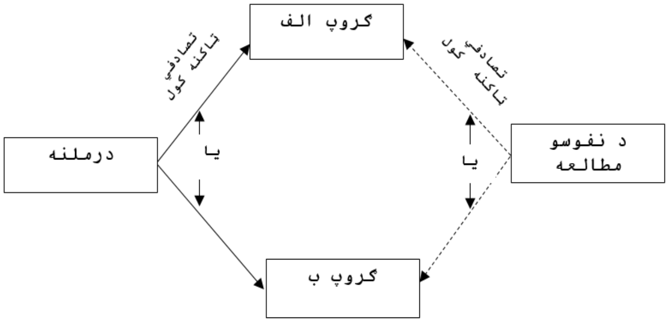

۸-۷- شکل: په تجربو کې تصادفي ټاکنه کول/ ترسره کول

د مطالعې تجربوي ډیزاینونه

تجربـاتي ډیزاین ډېرى ډولونه شـــتون لري چې ټول یې د دې کتاب په دائره کې په پام کې نه نیول کیږي. نو له همدې امله دا برخه په ټولنیزو علومو، انساني علوم، عامه روغتیا، بازار موندنې، تعلیم، د ساري ناروغیو د څېړیدو او کنټرول څانګه (Epidemiology)، ټولنیز کار او داســې نورو په اړه د عامو خلکو په بیانولو پورې محدود ده. دا ډیزاینونه په لاندې ډول ډلبندي شوي.

- یوازې روسته تجربوي ډیزاین

- د تجربې نه مخکې او وروسته ډيزاين
- د کنټرول ګروپ ډيزاين
- د ډبل ګنټرول ډيزاين
- مقايسوي کنټرول ډيزاين
- د انډول شوي کنټرول تجربوي ډيزاين
- د پلاسيبو اثر (د روحي تسکين ورکولو) ډيزاين يا تاثير الدواء الوهمي ډيزاين

يوازې د تجربې وروسته ډيزاين

يوازې د تجربي روســـته ډيزاين کې څېړونکی پوهيږي چې نفوس د مداخلې ســـره مخ شـــوی او هيلـه لري، چې په وګړو يې د هغې اغيزې مطالعه کړي. په دې ډيزاين کې د معلومات اســـاســـات (د ازموينې بيا کتنې دمخه) معمولا د ځواب ويونکو پر اســـاس د مداخلې دمخه د وضـعيت يادول، يا په موجوده ريکارډونو د کې موجوده معلوماتو څخه د دوهم لاس ســـرچينو پواســـطه رامنځته کيږي(شـــکل ۸،۸). په ترلي متغير کې بدلون د مخکې اساس او وروسته ډاټا سيټونو ترمنځ توپير اندازه کوي. د تخنيکي پلوه د مداخلې اغيز د اندازه کولو لپاره خورا غلط ډيزاين دی؛ ځکه چې دلته د وروســـته مشـــاهدې د پرتله کولو لپاره کوم مناسب اساسي معلومات شتون نه لري.

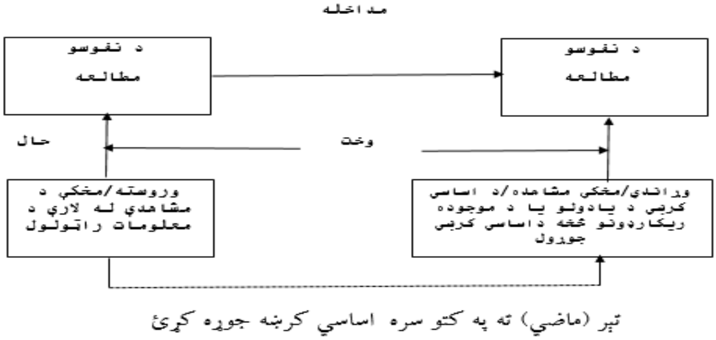

۸–۸– شکل: يوازې وروسته ډيزاين

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله د دې ډیزاین یوه لویه ستونزه دا ده، چې د معلوماتو دوه سیټونه په کلکه د پرتلې وړ نه دي. د مثال په توګه په ټرلی متغیر کې څېنې بدلونونه ممکن د توپیر له پلوه د هغه اندازې سره توپیر ولري، چې د معلوماتو دوه سیټونو څخه ترتیب شوي.

د دې ډیزاین سره بله ستونزه دا ده، چې دا بشپړ بدلون اندازه کوي، په داسې حال کې چې بدلون د خارجي(بهرني) متغیرونو سره منسوب له دې امله دا نه شي کولی د مداخلې خالص اثر وپېژني. په هر صورت دا ډیزاین په پراخه کچه د اغېزې ارزونې مطالعاتو کې کارول کیږي؛ ځکه چې په ریښتینې ژوند کې ډېری برنامې د برنامې پلان کولو مرحلې کې د پلان شوي ارزونې ګټې پرته کار کوي(که څه هم دا ګړندی بدلیدونکی دی) په کوم حالت کې چې دا د امکان تعقیب کول ممکن نه دي چې ترتیب په کلکه د لومړني معلوماتو راټولولو د برنامې پلي کول او بیا د برنامې ارزول.

له همدې امله یو ارزونکی د دې ډیزاین د غوره کولو پرته بل انتخاب نه لري.

په عمل کې د دې ډیزاین بشپړتیا مخکې له دې چې مداخله(منځګړیتوب) معرفي شي د پیښې د پراخیدو په اړه باید دقیق معلومات شتون لري. دا ممکن د شرایطو لپاره قضیه وي، لکه د لارې په سره پیښو کې د مصنوعي اکسجن اخیستلو اغیزې، د وګړو په مړینه باندې د روغتیایي برنامې تاثیر، د محصول په پلور باندې د اعلاناتو تاثیر، د زیږون پرمهال مړینه باندې د نفوسو د کمیدو تاثیر، یا د کډوالۍ په اندازې باندې د کډوالۍ په پالیسۍ کې د بدلون اغیزې. په دې شرایطو کې تمه کیږي، چې د مطالعې لاندې پیښو په اړه دقیق ریکارډونه وساتل شي؛ نو دا به اسانه وي، چې مشخص شي، چې ایا په رجحاناتو کې کوم بدلون په اساسي ډول د مداخلې پېژندل کیدو یا په پالیسۍ کې د بدلون له امله رامنځته شوی دی؟

مخکې او وروسته تجرباتي ډیزاین

مخکې او وروسته ډیزاین د مطالعې خلکو ته د مداخلې معرفي کولو دمخه د هغې په رامنځته کولو سره د" مخکې" مشاهدې رامنځته کولو ستونزې باندې بریالی کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(شکل ۸،۹ وګورئ).

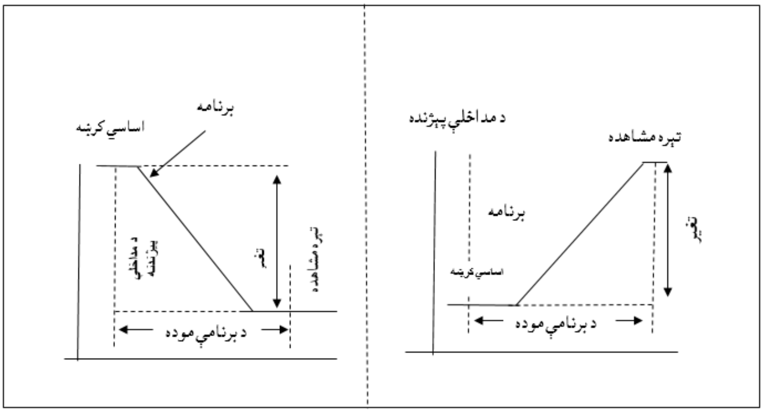

۸-۹- شکل: مخکې او وروسته ډیزاین له لارې د بدلون اندازه کول

بیا کله چې برنامه په بشـــپړه توګه پلي شـــوې وي یا ګومان کېږي، چې دې په نفوسـو خپل تاثیر کړی دی؛ نو د وروســته مشـاهده مداخلې پورې د اړونده تاثیر موندلو لپاره ترسره کېږي(شکل ۸،۹ وګورئ).

مخکې او وروســته ډیزاین یوازې یوې ســتونزې ته پاملرنه کوي. دا د مخکې او وروسـته مشـاهدو پرتله کول دي. دا لا هم یو څوک نه شـي کولی؛ ترڅو دې پایلې ته ورسـېږي، چې کوم بدلون په بشـپړ یا یوه برخه کې د برنامو مداخلې ته منسـوب کیدای شـــي. د دې د لرې کولو لپاره یو کنټرول ډله کارول کېږي. دمخه او وروســــته ډیزاین ممکن د هغه سـتونزو څخه رنځ وړي، چې دمخه او وروسـته ډیزاین کې د مداخلې تاثیر په لاندې ډول محاســبه کېږي:[په تړلي متغیر کې بدلون]= [د مشــاهدې وروســته د تړلي متغیر وضعیت]- [د مخکې مشاهده کې د تړلي متغیر وضعیت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

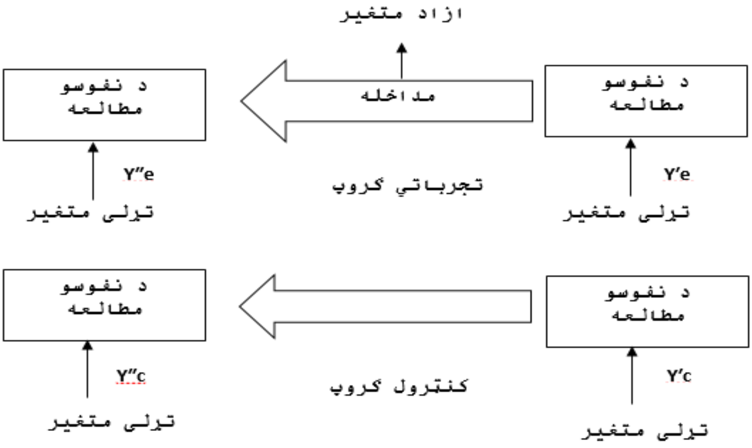

۸-۱۰- شکل: د کنټرول تجربوي ډیزاین

د کنټرول ګروپ ډیزاین په یوه مطالعه کې د کنټرول ګروپ ډیزاین کارولو سره څېړونکي د یو پرځای دوه نفوســـه ګروپونه غوره کوي: د کنټرول ګروپ او تجربوي ګروپ (شکل ۸،۱۰). ددې ګروپونه تمه کیږي، چې په هر حالت کې د امکان ترحده د پرتلې وړ وي پرتله له مداخلې(چې ګومان کیږي د بدلون راوسـتلو مسؤل ګڼل کیږي). تجربوي ډله یا مداخله ترلاســـه کوي یا ورســـره مخ کیږي، په داســـې حال کې چې د کنټرول ګروپ ورســـره نه مخ کیږي. لومړی د مخکې مشـــاهدې په ورته وخت کې په دواړه ډلو ترســـره کیږي. بیا تجربوي ډلې مـداخلې ته مخامخ کیږي. کله چې داســـې انګیرل کیږي، چې مداخله اغیزه لري؛ نو بیا وروســـته په دواړو ډولو مشـــاهده کیږي. د ترلي متغیراتو په اړه د ډلو ترمنځ د مخکې او وروسته مشاهدو کې کوم توپیر مداخلې ته منسوب شوی.

پـه تجربوي ګروپ کې پـه ترلی متغیر (Ye) کې ټول بـدلون پـه لانـدې ډول محاسبه کیدی شي.

$$Ye = (Y''e - Y'e)$$

چېرې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

$Y''e$ = په تجربوي ګروپ کې وروسته مشاهده

$Y'e$ = په تجربوي ګروپ مخکې مشاهده

په بل عبارت

$(Y''e - Y'e)$ = (د برنامې مداخلې اغېز) ± (د بهرني متغيراتو اغيز) ± (د چانس يا تصادفي متغيرونواغيز)

په کنترول ګروپ کې بشـــپړ په تړلی متغير کې (Yc) په لاندې ډول محاســـبه کيدای شي:

$$Yc = (Y''c - Y'c)$$

چېرې چې

$Y''c$ = د کنټرول ګروپ کې د ازموينې وروسته مشاهده

$Y'c$ = په کنټرول ګروپ کې د ازموينې دمخه مشاهده

په بل عبارت

$(Y''c - Y'c)$= (د خارجي تغيراتو اغيز) ± (اغيز د فرصت متغيرات)

د کنټرول او تجربوي ډلو تر منځ توپير د $(Y''e - Y'e) - (Y''c - Y'c)$

په دې توګه محاســبه کيدای شـــي، کوم چې د (د برنامې مداخلې اغيز) ± (په تجربوي ګروپونو کې د بهرني متغيراتو اغيز) ± (پـه تجربوي ګروپونو کې د فرصـــت متغيراتو اغيز) – (په کنټرول ګروپ کې د بهرني تغيراتو اغيز) ± (په کنټرول ګروپ کې د موقع متغيراتو اغيز) د ســاده رياضـي عملياتو کارول، دا د دې اغيزو ســره مســاوي دی مداخله له همدې امله د هر مداخلې اغيز د تجربوي او کنټرول ډلو ترمنځ تړلي متغير کې دمخه او وروسته مشاهدو کې توپير سره مساوي دی.

دا پـه ياد ولرئ، چې د کنټرول ډلې اصـــلې هدف د بهرني متغييراتو اغيز اندازه کول دي. دا تاسو سره مرسته کوي يوازې د مداخلې اغيز معلوم کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډبل کنټرول ډیزاین

که څه هم د ډبل (دوه ګوني) کنټرول ډیزاین تاسو سره مرسته کوی هغه اغیزې اندازه کړئ، چې خارجي متغیراتو ته منسوب کیدای شي، دا نور تاثیرات نه جلا کوي چې ممکن د څېړنې وسیلې(لکه عکس العمل اغیز) یا ځواب ویونکو(لکه د بلوغت یا رجعت(regression) اغیزې یا د پلاسبو اثر) له امله وي. کله چې تاسو اړتیا لرئ دا اغیز وپېژنئ او جلا یې کړئ، د دوه ګوني کنټرول ډیزاین ته اړتیا ده. په دوه ګوني کنټرول مطالعاتو کې تاسو د یوې پرځای ډبل کنټرول ډلې لرئ. د یوې وسیلې عکس العمل اغیز اندازه کولو لپاره تاسو د کنټرول دمخه ډلې څخه یوه له مخکې مشاهدې څخه خارج کړئ(شکل ۸،۱۱).

تاسو کولی شئ مختلف تاثیرات په لاندې ډول محاسبه کړئ:

(Y''e - Y 'e) = (د برنامې مداخلې اغیز) ± (د خارجي متغیراتو اغیز) ± (عکس العمل اغیز) ± (تصادفي اغیز)

(Y''c۱ - Y 'c۱) = (د خارجي متغیراتو اغیز) ± (د عکس العمل اغیز) ± (تصادفي اغیز)

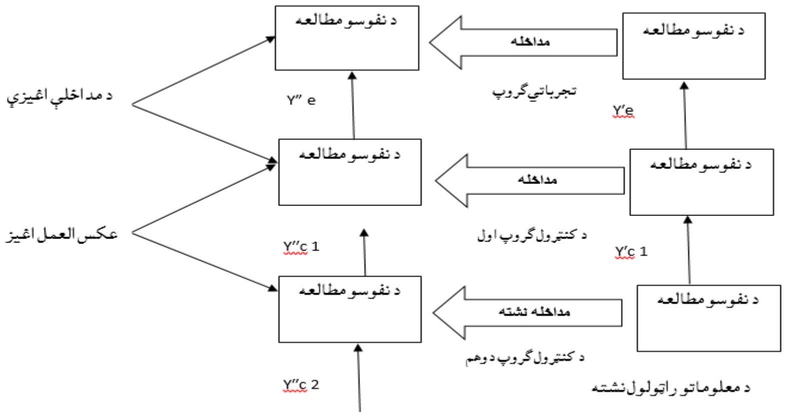

۸-۱۱- شکل: دوه ګونی کنټرول ډیزاین

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Y"c۲ - Y' c۱) = (د خارجي متغیراتو اغیز) ± (تصادفي اغیز)

په یاد ولرئ، چې (Y"c۲ - Y 'c۱) او نه (Y"c۲ - Y' c۲)؛ ځکه چې د دوهم کنټرول ډلې لپاره مخکې مشاهده شتون نه لري

(Y"e - Y 'e) - (Y"c۱ - Y 'c۱) = (د برنامې مداخلې اغیزه)

(Y"c۱ - Y' c۱) - (Y 'c۲ - Y' c۱) = عکس العمل اغیز د برنامې مداخلې خالص اغیز په کې محاسبه کیدای شي په ورته ډول د کنټرول ډلې ډیزاینونو لپاره؛ لکه څرنګه چې مخکې تشریح شوي.

پرتلییز ډیزاین

ځینې وختونه تاسو د مختلف درملنې مؤثریت اغیزمنتیا پرتله کولو په لټه کې یاست او په داسې شرایطو کې د پرتلې ډیزاین مناسب دی. د پرتله کونکي ډیزاین سره لکه د نورو ډیزاینونو په څېر مطالعه کولی شي د تجربې یا غیر تجربې په توګه ترسره شي. په تقابلې تجربوي ډیزاین کې د مطالعې نفوس په ورته ګروپونو ویشل شوی، لکه د درملنې شمیر چې ازمول کیږي. د هرې ډلې لپاره د تړلي متغیراتو په پام کې نیولو سره بنسټ ایښودل شوي دی. د درملنې مختلف ماډل بیا مختلف ډولو ته معرفي کیږي. د یوې ټاکلې مودې وروسته کله چې انګیرل کیږي چې د درملنې په ماډلونه یې اغیز کړې، د وروسته مشاهده ترسره کیږي ترڅو په تړلي متغیر کې کوم بدلون ومومي. بیا د بېلابېلو مداخلو اړوند تاثیر رامنځته کولو سره پرتله کیږي.

د پرتلییز ډیزاین غیر تجربوي بڼه کې هغه ډلې چې دمخه مختلف مداخلې ترلاسه کوي پېژندل شوي او یوازې د تړلي متغیر په پام کې نیولو سره د کتنې وروسته مشاهده ترسره کیږي. د ازموینې دمخه ډاټا سیټ یا په هر ګروپ کې د مطالعې نفوس په غوښتنه جوړ شوي ترڅو د معالجې معرفي کولو دمخه دورې پورې اړوند اړین معلومات بیرته یاد کړي، یا دا ډول معلومات له موجود ریکارډونو راوباسي. ځینې وختونه د ازموینې دمخه ځانګړنه په بشپړ توګه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړیږي، په دې انګیرنه کې چې د ډلې پرتله کیدونکې وي؛ نو لومړنی باید ورته وي. لکه څرنګه چې هره یوه ډله ورته لومړنی کرښــــه ګټل کیږي، د ازموینې وروسته مشاهده کې توپیر د مداخلې له امله ګټل کیږي.

د دې روښانه کولو لپاره داسې فرض کړئ، چې تاسو غواړئ په ټولګي کې د زده کونکو د پوهاوې کچې په اړه د دریو تدریســـي ماډلونه (A، B او C) مؤثریت پرتله کړئ (شکل ۱۲،۸). د مطالعې ترسره کولو لپاره تاسو ټولګي په درې ډلو(X، Y او Z) کې د بې ترتیب کولو له لارې ویشئ؛ ترڅو د دوی پرتله کولو ډاډ ترلاسه کړئ. د ښوونې ماډلونو ته د دې ډلو افشا کولو دمخه تاسو لومړی د غوره شوي موضوع په اړه د هرې ډلې د پوهاوې کچه اساسي چمتو کړئ. تاسو بیا هرې ډلې ته ددې مختلفو موضوع تدریس ماډل توضیح کړئ؛ ترڅو د غوره شوي موضوع ښوونه وکړئ. وروسته تاسو بیا د ډلو د سـطحې تفاهم کچه اندازه کړئ. فرض کړئ چې Xa د X د ګروپ د پوهیدو اوســط کچه دې مخکې له دې چې توکې وښــودل شــي، او Xa– Xa له همدې امله ماډل ته منســوب شــوي. په ورته ډول په Y او Z، Yb او Zc – Zc کې بدلونونه په ترتیب سره د B او C درسي ماډلو ته منسوب شوي.

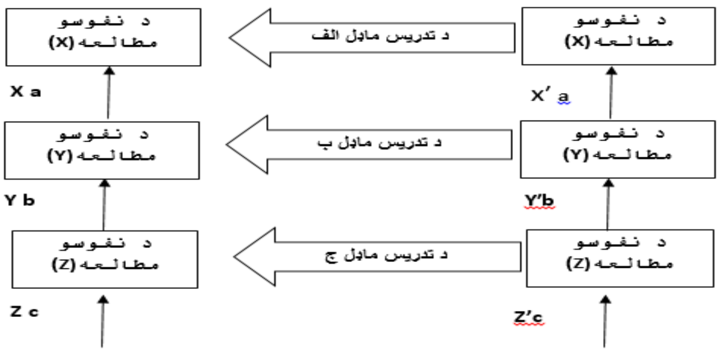

۸–۱۲– شکل: مقایسوي د تجربې ډیزاین

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریو ډلو لپاره د پوهیدو اوسط کچې بدلونونه بیا د دې په پرتله کولو سره پرتله کیږي، چې کوم د ښـــوونې ماډل خورا اغیزنـاک دی. (پـه یـاد ولرئ چې بهرنی متغیر تغیرات بـه پـه ټولو ډلو کې د مســـایلو کچـه باندې مســـاوې اغیز وکړي؛ ځکه چې دا تصـادفي جوړ شـوي دي). دا هم ممکنه ده، چې دا مطالعه د غیر تجربوي په توګه تنظیم کړئ، په سـاده ډول د هرې ډلې له دریو ښوونې ماډلونو څخه یوه ته د افشا کولو سره د وروسـته مشاهدې په ذریعې سره تعقیب کیږي. د پوهاوې په کچو کې توپیر ته منسوب دي؛ ځکه چې داســې انګیرل کیږي، چې درې ډلې د موضـوع اصـلي پوهه کې د دوی سره د پرتلې وړ دي.

ورته د کنټرول تجربوي ډیزاین

پرتله کونکي ډلې معمولا د نفوسو مطالعې کې د اړونده ځانګړتیاو په پام کې نیولو سره د دوی د نفوسو له مطالعې ټولنیز یا ټولیز حالت پرتله کوي؛ لکه ټولنیز-اقتصادي حالت او د نفوســو مطالعه کې د یو ځانګړي حالت یا د یوې ســتونزې حد پراســاس رامنځته کیږي. په متقابلو مطالعو کې پرتله کول د یوازې د فرد په اســاس ټاکل کیږي. د مطالعې له نفوس څخه دوه اشـخاص چې د ټاکل شوي ځانګړتیا او یا حالت سره سم ورته وی، لکه عمر، جنس، یا د ناروغۍ ډول ســـره پرتله کیږي او بیا هر یو جلا ډلې ته ځانګړي کیږي(مطابقت معمولا په اســانۍ د پېژندلو وړ ځانګړتیا ســره ترســره کیږي). د کنټرول شـوي متقابل تجربې په صـورت کې یو ځل چې دوه ډلې رامنځته شي، تاسو د محقق په توګه پریکړه کوئ چې د تصــادفي لارې تصــمیم ونیســئ یا په بل ډول کومه ډله باید کنټرول په پام کې ونیول شــي او کومه د تجربی یا ســمون/پرتله شوې ډیزاین کولی شي یو شمېر ننګونې رامنځته کړي.

- مطابقت کې مشــکل هغه وخت ډیریږي کله چې له یو څخه ډېر متغیرو باندې ترسره کیږي.
- ځینې وختونه دا سـخت وي، چې پوه شئ کوم متغیر د پرتله کولو لپاره اساس په توګه غوره کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د متغیرو سره مطابقت کول چې اندازه کول یې سخت دي، لکه چلند یا نظر خورا ستونزمن دی.

تاسو ممکن وکولی شئ خپله پریکړه په تېرو موندنو باندې تکیه کړئ یا تاسو ممکن لومړنی مطالعه ترسره کړئ؛ ترڅو خپل متغیرات غوره کړئ. مطابقت لرونکي ډلې ډېری وختونه د نوي درملو ازموینې کې کارول کیږي.

د پلاسیبو اثر (روحي تسکین ورکونکی درملنه) ډیزاین

د ناروغ باور یا یقین چې درملنه ترلاسه کوي، کولی شي د ناروغۍ څخه د ه‍غې په رغیدو کې مهم رول ولوبوي، حتی که درملنه یې اغیزمنه هم نه وي.

دا رواني اثر د پلاسیبو اثر په توګه پېژندل کیږي. د پلاسیبو ډیزاین هڅه کوي د دې اغیز اندازه ټاکي. د پلاسیبو مطالعه دوه یا درې ډلې لري، په دې پورې اړه لري چې څېړونکی غواړي د کنټرول ګروپ ولري(شکل ۸،۱۳). که چېرې څېړونکی پریکړه وکړي، چې د کنټرول ګروپ ولري، لومړۍ ډله درملنه ترلاسه کوي، دویمه د پلاسیبو درملنه ترلاسه کوي او دریمه د کنټرول ګروپ، هېڅ نه ترلاسه کوي. پریکړه دا چې څرنګه کوم ګروپ به درملنه ترلاسه کوي، پلاسیبو یا د کنټرول ګروپ هم کولی شي د تصادف له لارې ترسره شي.

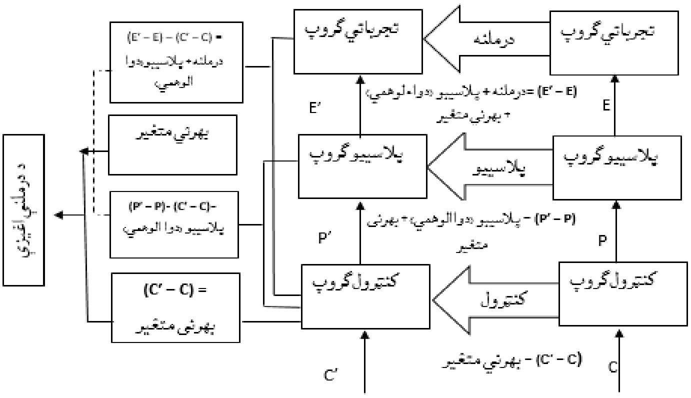

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸-۱۳- شکل: د پلاسيبو اثر ډيزاين (روحي تسکين ورکوونکي درملنه)

نور ډيزاينونه چې په کمې څېړنه کې عموما کارول کېږي

څېړنې ډيزاينونه شــتون لري چې ممکن پورته تشــريح شــوي ټاپيولوژي(عمومي درجه بنـدي) کې طبقه بندي شـــي؛ مګر د دوی د انفراديت او غالبيت له امله يې خپل نومونه ترلاسه کړي. دوی له همدې امله لاندې په جلا توګه تشريح شوي.

مقطعې پرتلييز تجربوي ډيزاين

د کنټرول ډلې ته د درملنې انکار د څېړنې مسـلکي کسـانو لخوا غير اخلاقي ګڼل شـوی. ســربيره پردې، د مطالعې درملنې انکار ممکن د کنټرول ګروپ څېړنې افرادو لپاره د منلو وړ نه وي، چې پايله يې کيدای شي دوی له تجربې لرې او يا بل ځای ته ځي چې درملنه ترلاسه کړي. پخوانۍ ډيروالی د (تجربوي مړينې) او وروستی ممکن مطالعه خرابه کړي. د مقطعې پرتلييز تجربوي ډيزاين دا ممکنه کوي، چې پرته د کومې ډلې ســره د درملنې انکـار کولو د درملنې اغيز انـدازه کول، کـه څـه هم دا ډيزاين خپلې ســتونزې لري. د مقطعې ډيزاين کې چې د ABAB ډيزاين هم ورته ويل کيږي(ګرينيل ۱۹۹۳:۱۰۴)، دوه ډلې رامنځته کيږي، مداخله يې يوه ته معرفي شــوې او د يوې ټاکلې مودې وروســته د دې مداخلې اغيزه اندازه کيږي. بيا مداخلې له ســـره تيريږي دا دی تجربوي ډله کنټرول کيږي يـا برعکس څېړنې وختونـه د مطالعې په جريان کې کله نه کله تکراريږي(شـــکل ۸،۱۴). په هر صـــورت په دې ډيزاين کې د نفوس ډلې نه تشـــکيلوي؛ مګر يوازې هغه برخې دي، چې تجربوي اوکنټرول مشاهدې په کې ترسره کيږي.

د دې ډيزاين يو له اصـلي زيانونو څخه په درملنه کې د تسـلسـل نه شـتون دی. اصـــلي پوښـــتنه دا ده: مداخله به څه اغيز رامنځته کړي که دا په برخو کې نه وی چمتو شوی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

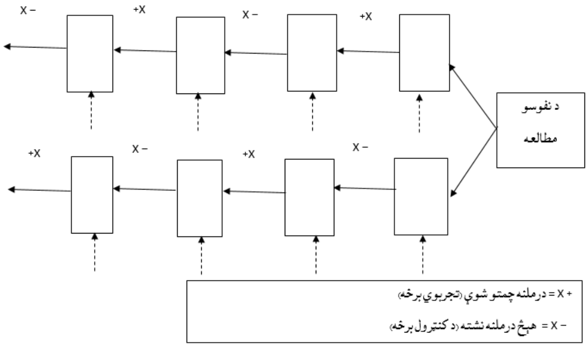

۸-۱۴- شکل: مقطعي پرتلییز تجربوي ډیزاین

د نقل شوي (تکرار شوي) مقطعي ډیزاین

په عمل کې یو څوک معمولاً هغه برنامې معاینه کوي، چې د مخه شتون لري او په کوم چې مراجعه کوونکي د مداخلې په مختلفو مرحلو کې وي.

په دوديز تجربوي ډیزاین کې د داسې برنامو د اغیزمنتیا ارزونه ناممکنه ده؛ ځکه چې دا یو اساسي کربنه نه شي رامنځته کیدای، کله چې مداخله دمخه پېژندل شوي وي.

پـه دې حـالـت کې د خلکو د یوې ډلې انتخابول د معمول کار دي، چې په دې ورسـتیو کې د برنامې له لارې ترسـره کیږي او د مداخلې بشپړیدو پورې د دوی تعقیب کول ممکن ډیر وخت ونیسي.

په داسې شرایطو کې دا امکان لري چې مراجعین غوره کړئ څوک چې د برنامې مختلف مرحلو کې وي؛ ترڅو ستاسو د مطالعې اساس رامنځته کړي(شکل ۸-۱۵).

(c) ketabton.com: The Digital Library

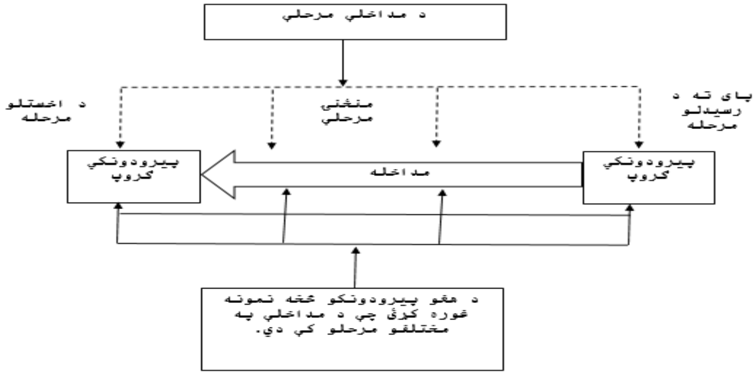

۸-۱۵- شکل: نقل شوی مقطي څېړنیز ډیزاین

دا ډیزاین د دې انګیرنې پر بنسټ ولاړ دی، چې د برنامې په مختلفو پړاوونو کې ګډون کوونکي د دوي ټولنیز-اقتصادي- دیموګرافیک ځانګړتیاوو او د هغه ستونزې له مخې چې دوی د مداخلې په لټه کې دي یو شان دي.

د مداخلې د اغیزمنتیا ارزونه د مداخلې په مختلف مرحلو کې د مراجعینو نمونه اخیستلو سره ترسره کیږي. د اخیستو او پای ته رسیدو مرحلې د پیرودونکو ترمنځ تړلي متغیر کې توپیر د مداخلې اغیزه ګڼل کیږي.

د رجحان (غوروالي) مطالعه

که تاسو غواړئ د یوې مودې په جریان کې بدلون رسم کړي، د رجحان مطالعه د تحقیق ترټولو مناسب میتود دی. د رجحان تحلیل تاسو ته وړتیا درکوي؛ ترڅو ومومي چې تېرو کې څه پیښ شوي، اوس څه پیښیږي او په راتلونکي کې د نفوسو په ډله کې به څه پیښ شي؟

په دې ډیزاین کې د تېرو معلوماتو څخه د مشاهدي په وسیله د یو شمیر ټکي انتخابول شامل دي، د مطالعې لاندې پیښې په اړه د اوسني یا نږدې تېر وخت وضعیت سره یوځای او بیا د راتلونکي رجحاناتو په اړه ځینې انګیرنې/ وړاندوینې کول شامل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې طریقې تاسو د تېر-اوسنی-راتلونکي وخت په اوږدو کې په مختلفو نقطو کې لیدل شوي رجحانات/رغبتونو په مقطعي مشاهدي سره راټولوئ. د دې مقطعې مشاهدو څخه تاسو د بدلون د بڼې په اړه پایلي راخلئ .د دې مقطعې مشاهدو څخه تاسو د بدلون د نمونې په اړه پایله اخلي.

د رجحان مطالعات د اوسني او تېرو حالتونو/وضعیتونو سپړلو سره د وړاندوینې جوړولو کې ګټوره ده په دې توګه دا په پلان جوړولو کې ارزښتنانکه مرسته کوي. د مطالعې لاندې مرحلې پورې اړوند رجحانات د مطالعې نفوس نورو ځانګړتیاو سره هم تړاو لري. د مثال په توګه تاسو ممکن د عمر، جنسیت، عاید یا توکم پورې اړوند د مطالعې نفوس سیاسي لومړیتوب کې بدلونونه وڅېړئ. دا ډیزاین د Retrospective (تېر یا ماضي) په توګه هم طبقه بندي کیدای شي کوم چې په دې څېرکې مخکې له مخکې جوړ شوي د حوالې دورې طبقه بندي سیستم پر بنسټ ترتیب شوي.

کوهرټ (ډلییز) مطالعات

کوهورټ (ډلییز) مطالعات د نفوسو فرعي ډلو کې د عامو ځانګړتیاو په شتون پورې اړه لري، لکه د زیږون کال، فراغت یا واده. فرض کړئ، چې تاسو غواړئ محاسبینو د ډلې د ګمارنې نمونه مطالعه کړئ څوک چې په ۱۹۷۵ کې له پوهنتون څخه فارغ شوي، یا د میرمنو حاصل خیزي(یاني بلاربیدل) چلند مطالعه کړي، چې په ۱۹۳۰ کې واده شوې وي. د محاسبینو مسلک لارې مطالعې لپاره تاسو به د ټولو محاسیبنو سره اړیکه ونیسئ څوک چې په ۱۹۷۵ کې له پوهنتون څخه فارغ شوي؛ ترڅو د دوی د کارموندنې تاریخ ومومي. په ورته ډول تاسو به د هغو میرمنو د زیږون تاریخ وڅېړئ، چې په ۱۹۳۰ کې یې واده کړی. دا دواړه مطالعات ممکن د مقطعي یا اوږد مهاله ډیزاین په توګه سرته ورسي. که تاسو د مقطعې ډیزاین اختیار کړئ؛ نوتاسو په یو ځل کې اړین معلومات راټول کړئ؛ مګر که تاسو اوږدمهاله ډیزاین غوره کړئ؛ نو تاسو د مطالعې په جریان کې په مختلف وختونو کې اړین معلومات راټول کړئ. دا دواړه ډیزاینونه خپل د قوت او ضعف

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطې لري. د اوږد مهاله ډيزاين په صــورت کې اړين نه دي، چې معلومات دی د ورته ځواب ويونکو څخه راټول شــي، په هر صــورت دا مهمه ده، چې ټول ځواب ويونکي د هغـه ډلې پورې اړه ولري، چې مطالعه کيږي، دا پورتنې مثالونه د ۱۹۷۵ کې فارغ شوي يا په ۱۹۳۰ کې واده شوي وي.

د پينل(منصف هئيت) مطالعات

د پينـل مطـالعـات د رجحان (غوروالي) او ډلييزو مطالعاتو ته ورته دي پرته له دې چې د اوږدمهاله کيدو سـربيره دا په طبعيت کې هم احتمالي دي او معلومات تل د ورته ځواب ويونکو څخـه راټول کيږي. (پـه رجحـان او ډلييزو مطالعاتو کې معلومات په دوه اړخيزه بڼه راټول کيدای شي او د مشاهدې ټکي به له مخکې څخه جوړ يدای شو). فرض کړئ چې تاسو غواړئ په ټولنه کې د کورنيو توکو مصرف په بڼه کې بدلونونه مطالعه کړئ. د دې ترســره کولو لپاره تاســو به يو څو کورنۍ غوره کړئ؛ ترڅو هغه مقدار ومومئ چې دوی په هره پنځلس ورځو کې کورنيو توکو باندې څومره مصـــرف کوي. تاســـو به د وخت په جريان کې له ورته کورنيو څخه ورته معلومات راټول کړئ؛ ترڅو د مصـــارفو په بڼه کې بدلونونه تثبيت کړئ. په ورته ډول د پينل مطالعې ډيزاين کولی شـــي په ټولنه کې د ناروغۍ نمونې مطالعه کولو لپاره وکارول شي.

ړوند يا ړانده مطالعات

د ړانده مطالعاتو مفهوم د پرتله کولو او پلاســيبو اثر (روحي تســکين ورکونکي درملنه) تجرباتي ډيزاينونو سره کارول کيدای شي او د درملو اغيزمنتوب اندازه کولو مطالعو کې پلی کيږي. پـه ړانـده مطـالعـه کې د نفوســـو مطالعه پدې نه پوهيږي چې ايا دا واقعی يا جعلي درملنـه ترلاســـه کوي يـا د درملنې کومه طريقه ده. د ړانده مطالعې ډيزاين کولو اصلي هدف د پلاسيبو اثر(روحي تسکين ورکونکی درملنه) جلا کول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډبل ړوند/ړانده مطالعات

د دوه چنده ړانده مطالعې مفهوم د ړاند مطالعې سره ورته دی، پرته له دې چې دا د تجربه کونکي او پلاسیبو ډلو پېژندنې کې د محقق نه په پټولو سره څېړونکي تعصب له منځه وړولو هڅه کوي. په بل عبارت په دوه چنده ړانده مطالعه کې نه څېړونکی او نه هم د مطالعې برخه وال په دې پوهیږي چې څوک واقعي درملنه ترلاسه کوي او څوک یې جعلي درملنه ترلاسه کوي یا درملنې کوم ماډل ترلاسه کوي.

په کیفي تحقیق کې د مطالعې ډیزاین

دا برخه په کیفي تحقیق کې د ځینې عام کارول شوي ډیزاینونو لنډ تفصیل وړاندې کوي. د دقیقو معلوماتو د ترلاسه کولو لپاره تاسو ته سپارښتنه کیږي، چې کیفي تحقیق په اړه کتابونو ته مراجعه وکړئ.

د قضیې مطالعه

د قضیې مطالعه که څه هم په غالب ډول د کیفیت مطالعې یو ډیزاین دی؛ لیکن په د کیفي تحقیق کې د یو پیاوړي وسیلي په توګه هم شتون لري. قضیه کیدای شي یو فرد، یوه ډله، ټولنه، مثال، قضیه، پیښه، د خلکو فرعي ډله، ښارګوټی یا ښار وي. د یو ډیزاین دمطالعې لپاره هغه قضیه انتخاب کړئ، چې تاسې یې د بشپړ (هولیسټک) او د هغه اړخونو ژوره پلټنه چې تاسو غواړئ په اړه یې یو څه ومومئ. دا یو داسې روش دی چې په کوم کې یو ځانګړی مثال یا یو څو احتیاطي قضیې په دقیقه توګه مطالعه کیږي (ګیلبرټ۲۰۰۸:۳۶).

د برنز په وینا(۱۹۹۷:۳۶۴) د قضیې مطالعې مشخص کولو لپاره دا باید یو محدود سیستم وي، پخپله د یو وجود په څېر وی. د قضیې مطالعه باید په محدوده موضوع/واحد باندې ممترکز وي یا خورا طاق وي. د ګرینیل(۱۹۸۱:۳۰۲) مطابق د قضیې مطالعه د معلوماتو راټولولو او تحلیل کولو خورا انعطاف وړ او خلاص تخنیک لخوا مشخص شوې. د قضیې مطالعې ډیزاین په دې انګیرنه پورې اړه لري، چې قضیه مطالعه کیږي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ځانګړي ډول قضيې(طاق) دی او له همدې امله يو قضيه کولی شي په هغه ډله کې پېښو او وضعيت باندې پوهاوې چمتو کړي چېرې چې قضيه کولی شي په هغه ډله کې پېښو او وضعيت باندې پوهاوی چمتو کړي چېرې چې قضيه ورته ايښودل شوې ده. د برنز (۱۹۹۷:۳۶۵) په وينا د يوې قضيې په ټاکلو کې له همدې امله تاسو معمولا اراده لرونکي قضاوت کونکي يا د معلوماتو پراساس نمونې اخېستنې تخنيکونه کاروئ.

دا خورا ګټور ډيزاين دی کله چې د يوې ساحې سپړنه وي، چېرې چې لږ پېژندل شوی وي يا چېرې چې تاسو غواړئ د وضعيت، پېښې، پديدې، سايټ، ډلې يا ټولنې په اړه مکمل پوهه ولري. دا ډيزاين خورا مهم دی کله چې د مطالعې تمرکز د تائيد او مقدار ورکولو پرځای په پراخه کچه سپړنه او درک باندې وي. دا د مطالعې په واحد کې د قضيې(پروسې) او متقابل تحرک لپاره عمومي کتنه او ژوره پوهه وړاندې کوي؛ مګر ادعا نشي کولی چې د ورته قضيو اخوا خلکو ته تعميم(Generalization) کړئ.

په دې ډيزاين کې ستاسو هڅه دا نه ده، چې تصادفي نمونه غوره کړئ؛ مګر يوه قضيه چې تاسو د امکان په اندازه دومره معلومات چمتو کولی شي، چې قضيه يې په بشپړ ډول وپېژني. کله چې د قضيې يا مثال په اړه مطالعه وکړئ، تاسو هڅه کوئ چې د ټولو موجودو سرچينو څخه معلومات راټول کړئ؛ ترڅو په بشپړ ډول يې په دې پوه شي. که ستاسو د مطالعې تمرکز يو ډله يا ټولنه وي تاسو بايد د دې غړو په اړه د معلومات راټولولو دمخه د دې غړو سره د باور لرونکي اړيکې جوړولو لپاره کافي وخت مصرف کړئ. که څه هم تاسو کولی شئ يو واحد ميتود وکاروئ، د ډيټا راټولولو لپاره د ډېری ميتودونو کارول د قضيې مطالعه مهم اړخ دی، د بېلګې په توګه ژوره مرکه د ثانوي ريکارډونو څخه معلومات ترلاسه کول، د کتنې(مشاهدې) له لارې ډيټا راټولول، د تمرکز ګروپونو او ډله ايزو مرکو له لارې معلوماتو راټولول. که څه هم دا مهمه ده، چې د تحليل په وخت کې تاسو قضيه د واحد په توګه په پام کې ونيسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زباني(شفاهي) تاریخ

شفاهي تاریخ د یو څېړنیز ډیزاین څخه د ډېرو د معلوماتو راټولولو یو میتود دی، یا په بل عبارت په کیفي څېړنه کې دا د د پیښو لیدلو تجربو او د تاریخي پوهې د راټولولو یو میتود دی؛ لکه څرنګه چې لیدل کیږي دا د یوې پیښې یا نوې موضوع په رابطه د الفاظو په چوکاټ کې یو انځور دی، چې د اوس مهال د معلوماتو د ترلاسه کولو، ثبت کولو، وړاندې کولو او تشریح کول یوه پراخه پروسه ده، چې د یو څېړنیز ګروپ او یا هم د هغې د اړوند غړو د نظرونو او تجربو په پام کې نیولو سره ترتیب کیږي. دا نظرونه یا تجربې کیدای شي، د شواهدو یا معلوماتو پراساس وي، چې د نورو سرچینو لکه د لرغونو او پخوانیو خلکو د اثارو او شفاهي معلوماتو څخه ترلاسه کیږي. د ریچي په وینا(۱۹:۲۰۰۳) یاداشت په شفاهي تاریخ کې مهم اصل دی، چې له مخې یې موږ کولای شو د یوې پیښې مانا او معلومات وساتو .

حافظه د شفاهي تاریخ اساس دي، چې د تاریخ اړوند معلومات ځان سره ساتي. په ساده ډول شفاهي تاریخ د ثبت شوي مرکو له لارې د تاریخي اهمیت لرونکي یاداښتونه او نظریات راټولوي.

د برنز په وینا (۳۶۸:۱۹۹۷) دا عموما د لومړي لاس معلومات دي، چې یو څېړونکی یې د یوه فرد څخه د پراخې مرکې په کارولو سره راټولوي. د ډیزاین شرایطو کې دا خورا ساده ده. تاسو لومړی پریکړه وکړئ چې کوم ډول قضاوت، تجربه د حافظې یا تاریخي پیښې په اړه چې تاسو غواړئ په اړه یې معلومات ترلاسه کړئ. بیا تاسو اړتیا لرئ هغه اشخاص یا سرچینې وپېژنئ چې تاسو ته په غوره توګه اړین معلومات چمتو کولی شئ. تاسو بیا د دوی څخه معلومات راټول کړئ؛ ترڅو تحلیل او تشریح شي.

د تمرکز ډلې یا ګروپونه/ ډلییز یا ګروپي مرکې

د تمرکز ګروپونه په کیفي څېړنه کې د ستراتیژۍ یوه بڼه ده په کوم کې چې د یوې موضوع ، محصول، خدمت یا برنامې په اړه چلند، نظریات یا لید د یوې ډلې غړو او څېړونکو ترمنځ د ازاد بحث له لارې سرته ورسیږي. د تمرکز ګروپونه او ډله ایزې مرکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړه د ګروپ بحثونه اســانه کوي په کوم کې چې څېړونکی مســئلې راپورته کوي یا پوښــتنې کوي چې د ګروپ ترمنځ غږې بحث ته وهڅوي. دا چې یا میتود لګښــت کم دی، د هر مســلک، ســاحه او اکاډمیک ډګر کې د معلوماتو موندلو لپاره مشــهور میتود دی. د ټولنیز، سیاسي او سلوکي علومو پوهان، د بازار څېړنې او محصول ازموینې ادارې، د ښـاري او د ښـاري پلان جوړولو کارپوهان اکثرا دا طرحه د بېلابېلو حالتونو لپاره کاره وي. د مثال په توګه د بازار موندنې په څېړنه کې دا ډیزاین په پراخه کچه د محصــول په اړه د مصــرف کونکو نظر موندلو لپاره کارول کېږي، د محصــول کیفیت د هغې منلو او غوښــتنې نرخ او بســته بندۍ په اړه د دوی نظرونه، څرنګوالی او وده د محصــولاتو پلور وغیره. د تمرکز ګروپونو پـه ابتکـاري او لنـډو ارزونو او د ټولنیز پروګرامونو او خـدماتو رامنځته کولو کې هم مشهور دي. دا د مسئلو، غوروالي، پراختیایي ستراتیژیو او راتلونکي پلان جوړولو او د پراختیایي لارښــوونو د پېژندلو لپاره په ټولنیز او ښـاري پلان جوړونې کې هم ګټوره وسیله ده.

د دې په ډیزاین کې دا خورا ســاده ده، چې تاســو د څېړونکي په توګه د خلکو یوه ډله وټاکئ څوک چې تاسو فکر کوئ په هغه څه چې تاسې بحث کولو لپاره غوره کړې دی، یوه مجهزه پلټنه وکړئ. دا ګروپ کولی شــي ځانګړې اشــخاص ولري، چې فوق العاده روزل شــوي وي، د متخصــصــینو ډلې یا د ټولنې اوســط اوســیدونکي، چې د متمرکز ګروپ اهدافو پورې اړه لري ددې ډلې څخه ترکیب شوي وي. د تمرکز ګروپ پـه جوړولو کې د ډلې انـدازه یو مهم عـامـل دی. دا باید نه خورا لوی او نه ډېر کوچنی وي؛ ځکه چې دا په بحث او کیفیت باندې خنډ رامینځته کولی شي. نږدې د اتو څخه تر لســو پورې خلک د ورته بحث ګروپونو لپاره مطلوب شــمېر دي. تاسو اړتیا لرئ د بحث لپاره مســئلې په دقت ســره وپېژنئ د نورو اړونده خلکو راپورته کیدو لپاره هر فرصــت چمتو کوي. د یو څېړونکي په توګه تاسو اړتیا لرئ پریکړه وکړئ، د ډلې سره په مشوره کې ســتاســو د بحثونو ریکارډونونه بیا د موندنو او پایلو لپاره د تحلیل اســاس رامنځته کېږي په دې کې ممکن د هغه وخت ټاکل شـــامل وي، چې ډله کولی شـــي په پراخه توګه د مسئلو په اړه بحث کولو لپاره او د دوی هوکړو ته رسیدل پوره کړي. ستاسو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرو اترو ریکارډونه بیا د موندنو او پایلو لپاره د تحلیل اساس رامنځته کیږي. د متمرکز ګروپ او ډله ییزې مرکې ترمنځ اصلي توپیر د بحث وړ مسئلو په اړه د ځانګړتیا درجې کې دی. هغه موضوعاتو چې تمرکز ګروپونو کې تر بحث لاندې نیول شوي د ډله ییزو مرکو په پرتله ډېر مشـــخص او ممترکز دي او دا په لویه کچه د څېړونکي لخوا مخکې ټاکل شـــوي. په ډله ییزه مرکه کې تاســـو د ډلې غړو ته اجازه ورکړئ په هر څه چې وغواړئ بحث وکړئ. په هر صورت د څېړونکي په توګه ستاسو رول دا دی چې دوی د ګټو مسئلو ته بېرته راوګرځوي چې د ډلې لخوا پېژندل شوي.

د نورو ډیزاینونو سره پرتله کول ګران دي او د بشپړولو لپاره خورا لږ وخت ته اړتیا لري. ترلاسه شوي معلومات کیدای شي بډایه وي او د مسئلو پراخه بېلابېل سپړلو لپاره کارول کیدای شي. په هر صـورت زیان یې دا دی، چې که چېرې بحث په دقت سره سم نه وي؛ نو دا ممکن د هغو خلکو نظر منعکس کړي، چې په ګروپ باندې تسلط لري. دا ډیزاین په مختلف مسئلو باندې د نظرونو تنوع سپړلو لپاره خورا ګټور دی؛ مګر تاسو سره به مرسته ونکړي که تاسو غواړئ د دې تنوع اندازه یا شدت معلوم کړئ.

برخه اخیستونکې مشاهده

برخه اخیستنه مشاهده د ټولنیز متقابل عمل یا په کیفي مطالعاتو کې د یوې پدیدې په اړه د معلوماتو راټولولو لپاره یوه بله تګلاره ده. دا معمولاً د ډلې له غړو ســره د نږدې تعامل په رامینځته کولو یا په داسې حالت کې چې په ژوندې بڼه یې مطالعه ترسره کیږي. که څه هم پـه عمده ډول د کیفي څېړنې ډیزاین دی؛ خو دا په کمي څېړنه کې هم کارول کیږي، په دې پورې اړه لري، چې دا معلومات څرنګه تولید او ثبت شـوي دي. په کیفي څېړنه کې مشـاهده تل په تشـریح بڼه کې ثبت کیږي، په داسې حال کې چې په کمي څېړنو کې دا په کټګوریو یا پیمانه کې ثبت کیږي.

دا د دواړو ترکیب هم کیدای شـــي – ځېنې کټګورۍ او ځېنې توضـــیحات یا کټګوري کول د تشـریحي توضـیح سره تشـریح شـوي ده. تاسـو کولی شئ د تحلیل او ډلبندۍ له لارې توضیح ثبت هم کړئ. سربیره پردې د مشاهدې سربیره چېرې چې تاسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناظر په توګه معلومات رامنځته کوئ، معلومات د نورو ميتودنو له لارې هم راټول کيدای شي، لکه غير رسمي مرکه، دقيقه او تخصصي مرکه، ډله ايزه بحثونه، مقدماتي اسناد، شفاهي تاريخونه. د ګڼ شمېر ميتودونو کارول به د برخه اخيستونکو مشاهدې لخوا راټول شوي معلوماتو غني کولو ته وده ورکړي. د دې ډيزاين ساده دی. تاسو د څېړونکي په توګه د ډلې په فعاليتونو کې دخيل ياست، د ډلې غړو سره يې اړيکه ونيسي او بيا د هغوی د رضايت په ترلاسه کولو سره حالت،متقابل عمل، سايټ يا پيښې په کلکه وڅارئ. تاسو د هغه څه تفصيلي ياداشتونه چمتو کوئ چې تاسو يې په ژوندې بڼه ګورئ، چې تاسو ته ورته وضعيت غوره کوي. تاسو کولی شئ د معلوماتو راټولولو نورو ميتودونو په کارولو سره معلومات هم راټول کړئ، که تاسو د خپلو مشاهدو او معلوماتو ريکارډونه تحليل کړئ، چې نورو وسيلو لخوا راټول شوي ارقام او پايلې يې راوباسي.

د برخه اخيستونکي مشاهدې اصلي ګټه دا ده، چې څرنګه تاسو د ډلې سره کافي وخت مصرف کوئ يا په وضعيت کې تاسو ژور، بډايه او ډېر دقيق معلومات ترلاسه کوئ، مګر اصلي زيان يې دا دی،که تاسو خورا محتاط نه ياست، تاسو کولی شئ خپل تعصب معرفي کړئ.

هوليستيک (بشپړ) څېړنه

د څېړنې هوليستيک(بشپړ) روش د مطالعې ډيزاين څخه ډېر فلسفې دی.

دا ډيزاين د فلسفې په اساس دی چې زموږ د ژوند د يوې پيښې ګڼ شمېر فکتورونه د نظر لاندې نيسي. موږ نشو کولی يوازې د يوې يا دوه ليدونو څخه پيښې وپېژنو. د يو وضعيت يا واقعيت درک کولو لپاره تاسو اړتيا لرئ، چې دا يې په بشپړ ډول وڅېړئ- دا له هر ليد او لورې څخه په بشپړ ډول وسنجول شي.

د يوې پيښې يا پديدی د پوهيدو لپاره بايد په بشپړ ډول وڅېړل شي او په مکمل ډول له هره اړخه وسنجول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو کولی شئ هر ډول ډیزاین وکاروئ کله چې وضعیت له مختلف لیدونو څخه سپړئ او د ډېری میتودونو کارول خورا مشهور او مطلوب دي.

د ټولنې د بحث فورم

د ټولنې د بحث فورم د دې لپاره ډیزاین شوې؛ ترڅو د ټولنې لانجې او ستونزو په پام کې نیولو سره د ټولنې مفکوره، انګېرنه او نظرونه ومومي. دا د ټولنې برخه اخیستونکو ته د اندیښنې وړ مسئلو په اړه پریکړه کولو کې د ټولنې د برخه اخیستنې یوه خورا مشهور لاره ده. دا ډول فورمونه د بېلابېل نورو دلیلنو لپاره هم کارول کیږي، لکه د ښار لپاره د ښاري پلان جوړول او د ټولنې روغتیا پروګرامونه رامنځته کول، د ترافیک مدیریت پورې اړوند مسئلو حلولو کې د خپلو غړو برخه اخیستل، د زیربنا جوړښت وده او د سیمي لپاره راتلونکي لارښوونو ټاکلو، ټولنې ته نویو نوښتنو خبر ورکوي.

د ټولنې فورمونه د ګروپ بحثونو ته ورته دي، پرته له دې چې دا د برخه اخیستونکو د شمېر له مخې په لویه کچه وي. همدارنګه په ګروپي بحثونو کې تاسو ممکن ګډونوال وټاکئ؛ مګر د ټولنې غونډو لپاره د برخه اخیستونکو ځان انتخاب کول دي؛ ځکه دوی د مسئلو یا اندیښنو سره علاقه لرونکي هر چا لپاره خلاص دي. څېړونکی معمولا محلي رسنۍ کاروي؛ ترڅو د ځایي ټولنې اوسیدونکو ته د فورمو په اړه معلومات ورکړي. دا د ټولنې په کچه د مسئلو، اندیښنو او نورو خپریدو لپاره ګټور ډیزاین دی. دا اقتصادي او ګړندی دی؛ مګر یو څه زیانونه هم شتون لري. د مثال په توګه دا امکان لري چې یو څو خلک چې د ګټو سره علاقه ولري په فورم کې بحث باندې برلاسي شي او دا مساوي امکان لري چې په پیښو کې ممکن خورا لږ شتون ولري. دا ډول حالتونه کیدای شي د خبرو پایله او د ټولنې چلند منعکس نه شي کړي.

انعکاسي ژورنال لاګ/ د انعکاسي ژورنال راپور

اساسا دا ډیزاین د څېړونکي په توګه ستاسو د افکارو انعکاسي ژورنال راپور ساتلو ته اړتیا لري، کله چې تاسو کوم شی وګورئ، له چا سره وغږیږئ، په یوه فعالیت کې برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخلئ یا یو څه مشاهده کړئ، چې تاسو سره مرسته کوي هغه څه چې تاسو یې د کولو هڅه کوي یا یې په پوهیدو یا اضافه کولو کې مرسته کوئ. دا انعکاسي ریکارډونو بیا ستاسو د موندنو او پایلو کې مرسته کوي. تاسو کولی شئ د معلوماتو راټولولو یوازینۍ میتود په توګه د انعکاسي ژورنال راپور ولرئ یا دا د نورو میتودونو سره په ترکیب کې کارول کیدای شي؛ لکه مرکه کول، ډله ایزې مرکې یا دوهم لاس سرچینې.

نور عموما کارول شوي د فلسفې لاربښود ډیزاینونه

ځینې یو شمېر نور د څېړنې روشونه هم شتون لري چې د ډیزاین او نوم له مخې په څېړنیز ادبیاتو کې پېژندلي شوي دي. په داسې حال کې چې دا فطري ډیزاین نه دي، دوی په ټولنیز تحقیق کې ځانګړي فلسفې لید ته وده ورکوي. دا ده: د عمل څېړنه، د ښځینه څېړنه، برخه اخېستونکې څېړنه او همکارۍ تحقیقات. په تاکید سره ویلي شو، چې په دې هر یو کې د څېړنې یوه برخه یا کیفي یا کمي کیدلی شي، که څه هم ډېر لخوا دوی قوي ډیزاین ګڼل کیږي. اړتیا ده چې دوی په جلا کټګورۍ کې ځای په ځای کړئ د دوی شهرت او په هر شکل کې د ممکنه کارولو څخه راوتلی. دا ډیزاین د میتودونو پراساس ډېر فیلسوف لاربښود دی. د مثال په توګه د عمل څېړنه د فلسفې لخوا رهبري کیږي، چې د څېړنې یوه برخه باید د مناسب عمل ځینې بڼې تعقیب کړي؛ ترڅو په ژوند یا خدمت کې غوره والي ترلاسه کړي، او د میرمنو څېړنې له فلسفې څخه اغیزمن کیږي، چې په ټولنیز ډول د نارینه وو تعصب سره مخالفت کوي او ننګوي. ساینسي څېړنه داسې بریښې چې باور لري د میرمنو پورې اړوند یوازې د میرمنو لخوا ښه پېژندل شوي او څېړل شوي دي.

د مشـــارکتي څېړنې او همکـارۍ تفتیش لپـاره د څېړنې پـه برخـه کې د څېړنې ګډونوالو یا ټولنې دخالت یا د دخیل کیدو فلســفه ده. د دې ټولو ډیزاینونو یو مهم اړخ دا دی چې دوی هڅه کوي د څېړنې برخه اخیســتونکي د څېړنې په پروســه کې شــامل کړي. د څېړنې موندنې بیا د ځینو مسـئلو یا سـتونزو په پام کې نیولو سـره اوسـني حالت انځورولو لپاره کیږي او د دوی سـره د معاملې لپاره د سـتراتیژۍ پراختیا لپاره یو مسـتند بنسټ رامنځته کولو کې مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمل څېړنه

لکه څرنګه چې د نوم څخه يې معلوميږي د عمل تحقيق دوه برخې لري: عمل او تحقيق (شکل ۸،۱۶ وګورئ). څېړنه د عمل لپاره وسیله ده، يا دا چې خپل تمرين ته وده ورکړئ يا د ستونزو یا مسئلې سره د معاملې لپاره اقدام وکړئ. لکه څرنګه چې د عمل څېړنه د عمل کولو غوښتنې لخوا رهبري کیږي، که په دقيقه توګه وويل شي دا يو طبعي ډیزاین ندی. د عمل ډېرى څېړنې د خدمت كيفيت ښه كولو پورې اړه لري. دا د اندیښنې ساحې پېژندلو، بدیلونو رامنځته کولو او ازمولو لپاره ترسره کیږي او د نويو لارو تجربه کول ته وایې.

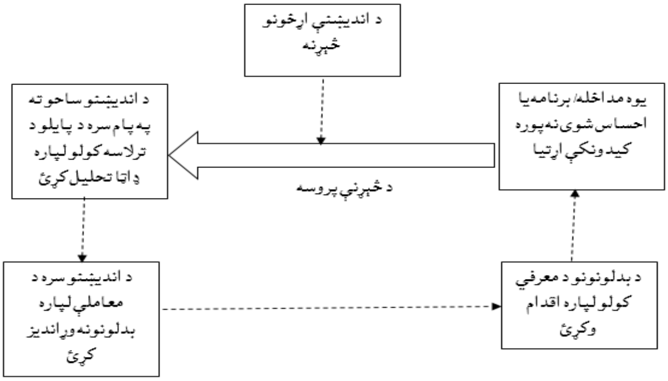

۸-۱۶- شکل: د تطبیقي څېړنې ډیزاین

د عمل څېړنه داسې بریښي چې دوه دودونه تعقیبوي. د برتانيا دود د عمل څېړنې تمایل د عمل پرمختګ د يوې وسيلې په توګه ګورئ(کارر او کیمیس ۱۹۸۶) په داسې حال کې چې د متحده ایالاتو دود کې دا د سیستماتیکو معلوماتو راټولول دي چې د ټولنیز بدلون لپاره اساس جوړي. (بوګدان او بیکین ۱۹۹۲). د عمل څېړنه، د شریکې څېړنې او همکارۍ پوښتنو سره په شریکه، د ټولنې پرمختیايي فلسفه ولاړه ده، چې د معافیت د غړو دخالت غواړي. د یوې ټولنې شاملول او برخه اخیستنه د ستونزې پېژندنې څخه د حلونو پلي کولو پورې په ټوله پروسه کې د ټولو دريو کړنلارو دوه عمده ښې دي (د عمل څېړنه، مشارکت څېړنه او همکارۍ پلټنه). په ټولو دريو کې معلومات د څېړنې پروسې له لارې راټول شوي او بدلونونه د عمل له لارې ترلاسه کیږي. دا عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاپخپله د یوې ادارې یاد ټولنې د چارواکو لخوا ترسره کېږي د عمل د څېړنې په قضیه کې یا د یوې ټولنې د غړو لخوا د همکارۍ یا مشارکتي څېړنې په صورت کې ترسره کېږي.

د عمل څېړنې دوه تمرکزونه (منشاوې) لري.

۱. د اوسني برنامې یا مداخلې مطالعه کېږي؛ ترڅو د پرمختللي احتمالي ساحې پېژندلو لپاره د پرمختللي مؤثریت او یا مثمریت شرایطو کې موندنې د بدلون راوړو اساس کېږي.

۲. د یو مسلکي په توګه ټولنه کې یا د پیرودونکي ډلې ترمنځ یوه ناپېژندل شوې ستونزه یا نامعلومه مسئله په ګوته کوي او د څېړنې شواهد راټول شوي؛ ترڅو د نوي خدمت یا مداخلې معرفي کړي. د څېړنې تخنیکونه د ستونزې پراخه کول یا د یوې مسئلې اهمیت رامنځته کوي؛ ترڅو د هغې د حل لپاره مناسب اقدام ترسره شي.

د میرمنو څېړنه

د میرمنو څېړنې د هغې د فیمنسټ تیوري فلسفیانه اساس لخوا ترتیب شوې چې ټولې پوښتنې په کې تثبیتوي او د میرمنو څېړنې په دوه ډولونو له دودیزې څېړنې سره توپیر لري: د فیمنیستیک څېړنه د هغې د فیمنسټ تیوري فلسفې اساس لخوا مشخص شوې چې ټولې پوښتنې تر پوښتنې لاندې او د فیمنیست اندیښنې د لارښود چوکاټ په توګه کار کوي. د فیمنستانو څېړنه له دودیزو څېړنو څخه په دریو لارو توپیر لري.

۱. د دې اصلي تمرکز د میرمنو تجربې او لیدلورې دي. دا د دې سپړلو په هدف د تحقیق میتودونه کاروي.

۲. دا په فعاله توګه هڅه کوي د څېړونکي او ځواب ورکونکو د ځواب عدم توازن لرې یا کم کړي.

۳. د فیمنیسټ څېړنو هدف د نارینه او ښځینه وو تر منځ ټولنیزې نابرابرۍ ته بدلون ورکول دي. په حقیقت کې ښځینه څېړنې ممکن د جنډر نابرابرۍ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـاحه کې د عمل څېړنې په توګه طبقه بندي شـــي، د څېړنې تخنیکونه په کارولو سـره د ښـځو مسـئلو او اندیښـنو پوهاوې رامینځته کړي او د جنسـیت ترمنځ مســـاواتو ته وده ورکولو عمل ته وده ورکړي. د مطالعې هر ډیزاین د میرمنو څېړنو کې کارول کیدای شي.

برخه اخیستونکې او د همکاري څېړنه

لکه څرنګه چې دمخه یادونه وشوه، د لیکوال ذهن ته دا فطري ډیزاین نه دی؛ مګر دا یو فیلســـوفیکي لید دی، چې د څېړنې په پروســـه کې د څېړونکو برخه اخیســـتونکو فعاله دخالت غواړي. برخه اخیسـتونکې څېړنه او د څېړونکو برخه اخیسـتونکو ترمنځ د تشـې کمولو اصولو پراساس ده او د ټولنې ښکیلتیا او ګډون ډېروالی؛ ترڅو د دوی اړتیاو ته د څېړنې موندنو ته‌راو لوړ کړي.

داســـې انګیرل کیږي چې دا ډول ښـــکیلتیا به د ټولنې احتمال ډېر کړي، چې د څېړنې موندنې ومني او که اړتیا وي؛ نو سـتونزو او مسـئلو په حلولو کې د هغې رضایت او مداخله چې ورسـره مخ کیږي. تاســو کولی شــئ په دې پوښــتنو کې کمې یا کیفي مطالعه ترسـره کړئ؛ مګر اصلي ټینګار د خلکو ښکلیلتیا، همکارۍ او د څېړنې په پروسه کې برخـه اخیســـتنه ده. په یو ډول دا ډیزاینونه د ټولنې پرمختیایي موډل پراســـاس دي چېرې چې د مشورې له لارې د یوې ټولنې ښکیلتیا او د څېړنې دندې پلان کولو او اجرا کولو کې برخه اخیســتل لازمې دي. په دې ډیزاینونو کې تاســو نه یوازې یو څېړونکی یاست بلکې د ټولنې تنظیم کونکی هم یاست چې د ټولنې فعال ګډون غواړي.

د یوه څېړونکي پـه توګـه تـاســـو پـه دوه مختلف اړخونو کې کار کوئ: (۱) د ټولنې تنظیم او (۲) څېړنه. د ټولنې سـازمان له لارې تاسو د څېړنې دندو په پلان جوړولو او پلي کولو کې د یوې ټولنې دخالت او برخه اخیســـتنې په لټه کې یاســـت او د څېړنې موندنې د هغې له غړو سره شـریکوئ. د څېړنې په شـرایطو کې ستاسو اصلي مسؤلیت د ټولنې ســـره پـه مشـــوره د څېړنې دنـدې او کړنلارو رامنځتـه کول دي. د څېړنې برخه اخیستونکو سره مشوره د دې ډیزاینونو دوامداره او لازمې برخه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اتم څپرکی لنډیز

په دې څپرکی کې د کمي او کیفي څېړنو مختلف مطالعې ډیزاینونه څېړل شوي. د هر مطالعې ډیزاین لپاره د هغه شرایطو په اړه توضیحات چمتو شوي، چې یو یو ډیزاین د کارولو لپاره مناسب دی، د هغه ځواک او ضعفونه، او هغه پروسه چې تاسو یې عملیات سازۍ(operationalization) کولو کې غوره کوئ. په کمي څېړنه کې د مطالعې مختلف ډیزاینونه له دریو لیدونو څخه ازمول شوي. د دې لید تشریح کولو لپاره کارول شوي اصطلاحات د لیکوال خبره ده؛ مګر د مطالعې ډیزاین نومونه په نړیواله کچه کارول کیږي. په هره کټګورۍ کې د مطالعې مختلف ډیزاینونه دوه اړخیز ځانګړی دي؛ مګر په کټګورۍ کې نه دي.

درې لیدونه د تماسونو شمېر، د حوالې دوره او د تحقیق طبعیت دی. لومړی د مقطعي مطالعات مخکې او وروسته مطالعې او اوږدمهاله مطالعات لري. د دوهم زده کړې د تېر یا ماضي ته په کتو سره، راتلونکی ته په کتو سره، ماضي او راتلونکی ته په کتو سره په توګه طبقه بندي کوي. دریم لید د مطالعې تجربې، غیر تجربوي او نیم تجربوي مطالعاتو په توګه طبقه بندي کوي. د کیفیت مطالعې ډیزاین د کمي څېړنې ډیزاینونو په توګه مشخص، دقیق او ښه تعریف شوي نه دي. همدارنګه د مطالعې ډیزاینونو او د معلوماتو راټولولو میتودونو ترمنځ د اوورلیپ(روپوش) یا د یو بل سره تړاو درجې شتون لري. ځینې ډیزاین په اسانۍ سره د معلوماتو راټولولو میتودونو په توګه په پام کې نیول کیدای شي. په کیفي څېړنو کې ځینې عام کارول شوي ډیزاین په لاندې ډول دي: د قضیې مطالعې ډیزاین، شفاهي تاریخ، د تمرکز ګروپ مطالعات، د برخه اخیستونکي کتنه(مشاهده)، د ټولنې بحث کولو غونډې یا فورمونه او انعکاسي ژورنال لاګ(راپور). د څېړنې لپاره څلور اضافي طریقي تشریح شوي دي: د عمل څېړنه، ښځینه څېړنه او برخه اخیستونکې او همکارۍ پوښتنې. که څه هم دا واقعاً په خپل ځان کې ډیزاین نشي ګڼل کیدای، دوی خپل هویت ترلاسه کړي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړه عمل او د فیمینستیک څېړنه کیدای شي یا په کمي یا کیفي ډول ترسره شي؛ مګر برخه اخیستونکي او همکاری پوښتنې(تفتیش) معمولاً په طبعیت کې کیفیت لرونکي وي.

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ

ځان د دې څېرکی په پیل کې لیست شوي کلیدي کلمو سره اشنا کړئ او که تاسو د دې په مانا یا استعمال په اړه نه پوهیږي؛ نو مخکې له دې چې دا په دې څېرکی کې بیا وګورئ.

ستاسو د خپلې علاقې پورې اړوند دوه یا درې حالتونه وپېژنئ چېرې چې تاسو فکر کوئ د مسلکي مطالعې ډیزاین ممکن ډېر ګټور وی او په پام کې ونیسئ، چې ولې ممکن دا قضیه وي.

د خپل علمي ډګر یا مسلکي ساحې څخه مثال واخلئ چېرې چې تجربوي کنټرول یا د پلاسیبو اثر (د روحي تسکین ورکونکي درملنه) ګروپ کیدای شي او اړونده اخلاقي مسئلې وپلټئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم څپرکی

د معلوماتو راټولولو د میتودونو انتخابول

پدې څپرکي کې به تاسو د لاندې ذکر شویو مسایلو په اړه معلومات ترلاسه کړئ.

- په کمي او کیفي څېړنو کې د معلوماتو راټولولو میتودونو کې توپیر
- د معلوماتو راټولولو لپاره مهمې لارې چارې
- د لومړی لاس سرچینو څخه د معلوماتو راټولول
- مشاهده
- مرکه
- پوښتنلیک
- په کیفي څېړنه کې د معلوماتو راټولولو میتودونه
- د دوهم لاس سرچینو څخه د معلوماتو راټولول

کلیدي کلمي

تړل شوې(بندي) پوښتنې، د مینځپانګې تحلیل، دوه اړخیزې پوښتنې، د لوړوالي اغیز، د مرکزي تمایل خطا(تېروتنه)، د تمرکز ګروپ، هاله اغیز، د هارتون اغیز، د مرکې مهالویش، مخکښې پوښتنې، برخه نه اخیستونکي(غیر فعاله) مشاهده، پرانستې پوښتنې، شفاهي تاریخ، برخه اخیستونکی(فعاله) مشاهده، لومړني معلومات، لومړنۍ سرچینې، پوښتنلیک، ثانوي معلومات، ثانوي سرچینې، محدوده مرکه، ازاده مرکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمي او کيفي څېړنې د معلوماتو راټولولو ميتودونو کې توپير

په کمي او کيفي څېړنو کې د معلومـاتو راټولولو زيـات ميتودونـه کارول کيږي، چې د توپير مهم ټکې عبـارت دي لـه: انعطـاف، جوړښـــت، ترتيـب، ژوروالي او ازادۍ باندې محـددويتونـه لـه دې امله يو څېړونکی د خپلې څېړنې د پروســې په جريان کې د يادو مواردو کارولو ته اړتيا لري. کمي ميتودونه د دې محدوديتونو پلوي کوي په داسې حال کې چې کيفيـت لرونکي د دوی برعکس دي. د ميتود طبقـه بنـدي پـه کمي يـا کيفي کټګورۍ کې لاندې پوښتنو ته ستاسو ځوابونو پورې اړه لري.

- کومه فلسفې پوهه د څېړنې پوښتنو ته ستاسو د تګلارې په اړه ټينګار کوي؟
- معلومات څرنګه راټول شــول؟ ايا دا د ډيټا راټولولو يو جوړ شــوي(محدود يا (ازاد)/ انعطاف وړ بڼې له لارې و؟
- ايا د معلوماتو راټولولو پرمهال پوښتنې يا مسئلې تر بحث لاندې نيول شوي يا د ډيټا راټولولو پرمهال رامنځته شوي؟
- هغه معلومات چې تاســو راټول کړي څرنګه ثبت شــوي؟ ايا دا په تشــريحي، داستاني، کټګوري،کمي بڼه يا په پيمانه کې و؟
- معلومات څرنګه تحليل شول؟ ايا دا تشريحي، کټګوري يا عددي تحليل و؟
- تاســو خپلې موندنې د نورو ســره شــريکولو وړانديز څرنګه کوئ؟ ايا تاســو غواړئ په تشريحي يا تحليلي ډول ليکل وکړئ؟

د مثال په توګه که مشـاهده په داستاني (نکل يا کيسي) يا تشريحي بڼه ثبت شي، دا کيفي معلومات کيږي؛ مګر که دا په کټګوريو بڼه يا پيمانه ثبت شــي؛ نو دا به د کمي معلوماتو په توګه طبقه بندي شــي. په ورته ډول د مرکو له لارې راټول شــوي معلوماتو لپاره.

يوه ازاده مرکه چې تشــريحي يا داســتاني بڼه ثبت شــوې يو کيفي ميتود کيږي؛ مګر په يوه محدوده مرکه کې که معلومات د ځواب کټګوريو کې ثبث شوي وي يا که کټګورۍ د تشـريحي ځوابونو څخه رامنځته شـوي او اندازه شوي وي، دا يو کمي ميتود

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. تشـریحي شـوي ځوابونه چې د خلاص (پرانیسـتې) پوښـتنو ته ځواب پکې ترلاسـه شـــوي ټول کیفیت لرونکي دي؛ مګر که ځوابونه په شـــمېرو یا عددو کې وي دوی به کمي وګڼل شـي. که تاسـو کټګوریو ته وده ورکړئ او پرانیسـتې پوښـتنې ته د تشریحي ځوابونو تحلیـل برخې په توګه کټګورۍ اندازه کړئ، دا یو کمي تحلیل کیږي. د تمرکز ګروپونو، شـفاهي تاریخونو، داستانونو، ګروپي مرکو لخوا رامنځته شوي معلومات تل په طبعیت کې کیفیت لرونکي وي.

د معلوماتو راټولولو لپاره مهمې لارې چارې یا مهمې طریقې

د وضعیت، شخص، ستونزې یا پدیدې په اړه د معلوماتو راټولولو دوه مهمې لارې شتون لري.کله چې تـاســـو د څیړنې مطالعه کوئ، په ډېرو حالاتونوکې تاســـو اړتیا لري. د معلوماتو راټولولو ته د دې پراخه لارو چارو پراساس معلومات په لاندې ډول طبقه بندي کړئ:

- لومړني معلومات
- ثانوي معلومات

د لومړي تګلارې په کارولو سـره راټول شـوي معلومات د لومړینو سرچینو څخه راټول شـوي وي، په داسـې حال کې چې په دویمه طریقه کې کارول شـوي سـرچینې ثانوي ســرچینې بلل کیږي. د لومړنیو ســرچینو بېلګې د روغتیا خدماتو په اړه د ټولنې د لومړي نظر موندل، د یوې ټولنې روغتیایي اړتیا معلومول، د ټولنیزو برنامې ارزونه د یوې اداري د کارمندانو د کار رضـــایت مشـــخص کول او د چمتو شـــوي خدمت کیفیت معلومول شـامل دي. د کارګر لخوا د لومړني سـرچینو څخه راټول شوي معلوماتو مثالونه دي.

له بلې خوا د نفوسـو عمر، جنس جوړښت په اړه د معلوماتو ترلاسه کولو لپاره د ســـر شـــمېرني ډیټـا کـارول، د یوې ټولنې د نـاروغۍ او مړینې نمونو لپـاره د روغتون ریکارډونو کارول، د ســازمان فعالیتونو معلومولو لپاره د ســازمان ریکارډونو کارول او د ســرچینو څخه د معلوماتو راټولول لکه مقالې، مجلې، کتابونه او مجلې د تاریخي او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډلو معلوماتو ترلاسه کولو لپاره ټول د ثانوي سرچینو په توګه طبقه بندي شوي. په لنډه توګه ویلو شو، چې لومړنۍ سرچینې د لومړي لاس معلومات چمتو کوي او ثانوي سرچینې د دوهم لاس ډېټا چمتو کوي. شکل ۹،۱ د معلوماتو راټولولو مختلف میتودونه ښايي.

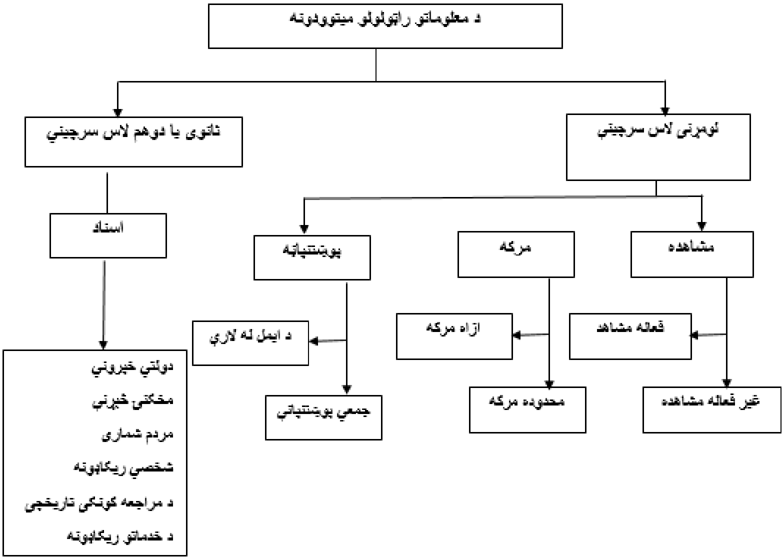

۹-۱- شکل: د معلوماتو د راټولولو میتودونه

هېڅ یو د معلوماتو راټولولو میتود تاسې ته ۱۰۰ فیصده کره دقیق او موثق معلومات نه شي درکولي.

د معلوماتو کیفیت په یو شمېر نورو فکتورونو پورې اړه لري، کوم چې موږ به یې په ګوته کړو کله چې موږ په هر میتود بحث کوو. د یو څېړونکي په توکه ستاسو مهارت د هغه فکتورونو په پام کې نیولو سره ستاسو وړتیا کې دی چې کولی شي ستاسو د معلوماتو کیفیت باندې اغیز وکړي. د تجربه لرونکو او شوقیه(غیر مسلکي – تجربه نه لرونکي) څېړونکو تر منځ یو له اصلي توپیرونو څخه د دې فکتورونو په اړه د دوی پوهه او د کنټرول وړتیا ده. له همدې له دا د پیل کونکي لپاره مهم دي، چې له دوی څخه خبر وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړينو سرچينو په کارولو سره د معلوماتو راټولول

د لومړني معلوماتو راټولولو لپاره ډېرې ميتودونه کارول کيداي شـــي. د ميتود انتخاب د مطالعې هدف، موجودې ســرچينې او د څېړونکي مهارت پورې اړه لري. ځينې وختونه کله چې د مطالعې اهدافو ترلاســه کولو لپاره ترټولو مناســب ميتود د محدوديتونو له امله نشي کارول کيدی، لکه د ســرچينو نشتوالی او يا اړين مهارتونه. په داسې شــرايطو کې تاسو بايد د هغه ستونزو څخه خبر اوسئ، چې دا محدوديتونو د ډيټا کيفيت باندې اغيز کوي. د معلومـاتو راټولولو ميتود غوره کولو کې د مطـالعې نفوس ټولنيز-اقتصـــادي او ديموګرافيک ځانګړتياوې مهم رول لوبوي: تاســو بايد د ځانګړتياو لکه تعليمي کچه، د عمر جوړښــت، ټولنيز-اقتصـادي حالت او توکميز شـاليد په اړه څومره چې امکان ولري پوه شئ. که امکان ولري، دا ګټوره ده، چې په مطالعه کې د ګډون لپاره د مطالعې نفوس علاقه او چلند په اړه پوه شئ. ځينې نفوس د يو شمير دليلونو لپاره ممکن د ډيټا راټولولو ځانګړي ميتود(لکه مرکه شــوې) ســره ارامۍ احســاس ونه کړي يا په پوښــتنليک کې د نظر څرګندولو سره خوښ وي. سربيره پردې هغه خلک چې لږ تعليم لري ممکن د ډېرو زده کړو خلکو په پرتله د معلوماتو راټولولو ځينې ميتودونو ته مختلف ځواب ووايي.

ســتاســو د معلوماتو کيفيت بل مهم ټاکونکی(فکتور) هغه لاره ده، چې د مطالعې هدف او تړاو احتمالي ځواب ويونکو ته تشــريح شــوي وی. که د معلوماتو راټولولو هر ډول ميتود کـاروئ ډاډ ترلاســـه کړئ، چې ځواب ويونکي د مطـالعې هدف او تړاو په روښانه ډول درک کړي. دا په ځانګړي توګه مهم دی کله چې تاسو د معلوماتو راټولولو لپـاره پوښـــتنليـک کاروئ؛ ځکه چې د مرکې حالت کې تاســـوکولی شـــئ د ځواب ورکونکو پوښتنو ته ځواب ووایاست؛ مګر په پوښتنليک کې به تاسو دا فرصت ونه لرئ. په لاندې برخو کې د معلوماتو راټولولو هر ميتود د وضـــعيت پلی کيدو، مناســـب والي، ستونزو او محدويتونو له نظره تر بحث لاندې نيول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشاهده

مشـاهده د لومړني معلوماتو راټولولو یوه لاره ده. مشـاهده د پېښې په وخت کې د متقابل عمل یا لیدو او اوریدلو یوه ګټوره، منظمه او غوره لاره ده.

ډېری شرایط(دلایل) شتون لري، چې مشاهده د معلوماتو راټولولو ترټولو مناسب میتود دی د مثال په توګه کله چې تاســو غواړئ په یوه ډله کې متقابل عمل په اړه زده کړه وکړئ، د نفوسو غذایي رژیم نمونې مطالعه کړئ، د کارګر لخوا ترسره شوي دندې معلومې کړئ، یا د یو فرد چلند یا شخصیت ځانګړتیاوې مطالعه کړئ. دا په هغه شرایطو کې هم مناسـب دی، چې بشپړ او یا دقیق معلومات د پوښتنې کولو له لارې نشي ترلاسه کیدی؛ ځکه چې ځواب ویونکي همکاري نه کوي یا له ځوابونو څخه ناخبره دي؛ ځکه چې د اشخاصو د نظرونو په پرتله چلند کې ډېر علاقه لرئ یا کله چې موضوع په متقابل عمـل کې دومره ښــکیل وي چې دوی نشــي کولی د دې په اړه معقول معلومات تیار کړي، مشاهده د اړین معلوماتو راټولولو غوره لاره ده.

د مشاهدې ډولونه

دوه ډوله مشاهده شتون لري.

۱. د ګډون کونکي/برخه اخیستونکي مشاهده /مشاهده مشارکت/فعاله مشاهده
۲. غیر ګډون کونکي/برخه نه اخیســتونکي مشـاهده/مشـاهده غیر مشـارکت/غیر فعاله مشاهده

فعاله مشـاهده هغه وخت ترسـره کیږي،کله چې تاسـو د یو څېړونکي په توګه د ډلې پـه فعـالیتونو کې برخـه واخلئ پـه ورته ډول د دې غړو په څېر لیدل کیږي، پرته له دې چې دوی پوهیږي چې دوی لیدل کیږي. د مثال په توګه تاســو ممکن وغواړئ چې عمومي خلکو عکس العمل په ویلچیر کې ناستو خلکو په اړه مطالعه کړئ. یا تاسو شاید وغواړئ د بنـدیـانو ژونـد مطالعه کړئ او د دې کار ترســـره کولو لپاره د زنداني کیدو تمثیل وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بل پلوه (غیر فعاله)مشـــاهده هغه وخت ترســـره کیږي، کله چې تاســـو د یو څېړونکي پـه توګـه د ډلې فعالیتونو کې دخیل نشـــئ؛ مګر یو غیر فعال کتونکی یا پټ کتونکي(نـاظر منفعـل) پـاتې شـــئ، د دې فعـالیتونو تـه ګورئ او اورئ او له دې څخه معلومات راخلئ. د مثال په توګه تاســـو شـــاید وغواړئ په روغتون کې د نرســـانو لخوا ترســـره شـــوي دندې مطالعه کړئ. د یو کتونکي په توګه تاســـو کولی شـــئ فعالیتونه وګورئ، تعقیب او ثبت یې کړئ؛ لکه څرنګه چې ترســره کیږي. د یو شـمېر مشـاهدو کولو وروسته پایلې په روغتون کې د نرسـانو د دندو په اړه اخیسـتل کیدی شي، چې په هر مسلکي ډله کې په ورته ډول لیدل کیدی شي.

د معلوماتو راټولولو میتود په توګه د مشاهدې کارولو ستونزې

د معلوماتو راټولولو د یوې میتود په توګه د مشـاهدې کارول ممکن د یو شـمېر سـتونزو سـره مخ شي، کوم چې دا وړاندیز نه کوي چې دا ټول یا هر یو په هر حالت کې لازمي وي. مګر د یو پیل کونکي په توګه تاسو باید د دې احتمالي ستونزو څخه خبر اوسئ.

- کله چې اشـــخاص یا ډلې خبر شـــي چې دوی لیدل کیږي، دوی ممکن خپل چلندبدل کړي. دا وضـعیت پورې اړه لري، دا بدلون ممکن د یو شمېر دلیلونو لپاره پیښ شـي. کله چې د اشـخاصـو یا ډلو په چلند کې بدلون د دوی لیدل کیدو ته منســـوب کیږي دا د هارتون اغېزې په نوم پېژندل کیږي. په داســـې حالت کې د مشـــاهدې کارول ممکن تحریف کړي: هغه څه چې مشـــاهده کیږي ممکن د دوی نورمال چلنداستازیتوب ونکړي.

تـل د کتونکي تعصـــب امکـان لري. کـه یو څـارونکی بې طرفه نه وي؛ نو هغه کولی شـي په اسـانۍ سره تعصب معرفي کړي او د لیدنو او د دوی څخه اخیستل شوي تائیدونو(استنباط- اټکل) کولو لپاره کومه اسانه لار شتون نه لري.

د مشـاهدو څخه اخیسـتل شـوي تفسیرونه ممکن له څارونکي څخه څارونکي ته توپیر ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نیمګړي مشـــاهدې او یا ثبت کولو امکان شـــتون لري کوم چې د ثبت کولو میتود سره توپیر لري. یو کتونکی ممکن په دقت سره وګوري؛ مګر د تفصیلي ثبت کولو لګښـت کې برعکس سـتونزه ممکن رامنځته شـي کله چې کتونکی تفصـیلي یاداشـتونه اخلي په عین وخت کې یو شمیر متقابل عملونه د لاسه ورکوي.

د یوې مشاهدې ترسره کولو شرایط

مشاهده د دوه شرایطو لاندې ترسره کیدی شي.

۱. طبیعي

۲. کنټرول شوي

د یوې ډلې پـه طبیعي عملیـاتو د هغې پـه فعـالیتونو کې د مـداخلې پرځـای مشـاهدکول د طبیعي شـرایطو لاندې د مشاهدې په توګه طبقه بندي کیږي. ګروپ د یو محرک معرفي کول او د عکس العمل مشاهده کول کنټرول شوي مشاهده بلل کیږي.

د مشاهدې ثبت کول

د مشـاهدې ثبتولو ډېری لارې شـتون لري. د ثبت کولو میتود انتخاب د مشـاهدې هدف پورې اړه لري. د مشـــاهدې ثبت کولو څرنګوالی دا هم ټاکي چې ایا دا کمي یا کیفي مطالعه ده. داسـتاني او تشـریحي ثبت کول اساسا په کیفي څېړنه کې کارول کیږي؛ مګر که تاسـو کمي مطالعه کوئ؛ نو تاسـو به مشاهده په کټګوري بڼه یا په عددي پیمانه ثبت کړئ. په یاد ولرئ، چې د مشاهدې ثبت کول هر یو خپلې ګټې او زیانونه لري.

- د داسـتان (دکیسي یا نکل) ثبت کول – د ثبت کولو په دې بڼه کې څېړونکی د هغه په خپلو ټکو کې د متقابل عمل توضیحات ثبتوي. د دې ډول ثبت کولو ډول په روښانه ډول د کیفي څېړنې په ساحه کې راځي. معمولا یو څېړونکی د متقابل عمل لیدو پرمهال لنډ یاداشـــتونه اخلي او بیا د مشـــاهدې بشـــپړولو وروســـته په داســـتاني بڼه خپل مفصـــل یاداشـــتونه لیکي. ســـربیره پردې ځینې څېړونکي ممکن تعامل تشـــریح کړي او له دې څخه پایلې ترلاســـه کړي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داســـتاني ثبت کولو ترټولو لویـه ګټـه دا ده، چې دا متقابل عمل ته ژور لید وړانـدې کوي. پـه هر صـــورت یو زیـان یې دا دی، چې یوکتونکی ممکن د هغه/هغې په مشـاهده کې تعصـب ولري او له همدې امله له مشـاهدې څخه اخیسـتل شـوي تفسـیرونه او پایلې ممکن هم په تعصب ولاړې واوسي. سربیره پردې ځینې څېړونکی تعامـل تشـــریح کړی او پـایلې چې د څېړونکي لیـد منعکس کوي فرعي وي. همـدارنګـه کـه د یوه څېړونکي پاملرنه په لیدو وي؛ نو هغـه ممکن د متقابل عمل یوه مهمه برخه ثبت کول هیر کړي او په څرګند ډول د ثبت کولو پروسې کې د متقابل عمل یوه برخه له لاسـه ورکول کیدی شـي. له دې امله تل د نیمګړي ثبت کولو او یا مشـاهدې امکان شـتون لري. سـربیره پردې کله چې مختلف څارونکي شـتون ولري د داسـتاني ثبت کولو پرتله کول یوه ستونزه کیدی شي.

- د ترازو(پیماني-مقیاس) کارول – ځینې وختونه ځینې کتونکي ممکن د متقابل عمـل یـا پیښـــې مختلف اړخونـه درجـه بنـدي کولو لپاره د کچې/حد/اندازه رامینځتـه کول غوره کړي. ثبـت کول پـه هغـه پیمـانـه ترســـره کیږي، چې د کتونکي/څېړونکي لخوا رامینځته شـوي. یوه اندازه کیدی شـي یو، دوه درې اړخیزه وی، د مشـــاهدې هدف پورې اړه لري. د مثال په توګه په شـــکل ۹،۲ کې پیمانه په ګروپ کې د متقابل عمل طبعیت ثبتولو لپاره ډیزاین شـوی درې لاربښـــوونې شـــتون لري: مثبت، منفي او غیر جانبدار یا بې طرفه د ثبت کولو مشـاهدې کې د ترازو(مقیاس) کارولو عمده ګټه دا ده، چې تاسو اړتیا نه لرئ د تفصـــیلي نوټونو اخیســـتو کې وخت تیر کړئ او په دې توګه په مشـــاهدې تمرکز کولی شئ. له بلې خوا د اندازې کارولو ستونزې دا دي چې دا د متقابل عمل په اړه ځانګړي او ژور معلومات نه وړاندې کوي. سربیره پردې دا ممکن د لاندې غلطیو څخه رنځ وړي.

-پرتـه لدې چې مشـــاهده کونکی د متقابل عمل ارزولو لپاره د هغه/ هغې وړتیا بـانـدې خورا بـاوري وي، هغه ممکن د مرکزي برخې په کارولو ســـره په پیمانه کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خورا ســـخت دریځونو څخه ډډه وکړي. هغه تېروتنه چې دا تمایل رامنځته کوي د مرکزي تمایل غلطۍ بلل کیږي.

- څېړنې کتونکي ممکن د انـدازې څېړنې برخې ورتـه غوره کړي، لکـه څېړنې ښوونکي سختي کونکي دي او نور نه دي. کله چې څارونکي(مشاهده کونکی) د متقابل عمل ثبتولو کې د اندازې یوې ځانګړې برخې کارولو تمایل ولري، دا پدیده د لوړوالي اغیز په نوم پېژندل کیږي.

د ډلو ترمنځ د متقابل اړیکو او ځانګړتیاؤ مطالعه

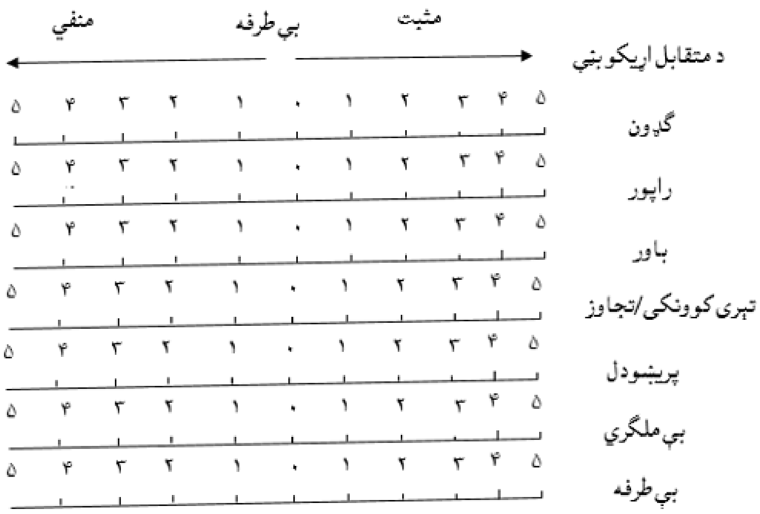

۹-۲- شکل:درې اړخیز طبقیزه اندازه کیدونکي پیمانې/ ترازو

بل ډول تېروتنه چې کیدای شي داسې معرفي شي چې مشـاهده کوونکی د یو فرد داسې وارزوي، چې هغه د ژوند په یوې برخې کې ځانګړې برخود ترسـره کړي او ښـه اغیز لري؛ خو په بله برخې کې هغه شـان اغیز ونلري، یوځل بیا دې ته ورته بېلګه په تدریس کې پیښې کیدی شـــي، کله چې په یوه مضـــمون کې یو زده کونکي د فعالیت ارزونه ممکن ښه وي؛ خو په بل مضمون کې د هغه زده کونکي فعالیت اغیز کم وارزول شي. دا ډول اغیز د هالو اغیزي(Halo Effect) په نوم پېژندل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کټګوري (طبقاتي) ثبت کول ـ ځینې وختونه کتونکی ممکن پریکړه وکړي، چې د کټګوریو په کارولو سره د خپله مشاهده ثبت کړي. د کټګوریو ډول او شمېر د متقابل عمل ډول او د مشاهدې طبقه بندي کولو څرنګوالي په اړه د څارونکي انتخاب پورې اړه لري. د مثال په توګه غیر فعال/فعال (دوه کټګورۍ) درون ګرا/برون ګرا دوه کټګورۍ، تل/ځینې وختونه/ هیڅکله نه (درې کټګورۍ)، ډېر موافق/ موافق/ناموافق/ناڅرګند/ ډېر نا موافق نه یاست(پنځه کټګورۍ). د مشاهدې ثبتولو لپاره د کټګوریو کارول ممکن د ورته ستونزو سره مخ شي؛ لکه څرنګه چې د ترازو سره تړاو لري.

- په بریښنـایي وسـیلو ثبت کول- څارنه په ویډیو ټیپ یا نورو بریښـنایې وسیلو کې هم ثبت کیدی شـي او بیا تحلیل کیدی شي. په دې ډول د متقابل شخص عمل ثبتولو ګټه دا ده، چې کتونکی کولی شـــي د متقابل تشـــریح کول یا له هغې څخه کومې پایلې اخیسـتو دمخه څو ځله وګورئ او نورو متخصـصینو ته هم بلنـه ورکولی شـــي چې متقابل عمل وګورئ؛ ترڅو ډېرې موخو پایلو ته ورسـیږي. په هر صورت یو زیان یې دا دی چې ځینې خلک ممکن د ناراحتۍ احســاس وکړي یا ممکن د کیمرې دمخه مختلف چلند وکړي. له همدې امله متقابل عمل ممکن د وضعیت ریښتنې انعکاس ونه لري.

ســتاســو د مشــاهدې ثبتولو لپاره د ځانګړي میتود انتخاب د مشــاهدې هدف، د تعامل پیچلتیا او د نفوس ډول چې مشاهده کیږي پورې اړه لري. دا مهمه ده، چې د خپلو مشاهدو ثبتولو میتود په اړه پریکړه کولو د مخه دې فکتورونه ته پام وکړئ.

مرکه

مرکه د خلکو څخه د معلوماتو راټولولو یو عام کارول شوی میتود دی. د ژوند په ډېرې برخو کې موږ له نورو ســـره د متقابل عمل مختلف ډولونو له لارې معلومات راټولوو. د مرکې ډېرې تعریفونـه شـــتون لري. د مونیـټ او نورو په وینا(۱۵۶:۱۹۸۶)، په یوه مرکه کې مرکه کوونکي د ځواب ویونکو څخه پوښتنه کوي او د هغوي ځوابونه د خپل ځان ســــره ثبتوي. د برنز (۳۲۹:۱۹۹۷) پـه وینا مرکه یو لفظي تبادله ده، ډېرې وختونه مخامخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، که څه هم تلیفون کارول کیدی شـــي، په کوم کې چې مرکه کوونکي هڅه کوي معلومات، باورونه یا نظرونه د بل چا څخه راوباسي. د یو شخص څخه بل شخص ترمنځ هر ډول تعامل، یا مخامخ یا بل ډول، د دوو یا ډیرو اشـــخاصـــو ترمنځ چې یو ځانګړی هدف په ذهن کې لري، یوه مرکه ورته ویل کیږي.

کله چې د ځواب ورکوونکي سره مرکه کوئ، تاسو د یوه څېړونکي په توګه، دا ازادي لرئ چې د خپلو ځواب ورکونکو څخه د پوښتنو بڼه او مینځپانګه وټاکئ، د خپلو پوښتنو کلمه غوره کړئ، هغه لاره غوره کړئ چې تاسو یې ترې پوښتل غواړئ او هغه ترتیب غوره کړئ په کوم کې چې دوی باید وپوښتل شي. د پوښتنو دا پروسه کیدی شي د خورا انعطاف وړ وي، چې تاسو د مرکه کوونکي په توګه د پوښتنو په اړه د فکر کولو او جوړولو ازادي لرئ؛ ځکه چې دوی د تحقیق شوي مسئلې په اړه ستاسو ذهن ته راځي، یا انعطاف وړ وي، چیرې تاسو ترتیب شوي پوښتنو کې باید دقت ولري، دمخه د دوی د الفاظو، تسلسل او اندازې په شمول چې له دوی څخه غوښتنه کیږي منظم شي، د مرکې انعطاف د دې درجې له مخې په شکل ۹،۳ کې په مختلف کټګوریو کې طبقه بندي شوي.

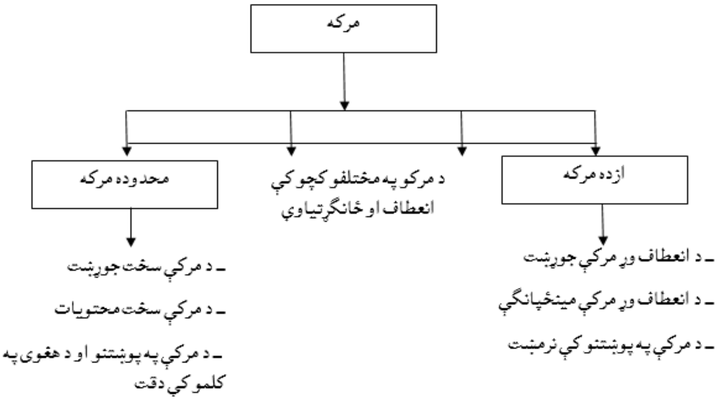

۹-۳- شکل: د مرکې ډولونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ازاده مرکه

د ازادو مرکو ځواک نږدې بشپړ ازادي ده، چې دوی د مینځپانګې او جوړښت له مخې چمتو کوي. تاسو ازاد یاست چې دا په هر ترتیب کې چې غواړئ برابر کړئ. تاسو د هغه کلمو له مخې چې تاسو یې کاروئ او خپلو ځواب ویونکو ته د پوښتنو تشریح کولو څرنګوالي کې هم بشپړ ازادي لرئ. تاسو ممکن پوښتنې رامنځته کړئ او د وخت په اوږدو کې مسئلې راپورته کړئ، په دې پورې اړه لري چې د بحث په شرایطو کې تاسو ته څه پیښیږي. ازاده مرکه دواړه په کمي او کیفي څېړنې کې شتون لري، توپیر په دې کې دی چې ستاسو پوښتنو ته په ځواب کې د دوی له لارې ترلاسه شوي معلومات احتمالا کارول کیږي. په کمي څېړنه کې تاسو د ځوابو څخه د ځواب کټګورۍ رامنځته کوئ کوم چې بیا کوډ شوي او اندازه شوي. په کیفي څېړنه کې کې ځوابونه د تشریح کونکو پـه توګـه کارول کیږي ډېری وختونه په لفظي بڼه او ســـتاســـو د دلیلونو، لیکلو جریان او د منطق تسلسل سره مدغم کیدی شي. لکه څرنګه چې ازاده مرکه په عمده ډول پـه کیفي څېړنه کې کارول کیږي، داپه دې څپرکی کې وروســـته د کیفي څېړنې کې د ډیټا راټولولو میتودونو لاندې په ډېر تفصیل سره تشریح شوي.

ترتیب شوي مرکه/محدوده مرکه

په یوه محدوده مرکه کې څېړونکی له مخکې څخه د ټاکل نورو پوښتنو په رابطه خپلې پوښتنې کوي، د ورته کلمو او پوښتنو ترتیب په کارولو سره؛ لکه څرنګه چې د مرکې مهال ویش کې مشـخص شـوي. د مرکې مهالویش د پوښـتنو لیکل شـوی لیسـت دی، خلاص پای یا تړل شـــوی(پرانیســـتې او بندې)، د مرکه کونکي لخوا د شـــخص څخه شـخص تعامل کې کارولو لپاره چمتو شوی(دا ممکن مخامخ وي، د تلیفون له لارې یا نورو بریښنایي رسنیو لخوا). په یاد ولرئ چې د مرکې (interview schedule) د معلوماتو راټولولو لپاره د څېړنې وسیله ده، په داسې حال کې چې مرکه کول د معلوماتو راټولولو میتود دی. د ترتیب شـــوي(محدودې) مرکې یوه ګټه دا ده، چې دا یو شـــان معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

چمتو کوي، کوم چې د معلوماتو پرتله کولو ډاډ ورکوي. محدوده مرکه د ازادي مرکې کولو په پرتله د مرکې لږ مهارتونو ته اړتیا لري.

پوښتنلیک

پوښـتنلیک د پوښـتنو لیکل شـوی لیسـت دی، ځوابونه چې د ځواب ویونکو لخوا ثبت شـوي. په پوښـتنلیک کې ځواب ویونکي پوښـتنې ولولي، د هغه تشریح وکړئ چې تمه کیږي او بیا ځوابونه ولیکئ. د مرکې مهال ویش او پوښـــتنلیک تر منځ یوازینی توپیر دا دی چې په پخواني کې دا مرکه کونکی دی چې پوښـــتنې کوي(او که اړتیا وي، دوی یې توضـــیح کوي) او د مرکې مهال ویش کې د ځواب ورکونکي ځوابونه ثبتوي، او په وروســـتي ځوابونو کې پخپلـه ځواب ورکونکي. دا توپیر د دوه میتودونو اړونـد ځواک اوضـعفونو په محاسـبه کې مهم دی. د پوښتنلیک په حالت کې؛ لکه څرنګه چې ځواب ورکونکو ته د پوښـتنو مانا تشـریح کولو لپاره هېڅ څوک شتون نه لري، دا مهمه ده چې پوښـتنې روښـانه او د پوهیدو لپاره اسـانه وي. همدارنګه د پوښـتنلیک ترتیب باید داسـې وي چې لوسـتل یې اسانه وي او د پام وړ دی او د پوښتنو ترتیب، تعقیب باید اسانه وي. یو پوښـتنلیک باید مقابل لورې ته هڅونکی واوسـي، چې په خپل رغبت سـره پوښـتنې ځواب کړې. د دې مانا داده چې ځواب ویونکي باید داسـې احساس وکړي لکه څوک چې ورسره خبري کوي.

پوښـتنلیک کې یوه حساسه پوښتنه یا یوه پوښتنه چې ځواب ورکونکي ممکن د ځواب ویلو په اړه زړه نازړه احسـاس وکړي باید د یو متقابل بیان په شکل وړاندې شي، چې د پوښتنې سره یاد تړاو تشریح کړي.

> چیرته لاړ شو؟ د مهاجرینو تر منځ د حرفوي خوځښت څېړنه
>
> پوښتنلیک د لاندې متقابل بیان سره پیل کولی شو.
>
> شخصي شرایط، او تعلیمي او حرفوي پس منظر تر ډېره اندازه د یو فرد حرفوي خوځښت ټاکي. دا په ځانګړې توګه د مهاجرینو لپاره ریښتیا ده. له همدې امله موږ غواړو له تاسو څخه ستاسو او ستاسو د کورنۍ شالید په اړه ځینې پوښتنې وکړو. د دې فکتورونو پوهه د هغو کسانو د نمایندګۍ د ارزونې لپاره هم مهمه ده، چې په څېړنه کې یې برخه اخیستې او ستاسو د شالید په تړاو د حرفوي خوځښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کچه، ماهیت او دلایلو درک کولو لپاره. موږ به ستاسو د دې پوښتنو ځوابونو ستاینه وکړو؛ ځکه چې هغه معلومات چې تاسو یې چمتو کوئ زموږ لپاره به خورا ګټور وي. موږ غواړو ټینګار وکړو چې ستاسو ځوابونه زموږ لپاره خورا ارزښت لري او موږ به ستاسو ټولو پوښتنو ته د ځواب ویلو ډیره ستاینه وکړو. په هرصورت، که تاسو احساس کوئ چې تاسو نه غواړئ یوې ځانګړې پوښتنې ته ځواب ووایاست، موږ به په خوښۍ سره ستاسو پریکړه ومنو. موږ تاسو ته ډاډ درکوو، چې ستاسو ځوابونه به په بشپړ ډول پټ وي او د بل هدف لپاره به ونه کارول شي.
مخکې له دې، چې د کورنۍ شالید په اړه پوښتنې وپوښتئ، په پوښتنلیک لاندې ځینې پوښتنې ځای په ځای شوي او ددې ترڅنګ د متقابل لورې رضایت هم ترلاسه کړئ.
اوس، موږ غواړو ستاسو د کورنۍ په اړه ځینې پوښتنې وکړو. ستاسو د کورنۍ شرایط کولی شي د کډوالۍ وروسته ستاسو د مسلک په انتخاب باندې اغیز وکړي. موږ تاسو د ځوابونو د محرمیت او ستاسو د نوم پټ ساتلو ډاډ درکوو.
مخکې لدې چې په آسټرالیا کې د دوی د وړتیاو پیژندلو په اړه د ځواب ویونکو تجربو معلومولو لپاره ، لاندې متقابل بیان دوی چمتو کړي چې د پوښتنې ساحې سره په اسانۍ سره وي.
د تعلیمي او مسلکي وړتیاو پیژندل، د نورو فکتورونو سربیره، په نوي هیواد کې د یو فرد د حرفوي خوځښت په ټاکلو کې لوی رول لوبوي. پدې برخه کې، موږ غواړو ستاسو د وړتیا پیژندلو پروسې په اړه ستاسو نظر وپوښتو. موږ هم غواړو پوه شو چې تاسو د پایلې څخه څومره راضي یا ناخوښه یاست. که تاسو ناخوښ یاست، موږ غواړو ستاسو دلیلونه وپیژنو؛ ځکه چې دا معلومات ممکن پریکړه کونکو سره مرسته وکړي، چې پروسې ته وده ورکړي. یوځل بیا، موږ تاسو ته ډاډ درکوو چې ستاسو ځوابونه به په بشپړ ډول محرم وي. که څه هم، که تاسو اوس هم احساس کوئ، چې تاسو نه غواړئ یوې ځانګړې پوښتنې ته ځواب ووایاست، مهرباني وکړئ ښه احساس وکړئ، چې دا یې پریږدئ.

۹-۴- شکل: اوله بیلګه

دا یو ښــه نظر دی، چې د دې بیاناتو لپاره مختلف فونټ وکاروئ؛ ترڅو دوی له اصــلي پوښــتنو څخه توپیر وکړي. په ۹،۴ او ۹،۵ ارقامو کې مثالونه د دوه ســروې ګانو څخه اخېســتل شــوي، چې په دې وروســتیو کې دوه زده کونکو په مرسته د لیکوال لخوا ترسره شوي ځینې پورته ټکي تشریح کوي.

یو پوښتنلیک په مختلفو لارو اداره کیدی شي

حرفوي بیا ګمارنه - د دولتي کارمندانو ترمنځ د حرفوي بیا ګمارنې څېړنه
په پوښتنلیک لاندې ځینې پوښتنې ځای په ځای شوي، مخکې له دې چې د ځواب ویونکو څخه د هغوي ټولنیز اقتصادي – ډیموګرافیک شالید په اړه پوښتنې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې د کارمندانو وضعیت درک کړي، چې په تیرو درېو کلونو کې د دولتي دولتي څانګو کې د حرفوي بیا ګمارلو تجربه لري، موږ غواړو ستاسو د شالید په اړه ځینې پوښتنې وپوښتو. ستاسو ځوابونه به موږ سره مرسته وکړي چې د اشغال ډولونه په ګوته کړو چیرې چې بیا ګمارل شوي او د کارمندانو شالید چې له هغې څخه اغیزمن شوي. مهرباني وکړئ د یوې پوښتنې په ځواب کې د مکلفیت احساس مه کوئ که تاسو نه غواړئ، که څه هم موږ تاسو ته ډاډ درکوو چې هر هغه معلومات چې تاسو یې چمتو کوئ، دا محرم یا پټ ساتلی شي. د مسلک د شالید په اړه پوښتنې د لاندې بیان لخوا وړاندې شوې. موږ غواړو ستاسو د کار تاریخ په اړه ځینې پوښتنې وپوښتو. د دې پوښتنو ځوابونه به موږ ته دا توان راکړي، چې د کار ډول چې تاسو د کار ځواک ته د ننوتلو راهیسې ترسره کوئ د هغه دندې سره پرتله کړئ چې تاسو د بیا ګمارلو وروسته ګمارل شوي. دا به موږ سره مرسته وکړي، چې ستاسو په دنده کې د بیا ګمارنې دمخه او وروسته د بدلون نوعیت او اندازه معلومه کړو. تاسو هېڅ مکلف نه یاست، که تاسې نه غواړی چې یوې پوښتنې ځواب ووایاست. په هرصورت، د دې پوښتنو ته ځوابونه ویل زموږ لپاره خورا مهم دي. موږ تاسو ته ددې معلوماتو د محرم ساتلو ډاډ درکوو چې تاسو یې موږ سره شریکوی. مخکې له دې چې د بیاګمارنی اغیزې په اړه پوښتنې وپوښتئ، لاندې متقابل بیان په پوښتنلیک کې شامل کړئ. لاندې پوښتنې له تاسو څخه غوښتنه کوي چې د بیا ګمارنې وروسته او مخکې ستاسو د دندې د مختلفو اړخونو په اړه خپل نظر څرګند کړئ. ستاسو ځوابونه به له موږ سره مرسته وکړي، چې ستاسو د کار او کورنی وضعیت په مختلفو اړخونو باندې د بیا ګومارنې اغیزې اندازه کړو. موږ به ستاسو د صادقانه نظرونو ستاینه وکړو. ډاډ ترلاسه کړئ چې ستاسو ځوابونه به په بشپړ ډول محرم وي.

۹-۵- شکل: دوهمه بیلګه

بریښنالیک شوي پوښنلیک/د ایمل له لارې لیږل شوي پوښتنلیک: د معلوماتو راټولولو ترټولو عام میتود دا دی، چې پوښتنلیک راتلونکي ګډونوالو ته د بریښنالیک له لارې ولیږل شي. په ښکاره ډول دا چلند وړاندیز کوي چې تاسو د دوی ادرسونو ته لاسرسی لرئ. معمولا دا یو ښه نظر دی چې د پوښتنلیک سره د مخکې تادیه شوي، یا په نښه شوي لفافه ولیږئ؛ ځکه چې دا ممکن د ځواب کچه لوړه کړي. یو لیږل شوی پوښتنلیک باید د پوښ لیک سره وي(دا جزیات لاندې وګورئ). د دې میتود سره یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویه ســتونزه د ټیټ غبرګون کچه ده. د خورا ټیټ غبرګون نرخ په حالت کې موندنې د مطالعې شوي نفوس لپاره خورا محدود تطبیق لري.

ډله ایزه اداره: د پوښـتنلیک اداره کولو یوه له غوره لارو څخه د رانیول شـوي(انتخاب شــوي) لیدونکو ترلاســه کول دي، لکه په ټولګي کې زده کونکي په فعالیت کې برخه اخیســتونکي خلک، په برنامه کې برخه اخیســتونکي یا هغه خلک چې په یو ځای کې راټول شوي.

دا د ځواب خورا لوړ نرخ تضــمینوي؛ ځکه چې تاســو به ومومئ، چې لږ خلک سـتاسـو په مطالعه کې برخه اخیسـتل ردوي. همدارنګه؛ لکه څرنګه چې تاسـو د مطالعې نفوس سره شخصي اړیکه لرئ، تاسو کولی شئ د مطالعې هدف، ټراو او اهمیت توضیح کړئ او کومې پوښــتنې چې ځواب ورکونکي یې کولی شــي روښــانه کړئ. د لیکوال مشوره دا ده، چې که تاسو د خپلې مطالعې لپاره رانیول شوي لیدونکي ولرئ، فرصت له لاســــه مــه ورکوئ. دا د معلومــاتو راټولولو ترټولو ګړنـدی لار ده، د ځواب لوړ نرخ تضمینوي او په پوسته کې ستاسو پیسې خوندي کوي.

په عامه ځای کې اداره: ځینې وختونه تاسو کولی شئ په عامه ځای کې د پوښتنلیک اداره کړئ، لکه د پیرودونکو مرکز، روغتیایی مرکز روغتون، ښــوونځي یا یوه مې خانه. البته دا د مطالعې نفوس ډول پورې اړه لري چې تاسو یې په لټه کې یاست او چېرې چې احتمالـ یې وموندل شــــي. معمولا د مطالعې هدف احتمالي ځواب ویونکو ته تشــــریح کیږي، کلـه چې دوی راځي او په ځېړنه کې د دوی د ګډون غوښـــتنه کیږي. د یو څه ډیر وخت مصــرف کولو ســربیره، دا میتود په ټولیز ډول د پوښــتنلیک اداره کولو ټولې ګټې لري.

د مرکې او پوښتنلیک تر منځ یو غوره کول/انتخابول

د پوښـتلیک او د (Interview Schedule)په ډول د نالوسـتو خلکو څخه پوښتنپاڼه ډوکول) ترمنځ انتخاب مهم دی او باید په بشــپړ ډول په پام کې ونیول شي؛ ځکه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه میتودونو ځواک او ضعف کولی شي د موندنو اعتبار باوري کړي. د څېړنې ماهیت او د مطالعې نفوس ټولنیز-اقتصادي-دیموګرافیک پدې انتخاب کې لازمي دي.

د مرکې مهال ویش او پوښتنلیک تر منځ انتخاب باید د لاندې معیارونو پراساس وي.

- د پلټنې ځرګنوالي: که څېړنه د هغه مسئلو په اړه وي، چې ځواب ورکونکي ممکن د تحقیق کونکي سره بحث کولو کې زړه نازړه احساس وي؛ نو پداسې حالت کې ممکن یو پوښتنلیک غوره انتخاب وي؛ ځکه چې دا د شخص معلومات محرم ساتي. دا موضوعات ممکن د مخدره توکو کارولو، جنسیت، جرمې فعالیتونو کې لیوالتیا او د شخصي مالي چارو د څېړنو قضیه وی. په هر صورت داسې شرایط شتون لری، چې د حساسو مسئلو په اړه غوره معلومات د مرکه کونکو لخوا ترلاسه کیدی شي. دا د نفوسو مطالعې په ډول او د یو مرکه کونکی مهارت پورې اړه لري.
- د مطالعې نفوس جغرافیوي ویش: که احتمالي ځواب ویونکي په پراخه جغرافیوي سیمو کې ویشل شوي وي، پدې صورت کې تاسو د پوښتنلیک کارولو پرته بله لاره نه لرئ؛ ځکه چې د یوې پراخه سیمی په اړوند شرایطو کې مرکه کول خورا ګران وي.
- د نفوس مطالعې ډول: که د څېړنې اړونده وګړي بې سواده وي، ډېر ځوان یا ډېر زوړ وي، یا معلول وي، ممکن د ځواب ورکونکو سره مرکې کولو پرته بله کومه لاره شتون ونه لري.

د یو پوښتنلک ګټې

دا لږ ګران دی. لکه څرنګه چې تاسو له ځواب ویونکو سره مرکه نه کوئ، تاسو خپل وخت، انساني او مالي سرچینې خوندي کوئ. له همدې امله د پوښتنلیک کارول نسبتا اسانه او کم لګښت دي. په ځانګړي توګه کله چې د یوې مطالعې اړونده وګړي په یو ځای اداره کیږي، دا د معلوماتو راټولولو خورا کم لګښته میتود دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنګه چې د ځواب ورکونکو او مرکه کونکي ترمنځ مخامخ تعامل شتون نه لري، له دې امله دا میتود خورا ډېر محرمیت وړاندې کوي. په ځینې شرایطو کې چې حساسې پوښتنې پوښتل کیږي دا ډول میتود د دقیقو معلوماتو ترلاسه کولو احتمال ډیروي.

د پوښتنلیک نیمګړتیاوې

که څه هم یو پوښتنلیک ډېرې زیانونه لري؛ خو دا هم باید پام کې ولرئ، چې د دې میتود په کارولو سره د ټولو معلوماتو راټولول دا زیانونه نلري. د یو پوښتنلیک اړوند د نیمګړتیاو زیاتوالی په یو شمیر فکتورونو پورې اړه لري، له دې امله اړینه ده، چې د ډیټا په کیفیت باندې د هغې اړونده احتمالي اغیزې وپیژنئ، چې عبارت دي له.

- تطبیق یې محدود دی. پدې مانا چې تطبیق یې د یوې ځینې پر وګړو پورې محدود دی یانې یوازې هغوی پورې اړه لري چې لیک او لوست کولی شي او په هغو ځایونو کې نشي کاریدلی چې وګړي یې نالوستي، ډیرځوانان، ډیرزاړه او یا هم معیبوب دي.
- د غبرګون کچه یې ټیټه ده. د پوښتنلیکون بله ستونزه دا ده، چې زیات وخت خلک نه غواړي پوښتنلیک ځواب او خپلې اړونده وخت ته یې وسپاري او ممکن دا ستونزه یو شمیر نور بېلابېل لاملونو ولري، لکه د ځینې موضوع، د موضوع سره علاقه، د یو پوښتنلیک ترتیب او اوږدوالی د لیکنی کیفیت او ددې اړوند میتودولوژې، که تاسو د خپلو توزیع شویو پوښتنلیکونو څخه د ۵۰٪ په اندازه ځوابونه ترلاسه کړئ، تاسو به په خپله پروسه کې موفق او برلاسې ګڼل کیږي او ځینې وختونه دا ممکن د ۲۰ سلنې څخه ټیټ وي. په هر صورت، لکه څرنګه چې یادونه وشوه، د ځواب کچه ستونزه نه ده، کله چې پوښتنلیک په ډله ایز حالت کې اداره کیږي.
- په یو پوښتنلیک د ځان غوره کولو تعصب شتون لري. هر څوک چې پوښتنلیک ترلاسه کوي هغه بیرته نه راوړي؛ نو د ځان غوره کولو تعصب

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــتون لري. هغه څوک چې په خپله پوښـــتنلیک بیرته راوړي ممکن چلند، صـفات یا انګیزې ولري او دا د هغه چا سـره توپیر لري څوک چې پوښتنلیک نـه راوړي. لـه دې املـه کـه د ځواب کچـه خورا ټیټـه وي، مونـدنې ممکن د مطالعې د ټول نفوس نماینده نه وي.

- د مســـئلو د روښـــانه کولو د فرصـــت نشـــتوالی. که د کوم دلیل لپاره ځواب ویونکي په ځېنې پوښـتنو نه پوهیږي، د دوی لپاره نږدې هېڅ فرصـت شتون نه لري چې مانا یې روښـانه کړي، پرته له دې چې دوی تاسو سره اړیکه ونیسي، یانې څېړونکی سـره(کوم چې اکثرا نه پیښـــیږي). که مختلف ځواب ویونکو خپلې پوښـتنې په مختلف ډول تشـریح کړي، دا به د چمتو شـوو معلوماتو پر کیفیت اغیزه وکړي.
- ځوابونه ورپکې په عاجله توګه نه ترلاســـه کیږي. کله چې عاجلو ځوابونو ته اړتیا وي؛ نو بیا (ایمل شـوي) پوښتنلیکونه مناسب نه دي؛ ځکه چې پوښتنلیک ځواب ورکوونکی ته وخت ورکوي او ځواب په خپل وخت سـره نه منعکس کیږي.
- په یو پوښـتنلیک کې ممکن د یوې پوښتنې ځواب د نورو پوښتونو په لیدلو او لوسـتلو سـره اغیزمن شـي. دا چې په یو پوښـتنلیک کې ځواب ویونکی ټولې پوښـــتنې یو ځل مطالعه کوي؛ نو ممکن ده چې د یوې ځانګړې پوښـــتنې د ځوابولو لپاره نورو پوښتنو ته په کتو د یادې پوښتنې ځواب چې څرنګه مناسب وي ترلاسه نه شي.
- د یو پوښـتنلیک د اړونده پوښـتنو په ځوابولو کې ممکن د نورو سـره مشـوره وشـــي او د هغوی نظر ورپکې واخیســـتل شـــي. دا چې په یو پوښـــتنلیک کې یوازې د یو شـخص نظر مطلوب وي؛ خو پدې رابطه دا سـتونزه ممکن شـتون ولري چې یوازې هماغه شـخص چې کوم ته پوښتنلیک استول شوي دی د یو بل چا نظر هم واخلي او د هغې سره په مشوره خپل پوښتنلیک ځواب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ځواب د نورو معلوماتو سره ضمیمه کیدی نشي. مرکه کې ځینې وختونه د معلوماتو د راټولولو لپاره د نورو میتودونو لکه مشاهدې څخه هم استفاده کیږي. خو یو پوښتنلیك دا ګټه بیا نلري.

د مرکې ګټې

- مرکه د پیچلو حالاتو لپاره ډېر مناسبه ده. دا د پیچلي او حساسو ساحو د مطالعې ترټولو مناسبه لاره ده؛ ځکه چې مرکه کوونکی فرصت لري د حساسو ساحو مطالعې لپاره ترټولو مناسب لاره ده؛ ځکه چې مرکه کوونکی فرصت لري د یوې حساسې پوښتنې پوښتلو دمخه ځواب ورکونکی چمتو کړي او خپله ځواب ویونکو ته پیچلي پوښتنې تشریح کړي.
- مرکه د دقیقو معلوماتو د حصول لپاره ګټور ګام دی. د یوې مرکې له مخې دا ممکن د څېړونکی په اړونده څېړنه کې دقیق معلومات ترلاسه کړي؛ نو باید ویلای شو چې د دقیقو معلوماتو حصول لپاره یوه مرکه تر ټولو غوره لاره ده.
- د یوې مرکې له مخې د اړونده ټول معلومات تکمیل کیږي. یوه مرکه کونکی کولای شي د مرکې په حال کې د هغې اړونده معلومات په یو لړ ضمایمو سره بشپړ کړی او دا کار د نامناسبو الفاظو پر عکس العمل له نظارت څخه تیریږي.
- د مرکې پوښتنې په شکل سره تشریح کیدای شي. دا لږ احتمال لري چې یوه پوښتنه به غلطه درك شي؛ ځکه چې مرکه کوونکي کولی شي یوه پوښتنه تکرار کړي یا دا په داسې بڼه ولیکي، چې د ځواب ورکونکي ورباندې ښه پوه شي.
- مرکه پراخه تطبیق لري. مرکه د نږدې هر ډول خلکو سره کارول کیدی شي: ماشومان، معلولین، نالوستي یا ډېر زاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مرکې نیمګړتیاوې

- مرکـه کول وخت نیســـي او ګران وي. دا په ځانګړي توګه کله چې احتمالي ځواب ویونکي په پراخه جغرافیوي سیمه کې ویشل شوي وي. په هر صورت که تاسـو یو داسـې وضـعیت ولرئ، لکه دفتر، روغتون یا یوه اداره چېرې چې احتمالي ځواب ویونکي د خدمت ترلاسه کولو لپاره راځي، په دې ترتیب کې د دوی سره مرکه کول ممکن لږ وخت ونیسي.
- د معلومـاتو کیفیـت د متقـابل تعامل کیفیت پورې اړه لري. په یوه مرکه کې د مرکه کونکی ترمنځ د متقابل عمل کیفیت احتمال لري، چې د ترلاســه شــوو معلومـاتو پر کیفیـت اغیز وکړي. همـدارنګـه، پـه هر مرکـه کې متقـابـل عمل ځانګړی دی د مختلفو مرکو څخه د ترلاسه شوو ځوابونو کیفیت ممکن د پام وړ توپیر ولري.
- د معلوماتو کیفیت د مرکه کونکي کیفیت پورې اړه لري. د مرکې په حالت د رامنځته شوي معلوماتو کیفیت د مرکې کونکي تجربې، مهارتونه او ژمنتیا سره مستقیمه اړیکه لري.
- د معلومـاتو کیفیت ممکن توپیر ولري، کله چې ډېری مرکه کونکي وکارول شـي. د ډیرو مرکه کونکو کارونه، ممکن په دوه تیرو ټکو کې پېژندل شـوي ستونزې پراخه کړي.
- څېړونکی ممکن خپـل تعصــــب اظهـار کړي. د پوښــــتنو پـه چوکـاټ کې د څېړونکي تعصـب او د ځوابونو تشریح تل امکان لري. که مرکې د یو شخص یا اشخاصو لخوا ترسره کېږي، تادیه شوي یا دواطلبانه، د څېړونکي پرته دا هم امکان لري، چې دوی ممکن د ځوابونو تشریح کولو کې د تعصب څرګندونه وکړي، د ځواب کټګورۍ غوره کړي یـا د ځواب ویونکو څرګنـدونو لنـډیز لپاره ټکي غوره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوښتنلیک محتوی

دا لازمې دي چې تاسو د خپل لیږل شوي پوښتنلیک سره د پوښښن لیک (د خپلې اړوند اداري پته) ولیکئ. دا باید خورا لنډ وي.

تاسو او هغه اداره معرفي کړئ چې تاسو یې نمایندګي کوئ.

په دوه یا دریو جملو کې د څېړنې اصلي اهداف تشریح کړئ.

د څېړنې تړاو تشریح کړئ

یو لړ عمومي لارښوونې وړاندې کړئ

دا باید روښـــانه وي، چې په یاده څېړنه کې برخه اخیســـتل داؤطلبه ده او په چا باندې لازمې نده، چې حتماً دی پوښتنلیک ځواب کړي.

ځواب ورکونکو ته باید ډاډ ورکړل شي، چې ستاسو لخوا وړاندې شوي معلومات زموږ سره په کامله مانا محرم دي.

د اړیکې شمېره باید ورکړل شي، که چېرې دوی کومه پوښتنه ولري، چې رابطه پرې ونیسي.

د پوښتنلیک لپاره د بیرته راستنیدو پته او د بیرته راستنیدو لپاره نیټه ورکړئ

په څېړنه کې د دوی ګډون څخه له دوی نه ځانګړې مننه کول

د پوښتنې ډولونه

په یوه مرکه یا پوښتنلیک کې د کارول شوو پوښتنو بڼه او د هغې اړونده کلمی په څېړنه کې د یوې وســـیلی پـه توګـه خورا مهمې دي؛ ځکـه چې دا د ځواب ورکونکي څخه ترلاســـه شـــوي معلوماتو پر ډول او کیفیت باندې تاثیر لري. له همدې وروســـته په دې څپرکی کې د مؤثره پوښـــتنو رامنځته کول ترســـلیک لاندې برخه کې بحث شـــوی. مخکې لـه دې چې د پوښـــتنو پـه دوه ډولو بـانـدې بحـث وکړو، اړینـه ده چې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرانیستې(خلاصې) او بندي پوښتنې د پیژنو، کومې چې په عامه توګه په ټولنیزو څېړنو کې کارول کیږي.

په پرانیستې پوښتنې کې احتمالي ځوابونه نه دي ورکړل شوي. د پوښتنلیك په صورت کې ځواب ورکونکی ځوابونه په خپلو ټکو کې لیکي؛ مګر د مرکې مهال ویش په صورت کې پلټونکی ځوابونه په لفظي یا لنډیز کې ثبتوي.

په تړلي(بندي) پوښتنې کې احتمالي ځوابونه پوښتنلیك پرمهال ټاکل شوي او ځواب ورکونکی یا پلټونکی هغه کټګوري غور کوي چې د ځواب ورکونکي اړونده پوښتنې ورپکې په ښه توګه توضیح شوي وي. دا معمولاً هوښاري وي، چې د مهربانۍ له مخې خپله توضیح کړئ؛ ترڅو پاتې ځوابونه هم لیست شي. په ۹،۶ شکل کې پوښتنې د تړلو(بندي) پوښتنو په توګه طبقه بندي شوي. ورته پوښتنې د پرانیستې پوښتنوپه توګه پوښتل کیدی شي؛ لکه څرنګه چې په شکل ۹،۷ کې ښودل شوي.

الف. مهرباني وکړئ په مناسبه کټګورۍ کې د ټیک په ځای کولو سره خپل عمر په ګوته کړئ.

☐ د ۱۵ څخه کم
☐
☐
☐

20-24 ☐کلونو☐

ب. تاسو خپل اوسنی ازدواجی حالت څنګه بیانوئ؟

واده شوی ☐ واحد ☐ په حقیقت کې ☐ طلاق شوی ☐ جلا شوی☐

C. ستاسو اوسط کلنی عاید څومره دی؟

تر 10 000 ډالرو☐ +000 40 $ ☐ 999 39 $ – 000 30 $ ☐ 999 29 $ – 000 20 $ ☐ 999 19 $ – 000 10 $ ☐

یا

C(a). تاسو به خپل اوسط کلنی عاید څنګه درجه بندي کړئ؟

پورته اوسط ☐ اوسط ☐ د اوسط څخه ښکته☐

D. ستاسو په نظر د یو ښه مدیر ځانګړتیاوې څه دي؟ور، مهرباني وکړئ مشخص کړئ

د تصمیم نیولو وړتیا ☐
ژر پریکړه کونکی ☐
داوریدلو وړ ☐
بې طرفه ☐
په خپلمنځي اړیکو کې مهارت نور، مهرباني وکړئ مشخص کړئ ☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو خپل اوسنی ازدواجی حالت څنګه بیانوی؟———— ج. ستاسو .الف. ستاسو اوسنی عمر څو دی؟————
کاله

ستاسو په نظر د یو ښه مدیر ځانګړتیاوې څه دي؟ د.-------. S منځنی کلنی عاید څومره دی؟

۱————
۲————
۳————
۴————
۵————

۹-۶- شکل: د خلاصو پوښتنو مثالونه

کله چې پریکړه وکړئ، چې د متغیر په اړه معلوماتو ترلاسـه کولو لپاره خلاصې یا تړلې پوښتنې وکاروئ، اړینه ده، چې د خپلو تولیداتو د معلوماتو د کارولو پلان ولرئ.

او دا ځکه مهمه ده، چې تاسو خپلې پوښتنې کټګوریو کړئ، د اندازه کولو د واحد ورته وټاکئ، د ځوابونو لپاره یې پر طبقو وویشـــئ او د اندازه کولو واحد په برخه کې دا هم ورته ګوته کړئ، چې د ډیټا راټولولو کې احصـــایه شـــوي کړنلاره څرنګه پیاده کیدای شي، چې له مخې یې معلومات تحلیل او په ګوته شي.

راځئ چې د مثال په توګه د متغیر په اړه پوښـتنه وکړو: په تړلو پوښتنو کې عاید په کیفي ډول کټګوریو کې ثبت کیدی شي لکه له اوسط څخه پورته/اوسط/اوسط څخه ښـکته یا په کمي ډول کټګوریو کې لکه ۱۰۰۰/۱۰۰۰۰$ - ۱۹۹۹۹$ لاندې سـتاسـو د کیفي کټګوریو انتخاب د عاید لپاره د اندازه کول واحد باندې اغیز کوي(کیفیت اندازه کولو عـادي پیمانه او د اندازه کولو تناســـب پیمانه کاره وي). کوم چې په پایله کې په احصایوي کړنلارو اغیز کیږي.

د مثال په توګه تاسـو نشـئ کولی د ۹،۶ شـکل کې C (a) پوښـتنې ته ځوابونو څخه د یو شخص اوسط عاید محاسبه کړئ او نه تاسو کولی شئ د عاید میډین یا موډل کټګوري محاسبه کړئ. مګر د C ځوابونو څخه تاسو کولی شئ د عاید موډل کټګوري په دقت سـره محاسـبه کړئ. په هر صـورت اوسـط او متوسـط عاید په دقت سـره نشـي محاســبه کیدی(دا ډول محاســبې معمولا د ځینې انګیرنو لاندې ترســره کیږي). په ۹،۷ شـــکل کې د پوښـــتنې C ځوابونه څخه چیري چې د ځواب ورکونکی عاید په دقیقو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالرو ثبت کیږي، د عاید مختلف توضیح کونکي په خورا دقت سره محاسبه کیدی شي. سربیره پردې د عاید په اړه معلومات په هر شکل کې ښودل کیدی شي. تاسو کولی شئ اوسط، میډین یا موډ محاسبه کړئ. ورته د خلاصو تړل شوو پوښتنو په ځواب کې ترلاسه شوي نورو معلومات هم ریښتیا دي.

تاسو نه شي کولای په تړلو پوښتونو کې د پرمختللی کټګوریو شتون ته تغیر ورکړئ.

له همدې امله تاسو باید د خپلو کټګوریو په اړه ډاډه اوسئ، کله چې دوی ته وده ورکړئ. که تاسو د خلاصې پوښتنې وکړئ، تاسو کولی شئ د تحلیل په وخت کې هر ډول کټګورۍ رامنځته کړئ. دواړه خلاصې او تړلې پوښتنې په مختلفو حالتونو کې خپلې ګټې او زیانونه لري. تر یوې اندازې پورې د دوی ګټې او زیانونه په دې پورې اړه لري چې ایا دا په مرکه یا پوښتنلیک کې کارول کیږي او ایا دا د حقایقو یا نظرونو په اړه معلوماتو په لپاره کې کارول کیږي. د یوې قاعدې په توګه تړل شوي پوښتنې د واقعیتي معلوماتو او خلاصې پوښتنې د نظرونو، چلندونو او د ادراک معلوملو لپاره مناسبې دي. د تړل شوې پوښتنې د خلاصې یا تړل شویو پوښتنو انتخاب باید د هغه هدف سره سم ترسره شي چې د معلوماتو یوه برخه په کې کارول کیږي، د مطالعې د خلکو ډول چې له کوم ځای څخه معلومات ترلاسه کیږي، د موندنو ارتباط لپاره وړاندیز شوی بڼه او د لوستونکو ټولنیز اقتصادي شالید.

د خلاصي (پرانیستې) پوښتنو ګټې او زیانونه

- خلاصې پوښتنې ژور معلومات وړاندې کوي که چیرې د تجربه لرونکي مرکه کونکي لخوا ترسره شي.
- په پوښتنلیک کې خلاصې پوښتنې کولی شي خورا ډېر معلومات چمتو کړي ځواب ورکوونکي د خپلو نظرونو په څرګندولو کې خپل ځان راحته احساس کوي او کارول شوې ژبه یې روانه وي. له بلې خوا د خلاص پای پوښتنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تحلیل خورا ستونزمن دی. څېړونکی معمولا اړتیا لري د نورو پروسو څخه تیر شي – ترڅو مینځپانګه تحلیل او ډیټا طبقه بندي کړي.

- په یوه پوښتنلیک کې خلاصې پوښتنې ځواب ورکونکو ته فرصت برابروي چې په ازاده توګه خپل ځان څرګند کړي، چې پایله کې یې د زیات معلومات رامنځته کیږي. په دې توګه ځواب ویونکو د لیست څخه د ځوابونو غوره کولو پورې تړلی نه وي. د وړیا انتخاب زیان دا دی، چې په پوښتنلیک کې ځینې ځواب ویونکي نشي کولی ځان څرکند کړي، او له همدې امله معلومات له لاسه ورکولی شي.
- لکه څرنګه چې خلاصې پوښتنې ځواب ورکوونکو ته اجازه ورکوي، چې په ازاده توګه ځان څرګند کړي، دوی په حقیقت کې د تحقیق کونکي د تعصب امکان له مینځه وړي (د تحقیق کونکي تعصب ځواب ورکونکو ته د ځواب نمونې له لارې معرفي کیږي). له بلې خوا په خلاص پای پوښتنو کې د مرکه کونکي د تعصب ډېر چانس شتون لري.

د تړلو پوښتنو ګټې او زیانونه

د تړلو پوښتنو یو له اصلي زیانونو څخه دا دی چې د دوی له لارې ترلاسه شوي معلومات دقت او تنوع نه لري.

د تفتیش کونکي د تعصب ډېر احتمال ورپکې شتون لري؛ ځکه چې څېړونکی ممکن یوازې د ځواب نمونې لیست کړي، چې هغه ورسره علاقه لري یا هغه چې ذهن ته ورځي. حتی که د نورو کټګورۍ وړاندیز کیږي، ډېر خلک به معمولا د ورکړل شوي ځوابونو څخه غوره کړي، او له همدې امله موندنې ممکن لاهم د څېړونکي تعصب منعکس کړي.

په یوه پوښتنلیک کې د یوې پوښتنې لپاره د ورکړل شوي بڼه ځواب ورکونکي ته فرصت ورکوي چې خپل ځان په ازاده توګه څرګند کړي، چې د دې په وجه د پایلې ډېر معلومات ترلاسه کیږي. پدې توګه ځواب ویونکي د لیست شوي ځوابونو غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو تـه قید نه دي. د وړیا انتخاب زیان دا دی، چې یوه پوښـــتنلیک کې ځینې ځواب ویونکي نشي کولی ځان څرګند کړي؛ نو دغه شان معلومات له لاسه وره کیدی شي.

بلکې دوی ممکن د څېړونکي نظر یا د وضعیت تحلیل سره د موافقې یا اختلاف حد منعکس کړي.

د ځوابونو لپاره چمتو شـوي لیست ته د ځواب ویلو اسانتیا ممکن د ځینې ځواب ورکونکو او مرکـه کونکو ترمنځ تمایل رامنځته کړي پرته له دې چې د مســـئلې په اړه فکر کولو پرته یوه کتګوري یا کټګورۍ وټاکي.

ټول شـوي پوښـــتنې چې دوی د چمتو شـــوي کټګورۍ چمتو کوی چېرې چې ځواب ویونکي د څېړونکي لخوا پوښـتل شـوي پوښـــتنو ته ځوابونه ورکوي، د دې ډاډ ترلاسـه کولو کې مرسـته کوي چې د څېړونکي لخوا اړین معلومات ترلاسـه شـوي او د ځوابونو تحلیل کول هم اسانه دي.

د اغېزمنو پوښتنو جوړول

سـتاسـو د پوښتنو کلمه او لهجه مهمه ده؛ ځکه چې معلومات او کیفیت یې تر ډېره حده په دې فکتورونو پورې اړه لري. او دا هم مهمه ده، چې د یوې پوښـــتنې په ترتیب کې د هغې څرنګوالی ته محتاط واوسئ او په اړه یې لاندې نقاط په پام کې ولرئ.

تل سـاده او ورځنۍ ژبه وکاروئ. ستاسو ځواب ویونکي ممکن لوړې زده کړې ونه لري او حتی که دوی ممکن لاهم ځینې ســاده تخنیکي پیچلي اصـطلاحات ونه پېژني چې تاسـو یې عادت(عادي) یاســت. په ځانګړي توګه په پوښـتنلیک کې د هغو ټکو کارولو ته اضـافي پاملرنه وکړئ چې سـتاسو ځواب ویونکي پرې پوه شي؛ ځکه چې تاسو به د دوی د پوښتنو تشریح کولو فرصت ونه لرئ. دا موضوع باید تاسو خپلو لومړیو ازموینو کې وارزوئ، چې په کومو موضوعاتو ځواب ورکونکی نه پوهیږي د مثال په توګه:

ایا ستاسو په کورنۍ کې څوک ډایپسمانیک(الکولو معتاد) شته؟ (بیلی ۱۹۷۸:۱۰۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې پوښتنې کې ډېرى ځواب ویونکي، حتی ځېنې چې ښـه تعلیم یافته هم دي، پـه ډایپسـمانیـک نه پوهیږي او له همدې امله چې دوی نه پوهیږي پوښـتنې ته ځواب ورکوي.

مبهمې پوښتنې مه کاروئ. یوه مبهمه پوښتنه هغه ده، چې له یوې څخه ډېرې مانا او د مختلف ځواب ورکونکو لخوا په مختلف ډول تشـریح کیدی شـي. دا به د مختلفو ځوابونو پـایلـه ولري، چې دا کـار سـتونزمن کوي، که ممکن نه وي، له معلوماتو څخه کومې معتبرې پایلې راوباسئ. لاندې پوښتنې ستونزه روښانه کوي.

ایا ستاسو کار ستونزمن شوی؛ ځکه چې تاسو د ماشوم تمه لرئ؟(موزر او کالټن ۱۹۸۹:۳۲۳)

هو یا نه

په سـروې کې له ټولو میرمنو دا پوښـتنه شـوې. هغه میرمنې چې امیندواره نه وې د (نه) ټک وکړ، په دې مانا چې نه دوی امیندواره نه دي او هغه څوک چې امیندواره نه دي او چـا چې (نـه) ټـک کړی د دې مـانـا چې نـه دوی امینـدواره نـه وې او هغه څوک چې امینـدواره وې او چا چې (نه) ټک کړی د دې مانا درلوده چې امینداورۍ(حمل) د دوی په کار کې ستونزه نه پیښوی. پوښتنه نور ابهامات هم لري: دا د کار ډول او د امیندوارۍ په مرحله نه مشخص کوي.

ایا تاسو له خپل کانیټن څخه راضي یاست؟ (موزر اوکالټن ۱۹۸۹:۳۱۹).

دا پوښـتنه هم مبهمه ده؛ ځکه چې دا له ځواب ویونکو نه غوښـتنه کوي چې د کنیټین هغه اړخونه په ګوته کړي چې ورسره دوی مطمین یا ناراض وي. ایا دا د خدمت، نرخونو، فزیکي اسـانتیـاو، د کـارمنـدانو چلنـد یـا د خواړو کیفیت سـره دی؟ ځواب ورکونکي ممکن د دې کوم یو اړخ په ذهن کې ولري کله چې دوی پوښـتنې ته ځواب ووایي. یا پوښـتنه باید په بل ډول لیکل شوې وای، لکه تاسو په ټوله کې ستاسو له کنټین څخه راضي یاست؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه اړخیزې پوښتنې مه کوئ. دوه اړخیزه پوښتنه د پوښتنې دننه یوه پوښتنه ده. د دې ډول پوښتنې اصلي ستونزه دا ده، چې څوک نه پوهیږي کوم ځانګړي پوښتنې ته ځواب ویونکي ځواب ورکړی. ځینې ځواب ویونکي ممکن د پوښتنې دواړو برخو ته ځانګړي پوښتنې ته ځواب ویونکي ځواب ورکړي. ځینې ځواب ویونکي ممکن د پوښتنې دواړو برخو ته ځواب ووایي او نور ممکن یوازې یو یې ځواب کړي.

تاسو په هره لیدنه کې څو ځله او څومره وخت مصرف کوي؟

دا پوښتنه په لویدیز استرالیا کې په یوه سروې کې پوښتل شوې ترڅو په یوه روغتون کې د ماشوم ذهنیت خدماتو اړتیا معلومه کړي. پوښتنه دوه برخې لري: تاسو څو ځله لیدنه کوئ او په هره لیدنه کې څومره وخت مصرف کیږي؟ په دې ډول پوښتنې کې ځینې ځواب ورکونکي ممکن لومړۍ برخې ته ځواب ووایي، په داسې حال کې چې نور ممکن دوهمې برخې ته ځواب ووایي او ځینې ممکن دواړه برخو ته ځواب ووایي. اتفاقا دا پوښتنه هم په دې کې مبهمه ده، چې دا نه مشخصوي چې وخت په اوږدو کې څو ځله. ایا دا په یوه اونۍ، یو پنځلس، یوه میاشت یا یو کال کې دی؟

ایا ستاسو ځانګه د نژادي لږکیو او میرمنو لپاره د ګمارنې ځانګړې پالیسي لرئ؟(بیلي ۹۷:۱۹۷۸)

ایا ستاسو ریاست د نژادې اقلیتونو او ښځو استخدام لپاره ځانګړې پالیسي لري؟

دا پوښتنه دوه اړخیزه ده؛ ځکه چې دا له ځواب ورکونکو څخه غوښتنه کوي، چې دا په ګوته کړي چې ایا د دوی دفتر دوه نفوس ډلو لپاره د ګمارنې ځانګړې پالیسي لري: توکمیز اقلیتونه او میرمنې، د (هو) ځواب د دې مانا نه لري چې دفتر د دواړو ډلو لپاره د ګمارنې ځانګړې پالیسي لري.

مخکښې پوښتنې مه کوئ. مخکښه پوښتنه هغه ده، چې د هغې مینځپانګې جوړښت یا کلمو په واسطه ځواب ورکونکی په یو ځانګړي لوري ځواب کړي. دا ډول پوښتنې قضاوت کونکي دي او ځواب ورکونکي رهبري کوي چې مثبت یا منفي ځواب ورکړي.

بیکاري مخ په ډیریدو ده، نه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سګرټ څښل بد دي، نه دي؟

لومړی سـتونزه دا ده، چې دا پوښـتنې نه دي؛ مګر بیانات دي. ځکه چې بیانات وړانـدیز کوي چې (بیکـاري مخ پـه ډیریدو ده) او (سـګریټ څښـل بد دي) ځواب ورکونکي ممکن احساس وکړي چې د دوی موافقه نه کول به تېروتنه وي، په ځانګړي توګـه دوی احسـاس وکړي، چې یو ځېړونکی خپلواک دی او کـه هغـه وایي دا چې (بیکاري مخ په ډیریدو ده) یا سګریټ څښـل بد دی، دا باید همداسې وي. دا احسـاس چې یوسـم ځواب شـتون لري خلک کولی شـي (په زور) ځواب ورکړي چې د دوی ریښتنې موقعیت سره مخالف وي.

هغه پوښـتنه مه کوئ چې د اټکلونو پراساس وي. په دې ډول پوښتنو کې ځېړونکی ګومان کوي چې ځواب ویونکي په ځانګړي کټګورۍ کې مناسـب دي او د دې انګیرنې پراسـاس معلومات غواړي. تاسـو په ورځ کې څو سګریټ څښـې؟(موزر کالټن ۱۹۸۹:۳۲۵) تاسـو کوم امیندواري(تاسـې د مانع حمل دوایي) کاروي؟ دا دواړه پوښـتنې پرته له دې چې وڅېړل شي وپوښتل شي، چې ځواب ورکونکي سګریټ څښونکي وو یا جنسي فعال. په دې ډول شـرایطو کې دا مهم دي، چې لومړی دا معلومـه کړئ چې ځواب ورکونکی پـه هغه کټګورۍ کې مناسب دی چې تاسو په اړه پوښتنې کوئ.

په کمي څېړنه کې د څېړنې وسیلې رامنځته کول

د څېړنې وسـیلې رامنځتـه کول د څېړنې پروژې خورا مهم اړخ دی؛ ځکـه چې هر څه چې تاسـو د موندنو یا پایلو له لارې وایاسـت د هغه معلوماتو ډول پورې اړه لري چې تاسـو راټولوی او هغه معلومات چې تاسـو راټولوي په بشپړ ډول په هغه پوښتنو پورې اړه لري چې تاسـو یې سـتاسـو د ځواب ویونکو څخه پوښـتنه وکړئ. د کمپیوټرونو په اړه مشـهوره وینا: کثافت راننوځي او کثافت وځي. دا وینا د معلوماتو راټولولو لپاره هم پلي کیږي. د څېړنې وسیله یوې مطالعې ته معلوماتو چمتو کوي او له همدې امله د محصول کیفیت او اعتبار موندنې یوازې په دې پورې اړه لري. د دې خورا مهم اهمیت سـربیره د لیکوالـل پوهې تـه د څېړنې وسـیلې رامنځتـه کول څرنګوالي پـه اړه د پیل کونکو کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړي لاربشود شتون نه لري. د زده کونکي د دوی د څېړنې نظارت کونکي لاربښوونې لاندې د ځان لپاره زده کړې ته پرېښودل کېږي. لاندې وړاندیز شوي لاربښوونې یوه پراخه کړنلاره په ګوته کوي، په ځانګړي توګه د پیل کونکو لپاره. اصلي اصل د دې ډاډ ترلاسه کولو سره ستاسو د وسیلې اعتبار تضمین کول دي چې ستاسو پوښتنې ستاسو د مطالعې اهدافو پورې اړه لري.

له همدې امله په روښانه ډول ټاکل شوي اهداف خورا مهم رول لوبوي؛ ځکه چې په آله کې هره پوښتنه باید د اهدافو څېړنې پوښتنو او یا د مطالعې فرضیې څخه ډډه وکړي. دا وړاندیز کېږي چې یو پیل کونکي باید لاندې کړنلارې غوره کړي.

لومړی قدم تاسو دمخه دا نه دي ترسره کړي، د ازموینې لپاره ټول ځانګړي اهداف، د څېړنې پوښتنې یا فرضیې په واضح ډول تعریف او په انفرادي ډول لیست کړئ.

دوهم مرحله د هر هدف څېړنې پوښتنې یا فرضیې لپاره ټولې اړوند پوښتنې لیست کړئ چې تاسو یې د خپلې مطالعې له لارې ځواب کول غواړئ.

دریمه مرحله هر پوښتنه واخلئ چې تاسو په دوهم مرحله کې پېژندلې او د ځواب ورکولو لپاره یې اړین معلومات لیست کړئ.

څلورم قدم د اړین معلوماتو ترلاسه کولو لپاره د پوښتنو چمتو کول چې تاسو غواړئ د خپلو ځواب ورکونکو څخه وغواړئ.

په پورتنۍ پروسه کې تاسو ممکن وموموئ چې د ورته پوښتنو لپاره ورته معلومات ته اړتیا ده. په داسې حالت کې پوښتنه باید یوازې یو ځل وپوښتل شي. د دې پروسې درک کولو لپاره جدول ۹،۱ وګورئ د کوم لپاره چې موږ دمخه په ۴،۴ شکل کې په ۴ څپرکی کې د اهدافو سیټ رامنځته کړې.

د شخصي او حساسي پوښتنې پوښتل

په ټولنیزو علومو کې ځینې وختونه یو څوک اړتیا لري هغه پوښتنې وکړي چې د شخصي نوعیت څخه وی. ځینې ځواب ویونکي ممکن دا سپکاوی وومومي. دا مهم دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په دې اړه خبر اوسـئ؛ ځکه چې دا ممکن د معلوماتو کیفیت اغیز وکړي یا حتی د مرکې پای ته رسـیدو یا پوښتنلیکونو بیرته نه راستنیدو پایله کې. څیړونکو د دې ستونزې سـره د مقابلې لپاره یوشمیر لارې کارولې؛ مګر دا ویل مشکل دي چې کومه لاره غوره ده. د برادبورن او سوډمن په وینا: د هر ډول ګواښونکي پوښتنو لپاره د معلوماتو راټولولو هیڅ میتود له نورو میتودونو څخه غوره نه دی. که یو څوک د مخامخ ارزښت سره پایلې ومني، د ډیټا راټولولو هر میتود په ځانګړي شرایطو کې غوره دی(۱۲-۱۹۷۹:۱۳)

د حسـاس یا ګواښـونکي پوښـتنو پوښـتلو لپاره غوره تخنیک په شرایطو کې دوه مخالف نظرونه څرګندیږي، د پوښتنې څرنګوالي پراساس.

۱- مستقیم ډول

۲-په غیر مستقیم ډول

۹-۱- جدول: د یوې څېړنې د افزارو د لاربنودونو رامنځته کول (کمي څېړنه): د یوې ټولنې د روغتیایي برنامې د غبرګون د ارزونې مطالعه

موخې/څېړنې پوښتنې/ فرضیې لومړی ګام	اصلي او اړونده څېړنې پوښتنې دوهم ګام	اړین معلومات دریم ګام	پوښتنې څلورم ګام
۱- د روغتیایي مدیرانو، پلان جوړونکو، خدماتو چمتو کونکو او د روغتیایي خدماتو مصرف کونکو ترمنځ د "ټولنې خواب ورکوونې" مفکورې درک موندلو لپاره	د ټولنې غبرګون څه شی دی؟ دا څه معنی لري کله چې خلک د "ټولنې غبرګون" اصطلاح کاروي؟	۱- د ټولنې د غبرګون احساس	پوښتنه ۱.۱ کله چې تاسو د "ټولنې غبرګون" اصطلاح کاروئ، تاسو د هغې څخه څه معنی لرئ؟ پوښتنه ۱.۲ ستاسو په ذهن کې څه راځي کله چې تاسو د روغتیایي خدماتو وړاندې کولو کې د ټولنې ځواب ویلو اصطلاح کاروئ؟ پوښتنه ۱.۳ ستاسو په نظر، د ټولنې د ځواب ویلو ځانګړتیاوې څه دي؟ پوښتنه ۱.۴ ستاسو په نظر، د ټولنې د پراختیا او د ټولنې د ځواب ویلو تر منځ څه توپیر دی؟
۲- د هغو ستراتیژیو پیژندلو لپاره چې د روغتیایي خدماتو په وړاندې کولو کې د ټولنې ځواب ویلو ته اړتیا لري	د روغتیایي مدیرانو، پلان جوړونکو، د خدماتو چمتو کونکو او د روغتیایي خدماتو مصرف کونکو ترمنځ د ټولنې د ځواب ویلو په نظر کې توپیرونه څه دي؟	۲- حرفوي حالت، د بېلګې په توګه د روغتیا مدیر، پلان جوړونکی، خدمت چمتو کونکی یا مصرف کونکی	پوښتنه ۲.۱ تاسو به خپله دنده په څه ډول طبقه بندي کړئ؟ • د روغتیا مدیر/پلان جوړونکی • د خدمت چمتو کونکی • روغتیایي مصرف کونکی
۳- د ټولنې غبرګون ته وده ورکولو لپاره د ستراتیژیو اغیزمنتیا ارزولو لپاره د شاخصونو یوه ټولګه رامینځته کول		۳- عمر، جنس، زده کړه	پوښتنه ۳.۱ تاسو څو کلن یاست؟ پوښتنه ۳.۲ ایا تاسو ___ ښځینه ___ نارینه یاست؟ پوښتنه ۳.۳ تاسو د تعلیمي لاسته راوړنو لوړه کچه څه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ تګلارو ګټه دا ده، چې یو څوک ډاډه کیدی شـــي چې مثبت ځواب ســـم دی. هغه څوک چې د دوهم تګلارې، ملاتړ کوي په دې باور دي چې مســـتقیم پوښـتنې کول ممکن ځواب ورکونکو ته زیان ورسـوي او له همدې امله دوی احتمال نه لري حتی غیر حساس پوښـتنو ته ځواب ووایي. په غیر مستقیم ډول د شـخصـي پوښتنو پوښتلو ځینې لارې په لاندې ډول دي.

د نقاشیو یا کارتونو په ښودلو سره

د ځواب ورکونکي څخه غوښتنه کول چې یوه جمله بشپړ کړي.

د ځواب ورکونکي څخه غوښتنه کول چې د بیانونو لرونکي کارتونه ترتیب کړي

د تصـادفي وسـیلو په کارولو سره. په تفصیل سره د دې میتودونو تشریح کول د دې کتاب له ساحې بهر دي.

د پوښتنو ترتیب

په یو پوښـــتنلیک یا مرکې په مهال وېش کې د پوښـــتنو ترتیب مهم دی؛ ځکه چې دا د معلومات کیفیت او څېړنه کې ګډون لپاره د ځواب ورکوونکي لیوالیتا او ریاضیت باندې اغیزه کوي

یو ځل بیا د پوښـتنو ترتیب کولو غوره لارې په توګه د نظر دوه کټګورۍ شتون لري.

لومړی دا ده چې پوښـتنې باید په تصـادفي ترتیب کې وپوښـتل شـي او دوهم دا چې دوی بـایـد د مطـالعې اهدافو پراســـاس منطقي پرمختګ تعقیب کړي. لیکوال لپاره وروســـتۍ کړنلاره غوره ده، ځکـه چې دا ورو ورو ځواب ورکوونکو تـه د مطـالعې موضـــوعاتو ته لار هواروي، له ســـاده موضـــوعاتو څخه پیل او پیچلي موضـــوعاتو ته پرمختګ. دا تګلاره د ځواب ورکونکو علاقه ســـاتي او ورو ورو دوی هڅوی چې دې پوښـــتنو ته ځواب ووایي. په هر صـــورت تصـــادفي چلند په هغه شـــرایطو کې ګټور دی چېرې چې یو څېړونکی له ځواب ورکونکو غواړي چې د یوې مســـئلې مختلف اړخونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خپله موافقه یا مخالفت څرګند کړي. په دې حالت کې د بیانونو یا پوښتنو منطقي لیست ممکن د بیان کونکي له لارې د څېړونکي لخوا څرګند شوي نظرونو ته ځواب ویونکی حالت ورکړي.

د څېړنې د وسیلې دمخه ازموینه

ستاسو د څېړنې وسیلې رامنځته کولو سره ایا د مرکې مهال ویش یا پوښتنلیک، دا مهمه ده چې تاسو د اصلي معلوماتو راټولولو لپاره د کارولو دمخه دا معاینه یا وازمایې. د څېړنې وسیلې دمخه ازموینه د هرې پوښتنې پوهه او د هغې مانا په اړه یوه جدي ازموینې ته اړتیا لري؛ لکه څرنګه چې د ځواب ورکونکي لخوا پوهیږي. یوه دمخه ازموینه باید د خلکو په ډله کې ستاسو د مطالعې نفوس ته ورته د ساحې ریښتنې شرایطو لاندې ترسره شي. موخه د معلوماتو راټولول نه دې؛ بلکې د ستونزو پېژندل دي چې احتمالي ځواب ورکونکي ممکن د پوښتنې په پوهیدو یا تشریح کولو کې ولري. ستاسو هدف دا دی چې وپېژندل شي که د پوښتنې د ویلو څرنګوالي په پوهیدو کې ستونزه شتون ولري، د هغه مانا چې دا ورسره مخ کیږي، ایا مختلف ځواب ویونکي د پوښتنې مختلف تفسیر کوي او دا معلومول چې ایا د دوی تفسیر له هغه څه سره توپیر لري چې تاسو یې د رسولو هڅه کوله. که چېرې ستونزې شتون ولري تاسو اړتیا لرئ د کلمو بیا کتنه وکړئ؛ ترڅو دا روښانه او له ابهامه ووځي.

د معلوماتو راټولولو لپاره شرایط

مخکې له دې چې تاسو د احتمالي ځواب ویونکو څخه د معلوماتو ترلاسه کول پیل کړئ دا لازمي دي چې تاسو د دوی ډاډ ترلاسه کړئ.

- دا د ځواب ویونکو لپاره اړینه ده چې تاسو سره د معلوماتو شریکولو ته لیواله وي. تاسو باید د مرکې په وخت کې یا د پوښتنلیک سره په پوښښ لیک کې او یا په پوښتنلیک کې د متقابلو بیاناتو له لارې د مطالعې موخې او تړاو په روښانه او ساده کلماتو کې د دوی د هڅولو لپاره وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په روښانه توګه په پښتنو پوهیدل – ځواب ویونکي باید پوه شي چې په پښتنو کې لـه دوی څخـه څه تمه کیږي. که ځواب ویونکي په واضـــح ډول په یوه پوښـتنه نه پوهیږي، ورکړل شـوی ځواب ممکن غلط او یا غیر مناسب وي، یا هیڅ مانا نه لري.
- د اړینو معلوماتو درلودل ـــــــ دریم شـــرط دا دی چې ځواب ورکونکي باید غوښـتل شـوي معلومات ولري. دا ځانګړی اهمیت لري، کله چې تاسو واقعاً یا د تخنیکی معلومـاتو په لټه کې یاســـت. که ځواب ورکوونکي اړین معلومات ونه لري، دوی نشي کولی تاسو سم معلومات وړاندې کړي.

په کیفي څېړنه کې معلوماتو راټولولو میتودونه

د ارقامو د راټولولو د کمي او کیفي میتودونو ترمنځ واضـح توپیر کول ستونزمن او نامناسب دي؛ ځکه چې د دوی تر منځ د روپوش(تضاعف و تداخل) overlap کیدولو له امله دي.

دوی تر منځ توپیر پـه لویـه کچه په هغې طریقي پورې اړه لري، چې د معلوماتو راټولولو د حقیقي حالت میتود وکاروې.

د کمي څېړنو په برخه کې د دې میتودونو کارول د پوښتنو معیاري کولو ته اړتیا لري، چې له ځواب ورکوونکو څخه وپوښـتل شـي، د دوی جوړښـت او ترتیب په دقت سـره تعقیبوي د یوې پروسـې منل، ازمول شــوي او مخکې ټاکل شــوي وي او د یوې پروسي باورتوب او اعتبار یقیني کوي او همدرانګه پوښـتنې هم. په هر صورت په کیفي څېړنـه کې د معلومـاتو راټولولو میتودونـه یوه دودیزه لاره تعقیبوي، کوم چې د کمي څېړنې سره برعکس دي.

د دې پوښـتنو د کلمو ترتیب او بڼه نه له مخکې ټاکل شوې او نه هم معیاري ده. کیفیت لرونکي میتودونه د څېړونکي ته د ورکړل شــوي جوړښــت او ترتیب له مخې د انعطاف او ازادۍ لخوا مشـخص کیږي. لکه څرنګه چې په تېر څپرکی کې یادونه وشـوه د کیفیـت ډېری مطالعې ډیزاین د میتود پراســـاس دی: دا د ډیټا راټولولو میتود داســـې ښـــکاري چې ډیزاین ټـاکي. پـه ځېنو حـالاتو کې د معلومـاتو راټولولو میتود څخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعې ډیزاین جلا کول مشکل کیږي. د مثال په توګه دقیقه مرکه، داستانونه او شفاهي تاریخ دواړه د ډیټا راټولولو ډیزاین او میتودونه دي. دا ممکن څېړنې مغشوش کړي؛ مګر دلته دا د میتودنو په توګه توضیح شوي نه د ډیزاین په توګه.

په کیفي څېړنه کې د معلوماتو راټولو درې اصلي میتودونه شتون لري.

۱ . ازاده مرکه

۲ . د ګډون کونکي مشاهده/برخه اخیستونکي مشاهده/ مشارکتي مشاهده

۳ . دوهم لاس سرچینې

مشاهده دمخه په دې څېرکی کې په کافي اندازه (لوستل) شوې او دوهم لاس سرچینې به وروسته برخه کې ولوستل شي؛ نو په دې مرحله کې به موږ په ازاده مرکو تمرکز وکړو، کوم چې په کیفي څېړنه کې د معلوماتو راټولولو ترټولو عام کارول شوې میتود دی. په مینځپانګو او جوړښت پرته مرکې کې متقابل عمل رامنځته کوي. دا متقابل عمل له یو څخه تر یوه (څېړونکی او د ځواب ورکونکی) یا یوې ډلې (څېړونکي او ځواب ورکونکو یوه ډله) کې کیدی شي. د ازادې مرکې ډېری ډولونه په کیفي څېړنه کې شتون لري، د بېلګې په توګه دقیقه مرکه د تمرکز ګروپ مرکه داستانونه او شفاهي تاریخونه . لاندې د دوی د هر یو لنډ وضاحت وړاندې کیږي. د تفصیلي پوهیدو لپاره لوستونکي باید په کتابچه کې لیست شوي اړونده حوالې مطالعه کړی.

ژورې (دقیقې) مرکې

د ژورې مرکې تیوریکي ریښې په هغه کې دي چې د تشریحي دود په نوم پېژندل کیږي. د ټیلر او بوګډان په وینا ژوره مرکه د څېړونکي او خبر ورکونکو ترمنځ مخامخ تکرار کیږي، چې د خبر ورکونکو د پوهیدو په لور لاربښوونه کیږي، د دوي ژوند تجربو یا وضعیت په اړه لیدونه(نظرونه)، کله چې په خپلو ټکو کې څرګند کړي(۷۷:۱۹۹۸). دا تعریف د ژورې مرکې دوه لازمي ځانګړتیاوې په ګوته کوي: (۱) په دې کې د مخامخ کیدل د څېړونکي او د هغه خبر ورکونکي تر منځ تکرار تعامل شامل دی او (۲) دا د ورستي لیدونو درک کولو هڅه کوي؛ څکه چې په دې میتود کې تکراریږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چې په دې طریقه کې تکراري تماسونه شامل دي او له همدې امله د یو خبر ورکوونکي سره د اوږدې مودې لپاره تماسونه نیول کیږي، داسې انګیرل کیږي چې د څیړونکي او خبر ورکوونکي تر منځ اړیکه به وده ومومي او دا چې د دواړو تر منځ مناسب تفاهم او اعتماد به د ژور او دقیقه معلوماتو لاسته راتلو لامل شي.

د تمرکز ګروپ مرکې

د تمرکز ګروپ مرکې او ژورې مرکې تر منځ یوازینې توپیر دا دی، چې اولني د یوې ډلې سره او وروستی د یو فرد سره ترسره کیږي. د تمرکز ګروپ مرکې کې تاسو د خلکو یوې ډلې مفکورې تجربې او پوهه سپړئ څوک چې د وضعیت یا پیښې په اړه یو څه تجربه لري. د مثال په توګه تاسو ممکن د اړوند ډلو لکه کورنی تاوتریخوالي، فزیکي معلولیت یا مهاجرو سره ویلتېږ د تمرکز ګروپ مرکو کې د پراخه بحث موضوعات مخکې له مخکې د څیړونکي یا ډلې لخوا رامنځته کیږي.

دا د بحثونه لپاره پراخه چوکاټ چمتو کوي کوم چې تعقیب کیږي. د بحث ځانګړې ټکي د بحث یوې برخې په توګه راپورته کیږي. د تمرکز ډلې غړي خپل نظرونه څرګندوي په داسې حال کې چې په دې مسئلو بحث کوي.

تاسو د یوه څیړونکي په توګه اړتیا لرئ ډاډ ترلاسه کړئ، چې هر څه چې څرګند شوي یا بحث شوي په دقت سره ثبت شوي. د ثبت کولو میتود وکاروئ چې تاسو سره مناسب وي. تاسو ممکن د بحثونو آډیو ټیپ کړئ، بل څوک یې ګمارئ ترڅو دا ثبت کړي یا د هرې ناستې سمدستي وروسته یې پخپله ثبت کړي. تاسو د بحثونو پرمهال خپل یاداشتونه اخلئ؛ نو تاسو باید محتاط اوسئ چې په بحثونو کې ستاسو دخیل کیدو له امله یو مهم شی له لاسه ورنکړئ. تاسو کولی شئ د بحثونو په اړه خپله لیکنه بیرته د اصلاح، تائید لپاره خپلې تمرکز ډلې ته واستوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستانونه (کیسي، نکلونه)

د معلوماتو راټولولو داستاني تخنیک حتی د تمرکز ډلې په پرتله لږ جوړښت لري. افسانې تقریبا هېڅ دمخه ټاکل شوي مینځپانګې نه لري پرته له دې چې څېړونکی هڅه کوي د یو چا پیښې یا د هغه/هغې په ژوند کې د پیښې تکرار واوري. په لازمې ډول سړی خپله کیسه د یوې پیښې یا وضعیت په اړه کوي او تاسو د څېړونکي په توګه په خاموشي سره غوږ نیسئ. ځینې وختونه تاسو د فعال اوریدلو تخنیکونه په کارولو سره فرد هڅوي دا دی د (هوهو)، (مم مم)، (هو)، (سم) او د مناسب په توګه د غږونو کلمي وایاست. اساسا تاسو شخص ته اجازه ورکوئ په ازاده او پرته له خنډ خبري وکړئ. داستانونه د هغه شرایطو لپاره چې په طبعیت کې حساس وي د معلوماتو راټولولو خورا پیاوړی میتود دی. د مثال په توګه تاسو ممکن وغواړئ په ماشومانو د جنسي تیري اغیزو په اړه ومومئ څوک چې د ورته تجربې څخه تیریږي. تاسو د یوه څېړونکي په توګه له دې خلکو وپوښتئ چې خپلې تجربې بیان کړي او دا چې دوی څرنګه اغیزمن شوي. افسانې ممکن معالجه اغیز ولري دا دی ځینې وختونه په ساده ډول د دوی کیسه ویل ممکن له یو چا سره مرسته وکړي چې د پیښې سره د ډېر ارامۍ احساس وکړي. ځینې معالجین په داستاني درملنه کې تخصص لري. مګر دلته موږ د معلوماتو راټولولو میتود په توګه داستانونو سره اندیښمن یو. لکه څرنګه چې د تمرکز ګروپ مرکو سره تاسو اړتیا لرئ، خپل د ثبت کولو سیستم غوره کړئ، چې تاسو سره مناسب وي. د داستاني غونډو بشپړولو وروسته تاسو اړتیا لرئ خپل مفصل یاداشتونه ولیکئ او ځواب ورکونکي ته یې بیرته ورکړئ ترڅو د دقت چیک کړي.

زباني (شفاهي) تاریخ

شفاهي تاریخونه لکه داستانونه د دواړو غیرفعال او فعال اوریدلو کارول شامل دي. په هر صورت شفاهي تاریخونه معمولا د تاریخي پیښې یا قضیې په اړه زده کړې لپاره کارول کیږي چې په تیرو وختونو کې پیښ شوي یا د کلتوري دود یا کیسي په اړه د معلوماتو ترلاسه کولو لپاره چې له نسل څخه نسل ته لیږدول شوي. داستانونه د یو چا د شخصي تجربو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړه ډېر دي په داسې حال کې چې تاریخي، ټولنیز یا کلتوري پیښې د شفاهي تاریخونو موضوعګانې دي. فرض کړئ تاسو غواړې د دوهم نړیوال جنګ وروسته د لویدیز استرالیا په ځینې سیمه ایز ښار کې د ژوند په اړه په ۱۹۶۰ لسیزه کې د اصلي او توریس سټریټ ټاپو خلکو د ژوند اړوند شرایطو په اړه معلومات ترلاسه کړئ. تاسو به د هغه اشخاصو سره خبرې وکړئ چې په دې موده کې ژوندي وو او له دوی څخه به په دې وخت کې د ژوند په اړه دقیقه معلومات او د اړتیا په صورت کې د سیمې په رابطه معلومات ترلاسه کړئ.

فرض کړئ چې تاسو غواړئ د لویدیز آسټرالیا په ځینو سیمه ایزو ښارګوټو کې د دوهمي نړیوالي جګړې وروسته ژوند یا په ۱۹۶۰ کلونو کې د اوسیدونکو او توریست سټریټ ټاپو خلکو د ژوند شرایطو په اړه معلومات ترلاسه کړئ. ته به له هغو کسانو سره خبري کوې چې دې موده کې ژوندي وو او د هغه وخت د ژوند په اړه به ترې پوښتنه کوئ.

انعطاف مرکه کوونکي ته اجازه ورکوي چې له ځواب ورکوونکي څخه د پوښتنو په واسطه خورا بډایه معلومات ترلاسه کړي.

لکه څرنګه چې دا ژور معلومات چمتو کوي، دا تخنیک د ډېر څېړونکو لخوا د ساختماني څېړنې وسیلې جوړولو لپاره کارول کیږي. له بلې خوا له دې چې د یوې ازادی مرکې د ځواب ویونکو څخه د پوښتل کیدو لپاره ځانګړي پوښتنې نه لیست کوي د پوښتل شوي پوښتنو پرتله کول او ترلاسه شوي ځوابونه ممکن یوه ستونزه وي. لکه څرنګه چې څېړونکی د مرکو په جریان کې تجربه ترلاسه کوي، د ځواب ورکونکو څخه پوښتل شوې پوښتنې بدلیږي له همدې امله د هغو کسانو څخه ترلاسه شوي معلومات ډول چې په پیل کې ورسره مرکه شوې وي ممکن د هغه په پرتله خورا توپیر ولري چې د پای په لور ورسره مرکه شوې. دا ازادي کولی شي څېړونکي مطالعې ته معرفي کړي.د معلوماتو راټولولو وسیلې په توګه د مرکې لاربښود کارول د ساختماني مرکې کارولو په پرتله د څېړونکي په برخه کې ډېر مهارت ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کيفي څېړنه کې د څېړنې وسيلې رامنځته کول

په کيفي څېړنو کې د معلوماتو د دمخه ټاکل شوي پوښتنو سيټ له لارې نه دي راټول شوي مګر د تفتتش مختلف ساحو شاوخوا مسئلو راپورته کولو سره راټوليږي. له همدې امله د کيفيت څېړنې کې څېړنې دمخه ټاکل شوي وسيلې شتون نه لري. په هر صورت ډېری خلک د مسئلو يو خلاص ليسټ رامنځته کوي چې دوی غواړي له ځواب ويونکو سر بحث وکړي يا که هغه څه چې دوی پرې بحث کول غواړي د خبرو اترو په جريان کې چمتو نشي. د مسئلو دا په اسانۍ سره رامينځته شوی ليست د مرکې لارښود بلل کيږي. د ليکوال په نظر په ځانګړي توګه د نوي راغلي لپاره دا مهمه ده، چې د مرکې لارښود رامنځته کړئ ترڅو د پوښتنو ساحو مطلوب پوښښ او په ځواب ورکونکو کې د معلوماتو پرتله کولو ډاډ ترلاسه شي. په ياد ولرئ چې ژوره مرکه کول دواړه د ډېټا راټولولو ميتود او په کيفي څېړنه کې د مطالعې ډيزاين دی او د مرکې لارښود د څېړنې وسيله ده چې په دې ډيزاين کې د معلوماتو راټولولو لپاره کارول کيږي.

په دې وروستيو کې ليکوال د کورنۍ مشورې او ښکيلتيا له لارې د ماشومانو د محافظت خدماتو چتمو کولو لپاره د خدمت وړاندې کولو مفکورې ماډل رامنځته کولو لپاره د ژورې مرکې او تمرکز ګروپ ميتودونو په کارولو سره يوه مطالعه ترسره کړې. پروژه د داسې ماډل رامنځته کولو لپاره ډيزاين شوې چې د ساحوي کارمندانو لخوا کارول کيدی شي کله چې د ماشوم ساتنې پورې اړوند مسئلو کې له کورنۍ سره معامله وکړي. ليکوال ځينې کارمندانو غړو سره چې په مختلف کچو کې کار کوي يو شمېر ژورې مرکو څخه ترلاسه کړې؛ ترڅو د هغه مسئلو نظريات راټول کړي چې د خدماتو چمتو کونکي او مديران يې مهم ګڼي. د دې ژورې مفکورې ماډل رامنځته کولو معلوماتو پراساس د احتمالي موضوعاتو/مسئلو ليست چمتو شوي. دا ليست د مرکې د لارښود د مفکورې ماډل رامنځته کولو لپاره له افرادو او تمرکز ګروپونو څخه اړين معلوماتو راټولولو اساس ګرځيدلی. که څه هم د تمرکز ډلې دا ليست رامنځته کړی؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅو ځیرونکی دې ته وهڅوي، چې د خدماتو اړوند کومه مسئله راپورته کړي. لاندې موضوعات/مسئلې/ پوښتنې د تمرکز ګروپونو لپاره د مرکې لارښود اساس جوړوي.

-کله چې د ماشوم په اړه پریکړه کوئ، تاسو د کورنۍ د ښکیلتیا د مفهوم په اړه څه پوهیږئ؟
۲-د ښکیلتیا اندازه او ماهیت باید څه وي؟
۳-څرنګه یې ترلاسه کولی شو؟
۴-تاسو څه فکر کوئ، چې په پریکړه کولو کې کورنیو ګډون څه ګټې لري؟
۵-ستاسو په نظر د ددې څه زیانونه دی؟
۶-ددې مفهوم په اړه ستاسو څه نظر دی؟
۷-د یو ساحوي کارکوونکی څه کولی شي چې یوې کورنۍ ته پکې ګډون ورکړي؟
۸-ددې ماډل بریالیتوب او ناکامي څرنګه اندازه کولی شو؟
۹-دا ماډل به ماشومانو ته اوسني خدمات څرنګه اغیزه وکړي؟
۱۰-دا ماډل به ماشومانو ته اوسني خدماتو باندې څرنګه اغیزه وکړي؟

په یاد ولرئ چې دا بحثونه د پیل ټکي په توګه کار کوي. د ډلې غړي هڅول شـوي و چې د منل شـوي ماډل په تړاو هر څه چې وغواړي بحث وکړي. ټولې له یو څخه تر ژورې مرکې او د تمرکز ګروپ بحثونه په آډیو ټیپ کې ثبت شـوي او تحلیل شوي ترڅو لوی موضوعات وپیژني چې له دې بحثونو څخه راپورته شوي.

د دوهم لاس سرچینو په کارولو سره د معلوماتو راټولول

تر دې دمه موږ ډیټا راټولولو لومړني سرچینو په اړه بحث کړی چېرې چې اړین معلومات ستاسو یا د کوم بل چا لخوا د ځانګړي هدف لپاره چې تاسو یې په پام کې نیولو راټول شـوي وي او تاسو اړتیا لرئ، یوازې د خپلې مطالعې هدف لپاره اړین معلومات راوباسئ. دواړه کیفي او کمي څیړنې مطالعات دوهم لاس سـرچینې د معلوماتو راټولولو میتود په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه کاروي. په کيفي څېړنه کې ستاسو معمولا توضيحي(تاريخي او اوسني) او داستاني معلومات راوباسئ او په کمي څېړنه کې ترلاسه شوي معلومات کټګوري يا عددي وي. لاندې برخه ځينې ډېرې د دوهم لاس سرچينې چمتو کوي چې په کټګوريو کې ګروپ شوي.

- دولتي يا نيمه دولتي خپرونې ډېرې دولتي او نيمه دولتي سازمانونه شتون لري، چې په منظم ډول په بېلابېلو برخو کې معلومات راټولوي او د عامه ګټو ډلو غړو لخوا د کارولو لپاره يې خپروي. ځينې عام مثالونه سرشميرنه، د احصايې مهم راجسټريشن، د کار ځواک سروې، روغتيا راپورونه، اقتصادي وړاندوينې او ديموګرافيک معلومات دي.
- پخوانۍ څېړنه – د ځينې موضوعاتو لپاره د څېړنې لوی شمېر مطالعات چې دمخه د نورو لخوا ترسره شوي کولی شي تاسو ته اړين معلومات چمتو کړي.
- شخصي ريکارډونه – ځينې خلک تاريخي او شخصي خاطرې ليکي(د مثال په توګه ډايري) چې ممکن هغه معلومات چمتو کړي چې تاسو ورته اړتيا لرئ.
- ډله ايزې رسنۍ ــ په ورځپاڼو، مجلو، انټرنيټ او داسې نورو کې خپاره شوي راپورونه ممکن د معلوماتو بله ښه سرچينه وي.

د ثانوي سرچينو څخه د معلوماتو په کارولو کې ستونزې کله چې د ثانوي سرچينو څخه ډاټا کاروئ تاسو بايد محتاط اوسئ؛ ځکه چې ممکن د ډېټا شتون، ښه او کيفيت کې ځينې ستونزې شتون ولري. د دې ستونزو حد له سرچينې څخه سرچينې ته توپير لري. د داسې معلوماتو کارولو پرمهال ځينې خپلې مسئلې چې تاسو بايد په پام کې ونيسئ دا دي.

- اعتبار او ډاډه توب – د معلومات اعتبار ممکن له سرچينې څخه سرچينې ته د پام وړ توپير ولري. د مثال په توګه د سرشميرنې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه شوي معلومات ممکن د ډایري یا شخصي کتابونو څخه ترلاسه شوي په پرتله خورا معتبر او د باور وړ وي.

- شخصي تعصب ـ د شخصي ډایریو، ورځپاڼو او مجلو څخه د معلوماتو کارول ممکن د شخصي تعصب ستونزه ولري؛ ځکه چې دا لیکوالان ممکن د څیړنې راپورونو کې د تمه کولو په پرتله لږ سختۍ او معقولیت څرګند کړي.
- د معلوماتو شتون ـ د پیل کونکو لپاره دا عام دی چې فرض کړئ اړین ډاټا به شتون ولري، مګر تاسو نشئ کولی او دا انګیرنه مه کوئ. له همدې امله دا مهم دي ډاډ ترلاسه کړئ مخکې له دې چې خپلې مطالعې ته دوام ورکړئ اړین معلومات شتون لري.
- بڼه یا جوړښت – مخکې له دې چې د ثانوي سرچینو څخه د معلوماتو کارولو پریکړه وکړئ دا مساوي مهم دي؛ ترڅو ډاډ ترلاسه شي چې ډاټا په اړین بڼه کې شتون لري. د مثال په توګه تاسو ممکن عمر ۲۳-۳۳ ، ۳۴-۴۸ او داسې نورو کټګوریو کې تحلیل کولو ته اړتیا ولرئ؛ مګر ستاسو په سرچینه کې عمر ممکن ۲۱-۲۴، ۲۵،۲۹ او داسې نورو په توګه طبقه بندي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نهم څپرکی لنډیز

په دې څپرکی کې تاسو د معلوماتو راټولولو مختلف میتودونو زده کړل، د وضعیت، پدیدې، مسئلې یا د خلکو ډلې په اړه راټول شوي معلومات کولی شي له لومړینو لاس سرچینو څخه راشي. لومړی لاس سرچینې هغه دي چېرې چې تاسو یا بل څوک د ځواب ویونکو څخه د ځانګړي هدف لپاره معلومات راټولوي د کوم لپاره چې څېړنه ترسره کیږي. په دې کې مرکه، مشاهده او د پوښتنلیکونو کارول شامل دي. نورې ټولې سرچینې چېرې چې اړین معلومات دمخه شتون لري، لکه دولتي خپرونې، راپورونه او پخوانی څېړنې، د دوهم لاس سرچینې بلل کیږي. د کمي او کیفي څېړنې مطالعاتو ترمنځ د معلوماتو راټولولو میتودونو کې د پام وړ تغیر شتون لري. توپیر په هغه لاره کې دی چې معلومات تولید، ثبت او تحلیل کیږي. په کمي څېړنه کې معلومات، په ډېری قضیو کې د دمخه ټاکل شوي پوښتنو سیټ له لارې رامنځته کیږي او یا هم ځوابونه په کټګوری له ځوابونو څخه رامنځته کیږي. وروسته ترلاسه شوي معلومات د معلوماتو پروسس کولو له لارې ځي او د یو شمېر احصایوي کړنلارو تابع کیږي. په کیفي څېړنه کې اړین معلومات د پوښتنو له لارې رامینځته کیږي کوم چې دمخه ټاکل شوي او مخکې نه ویل شوي.

سربیره پردې د معلوماتو ثبت کول په تشریحي بڼه کې دي او د تحلیل غالب حالت د مینځپانګې تحلیل دی ترڅو اصلي موضوعات وپېژني. محدودی مرکې، د پوښتنلیکونو کارول او جوړ شوي مشاهدې په کمي څېړنه کې د معلوماتو راټولولو خورا عام میتودونه دی، په داسې حال کې چې په کیفي څېړنه کې ازادی مرکې(شفاهي تاریخونه، ژورې مرکې او داستانونه) او د برخه اخیستونکي مشاهده له لومړني څخه د معلوماتو راټولولو اصلي میتودونه سرچینې دی.

د معلوماتو راټولولو ځانګړي میتود انتخاب د معلوماتو راټولولو هدف پورې اړه لری، د راټول شوي معلوماتو ډول، تاسو ته موجوده سرچینې د معلوماتو راټولولو ځانګړې میتود کارولو کې ستاسو مهارتونه او ستاسو ټولنیز اقتصادي – دیموګرافیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیاوې پورې اړه لري. د نفوســـو مطـالعـه. هر میتود خپلې ګټې او زیانونه لري. د معلوماتو راټولولو میتود غوره کول او هر یو د ځینې شرایطو لپاره مناسب دی. د معلوماتو راټولولو لپـاره د ځانګړي میتود انتخـاب پخپله د معلوماتو کیفیت ډاډمن کولو لپاره مهم دی؛ مګر د معلوماتو راټولولو هیڅ میتود به ۱۰۰ ســلنه دقیق معلومات تضــمین نه کړي. ســتاســو د معلوماتو کیفیت په ډیری میتودولوژیک، وضــعیت او ځواب ویونکي پورې اړوند فکتورونه اغیز کنټرول یا کمولو کې دي. د پرانیســتې او پوښــتنو کارلو د مختلف حالتونو لپاره مناســب دي. دا دواړه قوت او ضـعف نقطې لري او تاسـو باید له دې څخه خبر واوســئ؛ ترڅو تاســو وکولی شــئ په مناســب ډول یې وکاروئ. د څېړنې وســیلې جوړول د هرې څېړنې هڅې خورا مهم اړخ دی؛ ځکـه چې دا د معلومـات نوعیـت اوکیفیت ټاکي. دا ستاسو د مطالعې او محصول داخله ده ستاسو د پایلو مطابقت او دقت په پشــپړ ډول په دې پورې اړه لري. په کمي څېړنه کې د څېړنې وســیله باید ســتاســو د مطـالعې اهدافو په رڼا کې رامنځته شـــي. په دې څېرکی کې وړاندیز شـــوي میتود ډاډ ورکوي چې په وسیله کې پوښتنې ستاسو د اهدافو سر ه مستقیم تړاو لري. د پوښتنو ټکي کولی شــي ډیری ســتونزو رامنځته کړي او تاســو باید دا په ذهن کې وســاتئ، کله چې خپلې پوښــتنې تنظیم کړئ. په کیفیت لرونکي څېړنه کې تاســو د څېړنې وســیله ورته نه رامنځته کوئ؛ مګر دا مشـــوره کیږي چې تاســـو د احتمالي ســـاحو مفکورې چوکاټ رامنځته کړئ چې تاســو یې پوښــئ، د نوي خلکو لپاره کافي تخصــص چمتو کول کله چې ستاسو ځواب ویونکو څخه ډیټا راټول کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې تاسو پرې فکر وکړئ

خپل ځان د دې څپرکی په پیل کې لیست شوي کلیمو سره اشنا کړئ او که تاسو د کوم یو په مانا یا تطبیق په اړه نه پوهیږي؛ نو اړینه ده چې یاد څپرکی دوباره مطالعه کړئ.

خپل اکاډمیک ساحې څخه دوه یا درې مثالونه پیدا کړئ، چیرې چې د مرکې کولو د غواوې پر ځای برعکس د پوښتنلیک کارول غوره وي.

درې حالتونه وپیژنئ چیرې چې د پرانیستې پوښتنو کارول غوره وي او درې چیرې چې تړلي پوښتنې ممکن ډېرې ګټوري وي.

د کمي او کیفي څېړنې ترمنځ د معلوماتو راټولولو میتودونو کې د پام وړ تغیر شتون لري. په هر صورت په دې میتودونو کې توپیر شته، د یو څو توپیرونو لیست جوړ کړئ، چې کوم توپیرونه سره لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

Ackroyd, Stephen & John Hughes, ۱۹۹۲, *Data Collection in Context*, New York, Longman.

Alkin, Marvin C. & Lewis C. Solomon (eds), ۱۹۸۳, *The Costs of Evaluation*, Beverly Hills, CA,

Sage.

Alwin, Duane F. (eds), ۱۹۷۸, *Survey Design and Analysis: Current Issues*, Beverly Hills, CA,

Sage.

Babbie, Earl, ۱۹۸۹, *Survey Research Methods* (۲nd edn), Belmont, CA, Wadsworth.

Babbie, Earl, ۲۰۰۷, *The Practice of Social Research* (۱۱th edn), Belmont, CA, Wadsworth.

Bailey, Kenneth D., ۱۹۷۸, *Methods of Social Research* (۳rd edn), New York, Free Press.

Barton, Ruth, ۱۹۸۸, *Understanding Social Statistics: An Introduction to Descriptive Statistics*,

Perth Editorial/Publication Unit, Division of Arts, Education and Social Sciences, Curtin

University of Technology.

Bernard, H. Russell, ۱۹۹٤, *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative*

Approaches (۲nd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.

Bernard, H. Russell, ۲۰۰۰, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*,

Thousand Oaks, CA, Sage.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Bilson, Andy (ed.), ۲۰۰٥, *Evidence-based Practice in Social Work*, London, Whiting & Birch.

Black, James A. & Dean J. Champion, ۱۹۷٦, *Methods and Issues in Social Research*, New York,

Wiley.

Blaikie, Norman, ۲۰۰۷, *Approaches to Social Enquiry* (۲nd edn), Cambridge, Polity Press.

Bogdan, Robert & Sari Knopp Biklen, ۱۹۹۲, *Qualitative Research for Education: An Introduction*

to Theory and Methods (۲nd edn), Boston, Allyn & Bacon.

Bradburn, M. Norman & Seymour Sudman, ۱۹۷۹, *Improving Interview Method and Questionnaire*

Design, London, Jossey-Bass.

Brinberg, David & Joseph E. McGreth, ۱۹۸٥, *Validity and the Research Process*, Beverly Hills,

CA, Sage.

Bulmer, Martin (eds), ۱۹۷۷, *Sociological Research Methods: An Introduction*, London, Macmillan.

Burns, Robert B., ۱۹۹۷, *Introduction to Research Methods* (۲nd edn), Melbourne, Longman

Cheshire.

Butcher, Judith, ۱۹۸۱, *Copy-Editing: The Cambridge Handbook for Editors, Authors and Publishers*

(۲nd edn), Cambridge, Cambridge University Press.

Carr, Wilfred & Steven Kemmis, ۱۹۸٦, *Becoming Critical: Education, Knowledge and Action Research*,

Melbourne, Deakin University.

Cherry, Nita, ۲۰۰۲, *Action Research: A Pathway to Action, Knowledge and Learning*, Melbourne,

RMIT Publishing.

The Chicago Manual of Style (۱٤th edn), ۱۹۹۳, Chicago and London, University of Chicago Press.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Cohen, Morris R. & Ernest Nagel, ۱۹۶۶, *An Introduction to Logic and Scientific Methods*, London,

Routledge & Kegan Paul.

Collins Dictionary of the English Language, ۱۹۷۹, Sydney, Collins.

Commonwealth of Australia, ۲۰۰۲, *Style Manual* (۶th edn), Milton, Wiley Australia.

Cozby, C. Paul, ۱۹۸۵, *Methods in Behavioral Research*, London, Mayfield.

Crano, William D. & Marilynne B. Brewer, ۲۰۰۲, *Principle and Methods of Social Research*

(۲nd edn), London, Lawrence Erlbaum.

Creswell, John W., ۲۰۰۳, *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*

(۲nd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.

Creswell, John W., ۲۰۰۷, *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*

(۲nd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.

Crotty, Michael, ۱۹۹۸, *The Foundations of Social Research*, St Leonards, NSW, Allen & Unwin.

Cunningham, J. Barton, ۱۹۹۳, *Action Research and Organizational Development*, London,

Praeger.

de Vaus, David, ۲۰۰۲, *Surveys in Social Research* (۵th edn), St Leonards, NSW, Allen & Unwin.

Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (eds), ۱۹۹۴, *Handbook of Qualitative Research*,

Thousand Oaks, CA, Sage.

Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (eds), ۱۹۹۸, *Collecting and Interpreting Qualitative*

Materials, Thousand Oaks, CA, Sage.

Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (eds), ۱۹۹۸, *Strategies of Qualitative Inquiry*, Thousand

Oaks, CA, Sage.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (eds), ۲۰۰۵, *The Sage Handbook of Qualitative Research*

(۳rd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.

Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln, ۲۰۰۸, *The Landscape of Qualitative Research* (۳rd

edn), Los Angeles, Sage.

Dixon, Beverly & Gary Bouma, ۱۹۸٤, *The Research Process*, Melbourne, Oxford University Press.

Duncan, Otis Dudley, ۱۹۸٤, *Notes on Social Measurement: Historical and Critical*, New York,

Russell Sage Foundation.

Elliott, Jane, ۲۰۰۵, *Using Narrative in Social Research*, London, Sage.

Foreman, E. K., ۱۹۹۱, *Survey Sampling Principles*, New York, Marcel Dekker.

Festinger, Leon & Daniel Katz (eds), ۱۹٦٦, *Research Methods in Behavioral Sciences*, New York,

Holt, Rinehart and Winston.

Gilbert, Nigel (ed.), ۲۰۰۸, *Researching Social Life* (۳rd edn), London, Sage.

Gray, Mel, Debbie Plath & Stephen Webb, ۲۰۰۹, *Evidence-based Social Work*, London,

Routledge.

Grinnell, Richard Jr (ed.), ۱۹۸۱, *Social Work Research and Evaluation*, Itasca, IL, F.E. Peacock.

Grinnell, Richard Jr (ed.), ۱۹۸۸, *Social Work Research and Evaluation* (۳rd edn), Itasca, IL,

F.E. Peacock.

Grinnell, Richard Jr (eds), ۱۹۹۳, *Social Work Research and Evaluation* (٤th edn), Itasca, IL,

F.E. Peacock.

Hakim, Catherine, ۱۹۸۷, *Research Design: Strategies and Choices in the Design of Social Research*,

London, Allen & Unwin.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Hall, Irene & David Hall, ۲۰۰٤, *Evaluation and Social Research: Introducing Small Scale Practice*,

Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Hawe, Penelope, Deirdre Degeling & Jane Hall, ۱۹۹۲, *Evaluating Health Promotion*, Sydney,

Maclennan+Petty.

Hessler, Richard M., ۱۹۹۲, *Social Research Methods*, New York, West Publishing.

Kaplan, David (eds), ۲۰۰٤, *The Sage Handbook of Quantitative Methodology for the Social Sciences*,

Thousand Oaks, CA, Sage.

Kazdin, Alan, ۱۹۸۲, *Single-case Research Designs*, New York, Oxford University Press.

Kerlinger, Fred N., ۱۹۷۳, *Foundations of Behavioral Research* (۲nd edn), New York, Holt, Rinehart

and Winston.

Kerlinger, Fred N., ۱۹۷۹, *Behavioral Research: A Conceptual Approach*, Sydney, Holt, Rinehart

and Winston.

Kerlinger, Fred N., ۱۹۸٦, *Foundations of Behavioral Research* (۳rd edn), New York, Holt, Rinehart

and Winston.

Kirk, Jerome & Marc L. Miller, ۱۹۸٦, *Reliability and Validity in Qualitative Research*, Newbury

Park, CA, Sage.

Krueger, Richard & Mary Anne Casey, ۲۰۰۰, *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*

(٤th edn), Thousand Oaks, CA, Sage.

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann, ۲۰۰۹, *Interviews* (۲nd edn), Thousand Oaks, CA, Sage.

Leary, Mark R., ۱۹۹٥, *Introduction to Behavioral Research Methods* (۲nd edn), Pacific Grove, CA,

Brooks/Cole.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Longyear, Marie (eds), ۱۹۸۳, *The McGraw-Hill Style Manual, A Concise Guide for Writers and*

Editors, New York, McGraw-Hill.

Lundberg, George A., ۱۹٤۲, *Social Research: A Study in Methods of Gathering Data* (۲nd edn),

New York, Longmans, Green.

Marshall, Catherine & Gretchen B. Rossman, ۲۰۰٦, *Designing Qualitative Research*, Thousand

Oaks, CA, Sage.

Martin, David W., ۱۹۸٥, *Doing Psychological Experiments* (۲nd edn), Monterey, CA, Brooks/

Cole.

May, Tim, ۱۹۹۷, *Social Research: Issues, Methods and Process* (۲nd edn), Buckingham, Open

University Press.

Minium, Edward W., ۱۹۷۸, *Statistical Reasoning in Psychology and Education* (۲nd edn), New York,

Wiley.

Monette, Duane R., Thomas J. Sullivan & Cornell R. DeJong, ۱۹۸٦, *Applied Social Research:*

Tools for the Human Services, Forth Worth, TX, Holt, Rinehart, and Winston.

Moser, Claus A. & Graham Kalton, ۱۹۸۹, *Survey Methods in Social Investigation* (۲nd edn),

Aldershot, Gower.

Nachmias, David & Clara Nachmias, ۱۹۸۷, *Research Methods in Social Sciences,* New York,

SPadgett, Deborah K., ۲۰۰۸, *Qualitative Methods in Social Work Research* (۲nd edn), Thousand

Oaks, CA, Sage.

Patton, Michael Quinn, ۱۹۹۰, *Qualitative Evaluation and Research Methods*, Newbury Park, CA,

Sage.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Plano Clark, Vicki L. & John W. Creswell, ۲۰۰۹, *Understanding Research: A Consumer's Guide*,

Melbourne, Pearson (Merrill).

Poincaré, ۱۹٥۲, *Science and Hypothesis*, New York, Dover.

Powers, Gerald T., Thomas M. Meenaghan & Beverley G. Twoomey, ۱۹۸٥, *Practice Focused*

Research: Integrating Human Practice and Research, Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall.

Ritchie, Donald A., ۲۰۰۳, *Doing Oral History: A Practical Guide*, Oxford, Oxford University

Press.

Robson, Colin, ۲۰۰۲, *Real World Research* (۲nd edn), Oxford, Blackwell.

Rohlf, F. James & Robert R. Sokal, ۱۹٦۹, *Statistical Tables*, San Francisco, CA, W.H. Freeman.

Rossi, Peter H. & Howard E. Freeman, ۱۹۹۳, *Evaluation: A Systematic Approach*, Newbury Park,

CA, Sage.

Rossi, Peter H., Howard E. Freeman & Mark W. Lipsey, ۱۹۹۹, *Evaluation: A Systematic Approach*

(٦th edn), Thousand Oaks, CA, Sage.

Rutman, Leonard (eds), ۱۹۷۷, *Evaluation Research Methods: A Basic Guide*, Beverly Hills, CA,

Sage.

Rutman, Leonard, ۱۹۸۰, *Planning Useful Evaluations: Availability Assessment*, Beverly Hills, CA,

Sage.

Rutman, Leonard, ۱۹۸٤, *Evaluation Research Methods: A Basic Guide* (۲nd edn), Beverly Hills,

CA, Sage.

Sandefur, Gary D., Howard E. Freeman & Peter H. Rossi, ۱۹۸٦, *Workbook for Evaluation: A*

Systematic Approach (۳rd edn), Beverly Hills, CA, Sage.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Sarantakos, S., ۲۰۰٥, *Social Research* (۳rd edn), New York, Palgrave Macmillan.

Schinke, Steven P. & Lewayne Gilchrist, ۱۹۹۳, 'Ethics in research', in R. M. Grinnell (eds),

Social Work, Research and Evaluation (٤th edn), Itasca, IL, F.E. Peacock.

Selltiz, Jahoda, Morton Deutsch & Stuart Cook, ۱۹٦۲, *Research Methods in Social Relations* (rev.

edn), New York, Holt, Rinehart and Winston.

Siegel, Sidney, ۱۹٥٦, *Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences*, Sydney, McGraw-Hill.

Silverman, David, ۲۰۰٤, *Qualitative Research: Theory, Methods and Practice* (۲nd edn), London,

Sage.

Silverman, David, ۲۰۰٥, *Doing Qualitative Research* (۲nd edn), London, Sage.

Simon, Julian L., ۱۹٦۹, *Basic Research Methods in Social Sciences*: *The Art of Empirical Investigation,*

New York, Random House.

Smith, Herman W., ۱۹۹۱, *Strategies of Social Research* (۳rd edn), Orlando, FL, Holt, Rinehart

and Winston.

Somekh, Bridget and Cathy Lewin (eds), ۲۰۰٥, *Research Methods in the Social Sciences*, Los

Angeles, CA, Sage.

Stake, Robert E., ۱۹۹٥, *The Art of Case Study Research*, Thousand Oaks, CA, Sage.

Stevens, Stanley Smith, ۱۹٥۱, 'Mathematics, measurement, and psychophysics', in S. S. Stevens

(ed.), *Handbook of Experimental Psychology*, New York, Wileyt Martin's Press.

Stufflebeam, Daniel L. & Anthony J. Shinkfield, ۱۹۸٥, *Systematic Evaluation: A Self-Instructional*

Guide to Theory and Practice, Boston, MA, Kluwer–Nizhoff.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Tashakkori, Abbas & Charles Teddue (eds), ۲۰۰۳, *Handbook of Mixed Methods in Social &*

Behavioral Research, Thousand Oaks, CA, Sage.

Taylor, Steven J. & Robert Bogdan, ۱۹۹۸, *Introduction to Qualitative Research Methods: A Guidebook*

and Resource (۳rd edn), New York, Wiley.

Thyer, Bruce A., ۱۹۹۳, 'Single-systems research design', in R. M. Grinnell (eds), *Social Work*

Research and Evaluation (٤th edn), Itasca, IL, F.E. Peacock, pp. ۹٤–۱۱۷.

Trochim, William M. K. & James Donnelly, ۲۰۰۷, *The Research Methods Knowledge Base* (۳rd

edn), Mason, OH, Thomson Custom Publishing.

Walter, Maggie (eds), ۲۰۰٦, *Social Research Methods: An Australian Perspective*, Melbourne,

Oxford University Press.

Webster's Third New International Dictionary, ۱۹۷٦, G. & C. Company, Springfield, MA.

Yegidis, Bonnie & Robert Weinback, ۱۹۹۱, *Research Methods for Social Workers*, New York,

Longman.

Young, Pauline V., ۱۹٦٦, *Scientific Social Survey Research* (٤th edn), Englewood Cliffs, NJ,

Prentice Hall.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library